

GASTON LEROUX

A SÁRGA SZOBA TITKA

BŰNÜGYI REGÉNY

**FORDÍTOTTA
TÓTH ÁRPÁD**

TARTALOM

- 1 Máris kezdik nem érteni a dolgot...
- 2 Rouletabille József először jelenik meg
- 3 Valaki, aki árny módjára hatol át az ablaktáblákon
- 4 Elvadult természet ölen...
- 5 Rouletabille József Darzac Róbertnek egy mondatot mond, aminek csinos kis hatása lesz
- 6 A tölgyes mélyén
- 7 Rouletabille kirándulása az ágy alá
- 8 A vizsgálóbíró kikérdezi Stangerson kisasszonyt
- 9 Riporter és detektív
- 10 „Ezután már vágott jószágot kell ennünk!”
- 11 Larsan Frigyes megmagyarázza, hogy a gyilkos miként juthatott ki a „Sárga szobá”-ból
- 12 Larsan Frigyes sétabotja
- 13 „A lelkészlak semmit sem veszített varázsából, s a kert sem pompájából!”
- 14 Ma estére várom a gyilkost!
- 15 Kelepce
- 16 Az anyag megsemmisülésének különös tüneménye
- 17 Az érthetetlen folyosó
- 18 Rouletabille egy kört von a homlokudorai mögött...
- 19 Rouletabille vendégül lát a Bástya kocsmában
- 20 Stangerson kisasszony mozdulata
- 21 Lesben
- 22 A csodálatos hulla
- 23 A kettős nyom
- 24 Rouletabille ismeri a gyilkos két különböző felét
- 25 Rouletabille elutazik...
- 26 Rouletabille-t türelmetlenül várják
- 27 Rouletabille teljes dicsőségében jelenik meg
- 28 Az ember nem gondol mindig mindenre...
- 29 Stangerson kisasszony titka

1

MÁRIS KEZDIK NEM ÉRTENI A DOLGOT...

Nem minden megindulás nélkül fogok itt bele Rouletabille József rendkívüli kalandjainak elbeszélésébe. Ő maga mindmáig oly határozottan szegült ellene ennek a közlésnek, hogy végül már alig is reméltem, hogy valaha nyilvánosságra hozhassam a legutóbbi tizenöt év legkülönösebb bűnügyi történetét. Valóban, úgy hiszem, a közönség talán sohasem is tudta volna meg a „teljes igazságot” erről a „Sárga szoba”-ügyről, amely annyi rejtelmes, kegyetlen és szenzációs drámai fordulatot idézett elő, s melynek bonyodalmaiban barátom oly behatóan részt vett, ha a nagy hírű Stangerson nemrég történt kinevezése alkalmából - mikor ugyanis a becsületrend nagykeresztjének a birtokosa lett - egyik újság nem közölt volna egy szájalmasan tudatlan és gonoszul vakmerő cikket, ismét emlékezetünkbe idézve a szörnyű kalandot, amelyet Rouletabille József - mint nekem mondta - örökre elfeledettnek szeretett volna tudni...

A „Sárga szoba”! - ki is emlékezne még erre az ügyre, mely miatt tizenöt éve oly sok tinta fogyott el! Párizs hamar felejt. Vagy nem feledték el például a Nayves-pörnek még a nevét is, és a kis Menaldo halálának tragikus történetét? Pedig akkoriban a nyilvános érdeklődés annyira csak a törvényszéki tárgyalások felé fordult, hogy egy közben kitört kormányválságra alig vetettek ügyet. Nos, a „Sárga szoba” pöre, mely néhány évvel megelőzte a Nayves-ügyet, még nagyobb port vert föl. Hónapokon át mindenki e fölé az érthetetlen rejtély fölé görnyedt, amelynél érthetlenebb még sohasem tette - tudomásom szerint - próbára rendőrségünk éleselméjűségét, sem pedig bíránk lelkiismeretét. Mindenki ennek az örületes rejtélynek a megoldását kutatta. Olyan volt ez, mint valami drámai talány, melyen versenyt törte a fejét a vén Európa és az ifjú Amerika. Igazán mondhatom - s talán joggal szólhatok így, hiszen semmi „írói hiúság” nem vezet, mivel egyszerűen csak tényeket közlök, melyekre kivételes értesülésem révén új fényt deríthetek -, igazán mondhatom, hogy tudomásom szerint sem a képzelet, sem a valóság birodalmában, még a *Morgue utcai kettős gyilkosság* szerzőjénél, vagy a Poe-utánpótlók s a nagy hangú Conan Doyle-ok elmeszüleményei között sem található olyan dolgot, mely *rejtelmesség dolgában* a „Sárga szoba” természetes titokzatosságához volna fogható.

S amit senki sem tudott megoldani, megfejtette egy tizennyolc éves fiatalember, Rouletabille József, akkoriban egy nagy újság kis riportere! Azonban, mikor az esküdszéki tárgyaláson megadta az egész ügy kulcsát, mégsem mondta el a teljes igazságot. Csak annyit árult el, amennyi a megmagyarázhatatlannak a megmagyarázására szükséges volt, s amennyivel egy ártatlanul vádoltat felmentethetett. Akkori hallgatásának okai már megszűntek. Annál jobb tehát, barátomnak most már *kell* beszélnie. Önök most már mindent meg fognak tudni, s én, minden további szószaporító bevezetés nélkül önök elé terjesztem a „Sárga szoba” problémáját, úgy, amint az a Glandier-kastélyban lefolyt drámát követő napon az egész világ szemei elé tárult.

1892. október 25-én a *Temps* legújabb hírei közt ez volt olvasható:

Rettenetes bűntény történt Glandier-ban, a Sainte-Geneviève erdő határában, Épinay-sur-Orge közelében, Stangerson professzornál. A múlt éjszaka, miközben az idős tanár laboratóriumában dolgozott, gyilkos merényletet követtek el leánya ellen, aki a laboratórium mellett levő szobában éppen aludni tért. Az orvosok válságosnak tartják Stangerson kisasszony állapotát.

Képzeltető, mily szenzációt keltett ez a hír Párizsban! Ekkoriban már az egész tudós világ rendkívüli érdeklődéssel fordult Stangerson professzor és leánya munkássága felé. Ezek a munkálatok voltak azok - a radiográfia terén az első kísérletek -, melyek később Curie-t és feleségét a rádium feltalálására vezették. A tudós körök éppen egy szenzációs előadásra vártak, amelyet Stangerson professzor az Akadémiában tartott volna új elméletéről: az anyagok megsemmisülésére vonatkozóan. Ennek az elméletnek alapjaiban kellett volna meg-ingatnia minden hivatalos tudományt, mely oly régóta vallja alapelvül, hogy semmi sem vész el, és semmi sem teremődik.

Másnap a reggeli lapok tele voltak a dráma részleteivel. A többiek sorában a *Matin* a következő cikket közölte, ily címmel: *Egy természetfölötti büntett*:

Íme néhány részlet - írja a *Matin* névtelen tudósítója -, amit a Glandier-kastélyban történt bűntényről megtudhattunk. A nagy kétségbeesés, mely Stangerson professzoron erőt vett, továbbá az a körülmény, hogy eddig lehetetlen volt bármely felvilágosítást is nyerni az áldozat ajkáról, annyira megnehezített mind a magunk, mind a hatóság számára minden eligazodást, hogy e pillanatban a leghalványabb képet sem alkothatjuk arról, hogy mi történt voltaképpen a „Sárga szobá”-ban, ahol Stangerson kisasszonyt, éji toalettnben, a padlón, hörögve találták. De legalább kikérdezhettük Jacques apót - ahogy őt földijeik nevezik -, a Stangerson család régi szolgáját. Jacques apó ugyanabban a pillanatban lépett a „Sárga szobá”-ba, mint a professzor. Ez a szoba a laboratórium szomszéd helyisége. Laboratórium és „Sárga szoba” - mindkettő ugyanabban a kerti lakban van, a park mélyén, körülbelül háromszáz méternyi távolságra a kastélytól.

- Fél egy volt éjfél után - beszélt nekünk a derék (?) férfiú -, én a laboratóriumban tartózkodtam, ahol Stangerson úr még dolgozott, ekkor történt a dolog. Egész este a különféle eszközöket rakosgattam és tisztogattam, s éppen arra vártam, hogy Stangerson úr elmenjen, s magam is lefekhessem. Matild kisasszony éjfélig együtt dolgozott az édesatyjával, mikor azután a laboratórium kakukkos órája elütötte a tizenkettőt, a kisasszony felkelt, megcsókolta Stangerson urat, és jó éjszakát kívánt neki. Nekem is köszönt: „Jó éjt, Jacques apó!” - aztán kinyitotta a „Sárga szoba” ajtaját. Hallottuk, mint csukja be maga után, először kulccsal, aztán a tolózárrel is, úgyhogy nem is állhattam meg nevetés nélkül, s azt mondtam a professzor úrnak: „No, a kisasszony kétszer is ráfordította a kulcsot, biztosan a Jóisten Jóságától fél.” Stangerson oda se figyelt, annyira el volt merülve munkájában. De odakintről förtelmes nyivákolás felelt, s határozottan megismertem a Jóisten Jóságának a hangját, úgyhogy a hideg is végigszaladt a hátamon... „Hát már ma éjszaka sem fogunk aludni tőle?” - gondoltam magamban, mert meg kell önnek mondanom, uram, hogy október végéig én is a kerti házban szoktam lakni, a padláson, a „Sárga szoba” fölött, éppcsak azért, hogy a kisasszony ne maradjon egészen egyedül a park közepén. A kisasszony akarata, hogy míg a jó idő tart, a kerti házban lakik; ezt nyilván vidámabb helynek tartja a kastélynál. Négy éve, mióta ez a pavilon épült, már tavasszal beköltözködik ide. Mikor aztán beköszönt a tél, a kisasszony visszahurcolkodik a kastélyba, mert a „Sárga szobá”-ban nincsen kandalló.

Stangerson úrral tehát ketten maradtunk a laboratóriumban. Teljesen csendben voltunk. A professzor úr az íróasztalánál foglalatzkodott, én meg - munkám végeztével - egy széken üldögéltem, néztem Stangerson urat, s magamban mondogattam: „Milyen derék, milyen okos, milyen tudós ember!” Nagyon fontosnak tartom, hogy teljesen csendben voltunk, mert *a gyilkos ennél fogva azt hitte, hogy már távoztunk*. Egyszerre csak, éppen mikor a kakukkos óra a fél egyet ütötte, kétségbeesett jajveszékelés hallatszott a „Sárga szobá”-ból. A kisasszony hangja kiáltozta: „Gyilkos! Gyilkos! Segítség!” Rögtön ezután revolverlövések dörrentek, s hallottuk, hogy nagy zajjal asztalok, bútorok dőlnek fel;

felborogatták őket, mintha küzdelem folya odabent... aztán újra a kisasszony hangja: „Gyilkos!... Segítség!... Apa!... apa!”

Gondolhatja, hogy felpattantunk, és Stangerson úrral együtt az ajtóra vetettük magunkat. De sajnos, be volt zárva, mégpedig alaposan, *belülről*; éppen a kisasszony zárta volt be - mint mondtam - gondosan, kulccsal és tolózárral. Ki akartuk vetni a sarkából, de nagyon erős ajtó! Stangerson úr csaknem elvesztette az eszét, de hogy is ne, mikor hallottuk, hogy a kisasszony már hörögve kiáltozta: „Segítség!... Segítség!...” Stangerson rettenetesen ütt az ajtóra, sírt a dühtől s zokogott kétségbeesésében és tehetetlenségében.

Ekkor egy ötletem támadt. „A gyilkos bizonyára az ablakon át jutott be - kiáltottam -, megyek az ablakhoz!” S kifutottam a kerti lakból, örült módjára loholva.

Az volt a baj, hogy a „Sárga szoba” ablaka a mezőségre néz, úgyhogy nem juthattam azonnal oda, mivel még közben állt a park fala, amely egészen a kerti lakig húzódik. Hogy kijuthassak, előbb annak rendje és módja szerint a parkot kellett elhagynom. A rácskapu felé futottam, s útközben találkoztam Bernier-vel, a kapussal, meg a feleségével, akik a durranásokra és a mi kiáltozásunkra siettek elő. Egy-két szóval elmondtam nekik a dolgot, s meghagytam a kapusnak, hogy azonnal menjen be Stangerson úrhoz, feleségét pedig magammal vittem, hogy nyissa ki a park rácskapuját. Öt perccel később a kapusnéval együtt a „Sárga szoba” ablaka előtt voltunk. Szépen sütött a hold, s jól láthattam, hogy senki se bántotta egy ujjal se az ablakot. Nemcsak a külső vasrudak voltak érintetlenek, de mögöttük az ablaktáblák is csukva voltak, azon mód, ahogy én magam csuktam be őket, még az este, mint ahogy mindig szoktam, jöllehet a kisasszony, aki tudta, hogy nagyon fáradt vagyok, s hogy még igen sok tennivalóm van, azt mondta, hogy ne szaporítsam ezzel is a dolgom, majd ő maga zárja be az ablakot. Mondom, az ablaktáblák csukva voltak, teljesen úgy, ahogy én zártam be őket, egy vasretesszel, belülről. A gyilkos tehát nem ott ment be, és nem is menekülhetett ki arra. De persze, most aztán én se mehettem be az ablakon keresztül.

És ez volt a baj! Az ember bizony elveszíthette a fejét! A szoba ajtaja be volt zárva, kulccsal, belülről, az egyetlen ablak táblái szintén be voltak csukva, ugyancsak belülről, s az ablaktáblákon ott voltak a vasrudak is, amelyeken jóformán még a kezét se dughatta át az ember... S a kisasszony odabent segítségért kiáltozott... Vagy dehogyis, már nem hallatszott semmi... Talán már meg is halt... De hallottam, hogy bent, a kerti házban a professzor úr döngeti az ajtót...

A kapusnéval megint viasszasaladtunk a kerti lakba. Az ajtó még mindig ellenállt, dacára Stangerson és Bernier dühös ütéseinek. Végre mégis engedett vad erőfeszítéseinknek, s ekkor... mit láttunk? Előre kell bocsátanom, hogy a kapusné mögöttünk állt, magasra tartva a laboratórium hatalmas lámpáját, amely az egész szobát jól bevilágította.

Tudnia kell, uram, hogy a „Sárga szoba” egészen kicsiny. A kisasszony bútorkul csak egy meglehetősen széles vaságyat, egy kis asztalt, egy éjjeliszekrényt, egy mosdóállványt és két széket tétetett a szobába. A kapusné kezében tartott nagy lámpa fényénél megláttunk mindent. A kisasszony, hálóingben a földön hevert, hihetetlen felfordulás közepette. Az asztal, az éjjeliszekrény és a szék fel voltak borulva, jelezve, hogy komoly dulakodás volt itt. A gyilkos nyilván az ágyról rántotta le a kisasszonyt, akit vér borított. Nyakán szörnyű körmök nyomai voltak - valósággal felmarcangolta valaki -, jobb halántékán pedig egy lyukból vérsáv folyt alá, amely a padlón egész tócsává gyűlt. Mikor Stangerson ilyen állapotban látta leányát, hozzárohant, s olyan kétségbeesett kiáltásban tört ki, hogy iszonyú volt hallani is. Konstatálta, hogy a szegény még

lélegzik, s ettől kezdve kizárólag csak vele foglalkozott. Ami minket illet, mi a nyomorult merénylet kerestük, aki meg akarta gyilkolni kisasszonyunkat, s esküszöm, uram, ha megkaphattuk volna, nem vitte volna el szárazon. De hogy lehetne megmagyarázni, miképpen tűnt el, hová párologhatott? Minden képzeletet túlhaladó dolog ez! Senki se volt sem az ágy alatt, sem a bútorok mögött. Senki! Csak nyomokra találtunk: hatalmas férfikéz nyomai voltak a falon és az ajtón; egy nagy, vérrel átitatott zsebkendőt is leltünk, minden névjelzés nélkül, meg egy ócska sapkát, s a padlón számos friss férfi-lábnyomot. A férfinak, aki itt járt, nagy lába lehetett, s cipőtálpai feketés, kormos rajzú lenyomatot hagytak maguk után. Merre mehetett el az az ember? Merre tűnhetett el? Ne feledje el, uram, hogy a „Sárga szoba”-ban nincs kandalló! Nem lopózhatott ki az ajtón se, amely igen keskeny, s amelynek küszöbén a portásné állott a lámpával, miközben a kapus és én a gyilkost kerestük a kis négyszögletű szobában, ahol teljes lehetetlenség volt elrejtőzni, s ahol különben se találtunk senkit. A kidöntött ajtó mögé, mely a falhoz dőlt, nem lehetett elbújni, s erről azonnal meg is győződünk. Az ablakon át, amelynek zárt tábláihoz és vasrúdjaihoz egy ujjal se nyúltak, szintén lehetetlen volt a menekülés. De hát akkor?... Ördögi varázslatra kellett gondolnom.

A földön egyszerre csak a revolveremre bukkantunk! *Igen, a saját revolveremre!* Ettől aztán megint visszapottyantam a valóság birodalmába! Az ördögnek nem lett volna szüksége az én revolveremre, hogy a kisasszonyt megölhesse. Az az ember, aki itt járt, először felment az én padlásszobámba, kivette a fiókomból a revolveremet, s azt használta fel szörnyű terve elkövetésére. Megvizsgálva a töltényeket, megállapítottuk, hogy a gyilkos kétszer lőtt a revolverrel. Bizony, uram, reám nézve igazán nagy szerencse a szerencsétlenségben, hogy Stangerson úr itt volt a laboratóriumban, mikor a dolog történt; s így saját szemével láthatta, hogy én is vele vagyok, mert különben ez a revolveres história nem tudom, hova vezetett volna... már biztosan a hüvösön ülnék azóta! A törvénynek több se kell, hogy az embert bitóra juttassa.

A *Matin* tudósítója még a következőket fűzte ehhez az interjúhoz:

Hagytuk, hogy Jacques apó egyhuzamban elmondja a maga faragatlan módján mindazt, amit a „Sárga szoba”-büntettről tud. Még a kifejezéseit is pontosan adtuk vissza; csak azokat a végtelen kesergéseket mellőztük, amelyekkel elbeszélését cifrázta. Jól van, Jacques apó! Derék dolog, hogy így szereti gazdáit! Mindenesetre hasznára lehet, hogy az emberek tudomásul veszik ezt a szeretetet, amit újra meg újra hangoztat - főleg a revolver felfedezése óta! Ehhez megvan a joga, s nem is látunk benne semmi rosszat! Szívesen kérdeztünk volna még egyet-mást Jacques apótól - teljes nevén Moustier Jacques-Louis-tól -, de éppen akkor küldött érte a vizsgálóbíró, aki a kastély nagytermében folytatta le a nyomozást. A magunk részéről nem mehettünk be Glandier-ba - a körülötte levő tölgyerdőt pedig széles körben csendőrök őrzik, akik féltékenyen vigyáznak minden nyomra, amely a kerti lakhoz, s talán a gyilkoshoz is elvezethet...

Ki akartuk kérdezni a kapust és a feleségét is, de ezek sehol sem láthatók. Végül megvártuk egy kocsmában, amely nem messze áll a kastély rácskapujától, Marquet úrnak, a corbeil-i vizsgálóbírónak a távozását. Fél hatkor megpillantottuk, írnoka társaságában. Mielőtt kocsira szállt volna, a következő kérdést intéztük hozzá:

- Vizsgálóbíró úr, adhat-e valamely felvilágosítást az ügyről, a nyomozás hátráltatása nélkül?

- Lehetetlen - felelte Marquet úr - bármit is mondanom. Különben is, ez a legkülönböbb ügy, amellyel valaha is találkoztam. Néha azt hiszem, rájöttem valamire, néha meg úgy rémlik, semmit se lehet megtudnunk!

Megkértük Marquet urat, szíveskedjék megmagyarázni utolsó mondatát. A következőket felelte:

- Ha azokhoz a tárgyi természetű megállapításokhoz, melyekre a bírói vizsgálat a mai nap folyamán jutott, nem járul valami újabb mozzanat, azt kell hinnem, hogy a titok, mely a Stangerson kisasszony elleni szörnyű merényletet körülveszi, nemigen lesz földeríthető. Mégis, remélnünk kell, már csak a józan emberi értelem érdekében is, hogy a falak, a mennyezet és a padló átkutatása alapján - melyet holnap annak az építővállalkozónak az igénybevételével, aki négy évvel ezelőtt a kerti lakot építette, eszközöltetni fogok -, megbizonyosodhatunk afelől, hogy sohasem szabad kétségbe vonnunk a dolgok logikai rendjét. Mert a probléma ebben áll: tudjuk, hogy a gyilkos hogyan jutott be, tudjuk, hogy az ajtón át lépett a szobába, s ott Stangerson kisasszonyra várva, az ágy alá rejtőzött, *de nem tudjuk, hol távozott*. Hogyan tudott elmenekülni? Ha az ember nem talál se sülyesztőt, se titkos ajtót, se oldalrést, ha a falak átvizsgálása vagy esetleges lebontása - mert én is, és Stangerson úr is úgy döntöttünk, hogy lebontatjuk a kerti lakot, ha kell - nem vezetne semmiféle használható kijárat felfedezésére, mégpedig nemcsak emberi lények, hanem bármiféle más lény számára sem, s ha a mennyezeten nincs lyuk, ha a padló alatt nincs pinceféle, akkor igazán ördögi varázslatban kell hinnünk, mint ahogy Jacques apó mondta!

S a cikkben - melyet azért választottam ki, mivel a legérdekesebb volt az ügyről az aznap megjelent összes újságközlemények között - még megjegyzi a névtelen tudósító, hogy a vizsgálóbíró sajátos nyomatékkal ejtette ki ezt az utolsó mondatot: „Akkor aztán igazán ördögi varázslatban kell hinnünk, mint ahogy Jacques apó mondta.”

A cikk ezekkel a sorokkal végződik:

Meg akartuk tudni még, mit értett Jacques apó a Jóisten Jóságának *a hangján*. A szomszédos csárda gazdája elmondta nekünk, hogy azt a különösen borzalmas hangú nyivákolást nevezik így a környéken, amelyet egy *Térdeplő néni* nevű öreg anyónak a macskája művel néha éjnek idején. A *Térdeplő néni*, akit ájtatos életéért neveztek így el, valóságos szent módjára él egy kunyhóban az erdő mélyén, nem messze a Szent Genovéa barlangjától.

A „Sárga szoba”, a Jóisten Jósága, a *Térdeplő néni*, az ördög, Szent Genovéa, Jacques apó - bizony mindezek kusza egy üggyé keveredtek, de holnap egy pár falbontó csákányütés talán használni fog. Reméljük is ezt, már csak „a józan emberi értelem érdekében” is, mint ahogy a vizsgálóbíró mondta. Egyébként úgy hiszik, hogy Stangerson kisasszony, aki folyvást eszméletlenül fekszik, s egyre csak ezt az egy szót ejti ki érthetően: „Gyilkos... gyilkos... gyilkos...” - nem éli túl az éjszakát.

Végül ugyanez a lap a legfrissebb híreiben azt közölte, hogy a rendőrség főnöke sürgönyözött a híres detektívfelügyelőnek, Larsan Frigyesnek, aki éppen egy londoni kiküldetésben volt távol, bizonyos okiratlopás ügyében, hogy haladéktalanul térjen vissza Párizsba.

ROULETABILLE JÓZSEF ELŐSZÖR JELENIK MEG

Emlékszem, mintha csak tegnap történt volna, hogyan robbant be ezen a reggelen szobámba a fiatal Rouletabille. Nyolc óra körül volt, s még ágyban feküdtem, éppen a *Matin* cikkét olvasva a Glandier-beli büntettről.

De most mindenekelőtt hadd mutassam be önöknek barátomat.

Még kezdő riporter korából ismertem Rouletabille Józsefet. Akkoriban, első törvényszéki szerepléseim idején, gyakran volt alkalmam találkozni Rouletabille-lal a vizsgálóbírák folyosóján, mikor egy-egy Mazasba vagy Saint-Lazare-ba szóló „látogatási engedély”-ért jártam. A fiú - mint mondani szokás - jóképű alak volt. Feje kerek volt, mint egy biliárdgolyó, s úgy hiszem, pajtásai éppen ezért adták neki ezt a becézőnevet, amely aztán rajta ragadt, s melyet oly híressé tett: „Rouletabille!”¹

- „Láttad Rouletabille-t?” - „Ni, itt ez az ördögös Rouletabille!” - Gyakran úgy kipirosodott, akár egy paradicsom! Víg volt, mint valami csíz, máskor meg komoly, akár a római pápa. Hogy lehetett, hogy oly fiatalon - alig volt tizenhat és fél éves, mikor először láttam - már meg tudta keresni a kenyerét az újságírással. Mindenki joggal kérdezhetette ezt, ha ugyan mindazok, akik körülötte voltak, nem ismerték volna jól első viselt dolgaiat. Az Oberkampf utcai feldarabolt asszony ügye alkalmából - ez is olyan történet, amit réges-régen elfelejtettek - ő volt az, aki az *Époque* főszerkesztőjének elvitte azt a bal lábat, amely hiányzott a gyászos hullacsonkot tartalmazó kosárból. Ezt a bal lábat a rendőrség már egy hete hiába kereste, s a fiatal Rouletabille találta meg egy csatornában, ahol senkinek se jutott eszébe, hogy keresse. Hogy ezt megtehesse, Rouletabille-nak be kellett állnia egy alkalmi csatornatisztító nap-számos-csapatba, amelyet a párizsi hatóság arra a célra toborzott össze, hogy rendbe hozzák a Szajna rendkívüli kiáradása által okozott bajokat.

Mikor a főszerkesztő megkapta az értékes bal lábat, s meghallotta, hogy a kamasz ifjú mily éles elméjű következtetések során jutott el a szenzációs leletig, kettős megindulást érzett. Egyrészt odavolt a csodálattól, hogy egy tizenhat éves koponyában ennyi rendőri ravaszság lakozhatik, másrészt úszott a gyönyörben, hogy újságjának „Morgue-kirakatába” ő teheti közszemlére az Oberkampf utcai bal lábat.

- Erről a lábról - kiáltotta - pompás vezércikket fogunk írni!

Aztán, mikor már a borzalmas csomagot az *Époque* rendőri munkatársának gondjára bízta, megkérdezte a leendő Rouletabille-től, mily feltételek mellett lépne be kezdő riporterként a lap *Napi hírek* rovatához?

- Havi kétszáz frankért - felelte szerényen a fiatalember, akinek a lélegzete is elállt meglepetésében a megtisztelő ajánlattól.

- Kétszázötvenet fog kapni - mondta a főszerkesztő -, de ennek fejében mindenkinek azt kell mondania, hogy már egy hónapja itt dolgozik a mi lapunknál! Mert jól jegyezze meg, nem maga találta meg az Oberkampf utcai bal lábat, hanem az *Époque*, a lap! Nálunk, kis barátom, az egyén nem számít; minden a lap!

A főszerkesztő most már távozni engedte új munkatársát. De a küszöbről ismét visszaszólította, hogy megkérdezze tőle a nevét. A fiú kibökte:

---

¹ Rouletabille magyarul ilyesfélét jelent: „Gurítsd a golyó!”

- Joséphin József.

- No, ez ugyan nem név - mondta a főszerkesztő -, de mivel egyelőre úgysem jegyezheti nevével a cikkeit, nem fontos a dolog...

A tejfelesszájú kis munkatárs mindjárt sok barátot szerzett, mert igen szolgálatkész volt, s olyan pompás kedvű legénykének bizonyult, aki a legdohogóbbakat is elbájolta, és a legirigyebbeket is lefegyverezte. Abban a jogász-kávéházban, ahol a hírrovat riporterei összehatalálkoztak, mielőtt a tárgyalásokra vagy a rendőrségre mentek a mindennapi büntényadagért, csakhamar kitűnő probléma-megoldó hírébe jutott, s ez a híre még a rendőrfőnök ajtaján is átszivárgott! Mikor egy-egy ügy érdekes volt rá, s Rouletabille-t - akkor már így hívták - a főszerkesztő a szimatja után engedte, a fiatalember akárhányszor szégyenben hagyta a leg-híresebb detektíveket is.

A jogász-kávéházban vált közvetlenebbé a barátságunk. A védőügyvéd meg az újságíró megértik egymást, hiszen az egyiknek reklámra, a másiknak meg útbaigazításokra van szüksége. Csevegtünk egymással, s azonnal nagy rokonszenvet éreztem ez iránt a derék kis Rouletabille iránt. Meglepően éles és eredeti intelligenciája volt, s annak a módnak, ahogy gondolatait fűzte, sehol se találtam párját.

Nem sokkal ezután a *Cri du boulevard* című újság igazságügyi rovatának munkatársa lettem. Újságíró szereplésem csak még szorosabbra fűzte barátságunk kötelékeit. Végül, mikor új barátom az ő lapjánál, az *Époque*-nál, szintén egy kisebb bírósági tudósítói rangot kapott - amellyel már az is együtt járt, hogy cikkeit nevével jegyezhetette -, abba a helyzetbe kerültem, hogy jogi kérdésekben útbaigazításokat adtam neki, amelyekre néha rászorult.

Körülbelül két év telt el így, s minél jobban megismertem, annál inkább meg is szerettem, mert eltekintve egy-két mulatságos, fiatalos különcködéstől, korához képest rendkívüli komolyságot tapasztaltam nála. Igen, akárhányszor megesett, hogy őt, akit rendesen vidámnak, sőt, nagyon is vidámnak szoktam látni, egyszerre csak mélységes szomorúságba merülve találtam. Meg is kérdeztem, hogy mi okozza ezt a kedélyváltozást, de ilyenkor ismét csak nevetni kezdett, s nem felelt a kérdéseimre. Mikor pedig egyszer szülei felől tudakozódtam, egyszerűen faképnél hagyott, mintha nem hallotta volna, amit mondok.

Nos és aztán beköszöntött a hírhedt „Sárga szoba”-ügy, amely egy csapással nemcsak a legelső riporterré tette barátomat, hanem a világ legelső detektívjévé is. Hogy ez a kettős kiválóság ugyanegy személyben egyesült, ezen nincs mit csodálkozni, hiszen a napi sajtó több orgánuma akkoriban már kezdett átalakulni azzá, amivé manapság kevés kivétellel lett, tudniillik a bűnesetek közleményévé. Az akadékoskodó lelkek talán szörnyülködhetnek rajta, én azonban a magam részéről csak örvendetesnek találom. Hiszen sohasem lehet elegendő számú fegyverünk - akár a nyilvános, akár a magánéletben - a bűnnel szemben. Az akadékoskodó lelkek erre azt felelhetik, hogy a sajtó, miközben beszél a büntényekről, kedvet is támaszt az elkövetésükre. De hát vannak emberek, nemde, akikkel szemben hiábavaló minden vitatkozás?...

Akkor reggel tehát, vagyis 1892 októberének 26. napján, Rouletabille betoppant a szobámba. A szokottnál is pirosabb volt, villogó szeme kiguvadt, és valamely heves felindulás látszott a fiún. Vadul lobogtatta a *Matin*-t. Kiabált:

- Hé, kedves Sainclair úr... olvasta?

- A Glandier-bűnügyet?

- Igen! A „Sárga szoba”-esetet! Mit gondol róla?

- Teringettét, hát azt gondolom, hogy vagy az ördög, vagy a Jóisten Jószága a tettes...

- No, de komolyan...

- Nos, hát kijelentem magának, hogy nemigen tudok hinni olyan gyilkosokban, akik keresztül tudnak hatolni a falakon. Jacques apó, úgy hiszem, botorul járt el akkor, mikor a bűntény eszközüül szolgáló revolvert a szobában felejtette, s mivel az ő padláslakása a Stangerson kisasszony szobája fölött van, valószínű, hogy már ma megkapjuk a talány kulcsát, mégpedig az építőmesteri beavatkozás segítségével, amelyet a vizsgálóbíró eszközöltet. Meg fogjuk tudni, hogy a derék apó milyen természetes csapóajtón vagy titkos ajtón lopózhatott át s juthatott vissza közvetlenül a laboratóriumba, ahol Stangerson semmit sem vett észre. No persze... ez csak hipotézis!...

Rouletabille leült az egyik karosszékre, rágyújtott a pipájára, amely sohasem hiányzott a szájából; pár pillanatig csöndben pőfékelt, s ezalatt nyilván izgatottságát csillapítgatta, mely nagyon is láthatóan vett már erőt rajta. Aztán megvetően fordult felém.

- Fiatalember! - mondta olyan hangon, amelynek szánakozó iróniáját alig is tudnám ecsetelni.
- Fiatalember, maga ügyvéd, s biztos is vagyok benne, hogy van tehetsége a bűnösök felmentésére. De ha egy szép napon vizsgálóbíróságra adná magát, akkor még sikeresebben juttatja majd akasztófára az ártatlanokat... Mondhatom, nagyon tehetséges fiatalember!...

Két-három erélyes szippantás után folytatta:

- Nem fognak találni semmiféle csapóajtót, s a „Sárga szoba” titka egyre csak rejtelmesebb lesz! Éppen ezért érdekel engem! A vizsgálóbíró helyesen beszélt: még sose volt ehhez foghatóan különös bűntény!...

- Talán már sejti, hogy milyen úton tudott elmenekülni a gyilkos? - kérdeztem.

- Dehogyan - felelte Rouletabille -, egyelőre nem is sejtem. De például a revolverről már megvan a magam véleménye... A revolvert például nem is használta a gyilkos!...

- Az istenért! De hát akkor ki használta?

- Bah!... Hát Stangerson kisasszony!

- Ezt már igazán nem értem - mondtam -, azaz jobban mondva eddig se értettem az egészet...

Rouletabille vállat vont:

- Semmi sem tűnt fel magának különösebben a *Matin* cikkében?

- Istenügye semmi... én egyformán bizarnnak találtam valamennyi sorát...

- Ejnye, ejnye... hát a kulccsal bezárt ajtó?...

- Még ez az egész elbeszélésben a legtermészetesebb!...

- Igazán?... És a tolózár?

- A tolózár?

- A tolózárrel is be volt zárva az ajtó! Vagyis Stangerson kisasszony mindenesetre igen elővigyázatos volt. Azt hiszem, *Stangerson kisasszony tudta, hogy félnie kell valakitől*. Ezért volt olyan előrelátó, *ő maga vette magához a Jacques apó revolverét* anélkül, hogy szólt volna neki róla. Kétségtelen, hogy senkit sem akart megijeszteni, főleg édesatyját nem... Amitől Stangerson kisasszony félt, az be is következett; ő ekkor védeni próbálta magát, dula-kodás folyt, s a kisasszony elég ügyesen használta harc közben a revolvert, mert sebet ejtett a gyilkos kezén. Így lehet megmagyarázni a falon és az ajtón talált véres férfikéznyomokat: a férfi nyilván kijárat után tapogatózott, hogy menekülhessen. A kisasszony azonban nem sütötte el elég gyorsan a revolvert, mert nem tudta elhárítani azt a szörnyű ütést, amelyet a gyilkos a jobb halántékára mért.

- Tehát nem a revolver okozta Stangerson kisasszony halántéksebét?
  - Az újságcikk nem mondja ezt, s így én sem gondolok ilyesmire, főleg mert úgy találom logikusnak, hogy Stangerson kisasszony használta a revolvért a merénylő ellen. No de most, mi lehetett a gyilkos fegyvere! A halántékra mért csapás azt látszik bizonyítani, hogy a gyilkos le akarta ütni a kisasszonyt, miután hasztalanul kísérelte meg, hogy megfojtsa... A gyilkosnak tudnia kellett, hogy Jacques apó a padláson lakik, s ez lehetett egyik oka annak - így gondolom -, hogy „zajtalan” fegyverrel akart dolgozni, valami bunkóval, vagy kalapáccsal...
  - Mindez nem magyarázza meg - mondtam -, hogy a gyilkos mily módon hagyta el a „Sárga szobá”-t!
  - Persze hogy nem - felelte Rouletabille s felkelt a karosszékből -, de mivel ezt is meg kell magyarázni, el fogok menni a Glandier-kastélyba, s éppen azért jöttem el önhöz, hogy magammal hívjam...
  - Engem?
  - Igen, kedves barátom, szükségem van magára. Az *Époque* kifejezetten rám bízta ezt az ügyet, s a lehető leghamarabb fel kell derítenem.
  - De hogy lehetnék én segítségére?
  - Úgy, hogy Darzac Róbert is a Glandier-kastélyban tartózkodik...
  - Igaz!... Az ő kétségbeesése bizonyára határtalan!
  - Beszélnem kell vele!
- Rouletabille oly hangon ejtette ki ezt a mondatot, hogy meglepődve kérdeztem:
- Csak nem?... Csak nem gondolja, hogy erről az oldalról kínálkozik valami érdekes adat?
  - De igen!
- Ennél többet aztán nem mondott. Átment a szalonba, s kért, hogy gyorsan öltözködjem.
- Ismertem Darzac Róbertet. Egy pörös ügyében igen nagy szolgálatot tettem neki, mikoriban még Barbet-Delattre segédje voltam. Darzac Róbert, aki ez idő tájt negyven év körül lehetett, a fizika tanára volt a Sorbonne-on. Meghitt viszonyban élt Stangersonékkal, mivel hétévi kitaró udvarlás után végre elérte, hogy Stangerson kisasszony vőlegényének tekinthette magát. A menyasszony sem volt már egészen fiatal - körülbelül harmincöt éves lehetett -, de még feltűnően csinos jelenség.
- Miközben öltöztem, átkiáltottam a szalonba Rouletabille-hoz, aki már türelmetlenkedett.
- Van valamilyen ötlete arra nézve, hogy miféle ember lehet a gyilkos?
  - Igen - felelte -, ha nem is gondolom róla, hogy társaságbeli ember, de mindenesetre elég jó színvonalú osztályba tartozik... Persze ez csak impresszió...
  - S mi kelti önben ezt az impressziót?
  - Hát izé - felelte a fiatalember -, hát a zsíros sapka, a közönséges zsebkendő meg a durva cipőnyomok a padlón...
  - Értem - szóltam közbe -, az ember nem hagyja ennyi feltűnő nyomot maga után, ha ezek a nyomok valóban az igazságra vezetnének!...
  - Maga még sokra viheti, kedves Sainclair! - vont le Rouletabille a következtetést.

VALAKI, AKI ÁRNY MÓDJÁRA HATOL ÁT AZ ABLAKTÁBLÁKON

Félórával később, Rouletabille és én, mindketten az orléans-i pályaudvar peronján voltunk, vonatunk indulására várva, mellyel Épinay-sur-Orge-ig akartunk jutni. Láttuk, hogy a corbeil-i bíróság is megjelenik, Marquet úr és írnoke képviselőjében. A vizsgálóbíró úr az éjszakát írnokéval együtt Párizsban töltötte, hogy a Scalában végignézze egy revücske főpróbáját, amelynek ő volt a titkos szerzője, ezzel az egyszerű írói névvel: Castigat Ridendo.

Marquet úr idestova az előkelő öregurak sorába lépett. Csaknem mindig nagyon udvarias volt, s gáláns modorú, szenvedélye pedig egész életében csak egyetlenegy volt: a színműírás. Bírói pályáján is voltaképpen csak azok az ügyek érdekelték igazában, amelyekből legalább egy jó felvonást lehetett kifacsarni.

Jóllehet, előkelő rokonai összeköttetéseivel fogva, bizvást törekedhetett volna a legmagasabb bírói méltóságokra is, ő a valóságban csak azért törte magát, hogy egyszer befutott szerző lehessen a romantikus Porte-Saint-Martin vagy a komoly Odéon színpadán. Ez az eszménykép juttatta aztán odáig, hogy öreg korára corbeil-i vizsgálóbíró maradt, s Castigat Ridendo néven egy nem éppen illedelmes egyfelvonásost adott a Scalának.

A „Sárga szoba” problémája, megmagyarázhatatlanságánál fogva, csábító lehetett egy ily „irodalmi” lélek számára. S valóban, derekasan is érdekelte Marquet urat, aki nem is annyira úgy vetette rá magát, mint egy igazságra szomjazó hatósági személy, hanem úgy, mint a drámai cselszövények kedvelője, akinek minden képessége a bonyodalom titokzatossága felé fordul, s aki semmitől se fél jobban, mint attól, hogy végre is el kell jutni a felvonás végéig, ahol minden kiderül.

Így történt, hogy mikor Marquet úr elénk került, éppen sóhajtván mondta írnokénak:

- Jaj, kedves Maleine barátom, csak ez az építővállalkozó szét ne rombolja a csákányával ezt a gyönyörű rejtelmességet!

- Ne tessék félni - felelte Maleine úr -, az a csákány esetleg lerombolhatja a kerti lakot, de a problémát sértetlenül fogja hagyni. Én végigtapogattam a falakat, tanulmányoztam a mennyezetet és a padlózatot, s én értek hozzá. Engem nem lehet becsapni! Nyugodtak lehetünk. Nem fogunk megtudni semmit!

Miután így biztosította főnökét, Maleine úr egy diszkrét fejbiccentéssel jelet adott jelenlétünk-ről Marquet úrnak. A vizsgálóbíró összeráncolta a homlokát, s mikor a közelgő Rouletabille már kalapot is emelt, egy vonatfülke ajtajához sietett, s a fülkébe ugorva félhangosan odaszólt írnokéhoz: „Csak újságírókat ne!”

- Helyes - felelte Maleine úr, és feltartóztatta útjában Rouletabille-t, nem akarván megengedni, hogy a vizsgálóbíró fülkéjébe juthasson.

- Pardon, uraim! Ez fenntartott szakasz...

- Újságíró vagyok, uram, az *Époque* munkatársa - felelte sűrű hajlongások s bocsánatkérések közt Rouletabille -, s pár szót kell váltanom Marquet úrral!

- Marquet úr a nyomozás ügyével van elfoglalva...

- Eh, az ő nyomozása az én számomra teljesen közömbös, higgye meg... Én nem az elgázolt kutyákról szóló cikkeket írom - jelentette ki a fiatal Rouletabille, s alsó ajka biggyesztésével végtelen megvetést fejezett ki a hírrovat-firkálók iránt. - Én színházi tudósító vagyok, s mivel ma este éppen a Scala-beli revüről kell egy kis beszámolót írnom...

- Tessék beszállni, uram - mondta helyet engedve az írnok.

Rouletabille már bent is volt a szakaszban. Követtem, s melléje ültem. Az írnok is beszállt, s bezárta az ajtót.

Marquet úr az írnokra sandított.

- Ó, uram - kezdte Rouletabille -, ne nehezteljen erre a derék férfiúra, ha át is hágtam az ön tilalmát. Én nem Marquet úrral óhajtanék beszélni, hanem Castigat Ridendőval! Engedje meg, hogy mint az *Époque* színházi munkatársa, szerencsekívánataimat fejezzem ki...

Rouletabille bemutatott a vizsgálóbírónak, s aztán maga is bemutatkozott.

Marquet úr nyugtalanul simogatta kecskeszakállát. Pár szóval tudtára adta Rouletabille-nak, hogy sokkal szerényebb szerző ahhoz, semhogy azt kívánná, hogy írói álnevéről fellebbentsék a fátyolt. Reményét fejezte ki, hogy az újságíró úr megtisztelő elismerése a darabíróval szemben nem fogja azt eredményezni, hogy a nagyközönség is megtudja, miszerint Castigat Ridendo nem más, mint a corbeil-i vizsgálóbíró.

- A drámaíró munkássága - tette hozzá némi habozás után -, árthatna a vizsgálóbíró tekintélyének... főleg itt, vidéken, ahol az emberek kissé maradiak...

- Ó, számíthat a diszkréciómra! - kiáltotta Rouletabille, tiltakozón emelve ég felé két kezét.

A vonat döcögni kezdett.

- Elindultunk! - kiáltotta a vizsgálóbíró meglepődve, hogy mi is vele utazunk.

- Igen, uram, az igazság útnak indult - mondta nyájas mosollyal a riporter -, útban van Glandier kastélya felé.... Pompás ügy, Marquet úr, pompás ügy!...

- Homályos ügy! Hihetetlen, kifürkészhetetlen, megmagyarázhatatlan ügy! A magam részéről csak attól félek, Rouletabille úr, hogy majd újságírók próbálkoznak a megfejtésével!

Barátom érezte a nyílt vágást.

- Igen - felelte egyszerűen -, ettől tartani lehet. Mindenbe beleütik az orrukát!... Ami engem illet, vizsgálóbíró úr, csak azt mondhatom, hogy igazán csak a véletlen, a puszta véletlen vetett az ön útjába, sőt, egyenesen az ön utazófülkéjébe.

- Hát hova utazik? - kérdezte Marquet úr.

- A Glandier-kastélyba - mondta Rouletabille rendületlen nyugalommal.

A vizsgálóbíró felugrott.

- Oda nem fog belépni, Rouletabille úr!

- Meg fogja akadályozni? - kérdezte barátom, harcra készen.

- Én? Dehogyan! Én nagyon szeretem a sajtót és az újságírókat! Ők, akárhogy is, nagyon kedves emberek! De Stangerson úr mindenkinek megtiltotta, hogy belépjen a kastélyba, amelyet erősen őriznek. Tegnap egyetlen újságíró se tudott behatolni Glandier rácskapuján.

- Annál jobb - felelte Rouletabille -, legalább magam érkezem.

Marquet úr a szája szélébe harapott, s látszott rajta, hogy makacs hallgatásba akar merülni. Csak akkor engedett föl kissé, mikor Rouletabille értésére adta, hogy egy „rég és meghitt barátunk” kezét akarjuk Glandier-ban megszorítani. Darzac Róbertet értette rajta, akit talán mindössze csak egyszer látott életében...

- Szegény Róbert! - folytatta a fiatal riporter. - Szegény Róbert! Talán bele is hal ebbe a dologba! Hisz úgy szereti Stangerson kisasszonyt!

- Csakugyan, a Darzac Róbert bánatát még nézni is iszonyú! - bökte ki, mintegy kedve ellenére, a vizsgálóbíró.

- De ugyebár remélhető, hogy Stangerson kisasszonyt megmentik az életnek?

- Reméljük... Atyja azt mondta tegnap, hogy ha a leánya elpusztul, ő is rögtön követi a sírba... Mily mérhetetlen veszteség volna a tudományra nézve!

- A halántékseb igen súlyos, ugyebár?

- Kétségkívül! De hallatlanul szerencsés véletlen, hogy nem feltétlenül halálos. Hiszen az ütés rettentő erővel történhetett!

- Tehát nem a revolver okozta a sebet? - kérdezte Rouletabille, diadalmas oldalpillantást vetve rám.

Marquet úr zavarba jött.

- Kérem, nem szóltam semmit, s nem is mondok semmit, egyáltalán semmit!

S az írnok felé fordult, mintha nem is ismerne bennünket.

De Rouletabille-t nem lehetett csak úgy lerázni. Közelebb húzódott a vizsgálóbíróhoz, s megmutatta neki a zsebéből előhúzott *Matin*-t.

- Van itt egy körülmény, vizsgálóbíró úr, amelyre nézve, azt hiszem, kérdést tehetek fel, minden indiszkréció veszélye nélkül. Tetszett olvasni a *Matin* tudósítását? Nemde, teljesen képtelen ez a cikk?

- A világért sem, uram...

- Ó, dehogyis nem! A „Sárga szobá”-nak csak egyetlen rácsos ablaka van, amelynek vasrudai érintetlenek, s egy ajtaja, amelyet be kellett törni... És mégse találták meg a gyilkost!

- Úgy van, uram, úgy van!... Ez éppen a bökkenő!

Rouletabille elhallgatott, s elkalandozott, ki tudja, miféle gondolatokba mélyedve... Így telt egy negyedóra.

Mikor ismét „visszatért” közénk, megint megszólalt, a vizsgálóbíróhoz fordulva:

- Milyen frizurát viselt akkor este Stangerson kisasszony?...

- Mit akar ezzel mondani? - kérdezte a vizsgálóbíró.

- Ez roppant fontos az ügyre nézve - felelte Rouletabille. - Nemde, *középen elválasztott, halántékára simuló frizurája volt a kisasszonynak?* Bizonyos vagyok benne, hogy ezen az estén, a merénylet estéjén, *simára fésült haját viselt!*

- Nos hát, Rouletabille úr, ön alaposan téved - felelte a vizsgálóbíró. - Stangerson kisasszony haja, akkor este, éppen ellenkezőleg, felfelé volt fésülve, feje búbján kontyba. Ez volt a rendes hajviselete! A homlok és a halánték teljesen szabadon volt, biztosíthatom róla, mert körülményesen megvizsgáltuk a sérülést. Egy csöpp vér sem tapadt a hajzathoz, s a merénylet óta senki se nyúlt a kisasszony frizurájához...

- Bizonyos ez? Csakugyan bizonyos benne, hogy a merénylet éjszakáján Stangerson kisasszony haja nem volt simán lefésülve?

- Teljesen bizonyos vagyok benne - folytatta mosolyogva a bíró -, mert szinte most is a fülemben cseng, amint az orvos mondja, miközben a seb fölé hajlok: „Nagy kár, hogy a kisasszony a homlokáról felfésülve hordja a haját. Ha lefésült hajviselete lett volna, akkor az

ütés sokkal kisebb erővel érte volna a halántékot.” Mondhatom önnek, igazán különösnek találom, hogy ily fontosságot tulajdonít ennek a dolognak...

- Ah, ha a haja nem simult a halántékára - nyögte Rouletabille -, akkor igazán nem tudom, hogy mi lesz? Újra végig kell gondolnom az egészet...

S kétségbeesett mozdulatot tett a karjával.

- És a halántékseb igen borzalmas? - kérdezte újra.

- Rettenetes.

- Végre is miféle fegyverrel ejtették?

- Uram, ez a nyomozás titka.

- Megtalálták az illető fegyvert?

A vizsgálóbíró nem felelt.

- S a nyak sérülései?

A vizsgálóbíró kegyeskedett megmondani, hogy e tekintetben az orvosok véleménye is az, hogy a nyak sérülései súlyosak. Ha a gyilkos még pár másodpercig tovább szorította volna áldozata nyakát, Stangerson kisasszony belehalt volna a fojtogatásba.

- Az egész dolog, úgy, ahogy a *Matin* elbeszéli - kezdte újra elkeseredve Rouletabille -, egyre megfejthetlenebbnek látszik számomra. Megmondhatná nekem, vizsgálóbíró úr, hány nyílás van a kerti lak épületén, értve az ablakokat és az ajtókat?

- Öt nyílás - felelte Marquet úr, miután kettőt vagy hármat köhintett, s elszánta magát arra, hogy beszélni fog, nem állhatván ellen a vágnak, hogy közölje az ügy hihetetlen titokzatosságát, amelyben ő nyomoz. - Öt ilyen nyílás van, melyek közül az előszoba ajtaja az egyetlen bejárat a kerti lakba, s ez is állandóan automatikusan zárva van, úgyhogy akár kívülről, akár belülről csak külön kulcs nyithatja ki. Két ilyen kulcs van, az egyik mindig Jacques apónál van, a másik pedig Stangersonnál. A kisasszonynak nincs rá szüksége, mert Jacques apó állandóan a kerti házban tartózkodik, egyébként pedig Stangerson kisasszony az egész napot úgyis atyja társaságában tölti. Mikor a négy ember a „Sárga szoba”-ba hatolt, amelynek ajtaját végre bedöntötték, az előszoba bejárat-ajtaja szokás szerint csukva volt, s az egyik kulcs Stangerson, a másik pedig Jacques apó zsebében volt. Ami viszont a kerti ház ablakait illeti, ilyen négy van. Ezek közül egy a „Sárga szoba” *egyetlen ablakát* képezi, másik kettő a laboratóriumból nyílik, a negyedik pedig az előszobából. A „Sárga szoba” ablaka, valamint a laboratórium ablakai mind egy oldalra néznek, a mezőség felé. Csak az előszoba ablaka nyílik a parkra.

- *A gyilkos ezen az ablakon menekült a kerti lakból!* - kiáltotta Rouletabille.

- Honnan tudja ezt? - kérdezte a vizsgálóbíró, különös tekintettel mérve végig barátomat.

- Később majd meglátjuk, hogyan ment ki a gyilkos a „Sárga szoba”-ból - mondta Rouletabille -, de a kerti lakból mindenestre az előszoba ablakán át kellett távoznia!...

- No, de még egyszer, honnan tudja ön ezt?

- Ej, istenem!... ez olyan egyszerű! Abban a pillanatban, amint átlátjuk, hogy a kerti ház ajtaján át nem lehetett elmenekülnie, csakis azt tarthatjuk bizonyosnak, hogy valamelyik ablakon keresztül szabadult ki. Kell tehát, hogy legalább egy olyan ablak legyen, amelyiken nincs rács. A „Sárga szoba” ablakán vasrudak vannak, mert a mezőségre nyílik! Ugyanennél az oknál fogva bizonyára a laboratórium ablakát is rudak védik. Miután pedig a gyilkos mégis elmenekült, úgy gondolom, hogy kellett egy olyan ablakot találnia, amelyen nincsenek vas-

rudak, ilyen pedig az előszoba ablaka lehetett, mert az a parkra nyílik, vagyis a kastély telkének belső részére. Ez csak nem boszorkányság!...

- Úgy van - mondta a vizsgálóbíró -, de van valami, amit ön nem találhatott ki, és ez az, hogy bár csakugyan az előszoba az egyetlen, amelynek ablakán nincsenek vasrudak, mégis van rajtuk valami egyéb, mégpedig két jó erős vas ablakvédőtábla! Nos, ezek a vastáblalemezek *ugyancsak be voltak zárva, mégpedig szintén belülről, vas tolózárral!* S mégis, bizonyítékunk van rá, hogy a gyilkos *valójában ezen az ablakon keresztül menekült ki!* A fal külső oldalán s a vastáblákon vérnyomok, az ablak alatt pedig, kint, a kerti úton lábnyomok vannak, teljesen hasonlók azokhoz, melyeket a „Sárga szoba”-ban mértem le! Ezek bizonyítják, hogy a gyilkos erre inalt el. No de hogy tehette azt, ha egyszer a vastáblák belülről zárva maradtak! Úgy illant el, mint egy árny, *az ablaktáblákon keresztül!* S végül, az egészben az a legörületesebb, hogy az ember megtalálja a gyilkos nyomát ott, ahol éppen elhagyja a kerti lakot, s ugyanakkor teljesen lehetetlen még csak halvány képet is alkotni arról, mily módon jött hát ki a „Sárga szoba”-ból, és hogyan tudta kierőszakolni, hogy a laboratóriumon át az előszobába juthasson. Igen, Rouletabille úr, ez az ügy megcsalja összes érzékeinket! Pompás kis ügy, mondhatom! Sokáig nem fogják még ennek a nyitját megtalálni! Remélem is!...

- Mit remél, vizsgálóbíró úr?...

Marquet úr kijavította a kifejezését:

- Nem remélem... csak úgy hiszem...

- Hátha az történt, hogy valaki becsukta az ablakot, mikor a gyilkos már elmenekült? - kérdezte Rouletabille.

- Bizonyára, e pillanatban én is ezt tartom természetesnek, bár teljesen érthetetlen, mert hiszen akkor bűntársra, vagy bűntársakra volna szükség... Ilyeneket pedig nem látok...

Némi hallgatás után még hozzátette:

- Ah, ha Stangerson kisasszony ma már elég jól érezné magát, hogy kihallgathassam!...

Rouletabille, gondolatai fonalát követve, új kérdésbe kezdett:

- És a padlás? Ott is kell lenni valami nyílásnak!

- Igaz, azt nem számítottam be a többi közé! Az a hatodik! Van odafent egy kis ablak, inkább olyan szellőzőnyílásféle, s mivel ez is a mezőségre néz, Stangerson arra is vasrudakat tétetett. Ezen a padlásablakon is, csakúgy mint a földszinti ablakon, érintetlenek a vasrudak, és a táblák, melyek természetesen befelé nyílnak, zárva voltak, mégpedig ugyancsak belülről. Különben sem találtunk semmi olyasmit, ami azt sejtetné, hogy a gyilkos a padláson át távozott.

- Ön tehát, vizsgálóbíró úr, nem kételkedik abban, hogy a gyilkos az előszoba ablakán keresztül menekült, ha nem is lehet tudni, miképpen?

- Minden erre vall...

- Magam is azt hiszem - hagyta helyben méltóságos komolysággal Rouletabille.

Kis ideig csend volt. Aztán a riporter újra megszólalt:

- Ha a gyilkosnak semmi nyomát nem méltóztatott találni a padláson, például semmi olyan kormos szélű talpnyomokat, mint a „Sárga szoba”-ban, akkor bizonyára arra az eredményre méltóztatott jutni, hogy aligha ő lopta el Jacques apó revolverét...

- A padláson csak Jacques apó nyomai találhatók - mondta jelentős fejmozdulattal a bíró.

Majd így kerekítette ki gondolatát:

- Jacques apó együtt volt Stangersonnal. S ez a szerencséje...

- Tehát mi is a Jacques apó revolverének a szerepe a drámában? Bizonyítottnak tekinthető, hogy ez a fegyver inkább a gyilkost sebezte meg, mint Stangerson kisasszonyt...

Erre a megjegyzésre, mely kétségkívül zavarba hozta, mit sem felelt a vizsgálóbíró, hanem elmondta nekünk, hogy a „Sárga szobá”-ban két revolvergolyót találtak, az egyiket a falban - abban a falban, melyen a véres férfikéz-lenyomat is volt -, a másikat a mennyezetbe fúródva.

- Ó, ó, a mennyezetbe fúródva? - ismételte halkán Rouletabille. - Csakugyan? A mennyezetbe fúródva? Ez igazán különös... a mennyezetbe fúródva!...

S némán pöfékelni kezdett, sűrű pipafüstbe burkolózva. Mikor megérkeztünk Épinay-sur-Orge-ba, a vállára kellett ütnöm, hogy felriasszam elmélyedéséből, s a peronra tessékeljem.

Itt a hatóság képviselője s írnoke elköszöntek tőlünk, mintegy jelezve, hogy éppen elég volt nekik belőlünk. Gyorsan egy bricskába ültek, mely már várta őket.

- Mennyi idő alatt jutunk innen gyalog a Glandier-kastélyba? - kérdezte Rouletabille egy vasúti alkalmazottól.

- Másfél óra... ha nem sietnek: egy és háromnegyed óra - felelte a vasutas.

Rouletabille az égre nézett, meg volt vele elégedve, s nyilván úgy hitte, hogy én is, mert karon fogott, s így szólt:

- Gyerünk!... Jót fog tenni egy kis séta!

- Nos - kérdeztem -, oldódik a csomó?

- Ó! - felelte. - Egyáltalán nem oldódik, sőt még kuszáltabb, mint azelőtt volt. Viszont igaz, hogy van egy ötletem!

- Ki vele!

- Ó, egyelőre semmit sem mondhatok... Az én ötletem legalább két személy számára jelent élet- vagy halálkérdést!

- Büntársakra gondol?

- Nem gondolok büntársakra...

Egy pillanatig hallgattunk, aztán újra kezdte:

- Igazán szerencse, hogy találkoztunk ezzel a vizsgálóbíróval és az írnokéval... Lássá! Emlékszik, hogy mit mondtam magának a revolverről?...

Az utat bámulta, előrecsüggesztett fejjel. Kezeit zsebre dugta, és füttyörészett. Egy pillanat múlva mormogni hallottam:

- Szegény nő!...

- Stangerson kisasszonyon sajnálkozik?

- Igen, hiszen oly nemes nő, s oly méltó a részvétre!... Igen nagy jellem... úgy gondolom... úgy gondolom...

- Hát ismeri Stangerson kisasszonyt?

- Én? Egyáltalán nem ismerem! Mindössze egyszer láttam...

- Akkor miért mondja róla, hogy igen nagy jellem?...

- Mert úgy szembe tudott szállni a gyilkossal; mert oly hősiezen védekezett; s főleg, főleg a mennyezetbe fúródott golyó miatt!

Ránéztem Rouletabille-ra, és azon töprengtem, hogy vajon szándékosan gúnyolódik-e velem, vagy talán hirtelenében megbolondult? De azonnal láttam, hogy ennek a fiatalembernek eszében sincs nevetni, s kis, kerek szemének okos fénye biztosított róla, hogy elméje a legjobb rendben van. Meg aztán már kissé hozzá is szoktam furcsa, szaggatott kijelentéseihez, amelyek csak addig voltak számomra töredékesek, s gyakran összefüggéstelenek és titokzatosak, míg néhány gyors és tiszta mondatban fel nem tárta előttem gondolatai menetét. Akkor egyszerre minden megvilágosodott: a szavak, melyek előbb értelmetleneknek látszottak számomra, most oly könnyűséggel és oly logikával illettek egybe, hogy nem tudtam megérteni, miért nem értettem meg már korábban is őket.

A Glandier-kastély egyik legrégebbi építménye az Ile-de-France-nak, ahol a hűbéres időknek még oly sok híres kö emléke emelkedik. Szép Fülöp alatt épült, erdőségek mélyén s néhány száz méternyire emelkedett attól az országúttól, amely Sainte-Geneviève-des-Bois nevű falutól Monthléry felé vitt. Össze nem illő tömbök egyvelege volt, s föléje bástya magasodott. Ha a látogató megmászta ennek a bástyának rozoga lépcsőit, s feljutott arra a kis tetőteraszra - melyre Georges-Philibert de Séquigny, Glandier, Maisons-Neuves és más helységek ura, a XVII. században a mai ablakos kupolatornyocskát emeltette, undok rokokó stílusban -, észrevehette, három mérföldnyi távolságban, a völgy és a lapály fölött, Monthléry gögösen ágaskodó tornyát. Bástya és torony így néztek szembe egymással, már annyi század óta, s a zöld erdőségek és holt ligetek fölött tán a francia történet legódonabb legendáit mesélgették egymásnak. Mondják, hogy Glandier bástyája hősi és szent hamvak fölött öröklik. Párizs kegyes védőasszonya nyugszik itt, aki előtt Attila meghátrált. Szent Genovéa alussza utolsó álmát az ősi, mély várakban. Nyáron ide jönnek a szerelmesek, s míg téveteg kezükben ide-oda ring a kirándulási lakoma kosara, elábrándoznak vagy hűségesküt cserélnek a szent nő sírja előtt, amelyet nefelejcsből font kegyes koszorúk díszítenek. A sír közelében kút van, melynek - mint mondják - csodatévő vize van. Az anyák hálája egy szobrot is emelt itt Genovéa tiszteletére, s ide függesztették föl, a szobor lába alá, azoknak a gyermekeknek cipőcskáját és sapkáját, kiket a szent forrás meggyógyított.

Ezen a helyen, ahol minden teljesen a múltba látszott merülni, telepedett le Stangerson professzor és leánya, hogy a jövő tudományán dolgozzanak. A kastély magánya a ligetek mélyén mindjárt megnyerte tetszésüket. Itt nem figyelte senki munkájukat, csak a vén kövek s a hatalmas tölgyek. Glandier régi neve Glandierum volt, vagyis Makkos hely, mert tömördek tölgyemakk hullt itt le, melyet minden korban bőven hordtak össze a vidék lakói. Ez a földterület, mely most egyszerre szomorú nevezetességűvé lett, az ősi természet vadon képét mutatta, akár azért, mert tulajdonosai elhanyagolták, akár pedig, mert maguk is így akarták. Csak a lombok közé bújó építmények őrizték meg sajátos átvaltozások nyomait. Minden század rajtuk hagyta emlékét: egy csomó egybeépített kő, melyekhez sok rettentő esemény, sok véres kaland emléke fűződött. Ez a kastély, amelyben a tudomány keresett menhelyet, azonban, úgy látszik, arra volt hivatva, hogy szörnyű és halálos rejtelmek színteréül szolgáljon.

Mikor ezeket itt elmondom, nem fojthatok el egy megjegyzést. Íme:

Ha egy kissé hosszasan időztem Glandier szomorú képének leírásánál, nem azért tettem, mintha elérkezettnek látnám az alkalmat, hogy megteremtsem a kellő légkört azokhoz a drámai mozzanatokhoz, melyek az olvasó szemei előtt le fognak játszódni. Valóban, az én legfőbb törekvésem ebben az egész dologban csak az, hogy a lehető legegyszerűbben adjak elő mindent. Nem vágyom arra, hogy írónak tartsanak. Az „író” név említése egy kicsit mindig azt is jelenti, hogy költött események ecseteléséről lesz szó, márpedig - hál’ istennek - a „Sárga szoba” titka éppen eléggé tele van valóságos drámai borzalommal, úgyhogy nem kell ötletért az irodalomhoz fordulni. Nem vagyok s nem is akarok több lenni, mint hű közlő. Közlöm az eseményeket, s beállítom őket a kellő keretbe... ez az egész. Csak természetes tehát, hogy azt is tudniuk kell önöknek, hol játszódtak le ezek a dolgok?...

Térjünk vissza Stangerson professzorhoz. Mikor megvásárolta a birtokot - körülbelül tizenöt évvel az itt tárgyalt események előtt -, Glandier-ban már régen nem lakott senki. Egy másik régi kastély, nem messze innen, melyet a XIV. században Jean de Belmont épített, szintén el

volt hagyatva, úgyhogy az egész vidék csaknem kihaltak volt mondható. Néhány házikó a corbeil-i országúton; egy csárda a „Bástyához” címezve, mely a vándoroknak nyújtott átmeneti vendégszeretetet; csaknem ez volt minden, ami ezen az elhagyatott helyen a civilizációra emlékeztetett, s alig is hitte volna az ember, hogy pár mérföldnyire a fővárostól ilyen világ lehetséges. De éppen ez a tökéletes elhagyatottság volt döntő Stangersonra és leányára nézve. A professzor akkoriban már híres ember volt; Amerikából tért vissza, ahol munkássága jelentékeny feltűnést keltett. Philadelphiában egy könyve jelent meg: „Az anyagok megsemmisülése elektromosság hatására” címmel - mely az egész tudományos világ tiltakozását vonta magára. Stangerson francia ember volt, de amerikai eredetű. Fontos örökösödési pörök több éven át az Egyesült Államokhoz kötötték. Odaát folytatta Franciaországban megkezdett munkáját, majd visszatért a francia földre, hogy itt fejezze be. Előbb azonban hatalmas vagyonhoz jutott, minthogy ügyei kitűnően végződtek vagy úgy, hogy a bírói döntések neki kedveztek, vagy úgy, hogy megfelelő pénzügyi kiegyezéseket kötött. Ez a vagyon már nagyon ráfért a professzorokra. Stangerson, aki, ha akarta volna, a dollárok millióit szerezhette volna meg két-három találmánya kiaknázása révén, melyek új vegyszerek előállítását tették lehetővé, mindig visszariadt attól, hogy saját anyagi boldogulására használja fel a természettől nyert feltalálói zsenialitását. De azért nem hitte azt, hogy ez a csodálatos adomány arra való, hogy önmagának tartsa meg. Az embereknek tartozott ezzel, s mindaz, amit lángesze létrehozott, ezen a filantropikus alapon jutott el a nagy nyilvánosság elé. Egyáltalán nem titkolta, hogy rendkívül örül váratlanul szerzett nagy vagyonának, amely lehetővé tette, hogy élete végső percéig a tiszta tudományos munkásságnak szentelhesse magát. De - úgy látszott - ugyanekkor valami másért is örült. Stangerson kisasszony, mikor atyjával visszatért Amerikából, s megvásárolták Glandier-t, huszadik évében volt, egyesítve magában édesanyja „parisienne” báját (édesanyja meghalt, miután őt világra hozta), s az ifjú amerikai vérnek minden ragyogó, gazdag tulajdonságát, amelyet atyai nagyatyjától, Stangerson Williamtól örökölt. Ez a Stangerson William philadelphiai polgár volt, aki franciává naturalizáltatta magát, engedve menyasszonya családjának, mikor feleségül vette ezt a francia nőt, aki a híres Stangerson professzor anyja lett. Ez a Stangersonék francia voltának magyarázata.

A húszéves, imádatosan szőke, kék szemű, tejfehér arcú, ragyogó egészségű Stangerson Matild egyike volt a legszebb eladó lányoknak az ó- és az újvilágban. Atyjának volt kötelessége, ha ezt a kötelességet fájdalmassá is tette az elkerülhetetlen válás gondolata, hogy előkészítse a leány férjhezmenetelét. Nagyon megkönnyebbítő gondolat lehetett tehát számára, hogy most már a hozomány is együtt van. S íme mégis az történt, hogy a professzor gyermekével együtt egészen eltemetkezett Glandier-ba, éppen midőn barátai azt várták, hogy leányát be fogja vezetni a társaséletbe.

Néhányan látogatóba jöttek, s kifejezést adtak ámulatuknak. Kérdéseikre a professzor ezt felelte: „Leányom akarja így, és én nem tudok neki semmit sem megtagadni. Ő választotta Glandier-t.” Mikor pedig a fiatal leányhoz fordultak kérdéseikkel, komolyan felelte: „De hát hol dolgozhatnánk jobban, mint ebben a magányban?” Mert Stangerson Matild ekkor már munkatársa volt atyjának, noha senki sem képzelte, hogy tudományszomja az összes jelentkező kéréket elutasíttatja vele, teljes tizenöt éven keresztül! Bármily visszavonultan éltek is, azonban atya és leánya kénytelenek voltak részt venni némely hivatalos fogadáson, s az év bizonyos szakaiban megjelentek két vagy három szalonban is, ahol a professzor dicsősége s Matild szépsége megfelelő szenzációt keltett. A fiatal leány rendkívüli hidegsége eleinte még nem vette el az udvarlók bátorságát; pár év múlva azonban elmaradoztak. Közülük csak egy tartott ki gyöngéd makacssággal, s rászolgált az „örökös vőlegény” névre, melyet mélabúsan vállalt. Darzac Róbert volt ez az udvarló. Stangerson kisasszony most már nem volt fiatal, s nyilvánvalónak látszott, hogy ha harmincöt éves koráig nem talált okot a férjhezmenetelre, ezután már igazán nem fog többé. Darzac Róbert számára azonban ez nyilván nem volt meg-

győző érv, mert nem fáradt bele az udvarlásba, ha ugyan még udvarlásnak lehet nevezni azt a sok gyöngéd és finom gondosságot, amellyel az ember szüntelenül körülvesz egy harmincöt éves nőt.

Egyszerre azonban, s éppen néhány héttel a bennünket foglalkoztató események előtt, Párizsban az a hír terjedt el, melynek eleinte senki nem tulajdonított fontosságot, hogy Stangerson kisasszony végre kimondta a boldogító „igen”-t Darzac Róbert olthatatlan lángolásának megjutalmazásául. Úgy kellett lenni, hogy maga Darzac Róbert sem cáfolta meg ezeket a házassági híreket, mert végre is némi hitelt kezdtek adni a valószínűtlen újságnak. Végre Stangerson maga jelentette ki, az Akadémia egyik üléséről távozva, hogy leányának és Darzac Róbertnek házasságkötése teljes csendben meg fog történni, mégpedig a Glandier-kastélyban, mihelyt a professzor és leánya végleg befejezik összefoglaló értekezésüket „az anyag megsemmisüléséről”, vagyis az anyagnak az éterbe való visszatéréséről. Az új pár Glandier-ban fog lakni, s a vő hozzá fog járulni munkásságával a nagy műhöz, melynek atya és leánya életüket szentelték.

A tudományos világ még fel sem ocsúdott meglepetéséből, mikor máris a Stangerson kisasszony elleni gyilkos merénylet keltett újabb szenzációt, mindazzal a fantasztikus kíséző mozzanattal együtt, melyeket felsoroltunk, s melyeket a kastélyban történt látogatásunk alapján még pontosabban világíthatunk meg.

Nem haboztam az olvasó előtt feltárni mindezeket a múltra vonatkozó részleteket, melyek ismeretébe Darzac Róberttel való ügyféli viszonyunk következtében jutottam, hogy ilyenformán, mikor a „Sárga szoba” küszöbére lép, az olvasó is éppannyira tájékozott legyen, mint én magam voltam.

**ROULETABILLE JÓZSEF DARZAC RÓBERTNEK EGY
MONDATOT MOND, AMINEK CSINOS KIS HATÁSA LESZ**

Rouletabille és én néhány perc óta a hosszú fal mellett haladtunk, amely Stangerson hatalmas telkét övezte, s már a bejárat rácskapuját is megpillantottuk, mikor egy alak vont a magára figyelmünket, aki félig a földre hajolva oly elmélyedtnak látszott, hogy észre sem vette a közeledésünket. Hol legörnyedt csaknem a földre fekve, hol felemelkedve, figyelmesen vizsgálta a falat; egyik pillanatban a tenyerébe nézett, majd nagy lépésekkel járni kezdett, s hirtelen futással folytatta, aztán megint a tenyerébe bámult. Rouletabille intett, hogy álljak meg:

- Pszt! Ez Larsan Frigyes! Dolgozik!... Ne háborgassuk!

Rouletabille nagy csodálója volt a híres detektívfelügyelőnek. Én magam pedig sohasem láttam Larsan Frigyes, de hírnevét ugyancsak ismertem.

Az állami pénzverde aranyrudainak az esete, melyet akkor oldott meg, mikor már minden nyomozótekintély bicskája beletört, valamint az Általános Hitelbank betörőinek elfogatása, valósággal népszerűvé tették a Larsan-nevet. Abban az időben, mikor még Rouletabille nem adta páratlan tehetségének csodálatos jeleit - Larsant tartották a legrejtélyesebb és legsötétebb bűnténybonyodalmak egyedüli hivatott kibogozójának. Hírneve az egész világon elterjedt, s gyakran hívták segítségül a londoni, berlini, sőt amerikai rendőrségek is, ha honi detektívjeik kifogytak az ötletből és fantáziából. Senki sem csodálkozott tehát, hogy mihelyt a „Sárga szoba” rejtélye felvetődött, a rendőrség főnöke azonnal táviratozott kitűnő alantasának Londonba, ahol Larsan Frigyes éppen kiküldetésben tartózkodott bizonyos okiratlopás ügyében: *Mielőbb jöjjön!* Frigyes, akit a rendőrségen a „nagy Fred”-nek neveztek, hihetetlen gyorsasággal sietett vissza, hiszen kétségkívül már tapasztalatból tudhatta, hogy ha így megzavarják valamely munkájában, akkor bizonyára nagy szükség van szolgálataira. Így történt, hogy akkor reggel már munkában találtuk. Mindjárt megtudtuk azt is, hogy miben fáradozott.

Az a valami, amit folyvást nézegetett a jobb markában, a zsebórája volt, s úgy látszott, nagyon el van foglalva a percek számlálásával. Azután visszafordult, még egyszer befutotta a megtett utat, s csak a park rácskapujánál állt meg. Ott újra megnézte az óráját, aztán zsebre vágta, rántott egyet a vállán, csüggedt mozdulattal, kinyitotta a rácskaput, belépett a parkba, s a rácskaput bezárta kulccsal. Aztán felemelte a fejét, s a vasrudakon át észrevett bennünket. Rouletabille odaszaladt hozzá. Követtem. Larsan Frigyes megvárt bennünket.

- Fred úr - mondta Rouletabille, levéve kalapját, s egyébként is mély tiszteletet mutatva, mely azon az őszinte csodálaton alapult, amivel a fiatal riporter a hírneves rendőrdetektív iránt viseltetett -, megmondhatná nekünk, hogy Darzac Róbert úr e percben a kastélyban van-e? Egy barátja van itt, egy párizsi ügyvéd, aki beszélni szeretne vele.

- Nem tudom, Rouletabille úr - felelte Fred, s kezet nyújtott barátomnak, akivel már többször volt alkalma találkozni legnehezebb nyomozásai folyamán. - Nem láttam Darzac urat.

- A kapusék bizonyára felvilágosítást tudnak adni - mondta Rouletabille egy kis téglaházra mutatva, melynek ajtaja és ablaka csukva volt, s mely kétségkívül a telek hű őrzőinek lakása volt.

- A kapusék nem adhatnak önnek felvilágosítást, Rouletabille úr!

- És miért nem?

- Mert egy félóra óta le vannak tartóztatva.

- Letartóztatva! - kiáltotta Rouletabille. - Hát ők a gyilkosok?

Larsan Frigyes vállat vont.

- Ha nem lehet letartóztatni a gyilkost - mondta végtelen gúnnyal a hangjában -, még mindig lehet élni azzal a fényűzéssel, hogy bűntársakat fedezünk föl...

- Ön tartóztatta le őket, Fred úr?

- Ugyan! Dehogyan! Nem!... Nem én tartóztattam le őket, egyrészt azért nem, mert csaknem bizonyos vagyok benne, hogy semmi közük a dologhoz, másrészt azért nem, mert...

- Miért nem? - kérdezte Rouletabille aggódalmas nyugtalansággal.

- Miért nem?... Hát semmiért - mondta Larsan, s elhárítólag rázta fejét.

- *Mert egyáltalán nincsenek bűntársak!* - hadarta Rouletabille, izgatottan.

Larsan Frigyes meghökkenve várt egy kicsit, érdeklődéssel nézegetve végig barátomat:

- Ah! ah!... talán már van is valami ötlete a dologról?... De hiszen maga még semmit sem látott, fiatalember! Még be sem lépett ide!...

- No, majd be is lépek!

- Aligha... a tilalom igen szigorú.

- Be fogok lépni, ha összehoz Darzac Róberttel! Tegye meg ezt nekem, hiszen mi régi barátok vagyunk, ugye, Fred úr? Nagyon kérem... Emlékezzék arra a szép cikkre, amelyet az „aranyrudak” alkalmából írtam. Szóljon egy jó szót érdekemben Darzac úrnál! Jó?

E pillanatban Rouletabille arca valóban komikus látványt nyújtott. Ellenállhatatlan vágy tükröződött rajta: átléphetni ezt a küszöböt, amely mögött oly csodálatosan rejtelmes dolog történt. Nemcsak a száj és a szem, de az arc minden vonása oly ékesszólással könyörgött, hogy nem tudtam visszafojtani kitörő nevetésemet. Larsan Frigyes se tett másként, ő sem maradhatott komoly.

Azonban, a kapurács mögött állva, Larsan zsebre tette a kulcsot. Figyelmesen nézegettem.

Ötven év körül lehetett. Szép feje volt, őszbe vegyülő hajjal, tompa arcszínnel, határozott vonásokkal. Homloka domború, álla és arca gondosan borotvált. Bajusztalan ajka finoman rajzolódott ki, szeme, mely meglehetősen kicsiny, kerek szem volt, átható pillantással nézett, s egyszerre meglepte és nyugtalanította az embert. Magas termetű, arányos formájú alak volt, egész megjelenésére elegáns és rokonszenvet keltő. Nem emlékeztetett a szokványos rendőrtípusra. A maga nemében nagy művész volt, s tudta ezt. Látszott rajta, hogy sokat tart magáról. Ha társalgott, kételkedő és kiábrándult embernek mutatta magát. Különös foglalkozása oly sok bűn és rúttság közelébe vitte, hogy nem is lett volna természetes, ha érzelmei kissé nem „kérgesedtek volna meg”, hogy Rouletabille furcsa kifejezésével éljek.

Larsan hátrafordította a fejét, mert egy kocsi zörgése hallatszott mögötte. Megismertük a bricskát, amely az épinay-i állomáson a vizsgálóbíró és írnokát várta.

- No - mondta Larsan Frigyes -, ha Darzac Róbert úrral akar beszélni, íme, már itt is van!

A bricska már a rács mögött állt, s Darzac Róbert felkérte Larsan Frigyeset, hogy szíveskedjék kinyitni előtte kaput, mivel nagyon sietős az útja, hogy idejében Épinay-be érhessen, ahonnan a legközelebbi vonattal Párizsba kell mennie. E pillanatban felismert engem. Mialatt Larsan kinyitotta a rácskaput, Darzac megkérdezte tőlem, hogy mi hoz ilyen tragikus időpontban Glandier-ba? Észrevettem, hogy ijesztően sápadt, arcán végtelen fájdalom tükröződött.

- Stangerson kisasszony jobban érzi magát? - kérdeztem gyorsan.

- Igen - felelte -, talán megmenthető... Meg kell, hogy mentsék!...

Nem tette hozzá, hogy „különben belehalok”, de meglátszott, hogy mondatának ez a befejezése ott remeg vértelen ajka szélein.

Rouletabille e pillanatban közbeszólt:

- Uram, önnek sietős útja van, mégis beszélnem kell önnel. Végtelenül fontos mondanivalóm van az ön számára...

Larsan Frigyes félbeszakította a mondatot:

- Távozhatom? - kérdezte Darzac Róberttől. - Van önnél kulcs, vagy odaadjam önnek azt, amely nálam van?

- Köszönöm, van nálam kulcs. Majd bezárom a kaput.

Larsan gyorsan távozott a kastély felé, melynek hatalmas tömbje pár száz méternyi távolságban tűnt fel.

Darzac Róbert összeráncolt szemöldökkel már türelmetlenséget árult el. Bemutattam neki Rouletabille-t, mint kitűnő barátomat. Azonban mihelyt megtudta, hogy a fiatalember újságíró, Darzac rendkívül szemrehányó tekintettel nézett rám, s hivatkozva a sürgető kényszerűsége, melynél fogva húsz percen belül Épinay-ben kell lennie, köszönt, s ostorával megcsapkodta a lovát. Óriási elképedésemre azonban Rouletabille máris elkapta a kantárszárat, erős rándítással megállásra bírta a kis fogatot, s ezt a mondatot mondta, amelynek számomra semmi értelme sem volt:

- A lelkészlak semmit sem veszített varázsából, s a kert sem pompájából!

Alig ejtette ki ezeket a szavakat Rouletabille, láttam, hogy Darzac Róbert szinte megszédül. Noha sápadt volt, még jobban elsápadt, megrettenve bámult a fiatalemberre, s azonnal leszállt a kocsiról, kimondhatatlan lelki felindulásban.

- Menjünk... - dadogta -, menjünk!

Majd újra ezt mondta, s szinte dühroham vett rajta erőt:

- Menjünk, uram... gyerünk!

S visszaindult a kastélyba vezető úton, egy szót sem ejtve ki többé, miközben Rouletabille követte, még mindig kantárjánál vezetve a lovat. Útközben néhány szót szóltam Darzachoz... Nem felelt. Kérdő tekintettel néztem Rouletabille-ra. Észre sem látszott venni.

6 A TÖLGYES MÉLYÉN

A kastélyhoz érkeztünk. Az ősi bástya a XIV. Lajos alatt újraépült résszel egy modernebb, Viollet-le-Duc-stílusú tömb révén kapcsolódott össze, s ez utóbbin volt a főbejárat. Sohasem láttam még ennyire eredeti s egyúttal ennyire csúnya és furcsán ható építészeti művet, mint az egymástól elütő stílusok eme bizarr tömkelege. Idomtalan s egyben lenyűgöző látvány volt. Közeledve csendőroket vettünk észre, kik egy kicsiny ajtó előtt jártak le s föl, mely a bástya földszintjén nyílt. Csakhamar megtudtuk, hogy ebben a földszinti helyiségben, mely valaha börtön volt, most pedig lomos kamrául szolgált, a kapusékat: Bernier-t és feleségét tartják zárva.

Darzac Róbert a kastély modern részébe vezetett bennünket, a széles nyílású kapun át, amelyet felül kis üvegtető védett. Rouletabille, aki a lovat és bricskát egy szolga gondjaira bízta, állandóan szemmel tartotta Darzacot. Követtem tekintetét s észrevettem, hogy a Sorbonne professzorának állandóan a kezét vizsgálja, melyet kesztyű takart. Amint egy kis szalonba érkeztünk, melynek régimódi bútorai voltak, Darzac Rouletabille-hoz fordult, s meglehetősen nyers hangon szólt rá:

- Beszéljen! Mit akar tőlem?

A riporter hasonlóan nyers rövidséggel felelt:

- Megszorítani az ön kezét!

Darzac hátralépett:

- Mit jelentsen ez?

Nyilván megértette, amire e pillanatban én is rájöttem, hogy barátom őt gyanúsítja a förtelmes merénylettel. Megjelent szemei előtt a véres kéznyom, ott a „Sárga szoba” falán... Figyelmesen néztem erre a férfiúra, akinek oly büszke arckifejezése volt, s aki rendszerint oly nyílt tekintettel nézett az emberekre. E pillanatban különös zavar uralkodott rajta. Kinyújtotta jobb kezét, s így szólt Rouletabille-hoz, miközben felém intett:

- Ön jó barátja Sainclair úrnak, aki egy igazságos ügyben váratlan és nagy szolgálatot tett nekem... Uram; nem látom be, miért ne szoríthatnék kezét önnel!

Rouletabille még nem fogadta el a feléje nyújtott kezét. Hallatlan szemtelenséggel hazudta:

- Uram, én több éven át Oroszországban éltem, s onnan hoztam magammal azt a szokást, hogy senkivel sem fogok kezét, aki nem húzza le a kesztyűjét!

Azt hittem, hogy a Sorbonne professzora rögtön szabad folyást enged a dühnek, amely kezdett már erőt venni rajta. De ellenkezőleg történt. Látható erőfeszítéssel nyugodtságot mutatott, s kesztyűjét lehúzza, nyújtotta két kezét. Egyiken sem volt semmiféle sebhely.

- Most már meg van elégedve?

- Nem! - felelte Rouletabille, s felém fordult... - Kedves barátom, kénytelen vagyok arra kérni önt, hogy egy pillanatra hagyjon magunkra bennünket.

Köszöntem, s visszavonultam, teljes elképedéssel a látottak és hallottak fölött. Nem fért a fejembe, hogy Darzac Róbert nem dobta ki az ajtón szemtelen, sértegetőző és ostoba barátomat... Valóban, e percben ingerültséget éreztem Rouletabille iránt, gyanakvása miatt, amely erre a hallatlan kesztyűjelenetre vezetett...

Körülbelül húsz percig sétálgattam a kastély előtt, s közben hasztalanul igyekeztem a délelőtti különböző eseményeit összhangba hozni egymással. Mi lehetett Rouletabille ötlete? Valójában lehetséges, hogy Darzac Róbert gyilkosként jelenhetett meg gondolataiban? Hogy képzelhette azt, hogy ez az ember, aki néhány nap múlva házasságot volt kötendő Stangerson kisasszonnyal, behatolt a „Sárga szobá”-ba, s meg akarta gyilkolni menyasszonyát? S végül semmi sem tette számomra érthetővé, hogy a gyilkos hogyan tudott kijönni a „Sárga szobá”-ból? Mindaddig, míg ezt a megfejtethetetlen rejtélyt meg nem magyarázzák, fő kötelességnek tartottam mindenki számára, hogy legalább senkit ne gyanúsítsunk. S végre is mit jelent az az értelmetlen mondat, amely még egyre a fülemben csengett: *A lelkeszlak semmit sem veszített varázsából s a kert sem pompájából!* Minél előbb egyedül akartam maradni Rouletabille-lal, hogy ezt megkérdézzem tőle.

E pillanatban a fiatalember kilépett a kastélyból, Darzac Róbert társaságában. Különös dolog, de első szempillantásra láttam, hogy a világ legjobb barátai lettek!

- Most a „Sárga szobá”-ba megyünk - szólt hozzám Rouletabille -, jöjjön velünk! Mit szól hozzá, kedves öregem, egész napra le fogom magát foglalni a magam számára... Együtt ebédelünk idekint... jó?

- Legyenek vendégeim, uraim! - vágott közbe Darzac.

- Köszönöm, nem - felelte a fiatalember. - Majd a „Bástyához” címzett kocsmában étkezünk!

- Ott nem lesz jó ellátásuk... Nem kapnak majd semmit...

- Gondolja? Én viszont azt hiszem, hogy ott igenis *kapok* majd valamit - felelte Rouletabille. - Étkezés után pedig majd újra munkához látunk, én megírom a cikkemet, és Sainclair pedig lesz oly kedves, és elviszi helyettem a szerkesztőségbe...

- S ön? Nem jön vissza velem? - kérdeztem.

- Nem. Én itt alszom.

Rouletabille felé fordultam. Komolyan beszélt, s Darzac Róberten egyáltalán nem látszott semminemű csodálkozás...

A bástya előtt haladtunk el, s panaszos hangokat hallottunk. Rouletabille megkérdezte:

- Ezeket miért tartóztatták le?

- Félig-meddig az én hibámból - mondta Darzac. - Tegnap azt a megjegyzést tettem a vizsgálóbíró előtt, hogy érthetetlennek tartom a kapusék viselkedését. Hogyan jutott idejük a revolverdörrenések meghallása után a felöltözésre, s arra, hogy lakásukból a meglehetősen távolságban levő pavilonig fussanak, holott mindez két perc alatt történt! Mert két perc sem telt el a revolverdörrenésektől addig az időpontig, mikor Jacques apó találkozott velük.

- Persze, persze, ez nem tiszta dolog - hagyta helyben Rouletabille, megnyugtató hangon. - Fel voltak öltözködve?...

- Ez éppen a hihetetlen! Fel voltak öltözve, mégpedig „teljesen”, gondosan és melegen! Egy ruhadarabjuk sem hiányzott... Az asszony facipőben volt, de a férfi fűzős cipőt viselt! S hozzá még azt mondták, hogy mint minden este, most is kilenckor feküdtek le! Ma reggel a vizsgálóbíró úgy érkezett meg, hogy Párizsban előbb beszerzett egy revolvért, mely ugyanolyan kaliberű, mint a büntény revolvere. Nem akarván a bűnjel-fegyverhez nyúlni, írnokát a párizsi revolverrel a „Sárga szobá”-ba küldte, hogy ott két lövést tegyen. Én és a bíró a kapusék szobájában figyeltünk, és semmit sem hallottunk... semmit sem lehetett hallani! A kapusék tehát hazudtak, ez kétségtelen... Ők már készen lehettek, ők már künn voltak, nem messze a pavilontól! Vártak valamire! Persze, nem vádolhatók azzal, hogy ők a merénylet tettesei, de bűntársi szerepük legalábbis tisztázatlan. Marquet úr rögtön letartóztatta őket.

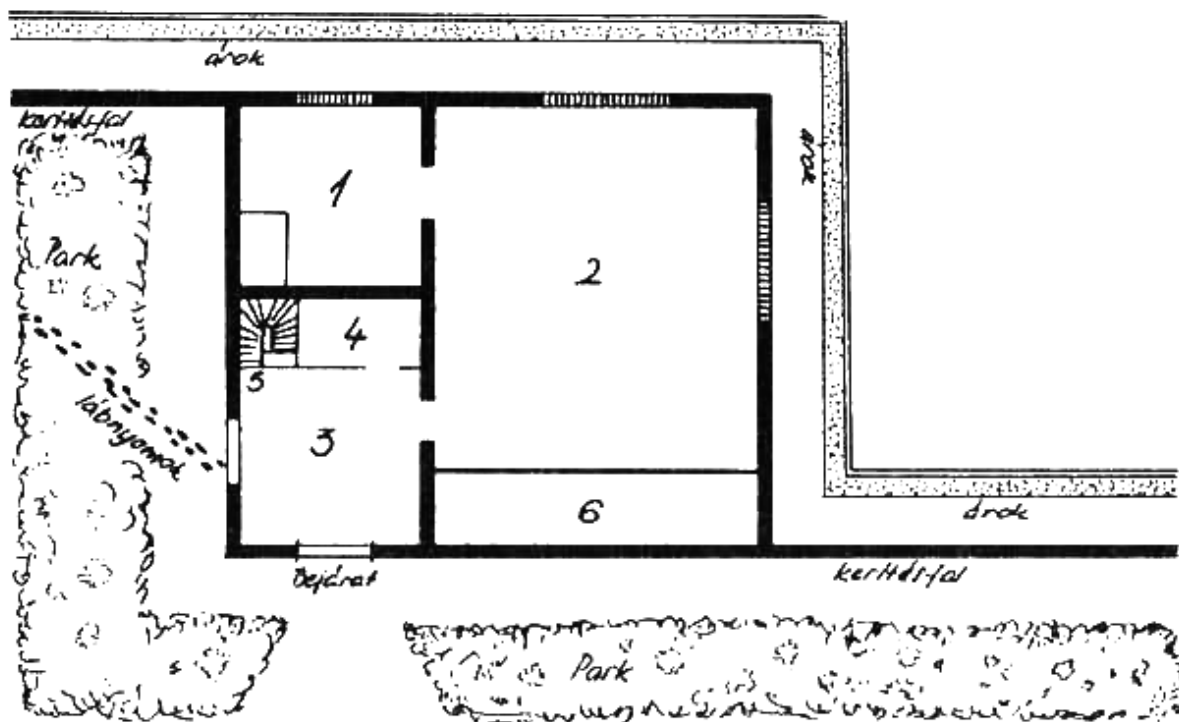
- Ha a kapusék bűntársak volnának - mondta Rouletabille -, bizonyára rendetlen ruházatban jöttek volna, vagy legalábbis nem érkeztek volna oda olyan hamar. Mikor az ember egyenesen az igazságszolgáltatás karjaiba rohan, mégpedig a bűntársi szerep ily sok látszólagos bizonyítékával, akkor az ember nem bűntárs. Én egyáltalán nem gondolok ebben az ügyben bűntársakra.

- De hát akkor mit kerestek odakünn éjfél idején? És miért nem vallják be?

- Bizonyára érdekükben áll a hallgatás. Mindenesetre meg kell tudnunk, hogy miért? Mert ha nem is bűntársak, a dolog mégis fontossággal bírhat. *Minden fontos, ami egy ilyen éjszakán történik!*

Átmentünk a Douve-patak régi hídján, s a park tölgyes részébe értünk. Évszázados vén fák álltak itt. Az őszt már barnára aszalta a sok sárga levelet s a fekete, görbült ágak szörnyű, bozontos rém-fürtöket lengettek, mint valamely óriás kígyókból font hajzatot, aminők az antik szobrászok Medúza-főin csavarodnak. Ez a hely, ahol Stangerson kisasszony azért lakott nyáron át, mivel vidámnak találta, ebben az évszakban szomorúnak és gyászosnak tűnt. A talaj fekete volt, friss eső áztatta fel, s halott levelek tették sárossá. A fatörzsek sötétek voltak, s az ég maga is fölöttünk, gyászt viselt, nehéz felhőket hömpölygetve. S ebben a tompa színű, hervadt magányban fehéren sápadt elénk a kerti lak fala. Különös építmény volt, amelynek felénk néző részén egyetlen ablak sem látszott. Egy magányos ajtócska jelezte a bejáratot. Sírboltnak rémlett, vaskos mauzóleumnak egy elhagyott reneteg mélyén... Amint közeledtünk, mindjobban tisztába jöttünk elhelyezkedésével. Minden világosság dél felől érte ezt a pavilont, vagyis a telek túlsó oldaláról, a mezőség felől. A park felé csak a kis bezárt ajtó nézett; az egész hely eszményi elzárkózást nyújthatott Stangersonnak és leányának. Itt kedvükre élhettek munkáiknak és ábrándjaiknak.

Egyébként itt adom a kerti lak teljes alaprajzát. Csak földszintből állt, amelyre néhány lépcsőfokon lehetett följutni, s egy meglehetősen magas padlásból, amely különben egyáltalán nem fog bennünket érdekelni. Itt van tehát a földszint rajza, melyet teljes egyszerűségében közlök az olvasóval:

1. A „Sárga szoba” egyetlen rácsos ablakkal és egyetlen ajtóval a laboratórium felé.
2. A laboratórium, két rácsozott ablakkal s két ajtóval, melyek közül az egyik a „Sárga szoba”-ba nyílik, a másik az előszobába.
3. Az előszoba egy rács nélküli ablakkal s a parkra szolgáló bejáratajtóval.
4. Mosdószoba.
5. Lépcsőfeljárat a padlásra.
6. Terjedelmes és egyetlen kandalló a kerti házban, a laboratóriumi kísérletek számára.

Ezt az alaprajzot maga Rouletabille vázolta fel, s megállapíthatom, hogy nem mellőzött egyetlen vonalat, egyetlen jelzést sem, amely segítségére jöhetett a probléma bogozóinak akkor, mikor az igazságszolgáltatás nekilátott a megfejtésnek. A tervrajz és a hozzáfűzött magyarázat birtokában az olvasónak teljesen ugyanannyi eszköze van az igazság megállapítására, mint Rouletabille-nak volt, amikor először lépett a „Sárga szoba”-ba, s mikor mindenki azon törte a fejét, *mily úton menekülhetett ki a gyilkos a „Sárga szoba”-ból?*

Mielőtt felmentünk volna a kerti lak bejáratához vivő három lépcsőfokon, Rouletabille megállított bennünket, s egészen közelhajolva, ezt kérdezte Darzacót:

- Nos és mi lehetett a büntény célja?

- E tekintetben, uram, nincs számomra semmi kétség - felelte Stangerson kisasszony jegyese mély levertséggel. - Az ujjnyomok, a Stangerson kisasszony nyakán és mellén talált mély karmolású sérülések nyilván mutatják, hogy a nyomorult, aki itt járt, szörnyű merényletet kísérelt meg. A szakértő orvosok, akik tegnap megvizsgálták ezeket a sérüléseket, megerősítik, hogy ugyanattól a kéztől erednek, melynek véres lenyomata a falon maradt. Hatalmas kéz volt ez, uram, mely aligha illenék bele az én kesztyűmbe - tette hozzá keserű és meghatározhatatlan mosollyal.

- Ez a véres kézlenyomat - vettem ekkor közbe - talán Stangerson kisasszony ujjaitól is eredhetett, oly módon, hogy amint a kisasszony el akarta háritani az ütést, a falhoz tántorodott, s ujjai, a falon végigcsúszva, bevérzett tenyerének megnagyobbodott rajzát hagyták hátra...

- A kisasszony kezén egy csöpp vért sem találtak, mikor felemelték a padlóról - felelte Darzac.

- Mindenesetre bizonyos most már - mondtam még -, hogy maga Stangerson kisasszony vette magához Jacques apó revolverét. Hiszen ő sebezte meg a gyilkos kezét. Tehát már eleve félt valamitől...

- Ez valószínű...

- Nem gyanakszik ön valakire?

- Nem - felelte Darzac, s Rouletabille-ra nézett.

Rouletabille erre így szólt hozzám:

- Tudnia kell, barátom, hogy a nyomozás valamivel továbbjutott azoknál az eredményeknél, melyeket Marquet úr rejtélyeskedése jónak látott közölni velünk. A nyomozás nem csupán azt tudja, hogy a revolver Stangerson kisasszony védelmére szolgált, hanem már az első perctől kezdve azt a fegyvert is ismeri, amellyel a merénylet a kisasszonyt megtámadta és leütötte. Ez, mint Darzac úr mondja, egy bokszerféle, melyet „velős csont”-nak hívnak a gonosztevők világában. Hogy mily célból övezte Marquet úr ezt a „velős csontot” annyi titokzatossággal?

Valószínűleg a rendőrség kutatásait akarta megkönnyíteni. Nyilván úgy gondolja, hogy miután a tettes éppen ezt az eszközt használta, mely a legborzalmasabb találmány az ölö-szerszámok sorában, tulajdonosát Párizs söpredéke között kell keresni, ahol sok hírhedt alak él ezzel a fegyverrel. S különben is, ki tudná jól elképzelni, hogy mi megy végbe egy vizsgálóbírói agyvelőben? - tette hozzá Rouletabille megvető gúnnyal.

- Tehát egy ilyen ütőeszközt találtak a „Sárga szoba”-ban? - kérdeztem.

- Igen, uram - mondta Darzac Róbert -, az ágy végénél. De nagyon kérem, ne szóljanak senkinek. Marquet úr megkért, hogy ezt tartsuk titokban. (Tiltakozó mozdulatot tettem.) Egy rendkívüli „velős csontról” van szó, melynek erősen kidudorodó bütyke még teljesen véres volt a Stangerson kisasszony halántékán ütött szörnyű sebtől. A szerszám már régi, s minden látszat arra vall, hogy már több bűntény végrehajtására használhatták. Így gondolja ezt Marquet úr, aki az eszközt a párizsi vegyvizsgáló hivatalába küldte, pontosabb megvizsgálás céljából. Úgy véli, hogy ezen a „velős csonton” nemcsak az utolsó áldozat friss vérnyomai láthatók, hanem egyéb vöröses foltok is felfedezhetők, melyek bizonyára régebbi bűntények emlékét hirdető, rászáradt vércseppektől erednek.

- Egy „velős csont”, ha gyakorlott gyilkos kezeli, szörnyű fegyver - mondta Rouletabille -, célravezetőbb és biztosabb bármely súlyos kalapácsnál!

- A nyomorult bebizonyította ezt - szólt Darzac Róbert. - Az ütés rettentő erővel érte Stangerson kisasszony halántékát. A „velős csont” bütyke teljesen beleillik a sebbe. Azt hiszem, ez a sérülés halálos lett volna, ha a gyilkos ütés közben félig nem akadályozta volna áldozatának revolverlövése. Miután kezén sebet kapott, elengedte a „velős csontot”, s elmenekült. Sajnos, azonban az ütés már útban volt, s célt is ért: Stangerson kisasszony mintegy halálra sújtva esett el, miután előbb csaknem halálra fojtogatta a gyilkos merénylet. Ha a kisasszonynak már az első revolverlövessel sikerült volna megsebezni támadóját, kétségkívül megmenekült volna az ütestől. De nyilván csak későn ragadta meg a revolvért, s az első golyó ilyenformán a harc hevében célt tévesztett, s a mennyezetbe fúródott. Csak a másik golyó talált...

Miközben ezeket mondta, Darzac kopogtatott a kerti lak ajtaján. Képzeltetik türelmetlenségemet, midőn végre magára a bűntény helyére léphettem. Reszkettem az izgalomtól, s bármennyire érdekesítő volt is a „velős csont” históriája, alig bírtam magammal, látván, hogy beszélgetésünk egyre nyúlik, s a kerti lak ajtaja még mindig nem tárul föl.

Vége kinyílt.

A küszöbön egy férfi jelent meg, aki nyilván Jacques apó volt.

Már elmúlhatott hatvanéves. Hosszú, fehér szakállá volt, ősz haját lapos sapka fedte; kopottas, barna bársonyzekét és nadrágot viselt, s facipőt. Mogorva, ellenséges képet vágott, mely azonban szelídebbre enyhült, amint Darzac Róbertet is megpillantotta.

- Az urak barátaim - mondta röviden vezetőnk. - Senki sincs a kerti házban, Jacques apó?

- Senkit sem szabad beeresztenem, Róbert úr, de persze ez a tilalom önre nem vonatkozik... Mire is való ez az egész? A törvénytévő urak már mindent megnézték, amit látni akartak; egész rakás rajzot meg jegyzőkönyvet csináltak...

- Pardon, Jacques apó - szólt Rouletabille -, engedjen meg mindennek előtt egy kérdést!

- Csak tessék, fiatalúr, és ha meg tudok rá felelni...

- A maga kisasszonya azon a bizonyos estén simán lefésült haját viselt?

- Nem! A kisasszony sohasem hordta úgy a haját, ahogy a fiatalúr mondja, se akkor este, se máskor. Felfelé volt fésülve a haja, mint rendesen, s látni lehetett azt a szép tiszta homlokát, amely olyan volt, mint egy ártatlan újszülötté!...

Rouletabille elégedetlenül mormogott, s rögtön az ajtó megvizsgálásához látott. Alaposan megnézte az önműködő zárat. Megállapította, hogy ez az ajtó sohasem maradhat nyitva, s hogy felnyitásához okvetlen kulcs szükséges. Aztán beléptünk az előszobába, mely apró, meglehetősen világos helyiség volt, vörös padlókockákkal.

- Ah! itt az ablak - mondta Rouletabille -, amelyen át a gyilkos elmenekült.

- Mondják, uram, de nekem ugyan mondhatják! Hiszen ha erre ugrott volna meg, egészen biztosan látnunk kellett volna azt a gazembert! Nem vagyunk mi vakok, se Stangerson úr, se jómagam, se a kapusék, akiket dutyiba tettek! Hát engem miért nem csuktak be a revolver miatt?

Rouletabille már kinyitotta az ablakot, és az ablakvédő táblákat nézegette.

- A bűntény órájában zárva voltak?

- Mégpedig belülről, vasretesszel - mondta Jacques apó -, és biztos is vagyok benne, hogy a gyilkos erre nem szökhett ki.

- Vannak vérnyomok?

- Igen, odakint, tessék csak nézni, a falon... De hát miféle vér lehet ez?

- Ah! - kiáltott Rouletabille -, s nyomok is látszanak, ott az úton... A föld át volt ázva! Ennek mindjárt a végére fogunk járni.

- Ostobaság! - szólt közbe Jacques apó. - A gyilkos nem erre ment el!

- Hát merre?

- Honnan tudjam?

Rouletabille mindent megvizsgált, mindent körülszimatolt. Letérdelt, s az előszoba kőkockáit kezdte gyorsan végigszemlélni. Jacques apó tovább beszélt:

- Ah! uracskám, itt nem fog találni semmit! A többiek se találtak! Meg aztán most már egészen piszkos is minden! Tömérek ember végigtaposta! S most nem engedik, hogy felmossam a kőkockákat! De a gaztett napján alaposan felmostam valamennyit, én magam, Jacques apó, s ha a gyilkos átment volna itt a bocskoraival, hát jól meg lehetett volna látni, hiszen a kisasszony szobájában jól otthagya a lábbelije nyomát!

Rouletabille felállt, s így kérdezte:

- Mikor mosta fel utoljára ezeket a kőkockákat?

S fűrkészve nézett Jacques apóra, oly tekintettel, melynek figyelmét semmi sem kerülheti el.

- Már mondtam, kérem szépen, hogy éppen a gaztett napján! Úgy fél hat óra tájban! A kisasszony meg a nagyságos úr azalatt kint a parkban sétáltak egyet estebéd előtt, mert az estebédet is itt szokták elkölteni, a laboratóriumban. Másnap, mikor a bíró idejött, minden nyomot úgy láthatott itt, mintha tintával volna rajzolva fehér papirosra! És mégse találták meg annak a gazembernek a nyomait, se a laboratóriumban, se az előszobában! Mind a kettő úgy ragyogott, mint egy vadonatúj rézgaras! Mivel pedig *odakint* találtak nyomokat, hát azt kellett gondolni, hogy a gyilkos átlyukasztotta a „Sárga szoba” mennyezetét, felmászott a padlásra, ott keresztülfúrta a háztetőt, s úgy vetette le magát pontosan az előszoba ablaka elébe. De hát nem találtak lyukat, se a „Sárga szoba” mennyezetén, se az én padlásszobámban, nem bizony!

Így hát tetszik látni, hogy nem is lehet tudni semmit, de semmit a világon! És fogadom, hogy nem is fognak tudni semmit ezután se! Az ördög ül ezen a titkon!

Rouletabille hirtelen ismét térdre vetette magát, csaknem szemközt a kis mosdószoba ajtajával, amely az előszobából nyílt. Körülbelül egy percig maradt ebben a helyzetben.

- Nos? - kérdeztem tőle, mikor ismét felemelkedett.

- Ó! Semmi különösebben fontos dolog! Csak egy csöpp vér!

A fiatalember ismét Jacques apó felé fordult:

- Mikor hozzáfogott a laboratórium és az előszoba felmosásához, az előszoba ablaka nyitva volt?

- Igen, éppen akkor nyitottam ki, mert a professzor úr számára tüzet kellett raknom a laboratórium kemencéjében, s a tűzgyújtáshoz használt újságpapírosoktól füst lett a szobában. Kinyitottam az előszoba és a laboratórium ablakát, hogy a léghuzat kivigye a füstöt. Aztán becsuktam a laboratórium ablakát, az előszobaablakot pedig nyitva hagytam. Akkor egy rövid időre kimentem a kerti lakból, hogy a kastélyból egy felmosórongyot hozzak át, s mikor visszajöttem, mint már mondtam, fél hat óra tájban, hozzáfogtam a kőkockák fölmosásához. Ennek elvégzése után megint kimentem, s az előszoba ablakát továbbra is nyitva hagytam. Mikor végül ismét visszajöttem a kerti pavilonba, *az ablak be volt csukva*, és a professzor úr és a kisasszony már a laboratóriumban dolgoztak.

- Kétségtől Stangerson professzor úr és a kisasszony csukták be az ablakot, mikor bejöttek?

- Kétségtől...

- Nem kérdezte meg tőlük?

- Nem...

Miután figyelmesen körülnézett a kis mosdószobában s a padlásra vivő lépcsőzeten, Rouletabille - aki úgy járt-kelt, mintha tudomása sem volna létezésükről - belépett a laboratóriumba. Bevallom, nagy megilletődöttséggel követtem. Darzac Róbert lázasan leste barátom minden mozdulatát. Az én szemem viszont azonnal a „Sárga szoba” ajtajára szegeződött. Be volt zárva, vagyis helyesebben mondva a laboratórium falára volt támasztva, mert rögtön konstatáltam, hogy félig betörték, s teljesen használhatatlan. Azok, akik a dráma pillanatában rávetették magukat, erősen megrongálták.

Fiatal barátom, aki módszeresen végezte a dolgát, szótlánul vette szemügyre a helyiséget, melyben tartózkodtunk. Tágas, világos szoba volt ez. Két nagy ablak hatalmas nyílása - vasrudakkal védve - nézett ki a nagy síkságra. Az erdőn át egy vágás látszott, pompás kilátással az egész völgyre és lapályra, el a nagy városig, mely a messzeség határán tűnt fel, ha napos volt az idő. De ma sár fődte a földet, s az égen korom feketéllett. S a szomszéd szobában vérfoltok sötétedtek...

A laboratórium egyik oldalát teljesen elfoglalta a hatalmas kandalló, hevítőtégelyekkel s egyéb, kémiai kísérletekre szolgáló alkalmas égőkészülékekkel. Lombikok, fizikai felszerelések heverték mindenfelé, az asztalok fiolákkal, papírlapokkal, iratokkal voltak tele. Volt itt egy villamosgép, meg egy csomó elektromos elem, és egy készülék, mely - mint Darzac mondta - arra szolgált, hogy Stangerson professzor az anyag felbomlását mutassa be vele, a napfény hatására...

A falak mentén szekrények álltak, tömör vagy üvegszekrények, amelyekben mikroszkópokat, speciális fényképező készülékeket, hihetetlen tömegű kristályedényt vettem észre.

Rouletabille behajolt a kandalló nyílásába. Ujja végével kotorászott a téglék között. Egyszerre csak felemelkedett, s egy félig elégett papírlapot tartott a kezében. Odajött hozzánk, akik az egyik ablak mellett beszélgettünk, s így szólt Darzachoz:

- Őrizze meg ezt számunkra, Darzac úr...

A megpörköltödött papírlap fölé hajoltam, amelyet Darzac átvett barátom kezéből. S ezt a néhány teljesen kivethető, megmaradt szótöredéket olvastam:

*... lelkeszlak.... semmit.....veszített...
rázsából.... a kert... pomp...*

S alul ez a dátum: *október 23!*

Ezen a délelőttön már másodszor találkoztam ezekkel az értelmetlen szavakkal, s másodízben láttam, hogy a Sorbonne tanárára úgy hatnak, mint a villámcsapás! Darzac első gondja az volt, hogy Jacques apóra figyeljen. De az öreg semmit sem vett észre, éppen az ablaknál lévén elfoglalva... Ekkor Stangerson kisasszony vőlegénye kinyitotta a tárcáját, s reszkető kézzel helyezte el benne a papírlapot, egy mély sóhajjal: „Istenem!”...

Rouletabille ezalatt valósággal bemászott a kandallóba. Egy hevítőkészülék tégláira állva, felfelé kémlelt, amerre a kandalló nyílása összeszűkült, feje fölött ötven-centiméternyire néhány elzáró vaslapot mutatva, amelyek erősen a téglák közé voltak építve, s csak két, tizenöt centiméter átmérőjű cső végének hagytak nyílást.

- Erre teljes lehetetlenség kibújni - jelentette ki a fiatalember, visszaugorva a laboratóriumba.
- Különben is, ha az illető megpróbálta volna, ezek a vasrészek most mind a földön hevernének. Nem! Nem! Errefelé felesleges kutatni...

Rouletabille most a bútorok megvizsgálásához látott, s kinyitotta a szekrények ajtóit. Majd az ablakokra került a sor, melyekről kijelentette, hogy senki sem mászhatott keresztül rajtuk, s hogy nem is kísérelte ezt meg senki. A második ablak mellett megszólította Jacques apót, aki ott állt, erősen figyelve kifelé.

- Hé, Jacques apó, hát maga mit néz olyan nagyon?

- Hát azt a rendőrségi urat, aki egyre a tavat kerülgeti... Ez is egy olyan okos figura, mint a többiek! Ez sem talál ki többet azoknál!

- Maga nem ismeri Larsan Frigyst - mondta Rouletabille, kedvetlenül rázva a fejét -, különben nem beszélne így! Ha valaki meg tudja találni a gyilkost, hát ez az úr meg fogja találni, elhiheti!

S Rouletabille nagyot sóhajtott.

- No, mielőtt megtalálnák, még azt is tudni kéne, hogy miképpen vesztették el! - felelte a makacs Jacques apó.

Végre a „Sárga szoba” ajtaja került sorra.

- Ímhol az ajtó, mely nagy dolgokat takar! - kiáltotta Rouletabille nagy ünnepélyességgel, mely más körülmények között komikusan hatott volna.

7 ROULETABILLE KIRÁNDULÁSA AZ ÁGY ALÁ

Rouletabille betaszította a „Sárga szoba” ajtaját, s megállt a küszöbön. E pillanatban valami mélységes megindulással, melyet csak sokkal később értettem meg, ezeket a szavakat rebegte:

- Ó! A fekete ruhás hölgy parfümje!

A szoba sötét volt; Jacques apó ki akarta nyitni az ablakvédő fatáblákat, de Rouletabille megállította:

- A véres esemény teljes sötétségben játszódtott le?

- Nem, fiataluram, dehogyis! A kisasszonynak mindig gondja volt rá, hogy az asztalon mécses égjen, s én magam gyújtottam meg minden este, mielőtt a kisasszony aludni ment. Mert, tetszik tudni, én voltam ám itt a szobalány! Úgy bizony! Az igazi szobalány csak reggel tette be ide a lábát. Hiszen a kisasszony olyan sokáig dolgozott, még késő éjszaka is!

- Az az asztal, amelyiken a mécs állott, messzire volt az ágytól?

- Messzire...

- Meg tudná most gyújtani a mécsest?

- Eltörött, uram, s az olaj kifolyt belőle, mikor az asztal felborult! Különben is minden azonmód maradt itt! Ha kinyitom a spalétákat, mindjárt meg tetszik látni!

- Várjon még egy kicsit!

Rouletabille visszament a laboratóriumba, s annak az ablakain is becsukta a fatáblákat, valamint az előszobából nyíló ajtót. Mikor teljes sötétségben maradtunk, meggyújtott egy viaszgyújtót, odaadta Jacques apónak, s meghagyta neki, hogy álljon vele a „Sárga szoba” közepére, arra a helyre, ahol az emlékezetes éjszaka a mécses volt elhelyezve.

Jacques apó harisnyában - mert facipőjét szokása szerint az előszobában hagyta - bement a viaszcsonkkal a „Sárga szobá”-ba. A gyöngé fény bizonytalan világításában határozatlan körvonalakkal tűntek fel előttünk a padlózatra torlódott, felborult tárgyak. A sarokban állt az ágy, s szemközt velünk, kissé bal felé, az ágy mellett a falra akasztva, egy tükör tompa fénye csillant meg. Pár röpké pillanat telt el.

Rouletabille megszólalt:

- Elég! Most már kinyithatja a fatáblákat.

- De nehogy beljebb tessék most jönni - mondta Jacques apó kérő hangon -, esetleg nyomok maradnának a cipők után... Nem szabad semmit se megváltoztatni! A bíró úr akarja így! Elég bolond, mert hiszen már mindent elintézett itt, amit akart.

Feltárta a táblákat. A fakó napfény beáradt, s megvilágította a sáfrányszínű falak közt uralkodó félelmes összevisszaságot. A padlózaton - mert az előszobával és laboratóriummal ellentétben itt fapadlózat volt - sárga gyékényszőnyeg futott végig, egyetlen darabban, mely csaknem az egész területet beborította, s az ágy alatt és a toalettasztal alatt is elnyúlt, melyek egyedül maradtak a lábukon az összes bútordarabok közül. A középén látható kerek asztal, az éjjeliszekrény s a két szék fel voltak döntve. Köröttük jól lehetett látni a gyékényen a nagy vértócsát, mely - mint Jacques apó mondta - Stangerson kisasszony halántéksebéből folyt ki. Vércseppek egyébként csaknem mindenütt láthatók voltak, s mintegy a lábnyomokat követték, melyek igen éles körvonalakkal rajzolódtak a padlóra - széles férfilábnyomok, a gyilkoséi! Mert minden arra mutatott, hogy ezek a vércseppek annak a férfinak a sebesüléséből

erednek, aki egy pillanatra odanyomta vérző tenyerét a falra. Több ilyen nyom is volt a falon, csak már sokkal kevésbé kivehető körvonalakkal. Bizonyos volt, hogy csak egy erős férfikéz véres nyomain lehettek.

Egy kiáltás tört ki ajkamon:

- Nézzék, nézzék csak!... Nézzék ezt a véres falat! Az a férfi, aki ily erősen odaszorította a kezét, akkor a sötétben állt itt, s bizonyára azt hitte, hogy ajtó van a közelében! Azt hitte, hogy egy nyomással felpattanthatja! Nagy erővel dőlt a sárga tapétához, melyen rettenetesen áruló nyomot hagyott, mivel nem hiszem, hogy a világon még sok ilyen kéz akadhatna! Hatalmas egy tenyér ez, s az ujjak csaknem egyforma hosszúak! A hüvelyk lenyomata hiányzik! Csak a tenyér véres helye maradt itt. S ha követjük e kéz „nyomait,” szinte láthatjuk magunk előtt, amint rátámaszkodik a falra, nyomogatja, tapogatja, ajtót keres, megtalálja, a zár körül babrál!...

- Kétségkívül! - kiáltott közbe gúnyos nevetéssel Rouletabille. - Csak egy a bökkenő! Se a záron, se a tolólemezen nincs semmi vérnyom!...

- Mit bizonyít ez? - vágtam vissza éleselméjűségem tudatában. - A zárat és a tolólemezt az illető nyilván bal kézzel fogta meg, s így nyitotta ki az ajtót! Ez igen természetes, mivel a jobb keze meg volt sérülve...

- De hát nem is nyitotta ki! Egyáltalán nem nyitotta ki! - kiáltott most föl Jacques apó. - Hiszen csak nem vagyok bolond, s a többiek sem azok! Négyen voltunk itt, mikor bedöntöttük az ajtót!...

Újra megszólaltam:

- De milyen furcsa formájú kéz! Nézzék, milyen furcsa formájú!...

- Nagyon is természetes formájú! - felelte Rouletabille. - Csak a lenyomata kissé eltorzult, mikor a falon arrább csúszott. Különben az illető egy méter nyolcvan centiméter magasságú lehetett...

- Hát ezt honnan veszi?

- A kéznyomnak a falon lemérhető magasságából...

Barátom most a falban levő golyónyommal kezdett foglalkozni. Egy kis kerek lyuk volt ez.

- A golyó éppen szemköztről jött - mondta Rouletabille -, tehát se felülről lefelé, se alulról felfelé való irányban...

S még arra is felhívta figyelmünket, hogy a golyó helye csak néhány centiméterrel alább van a falon, mint a véres kézlenyomat.

Rouletabille most már az ajtóhoz fordult, s alaposan megnézegette a kulcs-zárat és a tolóreteszt. Megállapította, hogy mikor az ajtót kívülről benyomták, mind a zár nyelve, mind a tolóretesz előre voltak tolva; a zárnak az ajtófélfán levő része pedig mintegy föltéptetten csüggött a levegőbe, csupán egy laza sróffal a falon lógva.

Az *Époque* fiatal munkatársa figyelmesen nézegette mindezt, végigvizsgálta újra meg újra az ajtó mindkét oldalát, meggyőződve arról, hogy nincs rajta kívülről semmiféle záró vagy nyitó szerkezet, s hogy a kulcsot a zárban találták, belülről, ráfordítva! Arról is még egyszer meggyőződött, hogy a belülről ráfordított kulcs miatt a zárat semmiféle kívülről alkalmazott kulccsal nem lehet felnyitni. Végül, megállapítván, hogy az ajtón nincs semminő automatikus nyitó-záró szerkezet, vagyis hogy ez az egész ajtó a legtermészetesebb és legegyszerűbb ajtó a világon, amelyen mindössze egy jó erős kulcs-zár és egy tolóretesz van - ezeket a szavakat bökte ki:

- Minden kitűnően megy!

Aztán leült a földre, s gyorsan levetette a cipőit.

Most már harisnyás lábbal beljebb ment a szobába. Legelőször is a feldöntött bútorok fölé hajolt, s végtelen gonddal vizsgálta végig őket. Áhítatos csöndben figyeltük. Csak Jacques apó mondta egyre gúnyosabban:

- Ej, fiatal uracskám, mennyit töri magát hiába!

Rouletabille azonban egyszerre csak felemelte a fejét:

- Jacques apó, magának csakugyan igaza volt! A kisasszonynak akkor este nem volt simára lefésülve a haja! Vén számár létemre hogy is hihettem ilyesmit!

S könnyedén, akár egy kígyó, az ágy alá kúszott.

Jacques apó újra megszólalt:

- Hát nem boszorkányos dolog, uram, hogy a gyilkos az ágy alá volt elbújva? Már ott kellett neki lenni, mikor tíz órakor bejöttem a szobába, hogy becsukjam az ablaktáblákat, s meggyújtsam a mécsest. Ott kellett neki lennie, mert sem Stangerson úr, sem Matild kisasszony, sem én azután már nem mentünk ki a laboratóriumból, egészen a merénylet pillanatáig.

Most Rouletabille hangja hallatszott az ágy alól:

- Jacques apó, mondja csak, Stangerson úr és a kisasszony hány órakor jöttek be a laboratóriumba, hogy aztán már ne is távozzanak?

- Hat órakor!

Rouletabille folytatta:

- Igen, az ágy alá bújt... ez bizonyos!... Különben máshova nem is rejtőzhetett el... Mikor maguk négyen bejöttek, alánéztek az ágyak?

- Azonnal... Valósággal fölráztuk az ágyat, mielőtt visszatoltuk a helyére.

- Hát a matracok közét megvizsgálták?

- Csak egy matrac volt ott, kérem, az, amelyikre a kisasszonyt ráfektettük. Stangerson úr meg a kapus mindjárt át is vitték ezt a matracot a laboratóriumba. A matrac alatt pedig csak egy sodronyalj volt, amely nem rejthetett el semmit, és senkit. Végre is, uram, gondolja meg, mi négyen voltunk, s így semmi sem kerülhetett ki a figyelmünket, hiszen az egész szoba olyan kicsiny, s mögöttünk a pavilonban minden zárva maradt!

Megpróbálkoztam egy feltevessel:

- A gyilkos talán a matraccal együtt került ki. Talán a matraccban! Ilyen rejtély esetén minden lehetséges! Stangerson és a kapus zavarukban nem vették észre, hogy kettős súlyt emelnek... Meg aztán, a kapus esetleg mégiscsak bűntárs lehet! Nem becsülöm túlságosan sokra ezt a feltevést, de ezen az alapon mégiscsak sok mindent meg lehetne magyarázni! S főleg mellettem szól az a tény, hogy a laboratórium és az előszoba teljesen érintetlenek, nincsenek bennük olyan nyomok, mint a „Sárga szoba”-ban! Mikor a kisasszonyt a laboratóriumból átszállították a kastélyba, a matrac egy pillanatra az ablak mellé kerülhetett, s ennyi elég volt a gyilkosnak, hogy elmeneküljön!

- Hát még mit nem? No, folytassa csak! Folytassa! - kiáltotta Rouletabille, torkaszakadtából nevetve az ágy alatt.

Kissé idegesen feleltem:

- Tény, hogy semmit sem tudunk... S így minden lehetséges...

Jacques apó is megszólalt:

- Ez a dolog a vizsgálóbíróúrnak is eszébe jutott, s alaposan átvizsgálta a matracot. De nevetnie kellett a saját gondolatán, mint ahogy most az ön barátja nevet az ágy alatt, mert hiszen kettős fenekű matracok nemigen leledzenek errefelé. Ez legalább nem olyan! Aztán meg, ha el lett volna valaki bújva abban a matracban, hát azt okvetlenül meg kellett volna látni!

Valóban, magamnak is nevetnem kellett, s utóbb is meggyőződhettem róla, hogy képtelenséget mondtam. De egy ilyen problémánál hol kezdődik és hol végződik az, amit képtelenségnek nevezünk?...

... Mégiscsak barátom volt az egyetlen, aki ezt meg tudta mondani...

- Mondja csak, Jacques apó - kiáltott a riporter -, ennek a szőnyeggyékénynek alaposan alája néztek?

- Alaposan, uram! - jelentette ki Jacques apó. - Mikor sehogy sem találtuk a gyilkost, arra gondoltunk, hátha lyukat fűrt magának a padlózat alatt?

- Itt nincs semmiféle gödör! - felelte Rouletabille. - Hát pincéjük van-e?

- Pince sincs, uram... De azért mi is, a vizsgálóbíró úr is, de meg különösen a vizsgálóbíró úrnak az írnoke, végigböngésztek az egész padlózatot, deszkáról deszkára, mint hogy ha mégiscsak lett volna alattuk pince.

A riporter előbújt az ágy alól. Szemei csillogtak, orrcimpái reszkettek; mintha valami fiatal vizsla tért volna vissza egy sikerült vadászatról... Még mindig négykézláb állott. Valóban alig hasonlíthattam volna őt gondolatomban valami egyébhez, mint egy csodálatos vadászebhez, mely valamely pompás vad nyomait szimatolja... Hiszen nyomokat szimatolt most barátom, egy embernek nyomait, akit minden áron föl akart hajtani a gazdája, vagyis az *Époque* főszerkesztője számára - mert nem szabad elfelednünk, hogy a mi Rouletabille Józsefünk újságíró volt!

Így négykézláb haladva, elkúszott a szobának mind a négy sarkába, körülszaglászva és körüljárva mindent, amit mi is láthattunk, s aminek alig volt jelentősége, de minden olyasmit is, amit mi nem vettünk észre, s végtelenül fontos lehetett...

A toalettasztal közönséges, egyszerű asztalka volt, négy lábbal. Semmi módon nem lehetett volna ideiglenes búvóhelyül használni! Szekrény egyetlenegy sem volt a szobában. Stangerson kisasszony a kastélyban tartotta a ruháit.

Rouletabille orra és kezei a fal mentén lassan emelkedtek a magasba; *a fal mindenütt vastag téglából rakottnak bizonyult*. Mikor végzett a falakkal, s ujjai véges-végig tapogatták a sárga tapétát, s még a mennyezetre is felnyúltak, amennyiben Rouletabille egy székre állott, melyet előbb viszont a toalettasztal tetejére helyezett el, s az így szerkesztett leleményes állványt a falak mentén ide-oda tologatta - mikor tehát végzett a mennyezettel is, melyen gondosan megvizsgálta a második golyónyomot, az ablakhoz ment, s a vasrudakra és az ablaktáblákra került a sor. Mind igen szilárdak és érintetlenek voltak. Barátom végül meglegedetten sóhajtott fel, s kijelentette, hogy „most már teljesen meg van nyugodva”!

- Hát most már el tetszik-e hinni - kérdezte panaszos nyögéssel Jacques apó -, hogy a kisasszony alaposan el volt zárkózva, mikor meg akarták gyilkolni, és mikor segítségért kiáltott?

- El - felelte a fiatal riporter, gyöngyöző homlokát törölgetve -, hitemre mondom, a „Sárga szoba” úgy be volt zárva, akár egy páncélszekrény!...

- Valóban - szoltam most közbe én -, éppen ez teszi ezt a rejtélyt a legmegfoghatatlanabbá mindazok között, amelyekről csak tudok. Ilyen csak a képzelet birodalmában fordult eddig elő! Még Edgar Poe sem alkotott ehhez foghatót, a „Morgue utcai kettős gyilkosság” történetében. Nála ugyan a bűntény helye szintén eléggé elzárt volt ahhoz, hogy egy ember el ne menekülhessen, de még mindig hagyott egy ablaknyílást, amelyen keresztül a gyilkosság elkövetője elosonhatott. Nála ugyanis a tettes egy majom volt! Conan Doyle is megpendíti ezt a fajta rejtélyességet a „Pettyes szalag” című novellájában. Egy elzárt szobában szörnyű gyilkosság játszódik le. S ki a gyilkos? Sherlock Holmes rájön, hogy a szobában van egy szelelőlyuk, olyan átmérőjű, mint egy ötfrankos pénzdarab, s ez éppen elegendő hely arra, hogy átkúszhasson rajta a „pettyes szalag”, vagyis a gyilkosságot elkövető kígyó! De itt, itt nem lehet szó semmiféle nyílásról vagy résről! Ajtó, ablak, védőtáblák, mind zárva voltak, s egy légy se repülhetett volna be vagy ki!

- Helyes! Úgy van! - járult hozzá a mondottakhoz Rouletabille, aki még egyre a homlokát szárítgatta, mely valószínűleg inkább a megfeszített gondolkodás következtében izzadt meg, semmint a kifejtett testi munkálatok miatt.

- Valóban! - mondta. - Ez igazán nagyon kiváló, szép és érdekes rejtély!...

- Még a Jóisten Jósága se illanhatott volna ki innen, ha ő követte volna el a gyilkos támadást - mormogta Jacques apó. - Hallga csak! Hallgassák csak! Pszt!

Jacques apó intett, hogy hallgassunk, s karját a fal felé, a közeli erdőség felé nyújtva, valami neszre figyelt, melyet mi nem hallottunk...

- Elment - mondta végre -, elment. De előbb-utóbb megölöm! Félelmes egy állat ez a Jóisten Jósága! Azt mondják róla, hogy éjszakánként a Szent Genovéa sírjára megy, és ott a maga módján imádkozik is! Senki se meri bántani, mert félnek, hogy a *Térdeplő néni* megátkozza az illetőt!

- Milyen nagy állat ez a Jóisten Jósága?

- Olyan nagy lehet, mint egy hatalmas patkányfogó kutya... Valóságos szörnyeteg, mondhatom önnek! Bizony, uram, akárhányszor az is megfordult a fejemben, hogy az ő karmainak a helye maradt a mi jó kisasszonyunk nyakán!... De hát a Jóisten Jósága nem hord bakancsot, nem lövöldöz revolverrel, és ilyen keze sincs neki... - mondta Jacques apó, rámutatva a falon terpeszkedő véres kézlenyomatra. - Meg aztán, ha ő lett volna, őt is ugyanúgy meg kellett volna látnunk, mint egy embert, s neki is csak bezárva kellett volna maradnia a pavilonban, mint egy embernek!...

- Persze! - szoltam közbe. - Messziről nézve a dolgot, még mielőtt a „Sárga szoba”-t láttam volna, magam is gondoltam arra, hogy *Térdeplő néni* macskája...

- Maga is? - kiáltotta Rouletabille.

- És maga? - kérdeztem.

- Én egy percre sem... Mihelyt elolvastam a *Matin* cikkét, már tudtam, hogy *állatról itt nem lehet szó!* Most pedig megesküszöm rá, hogy ebben a szobában rettentő tragédia folyt le... De hát maga nem szólt semmit se az itt talált sapkáról, se a zsebkendőről, Jacques apó!

- A bíróság lefoglalta mind a kettőt. Ez csak természetes! - mondta Jacques apó némi habozással.

A riporter ünnepélyes komolysággal fordult az öreghez:

- Én nem láttam se a sapkát, se a zsebkendőt, de azért meg tudom magának mondani, milyenek voltak!

- Ó, a fiatalúr nagyon agyafűrt lehet - felelte Jacques apó zavartan köhécselve.

- A zsebkendő egy nagy, kék zsebkendő volt vörös csíkokkal, a sapka pedig egy ócska, lapos sapka; olyan mint ez itt ni - tette hozzá Rouletabille, az öreg sapkájára mutatva.

- Hát ez csakugyan igaz!... A fiatalúr valóságos garabonciás!...

És Jacques apó nevetni próbált, de sehogy se akart neki sikerülni.

- Mégis honnan tetszik tudni, hogy a zsebkendő kék színű volt, meg hogy vörös csíkjai voltak?

- Onnan, hogy ha nem lett volna kék és a csíkjai nem lettek volna vörösek, *akkor nem is találtak volna egyáltalán semmiféle zsebkendőt!*

Nem törődve Jacques apó álmélkodásával, barátom most egy darab fehér papírt vett elő a zsebéből, meg egy ollót, s a lábnyomok fölé hajolva, rátette az egyikre a papírlapot, s ollóval utánnyírta az egészet. Ilyenformán egy papírtalpat ollózott ki, melynek igen tiszta körrajza volt, s melyet gondjaimra bízott, kérve, hogy el ne veszítsem.

Aztán visszafordult az ablak felé, s Larsan Frigyesre mutatva, aki még mindig a tó környékén foglalatostkodott, nyugtalankodva kérdezte, hogy a rendőrdetektív nem dolgozott-e már szintén a „Sárga szoba”-ban?

- Nem! - felelte Darzac Róbert, aki a lapot átadta neki, egy szót sem szólt. - Larsan azt állítja, hogy egyáltalában nincs szüksége a „Sárga szoba” megtekintésére, mivel a gyilkos onnan a lehető legtermészetesebb módon távozott, amint ő azt még ma délután meg is fogja magyarázni!...

Mikor Darzac ezeket a szavakat mondta, rendkívüli dolog történt: Rouletabille elsápadt...

- Larsan Frigyes tudná már bizonyosan az igazságot, amelyet én csak sejtek? - mormogta. - Larsan Frigyes erős koponya... nagyon erős... bámulom is. De itt oly dologról van szó, ami fölülhaladja a rendőri észjárást!... ami túljár a tapasztalva okuláson!... Most logikusnak kell lenni, de olyan logikusnak, higgyék meg nekem, mint amilyen a jó isten volt, amikor elhatározta, hogy kétszer kettő négy legyen! *Most a jobbik végén kell megfogni a józan eszünket!*

S a riporter kirohant, egészen magánkívül attól a gondolattól, hogy a nagy, híres Fred előbb rájöhetett a „Sárga szoba” problémájának a megoldására, mint ő!

A kerti lak küszöbén értem utol.

- No! - szoltam hozzá. - Csendesedjék!... Hát nincs az eddigi eredményekkel megelégedve?

- Dehogynem - válaszolta mély sóhajjal -, nagyon meg vagyok elégedve; sok mindenre rájöttem...

- Elméleti eredményekre vagy tárgyi bizonyítékokra is?

- Vannak elméleti eredményeim, de tárgyi bizonyítékaim is. Nézze például ezt!

S mellénye zsebéből gyorsan kivett egy összehajtogatott papírlapot, amelyet alighanem az ágy alatt gyűrt zsebre s amelybe *egy szőke női hajsza* volt betéve!

A VIZSGÁLÓBÍRÓ KIKÉRDEZI STANGERSON KISASSZONYT

Öt perccel később Rouletabille József a parkban talált lábnyomok fölé hajolt, közvetlenül az előszoba ablaka előtt, mikor lóhalálában sietve egy ember jelent meg, aki nyilván a kastély szolgaszemélyzetéhez tartozott, s Darzac Róbert felé kiáltott:

- Róbert úr, kérem, a vizsgálóbíró éppen most készül kihallgatni a kisasszonyt!

Darzac Róbert pár mentegetőző szót rebegett, s máris futásnak indult a kastély irányába; a szolga meg utána!

- Ha a félholt megszólal - mondtam -, nagyon érdekes dolgokat fog elbeszélni...

- Meg kell tudnunk! - felelte barátom. - Gyerünk a kastélyba!

S szinte vonszolt maga után. De a kastélyba érkezve, az előcsarnokban egy csendőr állta utunkat; nem mehettünk fel az első emeletre. Várnunk kellett.

Ez alatt az idő alatt az áldozat szobájában a következők történtek: miután a család háziorvosa úgy találta, hogy Stangerson kisasszony már sokkal jobban van, de viszont nem látta kizártnak egy végzetes visszaesés lehetőségét, amely minden további kikérdezést megakadályozna, kötelességének tartotta, hogy értesítse a vizsgálóbíró. Marquet úr erre elhatározta, hogy haladéktalanul aláveti egy rövid kihallgatásnak a kisasszonyt. Ennél az aktusnál Marquet úron kívül az írnok, Stangerson úr és az orvos voltak jelen. Én később, a főtárgyalás idején, megszereztem a kihallgatási jegyzőkönyvi szöveget. Itt közlöm teljes bírói szárazságában.

Kérdés: Nem fárasztaná-e ki önt túlságosan, kisasszony, ha néhány szükséges felvilágosítást adna nekünk annak a szörnyű merényletnek a tárgyában, amelynek ön volt az áldozata?

Felelet: Uram, eléggé jól érzem magam, és mindent el fogok mondani önnek, amit tudok. Mikor szobámba beléptem, nem vettem észre semmi rendkívüli dolgot...

Kérdés: Kisasszony, ha megengedi, majd kérdéseket teszek föl önnek, s kérem, kegyeskedjék azokra felelni. Ez kevésbé fogja önt fárasztani, mint egy hosszú, egybefüggő elbeszélés...

Felelet: Kérdezzen, uram!

Kérdés: Azon az emlékezetes napon mi mindent tett ön az egész nap folyamán? Nagyon szeretném, ha erre a legpontosabban s legaprólékosabban felelné. Szeretném, kisasszony, ha ezen a napon történt minden mozdulatát végigkísérhetném, ha ugyan ezzel nem kívánok túlságosan sokat öntől.

Felelet: Későn keltem fel, tíz órakor, mert atyámmal együtt későn tértünk haza előző éjszaka. Azon a vacsorán és fogadáson vettünk ugyanis részt, amelyet a Köztársaság elnöke a Philadelphiai Tudományos Akadémia kiküldötteinek a tiszteletére adott. Mikor szobámból fél tizenegy órakor kijöttem, atyám már a laboratóriumban foglalatoskodott. Délig együtt dolgoztunk, azután félórát sétára mentünk a parkba, majd a kastélyban ebédeltünk. Erre ismét félórai séta következett, fél kettőig, mint mindennap. Aztán atyámmal együtt visszatértünk a laboratóriumba. Itt szobalánnyal találkoztunk, aki éppen elkészült szobám takarításával. Bementem a „Sárga szobá”-ba, hogy néhány jelentéktelen rendelkezést adjak a szobalánynak, aki rögtön távozott, én pedig atyámmal együtt újra munkához kezdtem. Öt órakor elhagytuk a pavilont, hogy sétáljunk egy keveset, s aztán teázni menjünk.

Kérdés: Mielőtt távoztak volna, öt órakor, bement ön még a „Sárga szobá”-ba?

Felelet: Nem, uram, atyám ment be, hogy kérésemre kihozza a kalapomat.

Kérdés: És ő nem vett észre semmi gyanúsát?

Stangerson: Egyáltalán nem, uram!

Kérdés: Különben is csaknem biztosra vehető, hogy a gyilkos akkor még nem volt az ágy alatt. Mikor távoztak, a szoba ajtaját nem zárták be?

Stangerson kisasszony: Nem. Erre nem volt semmi okunk...

Kérdés: Ezúttal mennyi ideig voltak távol a kerti laktól, ön és Stangerson úr?

Felelet: Körülbelül egy óra hosszát.

Kérdés: A gyilkos kétségkívül ez alatt az óra alatt hatolt be a kerti lakba. De hogyan? Ezt nem tudjuk. A parkban találtunk lábnyomokat, melyek *távoznak* az előszoba ablakától, de olyanokat, amelyek *odamennek*, nem! Észrevette ön, hogy az előszoba ablaka nyitva van, mikor atyjával elhagyta a pavilont?

Felelet: Erre nem emlékszem.

Stangerson: Az ablak *csukva* volt!

Kérdés: S mikor visszajöttek?

Stangerson kisasszony: Nem figyeltem meg.

Stangerson: Még mindig *csukva* volt! Erre határozottan emlékszem, mert visszajövet még hangosan meg is jegyeztem: „Jacques apó igazán kiszellőztethetett volna egy kicsit, míg kinn jártunk...”

Kérdés: Különös, különös! Emlékezzék csak vissza, Stangerson úr! Hiszen Jacques apó, az önök távollétében, mielőtt ő maga is kiment a pavilonból, kinyitotta az ablakot! Hat órákor tehát önök visszatértek a laboratóriumba, s ismét folytatták munkájukat?

Stangerson kisasszony: Igen, uram.

Kérdés: S ettől az időponttól kezdve ön nem hagyta el többé a laboratóriumot, míg csak vissza nem vonult a szobájába?

Stangerson: Sem leányom, sem én, nem távoztunk többé, uram! Munkánk oly sürgős volt, hogy egy percet sem vesztegettünk el. Inkább minden egyebet elhanyagoltunk volna!

Kérdés: Az estebédet a laboratóriumban költötték el?

Felelet: Igen, ugyanannál az oknál fogva.

Kérdés: Rendes szokásuk, hogy a laboratóriumban vacsoráznak?

Felelet: Csak ritkán vacsorázunk ott.

Kérdés: A gyilkos nem tudhatta vajon, hogy önök ezen az estén a laboratóriumban étkeznek?

Stangerson: Istenem!... ezt nem hinném, uram!... Hiszen csak akkor határoztam el, hogy leányommal a laboratóriumban fogyasztjuk el az estebédet, mikor visszatértünk a pavilonba, hat óra tájban! Ebben az időpontban történt, hogy visszatérés közben egy pillanatra megszólított az erdőkerülőm, aki arra kért, hogy sürgősen menjek el vele abba az erdőrészbe, amelyet éppen kivágnak... Erre most nem érhettem rá, s azért másnapra halasztottam a dolgot, kérve a kerület, hogy mivel ügyis a kastély felé megy, szóljon be a házvezetőnek, hogy a laboratóriumban vacsorázunk. Az erdőkerülő elment, hogy megbízásomban eljárjon, én pedig leányom után siettem, akinek előzőleg odaadtam a kerti lak kulcsát, melyet ő kívülről az ajtóban hagyott, hogy bemehessek utána. Leányomat már munkában találtam.

Kérdés: Kérem, kisasszony, hány órákor vonult vissza a szobájába, s hány órákor hagyta magára édesatyját?

Stangerson kisasszony: Éjfélkor.

Kérdés: Jacques apó az est folyamán volt bent a „Sárga szoba”-ban?

Felelet: Igen, bent volt, mint minden este, hogy becsukja az ablaktáblákat, és meggyújtsa a mécsest...

Kérdés: Nem vett észre semmi gyanúsat?

Felelet: Ezt megmondta volna nekünk! Jacques apó igen derék, jó ember, s engem nagyon szeret...

Kérdés: Stangerson úr, megerősíti azt, hogy Jacques apó azután már egyáltalán nem hagyta el a laboratóriumot, s hogy az egész idő alatt ön mellett volt?

Stangerson: Ebben teljesen bizonyos vagyok és e tekintetben nem merült fel egyetlen gyanús mozzanat sem...

Kérdés: Kisasszony, mikor ön szobájába lépett, azonnal bezárta ajtaját a kulccsal és a tolóretesszel? Ez bizonyítással ellátott elővigyázatból történhetett, hiszen tudta, hogy atyja és a szolga még szomszédságában tartózkodnak! Talán félt valamitől?

Felelet: Atyámnak már nemsokára vissza kellett mennie a kastélyba, s Jacques apó is aludni tért volna már... S aztán meg, csakugyan félttem valamitől!

Kérdés: Mégpedig olyannyira, hogy magához vette Jacques apó revolverét s nem szólt neki erről...

Felelet: Ez igaz. Senkit sem akartam megijeszteni, annál is kevésbé, mert hiszen félelmem teljesen gyermekesnek bizonyulhatott volna...

Kérdés: S mitől félt hát?

Felelet: Ezt igazán nem tudnám pontosan megmondani. Már több éjszakán úgy rémlett nekem, mintha a parkból és parkon kívülről, a kerti lak környékén meg-megújuló különféle neszt hallanék, lépések zaját, ágak recsegését. A merénylet előtti éjszakán pedig, mikor csak hajnali három óra tájban feküdtem le - az Élysée-palotából való visszatérésünk után -, egy pillanatra kinéztem az ablakon, s úgy rémlett, mintha odakint árnyékok mozognának...

Kérdés: Hány árnyékot látott?

Felelet: Kettőt... A tó körül bolyongtak... Aztán a hold elbújt, s nem láttam többé semmit. Más esztendőben, mikor az ősz már ennyire előrehaladt, kastélybeli szobáimba szoktam beköltözni, s téli életmódomat kezdem meg. Az idén azonban feltettem magamban, hogy csak akkor hagyom el a pavilont, ha atyám már befejezte a Tudományos Akadémia számára készülő összefoglaló munkáját az anyag megsemmisüléséről. Semmiképpen sem akartam azt, hogy ezzel a fontos művel kapcsolatos munkánkat, amely néhány napon belül teljes befejezéshez jutott volna, az késleltesse, hogy napi szokásainkat hirtelen megváltoztatjuk. Ön bizonyára megérti, hogy nem akartam szólni gyermekes félelmeimről atyámnak, s hogy Jacques apó előtt is elhallgattam azokat, ismervé az öreg kotyogó természetét. Akárhogyan van is a dolog, elég az hozzá, hogy mivel tudtam Jacques apónak az éjjeliszekrényében tartogatott revolveréről, fölhasználtam azt a pár pillanatot, mikor az öreg napközben eltávozott a pavilonból, s gyorsan felmentem a padlásra, hogy magamhoz vegyem a fegyvert, amelyet aztán a magam éjjeliszekrényének a fiókjába csúsztattam.

Kérdés: Nem tud olyan valakiről, aki ön iránt ellenséges érzülettel viseltetik?

Felelet: Senkiről...

Kérdés: Kisasszony, ön is bizonyára tudja, hogy mindez az elővigyázatosság nagyon alkalmas arra, hogy igen meglepje az embert!

Stangerson: Valóban, gyermekem, elővigyázatosságod igen meglepő...

Felelet: Higgyék meg, hogy nem... Két éjszaka óta nyugtalan voltam, nagyon nyugtalan... ennyi az egész...

Stangerson: Mindenesetre szólnod kellett volna erről nekem. Hallgatásod szinte megbocsát-hatatlan... Kikerülhattük volna a szerencsétlenséget!...

Kérdés: Miután a „Sárga szoba” ajtaját bezárta, kisasszony, mindjárt lefeküdt?

Felelet: Igen. Nagyon fáradt voltam, s azonnal el is aludtam.

Kérdés: A mécses égve maradt?

Felelet: Igen, de a mécses nagyon gyengén világít...

Kérdés: Nos, kisasszony, most kegyeskedjék elmondani, hogy mi történt azután?

Felelet: Nem tudom, hogy mennyi ideig alhattam, s egyszerre csak felriadtam álmomból. Egy nagyot kiáltottam...

Stangerson: Igen, szörnyű egy kiáltás volt az! „Gyilkos! Gyilkos!”... Még most is a fülembé cseng...

Kérdés: Nos?... Egy nagyot kiáltott! S azután?...

Felelet: Egy ember volt a szobámban! Rám rohant, torkon ragadott, s meg akart fojtani. Már fuldokoltam... Kezem ekkor ösztönszerűen az éjjeliszekrény félig kihúzott fiókjába nyúlt, s megragadtam az ott levő revolvert, amelyet már azelőtt lövésre készítettem elő... E pillanat-ban támadóm lerántott az ágyról, s valami bunkófélét forgatott a kezében... Elsütöttem a revolvert... Ugyanabban a pillanatban rettentő ütést éreztem a fejemen... Mindez, bíró úr, sokkal gyorsabban folyt le, mint ahogy elmondani tudom... A többire nem emlékszem...

Kérdés: Semmire?... Nem is sejti, hogyan távozhatott el a gyilkos a szobájából?

Felelet: Egyáltalán nem... Semmi továbbirol nem tudok semmit. Az ember, ha félholtan fekszik, nem tudhatja, hogy mi történik körülötte!...

Kérdés: A támadó magas volt, vagy alacsony?

Felelet: Csak egy árnyat láttam, amely rettenetesnek látszott...

Kérdés: Semmiféle ismertetőjelet nem tud mondani?

Felelet: Uram, nem tudok semmit... Egy ember rám vetette magát, én rálöttem... Nem tudok semmi egyebet...

Így végződött Stangerson kisasszony kihallgatása. Rouletabille József türelmesen várakozott Darzac Róbertre, aki, mihelyt tehetett, azonnal le is jött.

Darzac egy szomszédos szobából hallgatta végig a kisasszony vallomását, s azonnal közölte azt barátommal, mégpedig oly pontosan, oly tökéletes emlékezőtehetséggel, amely ma is csodálattal tölt el. Darzac gyors ceruzajegyzeteket is készített a vallomás alatt, s így csaknem teljes szövegükben tudta visszaadni a kérdéseket és a feleleteket.

Valóban, egészen úgy tűnt a dolog, mintha Darzac titkári teendőket végezne fiatal barátom körül, s leplezetlenül érezte, hogy mindent megtesz érte. Igazán, mintha valóságos szerződött munkatársa lett volna!

A bezárt ablakról megtudott tények rendkívül meglepték a riportert, akárcsak magát a vizsgálóbíró. Rouletabille felkérte Darzacot, hogy még egyszer mondja el neki, miképpen töltötte a professzor és leánya a büntett napját, úgy, amint Stangerson és a kisasszony azt a bíró előtt részletezték. A laboratóriumban elköltött estebéd körülményei rendkívüli mértékben érdekelni látszottak barátomat, s kétszer is elismételtette - teljesen biztos akarván lenni a dologban -, hogy egyedül az erdőkerülő tudott a professzor és leánya laboratóriumi vacsorájáról, s hogy milyen módon jutott ez az erdőkerülőnek tudomására...

Mikor Darzac elhallgatott, így szóltam:

- Ez a kihallgatás nemigen juttatja előbbre a problémát...
- Hátráltatja - mondta Darzac, továbbfűzve véleményemet.
- Világosságot gyújt benne! - jelentette ki Rouletabille, elgondolkozva.

9 RIPORTER ÉS DETEKTÍV

Mind a hárman visszaindultunk a kerti lak felé. Az épülettől körülbelül százméternyire a riporter megállított bennünket, s egy jobboldalt látható, alacsony bokorcsoporra mutatva így szólt hozzánk:

- A gyilkos ezek mögül a bokrok mögül indult el a pavilon felé...

Minthogy több ilyen bokorcsoport is volt itt a nagy tölgyfák között, megkérdeztem, hogy a gyilkos miért éppen ezt választotta ki a többiek közül? Rouletabille az ösvényre mutatott, mely az általa jelzett bokrok közvetlen szomszédságában húzódott el a kerti lak ajtaja felé, s ezt felelte:

- Ez az ösvény apró kavicsokkal van feltöltve, mint látja. *Kellett tehát*, hogy az illető erre menjen a kerti lak felé, mivel a talaj földes részén nem találtak olyan nyomot, mely a pavilon felé megy! Annak az embernek nem voltak szárnyai! Lábon járt ő is, de a kavicsolt úton lépkedett, s a kavicsok ide-oda gurulva, nem őrizték meg a talpak lenyomatát. Ez az ösvény különben is összeviszsa van tiporva, mert ez a legegyszerűbb út a kerti lak és a kastély között. Ami magát a bokorcsoportot illeti, az csupa olyan növényből áll, amely ősszel sem hervad el, babércserjék és kecskerágóbokrok, tehát lombozatuk megfelelő rejteket nyújthatott a gyilkosnak, mialatt a kedvező pillanatra várt, hogy a kerti lakba indulhasson. Igen, ezek közt a bokrok közt húzódott meg a merénylet, s innen látta, hogyan távozik Stangerson és leánya, utóbb pedig Jacques apó. Az út kavicsolása majdnem a kerti lak előszobájának ablakáig tart. Az ablak alatt van az ott látható nyomok között egy olyan is, melyről én már az imént megfigyeltem, hogy *párhuzamosan* helyezkedik el a fallal, ami azt bizonyítja, hogy a merényletnek csak egyetlen jó lépést kellett tennie, hogy a kavicsokról az előszoba ablaka alá jusson, amelyet Jacques apó nyitva hagyott. Itt aztán karjai segítségével felhúzódott, s bevetette magát az előszobába.

- Végre is ez nem lehetetlen! - jegyeztem meg.

- Végre is? Végre is? Micsoda beszéd ez? - kiáltotta Rouletabille dühös kitöréssel, amelyet ártatlanul idéztem fel. - Miért mondja olyan kegyes beleegyezéssel, hogy „végre is, ez nem lehetetlen”?

Engesztelő hangon kezdtem csitítgatni, de ingerültségében már nem is hallgatott rám, s kijelentette, hogy csodálattal viseltetik némelyek - ezek a „némelyek” én voltam - bölcs óvatossága iránt, amellyel a legegyszerűbb problémákat is csak nagy messziről kerülgetik, sohase kockáztatnak sem egy határozott igent, sem egy kerek nemet, ami aztán arra vezet, hogy éles elménk pont olyan eredményre jut, mintha a természet elfelejtette volna a koponyájuk skatulyáját némi szürke állománnyal megtölteni.

Mikor aztán ezen meg én sértődtem meg, fiatal barátom karon fogott, s biztosított róla, hogy nem rám értette a mondottakat, hiszen engem különösképpen becsül és szeret.

- De végre is - mondotta -, néha megbocsáthatatlan, ha az ember gondolatai nem mennek biztosra, holott tehetnék! Ha nem veszem bele okfejtésembbe ezt a kavicsot, akkor csakis léggömbre lehetne gondolnom! Márpedig, kedvesem, a kormányozható léghajó kérdésében a tudomány még nem jutott odáig, hogy logikai fejtevéseim láncolatába egy olyan gyilkost fűzhessek be, aki az égből pottyán alá. Nem szabad tehát kegyesen azt mondani, hogy egy dolog „lehetséges”, mikor másképpen mindenhogy lehetetlen. Most már tudjuk, hogy az az ember miképpen jutott be az ablakon, s azt is, hogy mikor? Az ötórai séta alkalmával jutott

be! Az a körülmény, hogy a szobaleány, aki éppen kitakarította a „Sárga szobá”-t, fél kettőkor a laboratóriumban tartózkodott, s a visszatérő professzor és leánya ott találták, arra vall, hogy fél kettőkor tehát a gyilkos semmi esetre sem lehetett a szobában, az ágy alatt, hacsak a szobaleány nem volt bűntárs. Mi erről a véleménye, Darzac úr?

Darzac fejét rázva jelentette ki, hogy teljesen bizonyos a Stangerson kisasszony szobalányának a hűségében, mert az illető mindig rendkívül becsületesnek és jóviseletűnek bizonyult.

- S ezenkívül még öt órakor Stangerson külön bement a szobába, hogy kihozza leánya kalapját! - tette hozzá Darzac.

- Ez is igaz! - mondta Rouletabille.

- Az az ember tehát az ön által mondott időben behatolt az ablakon - szólaltam most meg én -, ezt elismerem, de hát miért csukta be az ablakot, holott tudhatta, hogy ez szükségszerűleg felköltheti azoknak a figyelmét, akik előzőleg kinyitották?

- Lehetséges, hogy az ablakot nem azonnal csukták be - felelte a fiatal riporter. - *De ha a gyilkos becsukta az ablakot, azt csak azért tette, mert a kavicsos útnak a kerti laktól huszonöt méternyire egy kanyarodója van, és mert azon a helyen három tölgyfa is emelkedik!*

- Hogyan érti ezt? - kérdezte Darzac Róbert, aki mögöttünk jött, s csaknem lélegzet-elakadva figyelte Rouletabille szavait.

- Később majd megmagyarázom a dolgot, uram, ha eljött az ideje. De azt hiszem, nem mondtam még ennél fontosabb szavakat ebben az ügyben, ha *hipotézisem igaznak bizonyul*.

- S mi az ön hipotézise?

- Sohasem fogják megtudni, ha nem válik igazsággá... Nagyon is súlyos hipotézis, és így beláthatják, hogy nem közölhetem addig, amíg csak hipotézis marad.

- De van legalább sejtelve a gyilkosról?

- Még nincs, uram... De ne féljen, Darzac úr, *meg fogom tudni*, ki a gyilkos!

Megállapíthattam, hogy Darzac Róbert igen felindult állapotban van. Úgy rémlett nekem, hogy Rouletabille határozott kijelentése kellemetlenül érinti. De hát - töprengtem magamban -, ha csakugyan fél attól, hogy a gyilkost felfedezik, akkor miért segédkezik úgy a riporternek a nyomozásban? Fiatal barátom alighanem ugyanezt gondolhatta, mert nyersen mondta:

- Talán csak nincs kedve ellen, Darzac úr, hogy föl akarom fedezni a gyilkost?

- Ó, saját kezemmel tudnám megölni a gazembert! - kiáltotta Stangerson kisasszony vőlegénye, oly hévvel, amely valósággal elképesztett.

- Hiszek önnek - felelte Rouletabille elkomolyodva -, de ön nem felelt a feltett kérdésre!

A bokorcsoport mellett haladtunk el, melyről a fiatal riporter az imént beszélt nekünk. Bementem a cserjék közé, s megmutattam neki az ott elrejtőzött ember kétségtelen nyomait. Rouletabille-nak tehát újból igaza volt.

- Hát persze! - szólt. - Hát persze! Hiszen húsból és vérből való lénnnyel van dolgunk, aki nem élhet más eszközökkel, mint a többi emberek, és így mindennek egybevágóan kell alakulnia!...

Miután ezeket mondta, elkérte tőlem a rám bízott papírlapot, s az egyik tisztán látható nyomra illesztette a bokrok között. Majd felemelkedett, s ezt kiáltotta: - Teringettét!

Azt hittem, hogy most majd a „távozó” lábnyomok után fog kereskedni, amelyek az előszoba ablaka alól indultak. Ehelyett balra cipelt bennünket, meglehetősen messzire, közben kijelen-

tette, hogy semmi értelme sincs orrunkat a pocsolyába dugdosni, mert ő most már teljesen tisztában van a gyilkos menekülési útjával:

- A fal végéig ment, innen ötvenméternyire, aztán átugrott a sövényen meg az árkon, pont annál a kis ösvénynél, amely az árkon túl a tóhoz visz. Így lehet leggyorsabban kijutni a telekről, s a tóhoz menni.

- Honnan tudja, hogy a gyilkos a tóhoz ment?

- Mert Larsan Frigyes reggel óta nem hagyta el a tó partját. Nagyon érdekes nyomoknak kell ott lenniük!

Pár perccel utóbb a tó mellett voltunk.

Kicsiny, mocsaras és nádas vízfelület volt ez, amelyen itt-ott egy-egy hervadt vízirózsalevél ringott. A nagy Fred talán észrevette, hogy közeledünk feléje, de valószínűleg egyáltalán nem érdekeltük. Felénk se nézett, hanem nyugodtan tovább piszkált botjával a vízben valamit, amit mi nem láttunk.

- Íme! - szolt Rouletabille -, máris itt vannak a „menekülő” embernyomok! Itt, éppen a tópart kanyarodásával haladnak, arrább ismét megjelennek, s végül teljesen eltűnnek, pontosan ott, ahol az épinay-i országúthoz vezető ösvényhez érnek. Az illető erre menekült tovább, Párizs felé!

- Honnan gondolja ezt? - kérdeztem. - Hiszen a nyomok az országúthoz vivő ösvényen már nem vehetők észre!

- Honnan gondolom? Mert éppen így és itt vártam ezeket a nyomokat! - kiáltotta s rámutatott az egyikre, mely igen világosan mutatta egy *elegáns formájú cipőtalp* körrajzát... - Nézzék csak!

S Larsan Frigyeshez fordult:

- Fred úr - kiáltotta -, ezek az „elegáns” nyomok, ugye már itt voltak a bűntény felfedezésekor?

- Igen, fiatal barátom, igen! Nagyon gondosan vigyáztak is rájuk azóta - felelte Fred, anélkül, hogy felemelte volna a fejét. - Amint láthatja, a jövő és menő nyomok egyaránt kivehetők.

- S annak az embernek kerékpárja is volt! - kiáltotta a riporter.

Miután megszemléltem a kerékpárnyomokat, amelyek az elegáns cipőnyomokat jövet is, menet is kísérték, jónak láttam a következő megjegyzést:

- A kerékpár megmagyarázza a gyilkos durva bakancsnyomainak az eltűnését. A gyilkos ugyanis otromba cipőjével kerékpárra ült... Bűntársa volt az „elegáns talpú”, aki cimboráját itt a tóparton várta a kerékpárral. Feltehető, hogy a gyilkost ez az elegáns talpú bérelte fel...

- Nem, nem! - szólalt meg tiltakozva Rouletabille sajátságos mosolyával. - *Ezeket a nyomokat én itt és így vártam már a probléma felvetődésétől kezdve!* Hát most itt vannak s nem hagyom őket olyan könnyen elvitatni! Ezek, kérem, magának a gyilkosnak a nyomai!

- No és akkor mi van a „durva” cipőnyomokkal?

- Hát *azok is* a gyilkos nyomai!

- Hogyan? Két gyilkos is volna?

- Dehogya! Csak egyetlen gyilkosról van szó, akinek semmiféle bűntársa sincs...

- Nagyszerű! Nagyszerű! - kiáltotta a távolabb álló Larsan.

- Figyeljenek csak - folytatta a fiatal riporter, miközben a földre mutatott, mely egy helyen valósággal föl volt túrva holmi otromba cipősarkak tiprásától. - Látják? A gyilkos itt leült, s lehúzta lábáról idomtalan bakancsát, amelyeket a nyomozás megtévesztésére hordott. Aztán felvette az elegáns cipőjét, s teljes nyugalommal gyalogolt az országút felé, kerékpárját maga mellett vezetve, s kétségkívül a bakancsokat is kezében hurcolva. Ezen a rossz kis gyalog-ösvényen nem akarta megkockáztatni a kerékpárra ülést. Ezt már magának a kerékpárnak a nyoma is bizonyítja, amely halvány és ingadozó, noha a talaj teljesen puha. Ha ült volna valaki a kerékpáron, kerekei mélyen bevágódtak volna a földbe... Igen itt csak egyetlenegy ember járt, s az a gyilkos volt, az is gyalog!

- Helyes! helyes! - szólalt meg újra a nagy Fred, s egyszerre csak váratlanul hozzánk lépett, s egyenesen Darzac Róbert elé állva, mondta:

- Persze, ha volna itt valahol egy kerékpár... Akkor mindjárt bebizonyulna, hogy ez a fiatal-ember helyesen okoskodott! Mondja csak, Darzac úr kérem, *véletlenül nem tudja*, van-e a kastélyban kerékpár?

- Nincs - felelte Darzac -, most nincs. *Én az enyémet négy nappal ezelőtt Párizsba vittem*, mikor legutolszor voltam itt a bűntény elkövetése előtt...

- Kár! - jegyezte meg Fred, végtelenül fagyosan.

Aztán Rouletabille felé fordult:

- Ha így megy tovább - mondta -, utóbb még ugyanarra az eredményre jutunk mindketten! No, majd meglátjuk! Van már valamilyen ötlete arról, hogy a gyilkos hogyan jutott ki a „Sárga szoba”-ból?

- Van - felelte barátom -, már van...

- Nekem is - folytatta Fred -, s ez bizonyára azonos az önével. Erről a problémáról nem lehet kétféleképpen okoskodni. Én majd a vizsgálóbíró előtt mondom el a magam magyarázatát, de előbb be kell várnom főnököm érkezését.

- Ah, a rendőrfőnök is kijön?

- Igen, még ma délután, s részt fog venni a laboratóriumban mindazoknak a szembesítésén, akik ebben a drámában szerepet játszottak, vagy játszhattak. Nagyon érdekes lesz! Kár, hogy önök nem lehetnek jelen...

- Én ott leszek - erősködött Rouletabille.

- Valóban... Ön korához képest igazán rendkívüli tehetség! - jegyezte meg a rendőrnagy, s hangjából némi enyhe gúny érződött ki. - Magából még pompás detektív válik... persze, majd ha kissé módszerezesebben fog dolgozni, s kevésbé indul az ösztöne meg a homlokdudorai mögött nyugtalankodó furcsa gondolatok után... Már többször megfigyeltem ezt magánál, kedves Rouletabille, maga nagyon is sokat elmélkedik, maga nem a megfigyeléseiből indul ki... Vajon mi a véleménye a véres zsebkendőről és a falon levő véres kéznyomról? Látta a véres kéznyomot? Én a magam részéről csak a zsebkendőt láttam... Nos, mi a véleménye?

- Hm - kezdte Rouletabille, kissé zavarodottan -, véleményem szerint a gyilkos kezén Stangerson kisasszony sebet ejtett a revolverrel és...

- Puff! Ez aztán igazi durva, ösztönös megfigyelés! Vigyázzon, kis Rouletabille, maga nagyon is huszárosan egyenes logikájú! A logika egyszer még bosszút áll magán, amiért ilyen nyersen kezeli! Sok olyan eset van, amikor nagyon is csínján kell vele bánni, messziről kerülgetni... Kedves Rouletabille-om, magának igaza van, mikor revolverlövésekről beszél. Csakugyan

bizonyos, hogy az áldozat használta a fegyvert! De abban már téved a maga okoskodása, hogy a gyilkos kezén sebet ejtett!

- Kérem, a sérülésre nézve teljesen bizonyos vagyok! - kiáltotta Rouletabille.

Fred megingathatatlanul vágott közbe:

- Hiányos megfigyelés! A zsebkendő gondos megvizsgálása, valamint a számtalan, apró, kerek, piros vérnyomocskák, melyek a lábnyomok körül találhatóak, még ott is, ahol ezek a külső területre jutnak, mindez arra mutat, hogy a gyilkos nem volt megsebesülve! *A gyilkosnak, Rouletabille úr, az orra vérzett!...*

A nagy Fred megőrizte komolyságát, én viszont nem tudtam elnyomni egy meglepett kiáltást!

A riporter merőn ránézett. Fred állta a riporter tekintetét, és Fred mindjárt összefoglalta végső következtetéseit:

- A gyilkos, aki orra vérét zsebkendőjével és tenyerével fogta fel, kezét a falon törölte meg. Ez nagyon fontos tény - tette hozzá -, mert ebből az következik, *hogy nem kell okvetlenül sebet találnunk annak a kezén, aki a merényletet elkövette!*

Rouletabille mélyen elgondolkozott, majd így szólt:

- Kedves Larsan mester, van valami, ami még a logika nyers kezelésénél is súlyosabb dolog, és ez némely hivatásos detektívnek az a szellemi hajlandósága, hogy... hogy bár teljes jó-hiszeműséggel, a logikát szép szelíden már előre egy föltevés kívánalmaihoz idomítsa. Fred mester, önnek már van ötlete arról, hogy ki lehetett a gyilkos, ne is tagadja! *S az ötlete csak úgy állhat meg, ha a gyilkos kezét sérületlennek tételezzük fel!* Ön tehát ebben az irányban keresett eredményt, s talált is! De nagyon veszélyes módszert követ ám, kedves Fred, nagyon veszélyest, mikor ön szépen kiindul abból a gondolatból, hogy ez és ez a gyilkos, és most aztán keresi a hozzá illő bizonyítékokat! Ez igen kalandos messziségekbe vihet el az igazságtól! Vigyázat! A legtakarosabb bűnügyi eltévelyedések egyike kacsingat önre!

S kuncogó, gúnyos nevetéssel, kezét zsebre dugva, Rouletabille kihívóan emelte fel apró, felfüggő szemét a hatalmas Fredre.

Larsan Frigyes némán mérte végig a fiatal fickót, aki jobban akarta érteni a dolgokat, mint ő. Aztán vállat vont, köszönt, és elment, hosszúkat lépve, miközben az út köveihez koppantgatta nagy sétabotját.

Rouletabille a távozó után nézett, majd egyszerre felénk fordult, s ragyogó, diadalmas arccal kiáltotta:

- Legyűröm! Legyűröm a nagy Fredet, ha még olyan erős is! És az egész társaságot legyűröm! Rouletabille többet tud valamennyinél! Megmutatom! Hű! Hát ez az a híres, nevezetes, nagyságos Fred mester? Az egyetlen? Hiszen ez úgy gondolkodik, akár egy ócska papucs! Akár egy ócska papucs!

Örömeiben ugrott egyet, mint valami balerina, de lába hirtelen megint mozdulatlanra merevedett... Szememmel követtem tekintetét. Ez a tekintet Darzac Róbertre szegeződött, aki kétségbeesett arckifejezéssel nézte saját lába nyomait, melyek az elegáns lábnyomok mellett rajzolódtak az út puha földjére. *A kétféle nyom közt nem volt semmi különbség!*

Azt hittük, mindjárt elájul! Szeme kitágult a rémülettől, s ijedten elkerülte tekintetünket. Jobb keze zavart mozdulattal babrált becsületes, szelíd, kétségbeesett arca körül, görcsösen kapaszkodva meg körszakála sűrűjében. Végre erőt vett magán, búcsút intett, s elváltozott hangon rebegte, hogy azonnal vissza kell térnie a kastélyba! Távozott.

- Tyű, a kutyafáját! - dörögte Rouletabille.

A riporter maga is teljes zavarodottságot mutatott. Tárcájából megint egy fehér papírlapot vett elő, s ollójával az „elegáns” lábnyomok után is nyírt egy másolatot, mint ahogyan a „Sárga szoba”-ban cselekedte. Az új papírtalpat ráillesztette egy Darzac-féle cipőnyomra. Kitűnően és pontosan odaillett! Rouletabille feltápáskodott a földről, s újra ezt dörögte:

- Tyű, a kutya-fáját!

Mukkanni sem mertem, bár jól sejtettem, hogy Rouletabille homlokudorai mögött e pillanatban fölöttébb súlyos dolgok fordulnak meg.

Végre megszólalt:

- És én mégis erősen hiszem, hogy ez a Darzac Róbert derék, becsületes ember...

Azzal karonfogott s a Bástya kocsmá felé cipelt, mely körülbelül egykilométernyire innen, egy kisebb facsoport mellett húzódott meg.

„EZUTÁN MÁR VÁGOTT JÓSZÁGOT KELL ENNÜNK!”

A Bástya kocsmája nem volt valami nevezetes látnivaló, de én nagyon szerettem az ilyen ócska viskókat, melyek gerendáit versenyt feketíti az idő meg a tűzhely korma; van valami báj ezekben a rozoga csárdákban, melyek még a delizsánszos időkből rekedtek itt, s maholnap már csak az emléküik marad meg. A múlt tartozékai ezek, mintegy a történelem függelékei, folytatódik bennük valami, ami végleg múlófélben van, s gondolatainkban születte mesék élednek láttukra, az országutak romantikája, régi betyárkalandok...

Első pillantásra láthattam, hogy a Bástya kocsmája legalábbis kétszáz év terhe alatt görnyed. Vályog és vakolat erősen repedezett és mállott már a külső falgerendák nagy X-je V-je közt, melyek még vitézül emelgették az avult tetőt. Ez a tető viszont már kissé oldalt csúszott a falakról, mint a részeg ember félrevágott kalapja. A bejárat fölött vas kocsmacégért nyikorogott az őszi szél. Valami helyi ezermester egy tornyot pingált erre a cégérre; a toronynak hegyes teteje volt, s olyanféle oromdísz, mint amilyen a Glandier-kastély bástyájának. A cégér alatt, a küszöbön, egy ember ült, meglehetősen barátságtalan arccal, s összeráncolt homlokából meg keményen összehúzott, bozontos szemöldökéből következően, igen mogorva gondolatok foglalkoztathatták.

Mikor már egészen eléje értünk, végre figyelmére méltatott, s nem a legbiztatóbb hangon kérdezte, mivel szolgálhat? Kétségkívül a kedves csárda nem éppen kedves gazdájával álltunk szemben. Mikor azt a reményünket fejeztük ki, hogy talán kaphatnánk ebédet a kocsmában, kijelentette, hogy nincs semmije, s így a legnagyobb zavarban van kívánságunk teljesítése tekintetében. Míg ezeket mondta, olyan pillantással nézegetett bennünket, melynek nagy fokú bizalmatlanságát sehogy sem tudtam megérteni.

- Minket nyugodtan kiszolgálhat - mondta neki Rouletabille -, mi nem vagyunk rendőrségi emberek!

- Én nem félek a rendőrségtől - felelte a kocsmáros -, nekem nincs okom félni senkitől.

Intettem barátomnak, jelezve, hogy legokosabban tesszük, ha nem ragaszkodunk az itteni étkezéshez, ő azonban, mivel bizonyára fontosnak tartotta, hogy mindenáron bejusson, egyszerűen átfurakodott a kocsmáros mögött, s már bent is volt az ivóban.

- Jöjjön - szólt vissza -, idebent igen kellemes idő van!

Csakugyan, bent fahasábok lobogtak a kandallóban. Egészen közel mentünk, s kezünket a lángok felé nyújtottuk, mert azon a délelőttön már valóságos téli időbe kóstolt az ember. Az ivószoba meglehetősen tágas volt, két vaskos faasztallal, néhány magas zsámollyal, s egy állvánnyal, amelyen szirupos és pálinkás üvegek sorakoztak. Három ablak nézett az országút felé. A falon egy olajnyomatú reklám, mely egy fiatal párizsi dámát ábrázolt, amint éppen nekiszilajodva lendíti magasba a poharát, valamely új ürmösféle étvágygerjesztő erényeit dicsőítve. A kandalló könyöklőjét a kocsmáros mindenféle mázas cserép- és kőkorsóval, és bögrével rakta meg.

- No, ennél a derék kandallónál kitűnően lehetne csirkepecsenyét sütni - mondta Rouletabille.

- Nincs csirkénk - szólalt meg a gazda -, még egy rongyos nyulunk sem...

- Tudom - felelte barátom, oly kotnyeles hangon, mely igen meglepett -, tudom, hogy *ezentúl vágott jószágot kell ennünk*.

Meg kell vallanom, hogy egy szót se értettem Rouletabille furcsa mondatából. Miért mondta ennek a csaplárosnak, hogy most már vágott jószágot kell ennünk? S hogyan történt, hogy a kocsmáros, mihelyt ezt a mondatot hallotta, egy káromkodást nyomott el, s egyszeriben olyan engedékeny és szolgálatkész lett, akárcsak Darzac Róbert ama fatális szavak hallatára, hogy: „A lelkészlak semmit sem veszített varázsából, s a kert sem pompájából?”... Úgy látszott, barátomnak határozottan tehetsége van ahhoz, hogy az emberekkel teljesen értelmetlen mondatok útján is érintkezni tudjon. Közöltem vele ezt a megfigyelésemet, de ő csak mosolygott. Persze jobban szerettem volna, ha némi magyarázatot is kegyeskedett volna adni, azonban ujját ajkára illesztve figyelmeztetett, ami nemcsak azt jelentette, hogy ezúttal nem szólhat, hanem nyilvánvalóan utalt arra is, hogy nekem is hallgass a nevem! Közben a gazda egy kis ajtón bekiáltott valahová, hogy hozzanak be egy fél tucat tojást meg „azt a hátszín-szeletet is!” A parancsnak csakhamar egy nagyon takaros fiatal nő tett eleget, akinek gyönyörű szőke haja volt, s aki kíváncsian nézett reánk szép szelíd, nagy szemével.

A gazda nyers hangon szólt rá:

- Eriggy! És ha a „zöld ember” jön, nehogy lássalak!

A nő eltűnt. Rouletabille pedig fogta a tojásokat, melyeket egy csészében hoztak, meg a húst, mely egy lapos tálon került elének, maga mellé helyezte őket a nyílt tűzhely szélén, aztán leakasztott egy ott függő tepsit meg egy sütőrostélyt, s hozzálátott az omletthabaráshoz és hátszín-sütéshez. Kért még két üveg almabort is a kocsmárostól, s aztán éppen úgy teljes nemtörődömséget mutatott a gazda iránt, mint az ő iránta. De azért az ember a szeme sarkából egyre ránk pislogott, hol reám, hol barátomra, aggódó izgalommal, melyet hasztalan igyekezett palástolni. Hagyta, hogy elkészítsük a lakománkat, s az egyik ablak közelében megterített számunkra.

Egyszerre csak hallottam, amint mormolja:

- Már megint itt van!

S elváltozott arccal, melyen most csak kegyetlen gyűlölet rajzolódott, egészen az ablakhoz támaszkodott s kibámult az országútra. Nem volt szükség, hogy Rouletabille-t külön figyelmeztessem. A fiatalember máris otthagya az omlettet, s a gazda mellé állt, az ablakhoz. Én is hozzácsatlakoztam.

Egy zöld bársonyzekés, kerek zöld sapkájú ember ment az úton, nyugodtan lépkedve és pipázva. Hátán keresztbe vetve, puskáját vitte, s minden mozdulata csaknem arisztokratikus hanyagságú volt. Körülbelül negyvenöt éves férfi lehetett. Haja és bajusza szürkés-fekete. Nyalka szépsége valósággal feltűnő jelenséggé tette. Csíptetőt viselt. Mikor a kocsmá előtt haladt el, habozni látszott, vajon belépjen-e, félénk tekintett, majd néhány füstgomolyt eregetve, folytatta útját, ugyanazzal a hanyag előkelőséggel lépegetve.

Rouletabille-lal gazdánkra néztünk. Villámló szemei, ökölbe szoruló kezei, remegő szája széle mutatták, hogy belsejét viharos érzelmek dúlják.

- Jól tette, hogy ma nem jött be! - sziszegte.

- Ki ez az ember? - kérdezte Rouletabille, s kavart egyet az omletten.

- Ez a „zöld ember”! - dörögte a kocsmáros. - Nem ismerik az urak? Csak szerencsájuk! Nem valami kíváncsias ismeretség... Ez a Stangerson uraság erdőkerülője!

- Úgy látszik, a kocsmáros úr nem nagyon kedveli a kerülőt - jegyezte meg a riporter, a tepsibe öntve az omlettet.

- Senki se szereti a vidékünkön, uram! Hiszen olyan fönn hordja az orrát, mert valaha jobban ment a dolga, most a világért se bocsátja meg senkinek, hogy őt szolgakenyéren élve látja.

Mert aki kerülő, az éppen olyan cseléd, mint más, nem? Szavamra, úgy pöffeszkedik ez a fickó, mintha övé volna az egész Glandier, az összes földekkel és erdőségekkel! Még arra sincs szíve, hogy egy koldusnak megengedje, hogy a fűvön egye meg a száraz kenyerét... az „ő” fűvén!

- Be szokott néha jönni ide?

- Nagyon is sokszor! De majd értésére adom, hogy nekem nem tetszik a fizimiskája! Még egy hónapja sincs, s ide se köpött! A Bástyá csárda nem is volt a világon az ő számára! Nem ért rá, hogy ide is benézzon! Mert akkor a saint-michel-i Három liliom csárdasnéjának csapta a szelet! Most aztán, hogy ott összetépték a babaruhát, hát másfelé kereskedik! Kapcabetyár, gaz szoknyakergető... Becsületes ember meg se férhet az ilyennel! A kastélybeli kapusék se bírtak a képire nézni ennek a zöld maskarának!

- Hát a kastélybeli kapusék becsületes emberek, kocsmáros úr?

- Nevezzen csak Mathieu gazdának a fiatalúr, így hívnak... Hát amilyen igaz, uram, hogy Mathieu a nevem, olyan igaz, hogy derék, becsületes személyek azok...

- Mégis becsukták őket!

- Mi következik ebből, uram?... De hát nem akarok beleszólni senki felebarátom dolgába...

- Hát a gyilkos merényletről mit gondol?

- A szegény jó kisasszony dolgáról? Nagyon finom kisasszony, nagyon is szeretjük ezen a vidéken... Hogy hát mit gondolok erről a dologról?

- Azt, azt... hát mit gondol?

- Semmit... meg sokat is... De ez nem tartozik senkire se...

- Még rám se? - makacskodott Rouletabille.

A kocsmáros oldalt sandított a barátomra, s dörögve mondta:

- Még a fiatalúr se...

Az omlett elkészült. Asztalhoz ültünk, s csendben étkezni kezdtünk, mikor egyszerre fel pattant az ajtó, s egy rongyokba burkolt öregasszony jelent meg a küszöbön. Feje reszketett, fehér hajfűrtjei vad csomókban lógtak piszkos színű homlokára. Botra támaszkodott.

- No, csakhogy benéz már egyszer, *Térdeplő néni!* Már nagyon régen nem láttuk! - mondta a kocsmáros.

- Betegen feküdtem, halálomon voltam - felelte az anyóka. - Ha volna valami hulladék a Jóisten Jószága számára...

Pár lépést tett befelé a kocsmába. Egy hatalmas kandúr járt a nyomában, oly óriási termetű, amilyet macskában nem is képzelne az ember. Az állat ránc nézett, s elkeseredett nyivákolásba kezdett, mely valóban borzongatóan rémes volt. Sohasem hallottam ily gyászos állati hangot.

Mintha csak ez a hang csalta volna ide, egy férfi lépett be az anyóka mögött. A zöld ember volt! Sipkája felé legyintő mozdulattal üdvözölt bennünket, s a szomszéd asztalhoz ült.

- Kérek egy pohár almabort, Mathieu gazda!

Mikor a zöld ember a szobába lépett, Mathieu gazda egész teste indulatosan rándult az újonnan érkező felé, de aztán szemmel láthatólag nyugalmat parancsolt magára, s így felelt:

- Nincs több almabor! Azt a pár üveget, ami még volt belőle, ezeknek az uraknak adtam.

- Akkor jó lesz egy pohár közönséges bor is - mondta a zöld ember a csodálkozás legkisebb jele nélkül.

- Közönséges bor sincs! Egyáltalán semmi sincs!

S Mathieu gazda megismételte, rekedt hangon:

- Egyáltalán semmi sincs!

- Hogy van Mathieu-né asszony?

A kocsmáros erre a kérdésre ökölbe szorult kézzel fordult a zöld ember felé, s arca oly sötét kifejezésű volt, hogy attól tartottam, mindjárt megüti a kerülőt. De aztán ezt felelte:

- Jól van, köszönöm.

Az a nagy, szelíd szemű nő tehát, akit az imént láttunk, nem volt más, mint a felesége ennek a nyers, vad indulatú pokrócembernek, akinek fizikai fogyatékoságait ilyenformán egy erkölcsi fogyatékoság is tetézte, tudniillik a féltékenység...

A kocsmáros becsapta maga után az ajtót, ott hagyta a helyiséget. *Térdeplő néni* még mindig bent állt, botjára támaszkodva, a szoknyájához törleszkedő macskával.

A zöld ember megkérdezte tőle:

- Tán beteg volt, *Térdeplő néni*, hogy már jó ideje nem látta senki?

- Igen, erdőkerülő úr! Azalatt csak háromszor keltem fel, hogy könyörögjek a mi kegyes védőasszonyunkhoz, Szent Genovévához, a többi időn át bizony a vackot nyomtam... Nem volt más ápolóm, csak a Jóisten Jóságáa...

- A macskája mindig magával volt?

- Éjjel-nappal!

- Biztos maga ebben?

- Mint a mennybéli üdvösségben!

- Hát akkor hogy lehet az, *Térdeplő néni*, hogy a büntett éjszakáján egész éjjel hallani lehetett idekint a Jóisten Jóságának a hangját?

Térdeplő néni szembeállt az erdőkerülővel, s minden szónál megkoppantotta botjával a padlót:

- Nem tudom, hogy ez hogy lehet! De mondjak a kerülő úrnak valamit? Nincs két olyan állat a világon, aminek ilyen üvöltése volna! Márpedig, a gonosztett éjszakáján én is hallottam odakintről a Jóisten Jóságának a hangját! Holott a macskám bent feküdt, a térdemen, s megesküszöm rá, hogy egyetlenegyszer sem nyávogta el magát! Mikor azt a kívülről jövő hangot meghallottam, keresztet vettem magamra, mintha az ördögöt hallanám!

Az utolsó kérdés alatt megfigyeltem az erdőkerülő arcát, s lehetetlen volt észre nem vennem ajka körül egy gonosz, kihívó mosolyt.

E pillanatban elkeseredett veszekedés zaja hatolt hozzánk. Úgy rémlett, mintha tompa ütések is pufognának, mintha éppen ütnének, agyba-főbe vernének valakit. A zöld ember felemelkedett, s elszántan a tűzhely mellett levő ajtóhoz futott, mely e pillanatban már fel is nyílt, s küszöbén a kocsmáros jelent meg. Odaszólt a zöld embernek:

- Sose ijedjen úgy meg, kerülő úr! A feleségemnek viszketett egy kicsit a hátacskája!

S vigyorgott.

- No, *Térdeplő néni*! itt egy kis máj a kandúrjának!

Egy kis csomagot nyújtott az öregasszony felé. Az mohón kapta el, s mindjárt távozott is, macskája sarkon követte.

A zöld ember még egyszer megkérdezte:

- Hát engem egyáltalán nem akar kiszolgálni?

Mathieu gazda nem fojtotta vissza tovább gyűlöletét:

- A maga számára semmim sincs! Semmim sincs! Kívül tágasabb!

A zöld ember nyugodtan megtömté a pipáját, rágyújtott, köszöntött bennünket, és kiment a kocsmából. Alig lépett a küszöbre, Mathieu gazda csaknem a távozó sarkára vágta az ajtót, majd vérben forgó szemekkel, tajtékozó szájjal sziszegte felénk, miközben ökle az ajtót fenyegette, mely bezárult utált ellensége háta mögött:

- Én nem tudom, kik az urak, akik nekem azt mondták, hogy „most már vágott jószágot kell ennünk”, de ha érdekli magukat, hát kimondom: ez az ember volt a gyilkos!

Alig mondta el ezeket a szavakat, Mathieu gazda otthagyt bennünket, Rouletabille visszafordult a tűzhely felé, s így szólt:

- Most aztán a rostélyon jól kisütjük ezt a szép szelet húst! Hogy ízlik az almabor? Kicsit fanyar, de én így szeretem...

Aznap nem láttuk többé Mathieu gazdát, s mikor távoztunk, öt frankot hagyva asztalunkon, a lakoma fizetsége fejében a kocsmában mély csend uralkodott.

Rouletabille mindjárt étkezés után sétát tett velem a Stangerson-telek körül. Csaknem egy mérföldnyi utat jártunk be. Rouletabille tíz percre megállt egy kis, csupa korom út szegélyén, mely a szénégető kunyhók mellett húzódott, a Szent Genovéva-erdőnek abban a részében, ahol az Épinay-ből Corbeil-be vezető utat érinti. A riporter itt megjegyezte, hogy a gyilkos, tekintettel a durva cipőnyom kormosságára, nyilván erre haladt át, mielőtt a telekre behatolt, s a bokrok közt elrejtőzött.

- Nem gondolja talán, hogy a kerülőnek is része van a dologban? - kérdeztem.

- Később ez is majd elválik - felelte. - E pillanatban nem érdekel az, amit a kocsmáros erről az emberről mondott. A gyűlölet beszélt belőle! Nem a zöld ember miatt vittem magát a Bástya kocszába ebédelni.

Miközben így beszélt, Rouletabille óvatosan lopózott - s én utána - ahhoz a házikóhoz, mely a rácskapu mellett állván, lakásul szolgált a portáséknak, akiket reggel letartóztattak. Ügyes tornászmozdulatokkal, melyek csodálatomat keltették fel, behatolt a kis épületbe, mégpedig egy hátul nyitva felejtett tetőablakon. Tíz perc múlva ismét előmászott, azt a szót morzsolva fogai között, mely az ő szájában olyan sokat jelentett: - Teringettét!

Éppen amint visszaindultunk a kastély felé, a rácskapunál nagy sürgést-forgást vettünk észre. A kapuhoz egy kocsni érkezett, s a kastélyból kijöttek eléje. Rouletabille rámutatott a kocsiból leszálló úrra:

- A rendőrség főnöke! Most aztán nemsokára megtudjuk, hogy Larsan Frigyes mit tartogat a begyében, és hogy agyafűrtabb-e, mint más?...

A rendőrfőnök kocsiját még három más kocsni követte, tele újságírókkal, akik szintén be akartak jutni a parkba. A rácskapu elé azonban két csendőrt állítottak, akiknek tilos volt bárkit is bebocsátani. A rendőrfőnök azzal az ígérettel igyekezett a riportereket megbékíteni, hogy még ma este meg fog adni a sajtó számára minden lehetséges felvilágosítást, ami a vizsgálat munkáját nem hátráltatja.

**LARSAN FRIGYES MEGMAGYARÁZZA, HOGY A GYILKOS
MIKÉNT JUTHATOTT KI A „SÁRGA SZOBÁ”-BÓL**

Abban a papírcsomóban, a különféle okmányok, feljegyzések, újságcikk-kivonatok, bírói ügydarabok nagy tömegében, mely a „Sárga szoba”-üggyel kapcsolatosan rendelkezésemre áll, van egy különösen érdekes feljegyzés. Annak a híres kihallgatásnak a leírása ez, amely az összes érdekeltek bevonásával s a rendőrfőnök jelenlétében folyt le akkor délután a Stangerson professzor laboratóriumában. Ezt a leírást Maleine úr tollának köszönhetjük. Mert az írnok is, akárcsak főnöke, a vizsgálóbíró, szabad óráiban a múzsáknak áldozott. Az itt közlendő feljegyzés egy soha meg nem jelent kötet egyik részlete volt, amely kötetnek az írnok ezt a címet szánta: *Kihallgatásaim*. Maga a szerző ajándékozta nekem, rövid idővel az után a „hallatlan megfejtés” után, melynél, fogva ez a pör egyedül áll minden idők bűnügyi évkönyveiben.

Itt adom e feljegyzést, mely többet nyújt a kérdések és feleletek száraz lejegyzésénél. Az írnok gyakran közbefűzi személyes impresszióit is.

Az írnok feljegyzése

Egy óra után - írja Maleine úr - megjelentünk a vizsgálóbíróval a „Sárga szobá”-ban, s ott volt az az építő-vállalkozó is, aki Stangerson professzor tervei alapján a kerti lakot annak idején építette. A vállalkozó egy munkással jött. Marquet úr végigtisztította az összes falakat, vagyis a munkással teljesen levétette róluk a tapétadíszet. Néhány csákány- és bontókalapács-ütés meggyőzőtt bennünket arról, hogy szó sem lehet semmiféle nyílásról. A padlózatot és a mennyezetet is hosszadalmas vizsgálat alá vetették. Semmit sem találtunk. Marquet úr valósággal úszott a gyönyörben, s egyre ezt hajtogatta:

- Micsoda ügy, építőmester úr, micsoda ügy! Meglássá, sohase fogjuk megtudni, hogy a gyilkos hogyan tudott kijutni ebből a szobából!

Marquet arca sugárzott az örömtől, hogy íme semmit sem lehet kipuhatolni, de egyszerre mégis eszébe jutott, hogy ő viszont éppen a kipuhatolás céljából tevékenykedik itt, kiszólt tehát a csendőrőrmesternek:

- Őrmester! Menjen a kastélyba, s keresse ide hozzám a laboratóriumba Stangerson és Darzac urakat, valamint Jacques apót! Embereivel egyúttal vezettesse be a portást és feleségét!

Öt perccel utóbb mindezek az érdekeltek együtt voltak a laboratóriumban. A rendőrfőnök, aki éppen akkor érkezett Glandier-ba, e pillanatban szintén belépett. Én már le is ültem, munkára készen, Stangerson professzor íróasztala mellé, mikor Marquet úr egyszerre a következő eredeti és teljességgel váratlan szónoklatocskát vágta ki:

- Uraim! Mivel a szokásos kihallgatások nem vezetnek eredményre, szíves engedel-mükkel ezúttal mellőzni fogjuk a kihallgatások ősi módszerét. Nem fogom önöket sorban magam elé citálni; nem! Mindnyájan szépen együtt maradunk: Stangerson úr, Darzac Róbert úr, Jacques apó, a portásék, a rendőrfőnök úr, az írnok úr és én! S mindannyian egyféle minőségben leszünk itt: a portásék felejtsek el egy pillanatra, hogy le vannak tartóztatva. *Csevegni fogunk!* Egy kis csevegésre hívtam meg ide önöket! Nos, itt vagyunk a büntett helyén, hát miről is csevegetnénk ilyenformán egyébről, mint a büntettről? Beszéljünk! Kiadósan, okosan, vagy ha úgy tetszik, ostobán... Mondjunk ki

mindent, ami megfordul a fejünkben! Beszéljessünk, mellőzve a rendszert, mivel rendszeres úton nem tudtunk zöld ágra vergődni! S mielőtt kezdjük, hadd fohászkodjam segítségért a véletlenek istenéhez, véletlen ötleteink kegyes atyjához! Kezdhetjük!...

S elhaladva mellettem, odasúgta:

- Ugye? Mi? Micsoda jelenet! Hitte volna? Pompás kis egyfelvonásost csinálók belőle a Vaudeville-nek!

S diadalmasan dörzsölgette a kezét.

Stangersonra néztem. Az a remény, melyet a legutóbbi orvosi nyilatkozatok keltettek benne, az a remény ugyanis, hogy leánya valószínűleg kiheveri sérüléseit, nem törölte le egészen erről a nemes arcáról a mélységes fájdalom jeleit.

Ez a férfiú nemrégén még halottnak tudta gyermekét, s ez a tudat egészen összetörte. Szelíd, kék, tiszta fényű szemeiben végtelen szomorúság tükröződött. Régebben gyakran volt alkalmam látni Stangersont, különféle nyilvános ünnepségeken. Már akkoriban, első látásra, lenyűgözött tiszta gyermeki tekintete, ez az álmodozó, fenséges és szinte anyagtalan nézés, mely közös sajátsága a feltalálóknek és az örülteknek.

Azokon az ünnepségeken, mögötte vagy mellette, mindig ott lehetett látni a leányát is, mert amint mondják, nem hagyták el egymást soha, s hosszú évek óta tartó közös munkálkodásban lettek elválaszthatatlanná... Ez a hajadon, aki most már harmincöt éves, bár harmincnek is alig látszik, ez a tudományoknak szentelt szűz még mindig csodálatot keltett királynői szépségével, mely teljesen érintetlen maradt, egyetlen redő nélkül, diadalmaskodva az idő és a szerelem fölött! Ki hitte volna, hogy jöhet nap, s nem is oly soká, mikor aktapapírjaimmal ágya fejénél fogok ülni, s látni fogom, amint csaknem haldokolva, fájdalmas erőfeszítések közt beszéli el a legitimokzatosabb merényletet, melyről életemben hallottam?... Ki mondta volna, hogy lesz egy délután, mikor szemközt ülök majd a kétségbeesett atyával, aki hasztalan igyekszik megfejteni, hogyan menekülhetett el előle leánya gyilkosa? Mit ér tehát a csendes munka, mely az erdők mélyének sötét menedékét keresi fel, ha nem tud megóvni az élet szörnyű katasztrófáitól, melyek pedig rendszerint azokat az embereket látogatják meg, akik a nagyváros szenvedélyeinek a rabjai?²

- Kérem, Stangerson úr - szólt Marquet úr, meglehetősen fontoskodva -, kegyeskedjék pontosan arra a helyre állni, ahol akkor tartózkodott, mikor Stangerson kisasszony elvált öntől, s visszavonult a szobájába!

Stangerson felállott s miközben ötven centiméternyi távolságra helyezkedett el a „Sárga szoba” ajtajától, színtelen, hangsúlytalan, halottnak tetsző hangon válaszolta:

- Itt voltam. Tizenegy óra felé, miután a laboratórium hevítőkészülékein egy rövid kémiai kísérletet fejeztem be, egészen idáig tolattam el az íróasztalomat, mivel Jacques apónak, aki akkor este éppen különféle műszereimet tisztogatta, szüksége volt az egész helyre mögöttem. Leányom ugyanennél az íróasztalnál dolgozott velem. Mikor felkelt, s engem megcsókolva, Jacques apónak is jó éjszakát kívánt, alig tudott íróasztalom és a szobaajtó között nagy nehezen szobájáig férközni. Ebből is látható, hogy mennyire közel tartózkodtam a helyhez, ahol a bűntény nemsokára megtörtént.

Most én is közbeszóltam, hogy főnököm kifejezett kívánsága értelmében részt vegyek ebben a „beszélgetés”-ben:

---

² Emlékeztetem az olvasót, hogy én csak lemásoltam az írnok feljegyzéseit, és hogy semmit sem változtattam stílusának emelkedett hangján.

- És mikor a segítségkiáltásokat hallotta, Stangerson úr, s mikor a revolverlövések is eldördültek, mi történt ezzel az íróasztallal?

Jacques apó felelt:

- Az úgy történt, írnok úr kérem, hogy az íróasztalt a falhoz taszítottuk, körülbelül ide, ahol most is áll, hogy szabadjára nekieshessünk az ajtónak...

Folytattam elme-futtatásomat, bár magam is csak gyenge hipotézisnek tartottam, melyhez nem fűztem nagyobb fontosságot:

- Ha az íróasztal olyan közel volt a szobához, nem volt-e lehetséges, hogy egy ember, aki éppen távozik onnan, meghajolva az asztal alá lopózzék, s így észrevétlenül meg-
ugorhasson?

- Önök újra meg újra elfelejtik - szólt most közbe fáradtan Stangerson -, hogy leányom kulccsal és tolózárral, kétszeresen is magára zárta az ajtót, hogy továbbá az ajtó *zárva is maradt*, s így számunkra nem volt más lehetőség, mint hogy a merénylet kezdő pillanatától fogva ezzel az ajtóval viaskodjunk... Elfelejtik, hogy mi már az ajtót feszítgettük, mikor odabent szegény gyermekem és a gyilkos közt a harc folyt, s hogy ennek a küzdelemnek a zaja tisztán kihatolt hozzánk, s hallottuk, amint szerencsétlen leányom hörögve fuldokol a rettentő ujjak szorításai alatt, melyeknek véres nyomai még most is ott vannak a nyakán... Bármily gyors volt is az a támadás, mi sem voltunk lassúbbak, s azonnal az ajtó mögött termettünk, mely a dráma színhelyétől elválasztott bennünket.

Felkeltem, s odamentem az ajtóhoz, hogy újra a lehető leggondosabban megvizsgáljam. Csüggedt legyintéssel hagytam aztán ott az ajtót.

- Megoldható volna a probléma - szóltam -, ha feltételezhetnők, hogy az ajtó alsó síkja valamely módon felpattantható anélkül, hogy magát az ajtót ki kellene nyitni. De, sajnos, ez a végső hipotézis se fogadható el, mihelyt megvizsgáljuk az ajtót. Ez bizony egy kemény, vastag tölgyfa ajtó, amely úgy van szerkesztve, hogy egyetlen, szétválaszthatatlan tömböt alkot. Ezt azonnal meglátni rajta, noha sok sérülése van, melyek akkor érték, mikor be kellett törni...

- Ó! - mondta most Jacques apó. - Régi és erős ajtó volt ez, még a kastélyból hoztuk ide, ma már nem is készítenek ilyeneket! Erre a nagy vasrúdra volt szükségünk, hogy négyen el tudjunk vele bánni... négyen, mert a portásné is segített, bíró úr... mert a portásné derék, becsületes asszony!... Keserves dolog is ezeket a jóra való népeket most fogságban látni!...

Alig ejtette ki ezeket a szánakozó szavakat Jacques apó, a portásék szörnyű jajveszékésbe és esküdözésekbe fogtak. Még sohasem láttam ilyen óbégató vadállatokat. Mély undort kellett éreznem. Nem értettem meg, még ha egyébként tán elhittem volna is ártatlanságukat, hogy két emberi lény hogyan lehet ennyire gyáva a szerencsétlenségben! Az egyszerű, nyugodt viselkedés többet ér hasonló helyzetben minden könnynél és kétségbeesésnél, melyek többnyire színleltek és hamisak.

- Elég a bőgésből! - kiáltott rájuk Marquet úr. - Okosabb lesz, ha a saját érdekükben elmondják, mit csináltak maguk abban az órában, mikor kisasszonyukat a véres támadás érte! Mit kerestek az ablak alatt? Mert bizonyos, hogy egészen közel voltak már a kerti lakhoz, mikor Jacques apó találkozott magukkal.

- Segítségül jöttünk! - nyögték a kapusék.

S az asszony két csuklás közt felnyöszörgött:

- Ha kézre kaphattuk volna azt a gaz gyilkost, csúnyán megvendégeltük volna!...

Többet aztán egyetlen értelmes mondatot sem lehetett kihúzni belőlük. Elkeseredetten tagadtak, s Istent s az összes szenteket hívták bizonyságul, hogy ők már ágyban feküdtek, mikor egyszerre csak revolverlövést hallottak...

- De hiszen nem egy, hanem két revolverlövés történt! Látják, hogy milyen hazugok maguk? Ha az egyik lövést meghallották, akkor a másikat is meg kellett volna hallaniuk!

- Jaj istenem! Bíró úr, de mikor mi csak a második lövést hallottuk! Bizonyára nagyon mélyen aludtunk, mikor az első lövés durrant...

- Ami ezt illeti, az biztos, hogy kettőt lőttek - szólalt meg újra Jacques apó. - Bizonyos vagyok benne, hogy a revolveremben minden töltés benne volt! Két kiégett töltényt találtunk a szobában, két golyót, s az ajtó mögül a két durranást is hallottuk. Ugyebár így volt a dolog, Stangerson úr?...

- Igen - felelte a professzor -, két revolverlövés volt: ebből egy tompa csattanású, aztán egy éles durranású...

Marquet úr ismét a kapusékhöz fordult:

- Hát miért hazudoznak összevissza továbbra is! Hát azt hiszik, hogy a bíróság is olyan buta, mint maguk? Minden arra vall, hogy kint voltak a kerti lak közelében, mikor a büntett történt. Mit kerestek ott? Miért nem akarják megmondani? Csökönyös hallgatásuk bűnrészességüket bizonyítja!

- Ami engem illet - fordult most a vizsgálóbíró ismét Stangerson felé -, én nem is tudom másképp megmagyarázni a gyilkos elmenekülését, csak ennek a két bűntársnak a segítségével! Mihelyt az ajtó be volt döntve, ön pedig, Stangerson úr, szerencsétlen gyermekével foglalatoskodni kezdett, azalatt a kapus és a felesége megkönnyítette a nyomorult merénylet menekülését. Elillant a hátuk mögött, kijutott az előszoba ablakáig, s azon át a parkba ugrott. A kapus aztán becsukta utána az ablakot és a védőtáblákat. *Mert, elvégre, ezek a védőtáblák nem csukódtak be saját maguktól.* Így gondolom én a dolgot! Ha valaki másképpen képzelem, szóljon!...

Stangerson emelt szót:

- Ez kérem lehetetlen! Én nem hihetek kapusaimnak a bűnösségében, sem a bűnrészességében, noha nem tudom megérteni, hogy mit kerestek kint a parkban késő éjszaka? De azt kell mondanom: lehetetlen!... mert a kapusné ott állt a küszöbön a lámpával, s el se mozdult onnan, s mert másrészt, mihelyt bedöntöttük az ajtót, én rögtön gyermekem teste mellé térdeltem, s *így teljességgel lehetetlen volt bárkinek is kilépni vagy belépni a küszöbön anélkül, hogy leányom testét át ne lépje, s engem fel ne borítson.* És lehetetlen a dolog még azért is, mert Jacques apónak és a kapusnak csak egyetlen pillantást kellett vetniük ebbe a szobába s az ágy alá, mint ahogy én is cselekedtem belépésem alkalmával, s azonnal láthatták, hogy senki más nincs a szobában, csak szegény, halódó leányom...

- Ön, Darzac úr, még eddig nem szólt egy szót sem - mondta most a vizsgálóbíró. - Hát önnek mi a véleménye?

Darzac azt felelte, hogy neki nincs semmiféle véleménye.

- És önnek, rendőrfőnök úr?

Dax úr, a rendőrség főnöke, eddig csak figyelt, s a helyiségeket vizsgálta. Most végre kegyeskedett néhány szót dünnyögni fogai között...

- Ha azt akarjuk, hogy a bűnöst megtaláljuk, elsősorban meg kellene állapítanunk a bűntény indító okát. Ez előbbre juttatna bennünket valamivel.

- Rendőrfőnök úr - felelte a vizsgálóbíró -, a bűntényt aljas szenvedély sugallhatta. A gyilkos által hagyott nyomok, a durva zsebkendő és a paraszti sapka azt a hitet keltik az emberben, hogy a merénylet egyáltalán nem tartozhatott valamely jobb társadalmi osztályba. A kapusék talán felvilágosítást adhatnának e tekintetben...

A rendőrfőnök most Stangerson felé fordult, s azon a hideg, kimért hangon folytatta szavait, mely - úgy gondolom - a nyugodt elméknek s erősen edzett jellemeknek közös jellemző tulajdonsága:

- Nemde, Stangerson kisasszonynak a közeljövőben férjhez kellett volna mennie?

A professzor fájdalmas tekintetet vetett Darzac Róbert felé:

- Barátom lett volna lányom férje, akit boldogan neveztem volna fiamnak... Darzac Róberthez...

- Stangerson kisasszony most már jelentékenyen jobban van, s gyorsan fel fog épülni sérüléseiből. Ilyenformán a házasság nemde csak egyszerű késedelmet szenvedett? - kérdezte tovább makacsul a rendőrfőnök.

- Remélem, uram.

- Hogyan? Talán nem bizonyos ön benne?

Stangerson hallgatott. Darzac Róbert izgatottnak látszott, amit arról vettem észre - mivel figyelmemet semmi sem kerülte el -, hogy ujjai reszkettek órájának a láncán. Dax úr úgy köhécselt, mint Marquet úr szokott, mikor zavarban van.

- Meg fogja érteni, Stangerson úr - mondotta -, hogy ennyire bonyolult ügyben semmit sem hanyagolhatunk el, hogy mindent tudnunk kell, a legkisebb, legsemmibb részletet is, ami az áldozatra vonatkozhatik... A látszólag legjelentéktelenebb felvilágosítás is hasznunkra lehet... Mi az oka tehát annak, hogy abban a csaknem teljes bizonyosságban, amelynél fogva Stangerson kisasszony életbenmaradása most már remélhető, ön mégis úgy hiszi, hogy ez a házasság esetleg már nem következhetik be? Ön ezt a szót használta: „remélem”. Ez a remény számomra úgy hangzik, mint valami kétely. Miért kételkedik ön a dologban?

Stangerson szemmel láthatóan csak nehezen vett erőt magán.

- Igen, uram - mondta végül -, önnek igaza van. Talán helyesebb is, hogy megtudják ezt a dolgot, mely kelleténél fontosabbnak tetszhetnék, ha elhallgatnám. Darzac Róbert is bizonyára ezen a véleményen van...

Darzac, akinek sápadtságát e pillanatban teljesen rendkívülinek láttam, intett, hogy a professzor véleményéhez csatlakozik. Azt hiszem, Darzac csak azért felelt egyszerű intéssel, mert képtelen lett volna egyetlen szót is kiejteni.

- Tudja meg tehát, rendőrfőnök úr - folytatta Stangerson -, leányom erősen megfogadta, hogy sohasem hagy el engem, s ezt az esküvését híven meg is tartotta, noha gyakran kérleltem az ellenkezőre, több ízben is megpróbálván férjhezmenésre ösztönözni, amint ez kötelességem. Darzac Róbertet már hosszú évek óta ismertük. Darzac szereti leányomat. S egy pillanatra úgy hihettem, hogy leányom is viszonyszereti őt, mert nemrégiben magának leányomnak szájából hallottam az örömdetes hírt, hogy végre beleegyezett ebbe a házasságba, melynek létrejöttét teljes szívből óhajtottam. Én már öregember vagyok, uram, s áldott óra volt számomra az, melyben végre biztosan

hihettem, hogy utánam egy oly valaki fog gyermekem mellett állani szeretetével, s folytatni vele közös munkásságunkat, akit magam is nagyon szeretek és becsülök igaz szívéért és tudásáért. S íme, rendőrfőnök úr, éppen két nappal a büntett elkövetése előtt, leányom szándéka, nem tudni, mi okból, ellenkezőre fordult, mert gyermekem kijelentette, hogy mégsem megy feleségül Darzac Róberthez.

Súlyos csend következett be. A perc nyomasztóan nehéz volt. Dax ismét megszólalt:

- És Stangerson kisasszony nem adott önnek semmiféle magyarázatot, nem mondta, hogy mily ok készítette elhatározására?...

- Azt mondta, hogy ő most már nagyon is idős a házasságra... hogy nagyon is sokáig várt... sokáig gondolkodott, hogy becsüli, sőt szereti is Darzac Róbertet... de mégis jobb lesz, ha a dolog most már ennyiben marad... hogy csak folytassuk úgy, ahogy eddig volt... ő igazi boldogsággal látná, ha azok a tiszta baráti kötelékek, melyek bennünket Darzachoz fűznek, csak még szorosabbra válnának... de nagyon szeretné, ha Darzac most már sohase beszélne neki házasságáról...

- Ez nagyon különös! - mormogta Dax.

- Különös! - ismételte Marquet úr is.

Stangerson fakó és bús hidegségű mosollyal mondta:

- Uram, erről az oldalról nem fogják megtalálni a büntett indítékait!...

Dax türelmetlen hangon kezdte újra:

- Egy bizonyos, tudniillik az, hogy a bűntény indító oka semmi esetre sem volt rablás.

- Ó, ebben bizonyosak vagyunk! - kiáltotta a vizsgálóbíró.

E pillanatban a laboratórium ajtaja kinyílt, s a csendőrőrmester egy névjegyet hozott be a vizsgálóbírónak. Marquet úr elolvasta, s egy tompa felkiáltást nyomott el. Aztán így szólt:

- Ez már igazán sok!

- Mi az? - kérdezte a rendőrfőnök.

- Az *Époque* egy kis riporterének a névjegye, Rouletabille Józsefé. S ezt írja rajta: „A büntett egyik indítóoka a rablás volt!”

A rendőrfőnök mosolygott:

- Ó! ó!... A fiatal Rouletabille... Már hallottam róla! Roppant eszesnek mondják! Kérem, vizsgálóbíró úr, hívassa be!

S Rouletabille Józsefet behívták. Én a vonaton ismerkedtem meg vele, még délelőtt, mikor Épinay-sur-Orge-ba utaztunk. A mi szakaszunkba ellenszegülésem dacára hatolt be, s mindjárt őszintén bevallom, hogy fellépése, erőszakossága, valamint az a hetykeség, amellyel mindenáron meg akart oldani oly dolgokat is, amelyekkel az igazságszolgáltatás nem bírt megbirkózni - mindezek a tulajdonságai szálkává tették őt a szememben. Egyáltalán nem állhatom az újságírókat! Zavarcsináló, mindenbe belekapkodó népség ez, akiket úgy kell kerülni, mint a pestist! Mindent megengednek maguknak, s nem tisztelnek semmit a világon. Ha az ember egyszer elköveti azt a ballépést, hogy akármily kicsiségben engedett a kérésüknek, és közel engedte őket magához, akkor mindjárt a nyakába szakadnak, és nincs az a kellemetlenség, amitől félni ne kellene miattuk... Ez a Rouletabille alig látszott húszévesnek, s az a kihívó biztonság, amellyel kérdéseket mert feladni nekünk, s vitába merészkedett bonyolítani bennünket, külön-

sen gyűlöletessé tette őt számomra. Különben is, már az a mód, ahogyan kifejezte magát, olyan volt, hogy szemtelenül gúnyolódni látszott velünk. Nagyon jól tudom, hogy az *Époque* befolyásos sajtóorgánus, amellyel nem tanácsos ujjat húzni, de ez az újság mégiscsak jobban tenné, ha munkatársaknak nem csecsszópókat alkalmazna...

Rouletabille József tehát belépett a laboratóriumba, köszöntött bennünket, s várt, hogy Marquet úr magyarázattételére kérje fel.

- Uram, ön azt állítja - szólt a vizsgálóbíró -, hogy ismeri a bűntény indítókát, s hogy ez az indítóok, noha minden jel nyilvánvalóan ez ellen szól, a rablás...

- Nem, vizsgálóbíró úr, ezt egyáltalán nem állítottam. Én nem mondtam, hogy a bűntény indítóoka a rablás volt, s *nem is hiszem ezt!*

- Hát akkor mit jelent ez a néhány szó?

- Azt jelenti, hogy a bűntény *egyik* indítóoka volt a rablás!

- S honnan tudja ön ezt?

- Innen!... Ha lesznek oly kegyesek utánam fáradni...

S a fiatalember felszólított bennünket, hogy menjünk vele az előszobába, amit mi meg is tettünk. Itt a mosdószoba felé fordult s felkérte a vizsgálóbírót, hogy térdepeljen le a földre, melléje. Ebbe a mosdószobába ajtajának üveges ablakán át hatolt be a világosság, és ha az ajtó nyitva volt, elegendő fény terjedt szét a helyiség teljes megvilágítására. Marquet úr és Rouletabille József a küszöbre térdeltek. A fiatalember a padlókövezet egy helyére mutatott.

- A mosdószoba kockáit meglehetősen régen nem mosta föl Jacques apó - mondta a riporter. - Ez meglátszik a kőkockákat fedő porréteg vastagságán. S íme, itt egy helyen két széles talp körrajza látható, azzal a feketés korommal, amely mindenütt kísérelje a gyilkos nyomainak! Ez a korom, vagy hamuféle nem egyéb, mint az a szénpor, amely az Épinay-ból Glandier-ba közvetlenül átvezető erdei utat borítja. Mint tudni méltóztatnak, ott van egy kis szénégetőtelep, ahol nagy mennyiségű faszenet állítanak elő. A gyilkosnak minden valószínűség szerint a következőképpen kellett eljárnia: délután, mikor már senki sem volt a kerti lakban, bemászott ide, s végrehajtotta a rablást.

- De miféle rablást? Hol látja ön itt a rablást? Mi bizonyít itt rablás mellett? - kiáltottuk egyszerre mindnyájan.

- Hogy mi vezetett a rablás nyomára?... - folytatta az újságíró. - Hát...

- Ez itt ni! - szakította hirtelen félbe Marquet úr, még mindig térdepelve.

- Persze, hogy ez! - mondta Rouletabille.

És a vizsgálóbíró jelezte, hogy a két talpnyom mellett, a kőkockákat borító porrétegen egy vaskos csomag négyzetes lenyomata is látható, amelyen még a csomagot átkötő zsinegek is otthagyták a rajzukat...

- De hát hogyan került ön ide, Rouletabille úr? Hiszen megparancsoltam Jacques apónak, hogy ne erresszen be senkit! Neki kellett őrködni a kerti lakban!

- Ne tessék Jacques apót megszidni! Darzac Róbert úrral jöttem be ide...

- Ah, csakugyan! - kiáltotta Marquet úr elégedetlenkedő arccal, s egy oldalpillantást vetett Darzacra, aki állhatatosan tovább hallgatott.

- Mikor a csomag lenyomatát a talpak körrajza mellett megpillantottam - kezdte újra Rouletabille -, nem kételkedtem többé a rablásban. A rabló aligha jött ide málhával... Kétségkívül itt kötötte össze a batyuját a különféle rabolt holmival, s aztán ebbe a sarokba tette le, hogy menekülése pillanatában ismét magához vegye. *És ide tette le a csomag mellé nagy bakancsait is!* Mert tessék csak nézni, semmi egyéb nyom nem vezet ezekhez a bakancsokhoz, maga a két talplenyomat pedig egészen egymás mellett van, mint két olyan lábbeli talpának a nyomai, melyek pihenőre vannak téve, s nincs bennük láb... Így lehet megmagyarázni, hogy a gyilkos, mikor a „Sárga szoba”-ból elmenekült, nem hagyott semmiféle lábnyomot sem a laboratóriumban, sem az előszobában. Miután ugyanis azzal kezdte, hogy bakancsaival behatolt a „Sárga szoba”-ba, ott levetette őket, nyilván mert kényelmetlenek voltak, vagy mert a lehető legkisebb zajjal akart járni-kelni. A „Sárga szoba”-ig vivő befelé menő nyomokat az előszobában és a laboratóriumban eltüntette a Jacques apó padlómosása, amely körülmény arra vezet bennünket, hogy a gyilkosnak Jacques apó első eltávozása idején kellett bemásznia az előszoba nyitott ablakán, vagyis még a padlómosás előtt, amely fél hatkor történt!

- A gyilkos, miután lehúzta a bakancsait, melyek bizonyára kényelmetlenek voltak számára, kezébe vette őket, s a mosdószobába hozta, ahová a küszöbről tette be a két bakancsot, mivel a mosdószoba porrétegén sem meztelen talpaknak, sem harisnyáknak, sem semmiféle egyéb lábbelinek a nyoma nem maradt hátra.

A bakancsokat tehát betette a csomag mellé, mert a rablás e pillanatban már be volt fejezve. A gyilkos ezután visszatért a „Sárga szoba”-ba s az ágy alá rejtőzött, ahol testének a nyoma még tökéletesen kivehető a padlón, sőt a gyékényen is, amely ezen a helyen meglehetősen gyűrődött, s erősen összenyomódott. Egyes gyékényszálak, melyek csak mostanában tépődhettek ki, szintén arra mutatnak, hogy a gyilkos az ágy alá mászott...

- Igen, igen, ezt tudjuk... - szólt közbe Marquet úr.

- Ez a visszatérés az ágy alá azt bizonyítja - folytatta a különös újságírófickó hogy nem a rablás volt az egyetlen ok, amiért az az ember idejött! Ne vessék ellenem azt, hogy az ágy alá mászás már maga is menekülés lehetett, miután az illető esetleg megpillantotta az előszoba ablakán keresztül Jacques apót vagy Stangerson úrékat, amint éppen visszatérőben voltak a kerti lak felé... Ez esetben az ismeretlennek sokkal könnyebb lett volna felkapaszkodnia a padlásra, s ott elrejtőzve várni a menekülés eshetőségére, *ha a menekülés lett volna szándékában!* De nem az volt! A gyilkos a „Sárga szoba”-ban akart lenni!

Most a rendőrfőnök szólt közbe:

- Nagyon szép, mindez nagyon szép, fiatalember, fogadja szerencsekívánataimat! Ha nem is tudjuk még, hogy a gyilkos hogyan távozott, de már követhetjük lépésről lépésre, hogy mit csinált... Rabolt. De hát mit rabolt?

- Rendkívül értékes dolgokat! - felelte a riporter.

E pillanatban kiáltást hallottunk a laboratórium felől. Odasiettünk, s Stangerson professzort találtuk ott, amint meredt tekintettel, remegő karokkal mutatott egy könyvszekrényféle bútordarabra, amelynek ajtaját az imént nyitotta ki, s amely üresnek látszott.

Az íróasztal előtt levő nagy karosszékbe hanyatlott, s nyögő hangon mondta:

- Újra megraboltak!

S arcán nagy könnycsepp gördült végig.

- Csak főleg leányomnak ne szóljanak erről egy szót sem! - rebegte. - Őrá nézve még fájdalmasabb volna, mint reám...

Mélyet sóhajtott, s szenvedő hangon, melyet sohasem fogok elfelejteni, folytatta:

- Hiszen mindez nem is fontos... ha ő életben maradhat...

- Élni fog! - szólalt meg szívig ható melegséggel Darzac Róbert.

- S az elrabolt holmit fel fogjuk kutatni - tette hozzá Dax. - De hát mi is volt ebben a szekrényben?

- Húsz év volt benne az életemből - felelte tompa hangon a híres professzor -, az életemből, vagyis inkább kettőnk életéből, az enyémből és a leányoméból! Igen, legértékesebb irataink, titkos feljegyzéseink, melyeket húsz év óta vezetünk kísérleteinkről és munkásságunkról, mind ide voltak bezárva. Valóságos válogatott gyűjtemény volt azokból a különféle tudományos dokumentumokból, melyekkel ez a szoba tömve van. Pótolhatatlan veszteség ez számunkra, s bátran mondhatom, a tudomány számára is. Mindazok a fejlődési fokozatok, melyeken át az anyag megsemmisüléséről szóló elméletem a döntő bizonyítékokig eljutott, itt voltak megformálva, kifejtve, megvitatva, fényképekkel és rajzokkal illusztrálva... Minden itt volt sorrendben összerakva. Itt volt három új készülék terve is. Az egyik az előzetesen elektromossággal feltöltött testek szétesztését mutatta volna be az ibolyántúli sugarak hatására. A másik az elektromos feszültségvesztést tette volna láthatóvá a lángokban található gázok anyagrézecskein. A harmadik nagyon elmés készülék egy új kondenzáló-differenciáló elektroszkóp lett volna. Itt volt azután mindazoknak a grafikonjainak a gyűjteménye, amelyek a kézzelfogható anyag és az imponderábilis éter közti átmeneteken mutatták be az anyag döntő tulajdonságainak átalakulásait. Itt voltak húsz éve tartó kísérletezéseink eredményei, az atomon belüli kémia területéről s az anyag eddigelé ismeretlen egyensúlyozódásairól. Itt volt egy kéziratom a pusztuló fémekről. S még mennyi minden... Nem is tudom... Az az ember, aki itt járt, mindenemet el akarta rabolni... leányomat és életem művét... szívemet és lelkemet.

S a nagy Stangerson keserves zokogásra fakadt, akár csak egy kis gyermek.

Csöndben vettük körül, meghatva e végtelen megrendüléstől. Darzac Róbert, aki a karosszék támlájára könyökölt, melyben a professzor összetört alakja görnyedt, hasztalan igyekezett elnyomni könnyeit. Darzacnak ez a viselkedése egy pillanatra akaratlanul is rokonszenvet keltett bennem, noha ösztönszerű idegenkedést éreztem különös fellépése, s gyakran érthetetlen zaklatottsága, egész talányszerűnek mondható személyisége iránt.

Csak Rouletabille József nem mutatott meghatottságot, mintha értékes ideje és sürgős földi missziója nem engedné meg neki, hogy az emberi nyomorúság fölé hajoljon - nem, ő nagy csendesen az üres szekrényhez lopózott, s mutogatni kezdett a rendőrfőnöknek, mire aztán csakhamar megtört az az áhítatos hallgatás, amellyel a nagy Stangerson kétségbeesését megtiszteltük. Néhány magyarázatot közölt velünk, amelyekkel nem volt mit kezdenünk, arról, hogy mily módon jutott a rablás feltételezésére azáltal, hogy felfedezte a mosdószobában levő s már említett nyomokat, valamint ezekkel egyidejűleg a laboratóriumi értékes szekrény kiürített voltát. Mint mondta, éppen csak hogy belépett a laboratóriumba, s az első dolog, ami figyelmét megkapta, ennek a bútordarabnak különös formája, erőssége, tűzbiztos vasszerkezete volt, s hozzá még az a körülmény, hogy ennek a szekrénynek, amely ilyenformán minden jel szerint nagyon értékes és mindenek felett féltett tárgyak megőrzésére való - ennek a szekrénynek az ajtajában benne volt a kulcs! Az ember nem azért tart ilyen biztonsági szekrényt, hogy nyitva

hagyja! Tehát végeredményben, úgy látszik, hogy éppen ez a legkomplikáltabb fajtából való kis rézfejű kulcs vonta magára Rouletabille József figyelmét, mikor a miénket éppen ellenkezőleg elaltatta. Mert mibennünk, akik nem vagyunk gyerekek, egy bútor-nak a kulcslyukban levő kulcsa inkább a biztonság érzetét kelti fel. De hát Rouletabille József nyilván lángész - legalábbis ahogy a régi szindarabokban mondják: „Micsoda lángész! Fején találta a szeget!” - tehát ő lángész, és így, ha egy zárban kulcsot talál, neki azonnal rablóra kell gondolnia! Nemsokára megtudtuk ennek az egész dolognak a pontos magyarázatát.

De mielőtt erre térnék át, el kell mondanom, hogy Marquet urat alaposan zavarba hozta az új fordulat. Nem tudta, hogy örüljön-e ennek az új fordulatnak, amelyhez a nyomozás a fiatal riporter jóvoltából jutott, vagy hogy inkább bosszankodjék, amiért nem ő maga idézte elő ezt a fordulatot? A mi foglalkozásunk gyakran jár ilyen keserű mellék-zamatokkal, de nincs jogunk kislelkűnek lennünk, s el kell tipornunk önzésünket, ha a közjóról van szó. Marquet úr is diadalmaskodott önmagán, sőt odáig ment, hogy ő is tetézte a Dax úr szerencsekívánatait, amelyekkel ez az úr Rouletabille-lal szemben egyáltalán nem fukarkodott. A fickó minderre csak a vállát vonogatta: „Semmi az egész!” Nagyon szívesen sóztam volna oda neki egy jó pofont, főleg mikor még ezeket is mondta:

- Kegyeskedjék megkérdezni, uram, Stangerson úrtól, ki szokta ezt a kulcsot rendszerint magánál őrizni?

- A leányom - felelte Stangerson. - Sohasem hagyta el ezt a kulcsot!

- Ah! De hiszen ez a körülmény egészen megváltoztatja a dolgok állását, s így Rouletabille úr ötlete nem fedi teljesen a valóságot! - kiáltotta Marquet úr. - Ha ez a kulcs állandóan Stangerson kisasszonyánál volt, akkor a gyilkosnak azon az éjszakán előbb meg kellett várnia a kisasszonyt a szobájában, hogy a kulcsot ellophassa tőle! S a rablás ilyenformán csak a *gyilkos merénylet után történhetett!* Márpedig a merénylet után négy személy tartózkodott a laboratóriumban!... Határozottan, megint nem értek a dologból semmit!...

És Marquet úr szinte kétségbeesett hévvel, vagy inkább szinte mámorban úszva ismételte az utolsó szavakat, mert talán említettem már, hogy sohasem volt oly boldog, mint akkor, mikor nem értett meg semmit...

- ...semmit!

- A rablás - felelte a riporter - csakis a *gyilkos támadás előtt történhetett.* Ez teljesen kétségtelen egyrészt azoknál az okoknál fogva, melyeket önök már ismernek, másrészt olyanok miatt, melyeket még csak én tudok. *Sőt, mikor a gyilkos behatolt a kerti lakba, akkor már nála is volt a rézfejű kulcs!*

- Ez lehetetlen - szólt most halk ellenkezéssel Stangerson.

- De igenis lehetséges, uram, íme itt a bizonyíték!

S ez az ördögös emberke kihúzta a zsebéből az *Époque* egy október 21-i számát (emlékszem, a bűntény a 24-éről 25-ére terjedő éjszakán történt) s egy apróhirdetésre mutatva, felolvasta:

Tegnap a Louvre nagyáruházban elveszett egy fekete szatén retikül. A retikül különféle tárgyakat tartalmazott, köztük egy kis rézfejű kulcsot: A becsületes megtaláló nagy jutalomban részesül. Poste restante-értesítés a 40. számú postahivatalba küldendő, M. A. T. S. T. N. jelzéssel.

A riporter így folytatta:

- Ezek a betűk nemde Stangerson kisasszonyt jelentik, s az itt említett rézfejű kulcs nemde az, amelyik a zárban van?... Én mindig végig szoktam olvasni az apróhirdetéseket, mert az én foglalkozási körömben csakúgy, mint az önében, vizsgálóbíró úr, szorgalmasan figyelemmel kell kísérni a személyes vonatkozású kishirdetéseket... Mennyi cselszövényt találni bennük!... S a cselszövényekhez mennyi kulcsot, amiknek nincs ugyan mindig rézfejük, de azért nem kevésbé érdekesek ám! Ez az apróhirdetés különösen meglepett. Hogyisne! Egy nő, aki ennyi titokzatossággal vesz körül egy elveszett kulcsot, egy jelentéktelen holmit. Mennyire ragaszkodik hozzá! Nagy jutalmat ígér érte! Elgondolkoztam a hat betűn: M. A. T. S. T. N... A három első mindenesetre személynevet jelöl - mondtam magamban, persze, Mat., Matild... De nem tudtam mit kezdeni a három utolsóval! Végre félretettem az újságot, s más dolog után láttam. Négy nappal később, mikor az esti újságok vastag betűs címekkel hozták a Stangerson Matild ellen elkövetett merénylet hírét, a Matild név azonnal, minden különösebb erőfeszítés nélkül, gépiesen emlékezetembe idézte az apróhirdetés betűit. Kissé megzavarodottan, előkértem a kiadóhivatalban azt a minapi újságot, mert azóta elfeledtem a három utolsó S. T. N. betűt... Mikor újra megpillantottam őket, nem fojthattam vissza egy felkiáltást: „Stangerson!...” Rögtön bérkocsiba ugrottam s a 40. számú postahivatalba hajtottam. Ott megkérdeztem: „Nincs kérem egy M. A. T. S. T. N. jeliségű levelük?” A postahivatalnok „Nem”-mel felelt. Mikor továbbra is ottmaradtam, kérve, sőt könyörögve, hogy nézzen még egyszer a levél után, ezt mondta: „Ejnye, uram, ez már igazán rossz tréfa!... Igenis volt egy M. A. T. S. T. N. jelzésű levelünk, de azt már három nappal ezelőtt átadtam egy hölgynek, aki kereste. Ma meg ön jön érte ismét! S hozzá még tegnapelőtt is volt itt egy úr, aki szintén ilyen követelőző makacssággal kérdezősködött a levél után!... Hát most már elég ebből a heccből!...” Még meg akartam kérdezni a hivatalnokot a két levélkereső személy felől, de akár azért, mert a hivatalos titok bástyája mögé akart menekülni, melyet már félig-meddig úgyis elárult, akár pedig azért, mert a látszólagos megtréfálás már teljesen felingerelte, többé nem felelt a kérdéseimre...

Rouletabille elhallgatott. Mi is mindannyian hallgatásba voltunk merülve. Mindegyikünk levonta ebből a poste restante históriából azt a következtetést, amit éppen tudott. Valóban, most már úgy látszott, hogy kezünkbe került az a megbízható fonal, amelynek követésével végre megragadjuk ezt a megfoghatatlan problémát.

Először Stangerson szólalt meg:

- Most tehát csaknem bizonyosra vehető, hogy leányom elvesztette a kulcsot, s nem akart róla szólni nekem, hogy minden nyugtalanító körülményt elkerüljön. Ehelyett az újságban felhívta a kulcs megtalálóját, hogy írjon neki poste restante. Nyilván attól félt, hogy ha megadja pontos címünket, ez olyan alkudozásra vezethetne, mely nekem is tudomásomra hozza a kulcs elvesztését. Mindez igen logikus és természetes. *Mert egy ízben már kiraboltak bennünket, uram!*

- Mikor? És hogyan? - kérdezte a rendőrfőnök.

- Ó, annak már sok-sok éve, Amerikában történt, Philadelphiában. Laboratóriumomból elrabolták két olyan találmány titkát, melyekkel egy egész népet gazdaggá lehetett volna tenni! Utóbb aztán nemcsak hogy azt nem tudtam meg soha, hogy ki követte el a rablást, hanem magukról az elrabolt fontos iratokról sem hallottam többé semmit, nyilván azért, mert a fosztogató számításainak keresztülhúzása céljából, magam hoztam nyilvánosságra a két találmányt, s így előre semmissé tettem a rablás eredményeit. Azóta lettem oly gyanakodóvá, hogy csaknem légmentesen elzárkózom munkálkodás közben. Ezek a vasrudakkal védett ablakok; ennek a kerti laknak egész elszigeteltsége,

ez a saját magam által tervezett okmánysekreány, a különös szerkezetű zár, a maga nemében egyetlen kulcs, mindezek az intézkedések a szomorú tapasztalat nyomán ébredt félelem művei!

Dax nagyon érdekesnek jelentette ki a dolgot, Rouletabille pedig a retikülről kezdett kérdezősködni. Pár nap óta sem Stangerson, sem Jacques apó nem látták a retikült. Néhány órával utóbb magának Stangerson kisasszonynak a szájából tudtuk meg, hogy retiküljét vagy ellopták, vagy elvesztette, s hogy a dolgok úgy történtek, amint azt atyja nekünk aztán elbeszélte. Október 23-án elment a 40. számú postahivatalba, ahol át is adtak neki egy levelet, mely azonban - ezt állította - csak rossz tréfa szüleménye volt. Rögtön el is égette.

Hogy most már a kihallgatás további folyamára, vagyis inkább társalgásunkra térjek át, meg kell jegyezmem a következőt: a rendőrfőnök ama kérdésére, hogy Stangerson kisasszony mily körülmények közt ment Párizsba október 20-án, vagyis a retikül elvesztésének a napján, Stangerson úrtól azt a választ nyertük, hogy a kisasszonyt a fővárosba *Darzac Róbert kísérte el, akit azóta nem is láttak a kastélyban, a büntetettre következő napig!* Ez a tény, hogy Darzac Róbert a kisasszony mellett volt a Louvre nagyáruházban, mikor a retikül elveszett, nem maradhatott számunkra figyelmen kívül, s mondhatom, hogy nagyon is erősen megragadta az érdeklődésünket.

A hatósági személyek, vádlottak, tanúk s az újságíró közt folyó beszélgetés valóságos színpadi felvonásvég csattanójával zárult le, ami természetesen nagyon tetszett Marquet úrnak. A csendőrőrmester lépett be, aki jelentette, hogy Larsan Frigyes óhajt a vizsgálóbíró előtt megjelenni. Kívánságát rögtön teljesítették. Kezében egy pár izsappal borított, durva bakancsot tartott, amelyeket a laboratórium padlójára dobott.

- Íme - mondta itt vannak a bakancsok, melyeket a gyilkos viselt! Rájuk ismer, Jacques apó?

Jacques apó a bűzös bőrrongyok fölé hajolt, s elhűlve ismert rá saját ócska bakancsaira, melyeket már jó ideje félredobott a padlás egyik sarkába. Annyira meg volt zavarodva, hogy felindulása palástolására az orrát kezdte törölgetni.

Larsan Frigyes ekkor meg Jacques apó zsebkendőjére mutatott rá:

- Nini! ez a zsebkendő feltűnően hasonlít ahhoz, amelyet a „Sárga szobá”-ban találtak.

- Jaj, uram, tudom én azt nagyon jól! - felelt Jacques apó, minden ízében reszketve. - Csaknem teljesen egyformák ezek a zsebkendők!

Larsan Frigyes folytatta:

- Ezek után valószínű, hogy a „Sárga szobá”-ban talált ócska, lapos sapka is a Jacques apó fejét fődte valamikor. Mindez, rendőrfőnök úr és vizsgálóbíró úr, véleményem szerint azt bizonyítja... no, térjen magához, öreg! - szólta Larsan Jacques apóhoz, aki ájuldozni kezdett -, mindez azt bizonyítja, hogy a gyilkos álcázni akarta az igazi személyét! Ezt meglehetősen durva és esetlen módon végezte, vagy legalábbis mi most ilyennek véljük ezt a módot, mivel biztosak vagyunk benne, hogy a gyilkos nem lehetett Jacques apó, aki Stangerson úr mellett volt a merénylet pillanatában. De gondolják csak meg, mi lett volna, ha Stangerson úr akkor este nem folytatja éjszakai munkáját, hanem miután leányától elvált, visszatért volna a kastélyba?

- Mi lett volna, ha a kisasszonyt akkor támadják meg, amikor már senki sincs a laboratóriumban, csak az alvó Jacques apó fenn a padláson? Nemde, semmi kétség sem volna az iránt, hogy Jacques apó a gyilkos? Az öreg csak annak köszönheti a szeren-

cséjét, hogy a tragikus jelenetet a gyilkos valósággal elsiette, mivel a laboratóriumban uralkodó csend miatt nyilván azt hihette, hogy ott már senki sincs, és így a kellő pillanat elérkezett. Az a valaki, aki ily titokzatos módon tudott ide bejutni, s már jó eleve ilyen előkészületeket tehetett Jacques apó rovására, kétségkívül meghitt ismeretségben lehetett a ház dolgaival. Hány óra volt pontosan, mikor bejött ide? Délután? Este? Nem tudnám megmondani... De bizonyos, hogy az, aki *ennyire ismerős volt az itteni viszonyokkal és emberekkel, akkor hatolhatott be a „Sárga szobá”-ba, amikor akart!...*

- De olyankor, mikor volt valaki a laboratóriumban, nem jöhetett be! - kiáltotta Marquet úr.

- Honnan tudhatnók azt, vizsgálóbíró úr, kérem? - felelte Larsan. - Mondjuk, éppen az estebéd folyt a laboratóriumban, a cselédek ki- és bejártak... vagy valami kémiai kísérlet ment végbe tíz és tizenegy óra között, s Stangerson úr, meg a kisasszony és Jacques apó éppen a hevítőkészülékek körül foglalatostkodtak a nagy kandalló egyik sarkában... Ki mondhatja meg, egy ismerős!?... nem éppen ezt a pillanatot használta-e fel arra, hogy beosonjon a „Sárga szobá”-ba, miután a mosdószobában előzőleg levetette a cipőit?

- Ez nagyon valószínűtlen! - szólt közbe Stangerson.

- Kétségkívül! De nem lehetetlen! Én különben semmit sem állítok határozottan. Ami viszont a gyilkos távozását illeti, az már egészen más! Hogyan tudott elmenekülni? *A világ legtermészetesebb módján!*

Larsan Frigyes egy pillanatra elhallgatott. Ezt a pillanatot végtelenül hosszúnak találtuk. Érthető, lázas várakozással lestük, hogy újra megszólaljon.

- Én magam nem jártam bent a „Sárga szobá”-ban - folytatta Larsan -, de gondolom, hogy a vizsgálat teljesen megbizonyosodott afelől, hogy *csak az ajtón át lehetett onnan kijutni!* Nos, miután más módon képtelenség a távozás, tehát ezt a módot kell elfogadnunk! A gyilkos elkövette a büntettet, és utána az ajtón keresztül távozott! Melyik pillanatban? Abban a pillanatban, mikor számára ez a legkönnyebb volt, abban a pillanatban, mikor legvalószínűbben magyarázható meg a távozás, olyannyira, hogy más magyarázat nem is lehetséges... Vizsgáljuk meg tehát a büntényt követő pillanatokat! Első pillanat, mikor az ajtó előtt Stangerson professzor és Jacques apó állanak, készen arra, hogy elvágják a gyilkos útját. Második pillanat, mikor Jacques apó kis időre távozik s Stangerson úr egyedül van az ajtó előtt. Harmadik pillanat, amikor Stangerson úr és a kapus vannak együtt az ajtónál. Negyedik pillanat, mikor az ajtó előtt Stangerson professzoron kívül a kapust, a kapusnét és Jacques apót is ott találjuk. Ötödik pillanat, mikor az ajtót betörik, s a „Sárga szobá”-t megrohanják.

- A menekülés most már abban a pillanatban a legmagyarázhatóbb, *mikor a legkevesebben vannak az ajtó előtt!* Van egy a pillanatok közt, mikor csak egyetlen ember állt az ajtónál, s ez az, mikor Stangerson úr egyedül maradt! Legfeljebb még a Jacques apó csendes bűnrészességét tételezhetnék fel, de ebben nem hiszek, mert Jacques apó akkor már nem ment volna ki a kerti lakból a „Sárga szoba” ablakának a megvizsgálására, ha látta volna, hogy az ajtó kinyílik, s a gyilkos távozik! *Az ajtó tehát akkor nyílt meg, mikor Stangerson úr egyedül maradt, s a gyilkos akkor távozott!* Itt fel kell tételeznünk, hogy Stangerson professzornak súlyos és fontos okai lehettek arra nézve, hogy ne ragadja meg s mások által se tartóztassa fel a gyilkost, hanem távozni engedje az előszoba ablakán át, sőt ezt az ablakot utána még be is csukja!... Így történvén a dolog, minthogy Jacques apónak még vissza kellett térnie s mivel fontos volt, hogy *mindent úgy találjon, mint ahogy otthagya*, Stangerson kisasszony, szörnyű sebesülése dacára is, még megfeszítette maradék erejét, s nyilván atyja könyörgő sürgetésére ismét

bezárta a kulccsal és a tolózárrel a „Sárga szoba” ajtaját, s csak akkor roskadt le újra, már-már haldokolva, a padlóra... Nem tudjuk, ki követte el a bűntényt; nem tudjuk, hogy Stangerson professzor és leánya kiknek az áldozatai; de az az egy bizonyos, hogy ők ketten igenis tudják, hogy ki az! Borzalmas erejű titok lehet ez, hiszen e titok megőrzése végett az apa nem habozott agonizáló leányát a mögött az ajtó mögött hagyni, melyet a leány maga zárt ismét magára, míg az atya menekülni engedte a gyilkost! *De a világon semmiféle más módon nem lehet megmagyarázni a gyilkos menekülését a „Sárga szoba”-ból!...*

A csend, mely ezt a drámai és ragyogó magyarázatot követte, borzalmas volt. Mindannyian aggódva vártuk, vajon a világhírű professzor, sarokba szorítva Larsan Frigyes kérlelhetetlen logikájától, hogyan fog megszólalni, hogy beismerje mártír-szenvedéseit, vagy hogyan fog inkább hallgatni, ami még iszonyúbb vallomás?... Láttuk, mint emelkedik fel, valóban, mint a fájdalom élő szobra, mint emeli fel karját olyan ünnepélyes mozdulattal, hogy meg kellett hajtánunk előtte a fejünket, mint valamely szent jelenség előtt... Csengő hangon, mely minden erejét kimeríteni látszott, ezeket a szavakat mondta:

- Esküszöm, élet és halál közt lebegő leányom fejére esküszöm, hogy ezt az ajtót attól a pillanattól kezdve, mikor gyermekem kétségbeesett kiáltását meghallottam, nem hagytam el! Esküszöm, hogy ez az ajtó nem nyílt meg, míg egyedül voltam előtte a laboratóriumban! S esküszöm, hogy mikor végre behatoltunk a „Sárga szoba”-ba, három cselédem és én, a gyilkos már nem volt ott! Esküszöm, hogy nem ismerem a gyilkost!

Mondjam-e, hogy ennek az eskünek végtelen ünnepélyessége ellenére sem hittünk Stangerson szavaiban! Larsan Frigyes megnyitotta előttünk az igazság rését, vajon elhagyhattuk-e, hogy oly hamar ismét összezáruljon szemünk előtt?

Amint Marquet úr kijelentette, hogy beszélgetésünk véget ért, s amint éppen a laboratóriumot elhagyni készültünk, a fiatal riporter, az a tacsó Rouletabille József odalépett Stangerson professzorhoz, a legmélyebb tisztelettel kezét fogott vele, s hallottam, hogy ezeket a szavakat mondja neki:

- Uram, én hiszek önnek!

Itt befejezem Maleine úrnak, a corbeil-i vizsgálóbíró írnokának elbeszélését, amelyet szükségesnek tartottam az olvasóval közölni. Nem kell külön megemlítenem, hogy mindazt, ami a laboratóriumban történt, nekem maga Rouletabille beszélt el, rögtön távozásuk után, híven és pontosan.

12
LARSAN FRIGYES SÉTABOTJA

Csak estefelé, hat óra tájban készültem elhagyni a kastélyt, hogy magammal vigyem Párizsba azt a cikket, amelyet barátom nagy sietve írt meg a kis szalonban. Ezt a szalont Darzac Róbert bocsátotta rendelkezésére. A riporter a kastélyban készült aludni, elfogadva Darzac Róbert vendégszeretetét, amely iránta oly megmagyarázhatatlan készséggel nyilatkozott meg. Stangerson professzor ezekben a szomorú pillanatokban minden házi ügyes-bajos dolog elintézését Darzacra hagyta. Barátom még el akart kísérni, egészen az épinay-i állomásig. Miközben a parkon áthaladtunk, ezeket mondta:

- Larsan Frigyes csakugyan nagyon érti a mesterségét, és megérdemli a hírnevét! Tudja, hogy hogyan találta meg a Jacques apó bakancsait? Annak a helynek a közelében, ahol az elegáns nyomok megjelenését és a durva nyomok eltűnését észrevettük, a puha talajban egy négyszögletű gödröcske is látszott, amely arról tanúskodott, hogy ott nemrégén még egy kőnek kellett feküdnie! Larsan mindenfelé kereste ezt a követ a parton, s miután nem találta meg, igen helyesen rögtön arra gondolt, hogy a gyilkos ennek a kőnek a segítségével a tó fenekére süllyesztette a bakancsokat, melyektől ilyenformán sikerült megszabadulnia! Fred számítása kitűnő volt, s kutatásai igazolták is. Ez a kő-nyom az én figyelmemet elkerülte! Viszont az is igaz, hogy az én gondolataim akkor már másfelé jártak. A gyilkos nagyon is sok hamis és félrevezető nyomot hagyott maga után, hiszen már a kormos szélű bakancsnyomok méreteiről megállapítottam még odabent a „Sárga szobá”-ban, anélkül, hogy Jacques apó észrevette volna, hogy azok az ő lábnyomainak a méreteivel egyeznek! Mindez már akkor feltárta előttem, hogy a gyilkos a gyanút az öreg szolga felé akarja tereltetni. Ennélfogva tettem meg azt, amire ön még emlékezhetik, hogy miután a szobában találtak egy ócska sapkát, arról azt mondtam az öregnek, hogy az az ő sapkájához hasonlít, s a zsebkendőt is olyannak írtam le, amelyet Jacques apónál láttam! Larsan és én eddig a pontig teljesen egy úton haladunk, de innen kezdve már eltértünk egymástól! *S itt rettenetessé kezd válni a dolog*, mert ő teljes jóhiszeműséggel egy szörnyű tévedés felé halad, s nekem ez ellen kell küzdenem, és a fegyverem: *semmi!*...

Meglepett az a mélységesen komor hang, ahogyan fiatal barátom az utolsó szavakat mondta.

Még egyszer ismételte:

- Igen, *ez rettenetes! Rettenetes!*... De csakugyan nincs egyéb fegyverem, csak a pusztá ötletem.

A kastély mögött vitt utunk. Az éj már leszállt. Az első emelet egyik ablaka félig ki volt nyitva. Gyöngé fény szivárgott ki az éjszakába, s némi halk nesz is lekötötte figyelmünket. Közelebb hatoltunk, egészen annak a kapunak a kiszögelléséig, mely az ablak alatt sötétlett. Rouletabille suttogva közölte velem, hogy ez az ablak Stangerson kisasszony szobájából nyílik. A nesz, mely megállított bennünket, elnémult, majd egy pillanatra ismét megújult. Elfojtott nyögések nesze volt... Csak három szót vehettünk ki érthetően: „Szegény jó Róbertem!...” Rouletabille vállamra tette a kezét, s fülemhez hajolt:

- Ha megtudhatnók - suttogta -, mit beszélnek most odafent abban a szobában, hamarosan befejezhetném az egész kutatást.

Körülnézett. Az éj sötétje eltakart bennünket, csak a keskeny, fák szegélyezte pázsitig láttunk, mely a kastély mögött húzódott. A halk, fájdalmas hangok ismét elhallgattak.

- Mivel bemenni nem lehet - folytatta Rouletabille -, legalább látni próbáljunk valamicskét.

S magával cipelt, intve, hogy lépéseimmel zajt ne üsse, a pázsiton túlra, egy hatalmas, sápadt törzsű nyírfáig, melynek fehér alakja átderengett a sötétségen. A nyírfa pont a bennünket érdeklő ablakkal szemben emelkedett, s legalsó ágai körülbelül éppen a kastély első emeletének magasságában nyúltak szét. Ezekről az ágakról nyilván jól meg lehetett figyelni a Stangerson kisasszony szobájában történő dolgokat. Rouletabille-nak is ez járhatott a fejében, mert miután megkért, hogy nesz nélkül várjak rá, erős fiatal karjaival átfogta a fa derekát, s mászni kezdett. Nemsokára eltűnt a lombok között, s nagy csend következett...

Odaát, szemközt velem, még mindig a félig nyitott ablak világossága látszott. Egy pillanatra sem suhant el a fénykeret mögött semmi árny. Fölöttem, a lombok közt, csend honolt. Vártam. Egyszerre csak az ágak közül ezek a szavak ütötték meg a fületem:

- Ön után, uram...

- Csak ön után... kérem...

Fejem fölött beszélgettek... udvariaskodtak... Mily nagy volt álmélkodásom, amint a fa sima törzsén két emberi alakot láttam feltűnni, amint egymás után a földre ereszkednek! Rouletabille egyedül ment fel, s most „kettesben” csúszott le a fáról...

- Jó estét, Sainclair úr!

Larsan Frigyes köszöntött így. A rendőrdetektív már fönt ült a „megfigyelő-állomáson”, mikor fiatal barátom azt hitte, hogy csak egyedül kémkedhetik onnan... Egyébként egyikük sem törődött álmélkodásommal. Szavaikból azt vehettem ki, hogy az őrhely magasából érzékeny és szomorú jelenetnek voltak tanúi; látták, amint Stangerson kisasszony ágya fejénél Darzac Róbert térdepel... Könnyen észrevehettem, hogy ez a jelenet mélységes hatást keltett Rouletabille lelkében, Darzac Róbert javára - míg Larsan számára az egész nyilván nem jelentett egyebet, mint azt, hogy a kisasszony vőlegénye kitűnő módon ért a képmutatáshoz...

Amint a park rácskapujáig értünk, Larsan egyszerre megállított bennünket:

- Tyű! A botom! - kiáltotta.

- Ottfelejtette a sétabotját? - kérdezte Rouletabille.

- Igen - felelte a detektív -, ottfelejtettem a fa mellett...

- Megfigyelte a Larsan Frigyes botját? - kérdezte tőlem a riporter, mikor egyedül maradtunk. - Egészen új sétapálca, még sohasem láttam nála. És egy lépést sem tesz nélküle! Azt mondaná az ember, hogy talán fél, hogy idegen kezek közé kerül! S furcsa, *én eddig még sohasem láttam Larsan Frigyesnél botot!* Hol találta? Egy csöppet sem természetes, hogy valaki, aki ezelőtt sohasem járt sétabottal, a Glandier-beli büntettet követő napon egy lépést sem tesz sétapálca nélkül! Mikor mi a kastélyba érkeztünk, alig vett észre bennünket, s máris zsebre tette az óráját, és felkapta a földről a botját! Kár, hogy ennek a körülménynek akkor nem tulajdonítottam semmi jelentőséget!

Már a parkon kívül jártunk, Rouletabille nem beszélt tovább. Gondolatai nyilván nem tudtak megválni Larsan Frigyes botjától. Erről meg is bizonyosodtam, mikor az épinay-i lejtőn ballagva, egyszerre csak megint megszólalt:

- Larsan Frigyes *előttem* érkezett Glandier-ba, nyomozását előbb kezdte nálam! Volt ideje megtudni olyan dolgokat, amelyeket én nem tudok, s találhatott is olyan dolgokat, melyekről én nem tudok... De hát hol találhatta ezt a botot?

S még hozzátette:

- Valószínűleg, hogy az ő gyanúja vagy ami még ennél is több, az ő okfejtése, mely egyenesen Darzac Róbert ellen fordul, valami kézzelfogható dologra támaszkodik, valamire, amit ő csakugyan kézzel fog, én meg nem... Ez a bot volna az?... Hol az ördögbe találhatta ezt a botot?

Épinay-ben még húsz percig kellett várnunk a vonatra; betértünk egy kocsmába. Csaknem rögtön ezután újra nyílt az ajtó, s Larsan Frigyes jelent meg, a nevezetes botot forgatva...

- Megtaláltam! - kiáltotta felénk nevetve.

Mind a hárman egy asztalhoz ültünk. Rouletabille nem vette le szemét a botról. Annyira el volt merülve, hogy nem vette észre, amint Larsan valami jelet adott egy vasúti alkalmazott-félének, egy egészen fiatal embernek, akinek állat rosszul fésült kis szőke kecskeszakáll díszítette. A vasutas felkelt, fizetett, köszönt és kiment. Magam sem tulajdonítottam volna ennek a jeladásnak semmi jelentőséget, ha pár nappal később ismét emlékembe nem idéződött volna, mikor a szőke szakáll újra föltűnt, mégpedig az itt elbeszélte események egyik legtragikusabb pillanatában. Akkor tudtam meg, hogy a szőke szakáll Larsan egyik megbízottja volt, akinek az épinay-sur-orge-i állomáson kellett a jövő-menőket megfigyelnie, mivel Larsan semmit sem mulasztott el, amiről azt hihette, hogy valami haszon származik belőle munkája számára.

Szememet ismét Rouletabille-ra fordítottam.

- Ejnye, ejnye, Fred mester! - szólt most barátom. - Mióta jár ön sétabottal? Én mindig úgy láttam, hogy zsebre dugott kézzel szeret sétálgatni!...

- Ezt ajándékba kaptam - felelte a rendőrdetektív.

- Nem régen kaphatta - makacskodott Rouletabille...

- Nem; Londonban leptek meg vele...

- Persze!... hiszen ön Londonból jön, Fred mester... Szabad megnézni a botját?...

- Már miért is ne!...

Fred átnyújtotta a botot Rouletabille-nak. Nagy bambusznádbot volt, görbe végű fogóval, s aranykarika díszítette.

Rouletabille aprólékosan végignézegette.

- Hm! - kezdte aztán, hamiskás mosollyal emelve fel a fejét. - Londonban egy francia botot ajándékoztak önnek?

- Lehetséges! - felelte Fred rendületlenül.

- Nézze csak rajta a cégjelzést, itt, apró betűkkel: Cassette, Opera 6/b.

- Szokás Londonban mosatni a fehérneműt - mondta Fred -, hát az angolok miért ne vennék botjaikat Párizsban?...

Rouletabille visszaadta a botot. Mikor fülkéig kísért, megkérdezte:

- Megjegyezte a cégjelzést?

- Igen: Cassette, Opera 6/b... Számíthat rám, holnap reggel már kap néhány sort...

Valóban, még megérkezésem estéjén elmentem a Cassette-féle sétabot- és esernyőkereskedésbe, s a következő híradást írtam barátomnak:

Egy férfi, akire csalódásig illik Darzac Róbert leírása: ugyanolyan termetű, kissé görnyedt, ugyanolyan körszakállal, sárgás felöltőben, keménykalapban, vásárolt egy olyan botot, mint amely minket érdekel, mégpedig a büntett estéjén, nyolc óra tájban...

A Cassette-cég tíz év óta nem adott el hasonló botot. Fred botja új. Tehát nyilván erről van szó. Nem ő vásárolta, mivel akkor ő még Londonban volt. Én is úgy gondolom, mint ön, hogy tudniillik valahol Darzac Róbert körül találta... De akkor, ha, mint ön véli, a gyilkos már öt órától kezdve a „Sárga szobá”-ban tartózkodott, maga a dráma pedig csak éjfél felé zajlott le, ennek a botnak vásárlása cáfolhatatlan alibit biztosít Darzac Róbert számára...

**„A LELKÉSZLAK SEMMIT SEM VESZÍTETT VARÁZSÁBÓL,
S A KERT SEM POMPÁJÁBÓL!”**

Egy héttel a most elbeszélte események után, pontosan november 2-án, a párizsi lakásomra a következő sürgönyt kaptam:

Első vonattal jöjjön Glandier-ba! Revolvereket hozzon! Üdvözlettel Rouletabille.

Azt hiszem, említettem már, hogy ebben az időben még kezdő ügyvéd voltam, akinek alig voltak ügyei, s ha el is jártam a tárgyalásokra, inkább azért tettem, hogy némi tájékozódást szerezzek a hivatásomban szokásos teendők terén, semmint azért, hogy özvegyeket és árvákat védjek. Nem nagyon csodálkoztam tehát azon, hogy Rouletabille oly szabadjára rendelkezik az idővel, s ő különben is tudta, mennyire érdekelnék engem az ő újságírókalandjai általában is, de különösen ez a Glandier-beli ügy! Már egy hete nem volt közvetlen értesülésem a dolgok állásáról, csak annyi, amennyit az újságok töménytelen, szószaporító fecsegéséből, meg Rouletabille-nak az *Époque*-ban megjelent néhány rövid jegyzetéből megtudhattam. Ezek a jegyzetek nyilvánosságra hozták a „velőscsont” szerepét, s azt is elmondták, hogy a hivatalos elemzés a gyilkos szerszámon emberi vér nyomait állapította meg, mégpedig a Stangerson kisasszony véréből eredő friss nyomok mellett régebbi bűncselekményekre valló vérfoltokat is, melyek esetleg már több évesek lehetnek...

Gondolható, hogy az ügy az egész világ sajtóját bejárta! Sohasem foglalkoztatta talán híres bűnügy élénkebben a lelkeket. Nyilvánvalóan észrevehettem azonban, hogy a nyomozás egyáltalában nem halad! Nagyon örültem volna tehát barátom meghívásának, amellyel Glandier-ba rendelt maga mellé, ha a sürgönyben nem lett volna benne ez a két szó is: „Revolvereket hozzon!”

Ez a körülmény nagyon megzavart. Ha Rouletabille revolverekért sürgönyöz, akkor nyilván előre látja, hogy a revolvereket majd használni is kell! Nos, szégyenkezés nélkül vallom be: én nem tartozom a hősök közé...

Mindegy! Mégiscsak arról volt szó, hogy barátom alighanem bajba került, és segítségemre szorult... Nem habozhattam! Miután konstataáltam, hogy az én egyetlen revolverem teljesen jó állapotban van, elindultam az orléans-i pályaudvar felé. Útközben még meghánytam-vetettem azt is, hogy egy revolver csak egy revolver, márpedig Rouletabille sürgönye többes számban rendelkezett, bementem tehát egy fegyverkereskedésbe, s vettem egy pompás kis revolvert, melyet ajándékba szántam a barátomnak.

Úgy reméltem, hogy Rouletabille majd kint fog várni az épinay-i állomáson, de nem volt ott. Helyette egy bricska várt, s nemsokára Glandier-ban voltam. A rácskapunál se fogadott senki. Csak már éppen a kastély küszöbén pillantottam meg a fiatal újságírót. Barátságosan integetett felém, melegen átölelt, s áradó szívességgel tudakozódott egészségi állapotom felől.

Mikor a kis szalonba értünk, melyről előbb is beszéltem, Rouletabille leültetett s rögtön ezzel kezdte:

- Bajok vannak!
- Mivel vannak bajok?
- Mindennel...

Egészen közel hajolt hozzám s így súgta a fülembe:

- Larsan Frigyes teljes gőzzel megy Darzac Róbert ellen...

Ezen egyáltalán nem csodálkoztam, amióta láttam, hogy Stangerson kisasszony vőlegénye hogyan sápad el saját lábnyomai láttára...

Mégis azonnal megkockáztattam egy megjegyzést:

- De hát a sétabot!...

- A sétabotot Larsan Frigyes állandóan a kezében hordja, s *egy pillanatra sem hagyja el...*

- De hát a bot nem éppen Darzac alibijét igazolja?

- Egyáltalán nem! - Darzac, akit bizalmasan megkérdeztem, tagadja, hogy akár azon az estén, akár máskor botot vásárolt volna Cassette-nél!... Akárhogy is áll a dolog - mondotta Rouletabille -, én már nem felelek senkiért, mert Darzac *néha olyan különös módon hallgat, hogy az ember igazán nem tudja, mit gondoljon róla és arról, amit eddig mondott.*

- No jó - feleltem -, Larsan Frigyes szemében ez a bot nagyon értékes lehet, ez a bot jelentheti a teljes bizonyosságot... De hogyan? Hiszen ha a vásárlás óráját tekintjük, akkor a bot már nem juthatott a gyilkos kezei közé!

- A mi időmegállapításunk nem zavarja Larsant... Ő nem kénytelen elfogadni az én gondolatmenetemet, amely úgy indul, hogy a gyilkost öt és hat óra közt juttatja be a „Sárga szobá”-ba! Mi akadályozza meg Larsant abban a másik feltevésben, hogy ő viszont esti tíz és tizenegy óra közé tegye a gyilkos behatolását? Abban az időpontban Stangerson és leánya, Jacques apó segítségével valóban éppen egy érdekes kémiai kísérletet hajtottak végre a laboratóriumnak abban a részében, ahol a hevítőkészülékek állanak... Larsan azt mondhatja, hogy a gyilkos mögöttük surrant be, bármily valószínűtlennek látszik is ez... Már a vizsgálóbíró előtt is kifejezést adott ennek a véleményének. Ha közelről vesszük szemügyre ezt az okoskodást, képtelenségnek kell találnunk, mert hiszen annak a ház körül ismerős embernek - ha ugyan ilyenről szó lehet - tudnia kellett, hogy a professzor nemsokára távozik a kerti lakból, s így éppen mert ismerős volt, a saját biztonsága érdekében várnia kellett addig. Miért kockáztatta volna meg a bejutást a professzor otlétekor? Mielőtt Larsan feltevését elfogadjuk, mindezeket alaposan tisztázni kellene! Ami engem illet, nem vesztegethetem ilyesmivel az időt, minthogy megvan a magam megdönthetetlen rendszere, mely nem engedi meg, hogy ezzel a feltevéssel túl sokat törődjem. Nekem, sajnos, egyelőre hallgatnom kell, Larsan pedig éppen eleget beszél... Így aztán bekövetkezhetik, hogy minden Darzac ellen fog fordulni... No, de azért én is itt vagyok! - tette most hozzá gögös büszkeséggel Rouletabille. - Mert kérem, Darzac ellen egyéb külső jelek is szólnak; amelyek másféleképpen rettenetesen rá nézve, mint ez az átkozott bothistória, amit nem értek, s amely egyre érthetlenebbé válik számomra, tekintve, hogy Larsan nyugodtan mutatkozik a bottal Darzac előtt, holott a bot a Darzacé, vagy mi! Szóval én már sok mindent értek a Larsan eszméláncolatából, csak azt a fránya sétabot-ügyet nem kapiskálom!

- Larsan Frigyes még mindig a kastélyban van?

- Igen, egyáltalán nem is ment még el egy percre sem. Stangerson professzor kérésére még itt is alszik, akárcsak én... A professzor ugyanúgy bánik velem, mint Darzac énvelem. Minthogy a detektív azzal vádolja őt, hogy ismeri a gyilkost, és elősegítette annak elmenekülését, Stangerson most kötelességének tartja, hogy mindenben segítségére járjon vádlójának ama dolgok felkutatásában, melyek a teljes igazságra vezethetnek. Ugyanezt teszi velem szemben Darzac Róbert...

- De hát ön meg van győződve Darzac ártatlanságáról? Egy pillanatra hittem bűnössége lehetőségében. Ez akkor volt, mikor legelőször érkeztünk meg ide. Most már elmondhatom önnek, hogy mi történt akkor köztem és Darzac Róbert között...

Itt Rouletabille félbeszakította elbeszélését, s megkérdezte tőlem, hoztam-e fegyvert? Megmutattam a két revolvert. Mindkettőt megvizsgálta, s teljes meglepődését fejezve ki, visszaadta őket.

- Szükségünk lesz rájuk? - kérdeztem.

- Kétségkívül, még az éjszaka! Itt fogjuk tölteni az éjt! Nincs ez terhére?

- Ellenkezőleg! - feleltem, oly savanyú arccal, hogy Rouletabille elnevette magát.

- Hagyjuk! hagyjuk! - mondta aztán. - Nem is olyan nevetni való a dolog! Beszéljünk komolyan!... Emlékszik még arra a mondatra, mely valósággal szezámnyitó hatású volt, mikor be akartam jutni ebbe a titokzatos kastélyba?

- Hogyne - feleltem -, nagyon is jól: *A lelkészlak semmit sem veszített varázsából, s a kert sem pompájából!* S ezt a mondatot olvashattuk azon a félig elhamvadt papírlapon is, melyet ön a laboratórium kandallójában talált.

- Igen, és a papírlap alján a lángok a dátumot is épen hagyták: *október 23.!* Jegyezze meg jól, mert ez igen fontos nap! Most már elmondom magának, hogyan áll a dolog ezzel a furcsa mondattal. Nem tudom, tudja-e, hogy a büntett előtti nap estéjén, vagyis október 23-án, Stangersonék egy fogadásra mentek az Élysée-palotába. Azt hiszem, hogy a vacsorán is részt vettek. Mindenesetre bizonyos, hogy ott voltak a fogadáson, mert *én magam is láttam őket!* Mint újságírónak ott volt dolgom az estélyen, meg kellett interjúvolnom egyikét azoknak a philadelphiai akademikuskoknak, akiknek ünnepsére a fogadást rendezték. Addig még sohasem láttam Stangerson professzort és leányát. Éppen a nagykövetek szalonja mellett levő teremben üldögéltem, s mivel belefáradtam abba, hogy annyi előkelő személy közt tolongjak, céltalan merengésbe merültem. Egyszerre csak a „fekete ruhás hölgy parfümje” csapott meg! Persze most maga azt kérdi, mit jelent ez a furcsa illatszernév? Elégedjék meg annyival, hogy egy olyan illatszerről van szó, amelyet én nagyon szeretek, s mely egy mindig fekete ruhát viselő nő parfümje volt, aki zsenge gyermekségem idején anyai kedvességgel bánt velem. Az a nő, aki körül az estélyen a „fekete ruhás nő parfümjének” szelíd illata lebegett, fehér ruhát viselt. Csodálatosan szép jelenség volt. Nem állhattam ellent a váagnak, hogy felkeljek, s kövessem őt és illatát. Egy aggastyán vezette karján a gyönyörű nőt. Mindenki megfordult utánuk, s hallottam, amint susogják: „Stangerson professzor a lányával...” Így tudtam meg, hogy kit követek. Darzac Róberttel találkoztak, akit látásból már ismertem. Stangerson, akit az egyik amerikai tudós, Rance Arthur-William megszólított, a nagy csarnokban leült egy karosszékbe, míg Darzac a pálmaház felé vezette Stangerson kisasszonyt. Akkor este igen enyhe volt az idő, a kertre nyíló ajtók nyitva állottak. Stangerson kisasszony egy könnyű kendőt vetett a vállára, s jól megfigyelhettem, mint kéri fel Darzacot arra, hogy menjen ki vele a csaknem teljesen elhagyatott parkba! Utánuk mentem, mert Darzac Róberten rendkívüli felindulás látszott.

Lassú léptekkel haladtak a kertfal mentén, mely a Marigny avenue hosszában húzódik. Én a középsétányon mentem előre, mindenütt párhuzamosan követve útjukat. Egy helyen aztán átvágtam a pázsiton, hogy közelükbe juthassak. Az éjszaka sötét volt, a fű zajtalanra tette lépéseimet. Egy gázlámpa libegő lángja alatt álltak meg, s mind a ketten egy papírlap fölé hajoltak, melyet Stangerson kisasszony tartott a kezében. Amit olvastak, rendkívül érdekelni látszott őket. Én is megállottam. Sötétség és csend vett körül, nem vettek észre. Tisztán hallottam, amint Stangerson kisasszony, miközben összehajtogatja a papírlapot, ezt a mondatot ismétli: „*A lelkészlak semmit sem veszített varázsából s a kert sem pompájából!*”... S a

hang, amelyen a mondatot elrebegette, oly gúnyos és egyben oly fájdalmasan kétségbeesett volt, s oly ideges, görcsös kacaj követte, hogy még ma is fülemben cseng az egész... S egy másik mondat is következett; ezt Darzac Róbert mondta: „*Hát gyilkolnom kell, hogy ön az enyém lehessen?*” - Darzac Róbert rendkívül fel volt indulva, megragadta Stangerson kisasszony kezét, s hosszan, sokáig csókolgatta. Vállai remegésén láttam, hogy sír... Aztán távoztak.

- Mikor visszaérkeztem a nagy csarnokba - folytatta Rouletabille -, nem láttam többé Darzac Róbertet, s csak Glandier-ban találkoztam újra vele, a bűntény után. Stangersonékat ellenben még ott találtam, a philadelphiai küldöttek társaságában. Stangerson kisasszony Rance Arthur mellett ült. Az amerikai nagy hévvel deklamált, s közben szeme sajátságosan csillogott. Azt hiszem, Stangerson kisasszony nem is hallotta, amit Rance egyre mond, mert arca tökéletes közönyt mutatott. Rance Arthur-William vérmes külsejű, gyulladásos arcú ember, alighanem erősen iszákos. Mikor Stangersonék eltávoztak, a büfébe ment, s nem is mozdult ki onnan többé. Csatlakoztam hozzá, s igyekeztem segítségére lenni a nagy kavarodásban. Igen hálás volt, s elmondta, hogy három nap múlva, vagyis 26-án (a bűntény utáni napon) hazautazik Amerikába. Philadelphiáról beszélgettünk. Megtudtam, hogy Rance már huszonöt év óta lakik ebben a városban, s onnan ismeri Stangerson s leányát is. Aztán újra iváshoz látott, s azt hittem, hogy többé sohasem is hagyja abba... Mikor már csaknem teljesen részeg volt, elváltam tőle...

- Így telt el az az este, kedves barátom! Valami titokzatos előérzet okozhatta, de Darzac Róbert és Stangerson kisasszony kettős képe egész éjszaka előttem lebegett. Gondolhatja ezek után, mily szörnyű hatással volt rám a gyilkos merénylet híre! Visszaemlékeztem azokra a szavakra, hogy: „*Hát gyilkolnom kell, hogy ön az enyém lehessen?*” - De mégsem ezt a mondatot ismételtam Darzac Róbert előtt, mikor megérkeztünk Glandier-ba. Az a másik, melyben a lelkészlekről és a pompás kertről volt szó, s melyet Stangerson kisasszony a kezében tartott papírlapról olvasott, elegendő volt arra, hogy bebocsásson a kastélyba. Vajon abban a pillanatban úgy hittem-e, hogy Darzac Róbert a gyilkos? Nem, nem hittem ezt teljes határozottsággal! Abban a pillanatban még nem hittem komolyan semmit! Hisz oly kevéssé voltam még beavatva a dolgokba... *De szükségem volt rá*, hogy azonnal bizonyosságot szerezzek arról, vajon van-e seb a kezén, vagy nincs? Mikor kettesben maradtam vele, elbeszéltem neki, hogy véletlenül tanúja voltam az Élysée-parkban Stangerson kisasszonnyal folytatott beszélgetésének. Elmondtam, hogy hallottam felkiáltását: „*Hát gyilkolnom kell, hogy ön az enyém lehessen?*” Erre nagyon zavarba jött, de mégsem annyira, mint mikor a lelkészlekről szóló mondatot hallotta. A legteljesebb elképedésbe azonban akkor esett, midőn azt is közöltem vele, hogy tudok Stangerson kisasszonynak az Élysée-palotában való találkozás napján a 40. számú postahivatalban történt látogatásáról, mikor is valószínűleg azért a levélért ment, melyet az Élysée kertjében együtt olvastak, s melynek utolsó sora volt az a mondat: *A lelkészlak semmit sem veszített varázsából, s a kert sem pompájából!* Ezt a hipotézist különben azóta megerősítette - mint ön is emlékezhetik - a laboratórium kandallójában talált levéldarab, melyen az október 23-i dátum állott. A levelet ugyanaznap vették át a postahivatalból, amikor megíródott. Nem kétséges, hogy Stangerson kisasszony, mikor hazaérkezett az Élysée-palotából, azonnal el akarta égetni ezt a kompromittáló írást. Darzac Róbert hiába tagadta, hogy ennek a levélnek köze volna a bűntényhez. A lelkére beszéltem. Említettem, hogy egy ily rejtelmes ügyben nincs joga az igazságszolgáltatás elől eltitkolni a levélügyet, és hogy részemről meg vagyok győződve a levél nagy fontosságáról, mert az a kétségbeesett hang, ahogyan Stangerson kisasszony a baljóslatú mondatot idézte, valamint az ő, a Darzac Róbert saját könnyei minden kételyt eloszlatnak ebben a tekintetben! Darzac egyre jobban megindult szavaim hatása alatt. Elhatároztam, hogy kihasználom ezt az előnyt! Szememet föl sem emelve, hanyagul mondtam:

- Uram, ön házasodni készült, s íme váratlanul közbejött valami... a házasság egyszerre lehetetlenné vált... *mégpedig a levél írója miatt...* mert hiszen mihelyt elolvasták a levelet, ön azonnal arról beszélt, hogy gyilkolnia kell Stangerson kisasszonyért!... *Tehát valami akadálynak kell önök közt állania! Valaki megtiltotta neki a férjhezmenetelt, s inkább kész őt megölni, semhogy férjhez menni lássa!*... S a rövid előadást ezzel a felhívással fejeztem be:

- Most pedig, uram, nincs más hátra, mint hogy *mondja meg nekem, ki a gyilkos?*

Elhallgattam, nem is sejtve, mily rettenetes dolgokat mondtam. Mikor szemeimet ismét Darzac Róbertre emeltem, egy agyongyötrött arc meredt felém, izzadt homlokkal, rettegő szemekkel...

- Uram - mondta -, kérek öntől valamit, amit ön talán esztelenségnek fog tartani, de amiért szívesen adnám cserébe egész életemet, és ez az, hogy a világért se beszéljen a hatósági emberek előtt arról, amit az Élysée-parkban látott és hallott... sem a hatósági emberek, sem senki más előtt... Esküszöm önnek, hogy ártatlan vagyok, s én tudom, érzem, hogy ön hisz nekem, de higgye meg, hogy szívesebben vállalnám a bűnösség terhét, semminthogy az igazságszolgáltatás gyanúja erre a mondatra terelődjön: *A lelkész lak semmit sem veszített varázsából, s a kert sem pompájából!* Az igazságszolgáltatásnak nem szabad tudnia erről! Az egész ügyben kedvére kutathat, uram, szabad kezet adok önnek, *csak az Élysée-palota estélyét feledje el!* Száz más utat találhat, mely elvezetheti önt a bűnöség, magam fogom feltárni ezeket, segíteni fogok önnek! Szabad kezet akar? Akar itt lakni? Akar nálunk étkezni és aludni? Óhajtja ellenőrizni az én és mindannyiunk cselekedeteit? Ám tessék! Tekintse magát Glandier urának, *csak az Élysée-palota estélyét feledje el!*...

Rouletabille egy kis szünetet tartott, hogy kifújja magát. Szavaiból most már megértettem, miért viselkedett vele szemben Darzac olyan, számomra megmagyarázhatatlan módon, s hogy miért közlekedhetett oly teljes szabadsággal a büntett színhelyén. Mindaz, amit most megtudtam, csak arra volt jó, hogy még jobban felcsigázza kíváncsiságomat. Kértem Rouletabille-t, elégítse ki újabb adatokkal. Mi történt Glandier-ban egy hét óta? Mit értett azon, hogy Darzac ellen sok olyan külső jel szól, amelyek másféleképpen rettenetesek, mint a Larsan által talált sétabot?

- Minden ellene látszik fordulni - felelte barátom -, s a helyzet végtelenül súlyossá kezd válni. Darzac Róbert láthatólag nem nagyon törődik az egésszel, s ezt nagyon rosszul teszi... Ő azonban nem gondol semmi másra, csak a Stangerson kisasszony gyógyulására, amely napról napra örömdetesesen is haladt előre, mikor *egyszerre csak egy olyan esemény jött közbe, amely még a „Sárga szoba” titkánál is titokzatosabb!*

- Hogyan? Ez lehetetlen! - kiáltottam közbe. - Hát lehet esemény rejtelmesebb, mint a „Sárga szoba” titka?

- Térjünk előbb vissza Darzac Róbertre - csitított Rouletabille. - Mondtam magának, hogy minden ellene fordul! A Larsan által felfedezett elegáns lábnyomok teljesen a Stangerson kisasszony vőlegényének a lábnyomaival egyeznek! A kerékpárnyom is az ő gépe kerekének a lenyomata lehet! Ezt már ellenőrizték is! Mióta megvolt neki ez a kerékpárja, mindig a kastélyban hagyta. Hogy lehet tehát, hogy éppen a büntett idején vitte vissza Párizsba? Talán nem akart többé visszajönni a kastélyba? Házasságának megghiúsulása magával hozta volna, hogy teljesen szakít Stangersonékkal? Az összes érdekelt azt erősítgetik, hogy ilyen szakításról szó sem lehet... De hát akkor?... Larsan a maga részéről azt hiszi, hogy igenis, már mindennek vége volt közöttük! Az óta a nap óta, mikor Darzac Róbert Stangerson kisasszonyt a Louvre nagyáruházba kísérté, a volt vőlegény többé nem mutatkozott Glandier-ban, csak a büntény utáni napon! Emlékezhetik rá, hogy Stangerson kisasszony a retiküljét meg a rézfejű kulcsot aznap vesztette el, mikor együtt volt Darzac Róberttel! Ettől a naptól kezdve az

Élysée-beli estélyig ismét nem találkoztak. De talán írtak egymásnak! Stangerson kisasszony elment egy poste restante levélért a 40. számú postahivatalba, s Larsan azt hiszi, hogy ezt a levelet Darzac írta, mert hiszen miután Larsan természetesen nem tudhatja, mi történt az Élysée-ben, joggal gondolhatja, hogy maga Darzac lopta el a retikült és a kulcsot, azt remélve, hogy ha elrabolja a kisasszony atyjának legértékesebb irományait, akkor kieroszakolhatja a leány beleegyezését a házasságba, amelyért viszontértékül ismét visszaadná az írásokat. Mindez talán kétes és csaknem képtelen hipotézisnek tűnhetnék, ezt maga Larsan is elismerte jelenlétemben, ha nem volna még valami más is, egy sokkal súlyosabb baj! Először is tudja meg, hogy - bármily különösen hangzik is ez, s bármennyire bajos dolog is egyelőre megmagyarázni - úgy látszik, mintha 24-én személyesen maga Darzac lett volna az, aki a postahivatalban a levél felől kérdezősködött, melyet Stangerson kisasszony már előző délután kiváltott! *Annak az embernek a személyleírása, aki a levélkiadó rekesznél megjelent, pontról pontra ráillik a Darzacéra!* Darzac, mikor a vizsgálóbíró pusztán felvilágosítási célból ebben a dologban kérdést intézett hozzá, kereken tagadta, hogy a postahivatalban járt volna, s én hiszek is neki, mert elvégre, még ha fel is tételeznék azt, hogy a levelet tényleg ő írta, amit persze egyáltalán nem gondolok, még akkor is tudhatta, hogy Stangerson kisasszony átvette a levelet, hiszen este az Élysée kertjében látta a kezei között! Ő tehát másnap, 24-én nem jelentkezhetett a 40. számú postahivatalban, hogy egy oly levél sorsa felől tudakozódjék, melyről tudhatta, hogy már nincs ott! Az én véleményem szerint az illető, aki nagyon hasonlított Darzacra, ellopta a retikült, s aztán levelet írt Stangerson kisasszonynak, melyben bizonyára felszólította őt valaminek a megtételére, *amit azonban a kisasszony nem tett meg!* A levélíró ezt nem akarta elhinni, s hűledezésében a postahivatalba sietett, hogy megkérdezze, vajon az ő M. A. T. S. T. N. jelzéssel feladott levelét átvették-e? Innen magyarázható a postahivatalban mutatott furcsa viselkedése, az a makacsság, amellyel a levelet követelte. Végül is dühöngve távozott. Hogyisne! Hiszen íme a levelet kiváltották, s az ő követelése mégsem teljesült! Miféle kívánság lehetett ebben a levélben kifejezve? Csak Stangerson kisasszony tudhatja... Tény az, hogy másnap már megkaptuk a hírt a kisasszony ellen történt gyilkos merényletről, mely az éj folyamán játszódott le, és egy nap múlva pedig rájöttem, hogy a professzort a merénylettel egyidejűleg kirabolták, mégpedig a poste restante levélben szereplő kulcs segítségével... Ilyenformán logikusnak kell találnom, hogy a gyilkos ugyanaz az ember volt, aki a postahivatalban járt! Ezt a gondolatmenetet, mely a lehető legkövetkezetesebb, Larsan Frigyes is elfogadta, de az egészét Darzac Róbertre alkalmazza! Elgondolhatja, hogy a vizsgálóbíró, Larsan, meg jómagam is mindent elkövettünk, hogy a postahivatalban lehetőleg pontos részleteket szerezzünk az október 24-i rejtelmes személyiségről. De senki sem tudja, honnan jött, és hová ment! A Darzac Róbertre feltűnően illő személyleírason kívül semmi adat! A nagyobb újságokban apróhirdetést tettem közzé: „Nagy jutalomban részesül az a kocsis, aki október 24-én délelőtt tíz óra tájban egy utast a 40. számú postahivatalba vitt. Jelentkezzék az *Époque* szerkesztőségében R. J.-nél.” Ennek nem volt eredménye. Elvégre az az illető gyalog is mehetett, bár tekintve, hogy bizonyára sürgősen akart intézkedni, megvan a valószínűségi esély a kocsizás számára is. Újságcikkeimben nem is adtam leírást a tettesről, hogy ilyenformán minden kocsis jelentkezzék nálam, aki a mondott időben a 40. számú hivatalba utast vitt, bármily külseje volt is az illetőnek. Egyetlen kocsis sem jelentkezett! Én pedig éjjel-nappal csak ezen az egy dolgon törtem a fejem: ki lehet az az ember, aki annyira hasonlít Darzac Róbertre, s aki már a Larsan Frigyes kezében levő bot megvásárlásánál is feltűnt? Az egész dologban pedig a legsúlyosabb az, hogy Darzac, akinek abban az órában, mikor a hozzá teljesen hasonló tettes a postahivatalban járt, *egy előadást kellett volna tartania a Sorbonne-on, nem jelent meg hallgatói körében!* Helyette egy barátja tartott órát. S mikor megkérdezték, hol töltötte az idejét, azt felelte, hogy a Bois de Boulogne-ban! Most már mit gondoljon az ember egy ilyen egyetemi tanárról, aki mással tartatja meg az előadását, csak azért, hogy ő azalatt a ligetben sétálhasson? S vegye még ehhez hozzá azt is, hogy ez a

Darzac, aki huszonnegyedikének a délelőttjéről még számot tud adni, ha mindjárt egy ligeti séta emlegetésével is, *nem tud alibit felhozni arra, hogy mit csinált a gyilkos merénylet éjszakáján, vagyis 24-éről 25-ére virradóra!*... Mikor erre vonatkozólag Larsan Frigyes kérdést intézett hozzá, roppant csöndesen csak ennyit válaszolt: hogy ez az ő magánügye, amihez senkinek semmi köze... Amire Larsan aztán haragosan kifakadt, hogy ő majd megtudja minden segítség nélkül, hogy utána fog járni ennek a rejtelmes időtöltésnek! Mindezek a dolgok meglehetősen alapot adnak a nagy Fred hipotézisének, annyival is inkább, mert ha csakugyan azt tételeznők fel, hogy Darzac Róbert volt bent a „Sárga szoba”-ban, ezzel sokat nyer valószínűségében a detektívfelügyelőnek az a magyarázata is, melyet a gyilkos elmeneküléséről adott! Mert ugyebár elhihető, hogy Stangerson Darzacot futni engedte, csak hogy a szörnyű botrányt kikerülhessék? Persze én ezt a hipotézist minden ízében hamisnak tartom! Larsan Frigyes alaposan téved, ami nekem nem kis gyönyörűséget szerezne, ha nem volna egy ártatlanul vádolt is a játékban! *De vajon csakugyan megtéveszti a hipotézise Larsan Frigyes?* *Ez a nagy kérdés! Ez a nagy kérdés!*

- Eh! Larsan Frigyesnek igaza is lehet! - kiáltottam, félbeszakítva Rouletabille-t. - Hát olyan bizonyos ön abban, hogy Darzac ártatlan? Úgy látom, hogy a körülményeknek nagyon is sok terhelő összetettségűsége szól ellene...

- A körülmények összetettségűségei - felelte barátom - rendszerint leggonoszabb ellenségei az igazságnak.

- S milyen véleményen van ez idő szerint a vizsgálóbíró?

- Marquet úr, a vizsgálóbíró, habozik letartóztatni Darzacot, míg nincs ellene valami határozott bizonyíték. Hiszen nemcsak a közvélemény fordulna ellene, hogy a Sorbonne-t ne is említsük, hanem Stangerson és leánya is rendkívül tiltakoznának. A kisasszony imádja Darzacot! Bármennyire fogytékosan látta is a merénylet alkalmával támadóját, a közönség nehezen hinné el, hogy ne ismerte volna fel Darzacot, ha csakugyan Darzac lett volna a tettes! A „Sárga szoba” kétségkívül sötét volt, de ne feledjük el, hogy egy kis mécses mégiscsak égett benne!...

- Íme, kedves barátom, így álltak a dolgok, mikor három nappal, vagyis helyesebben három éjszakával ezelőtt közbejött az a hallatlan esemény, amelyet beszélgetésünk elején már jeleztem önnek...

14
MA ESTÉRE VÁROM A GYLKOST!

- Mindenekelőtt - szólt Rouletabille - az események színhelyére fogom önt vezetni, hogy megérthesse a dolgokat, vagyis inkább, hogy beláthassa, mennyire nem lehet megérteni semmit! Erősen hiszem, hogy a magam részéről már megtaláltam annak a nyitját, amit ez idő szerint még az egész világ keres, azaz én már tudom, hogy a gyilkos hogyan jutott ki a „Sárga szobá”-ból. A gyilkos egész egyszerűen jutott ki a szobából, minden különösebb komplikáció nélkül, és olyan módon, hogy Stangerson professzort sem kell belekeverni a dologba! Míg a gyilkos személyazonosságában nem leszek bizonyos, addig nem közölhetem a feltevésemet, de erősen hiszem, hogy ez a feltevés minden tekintetben természetes, azaz teljesen egyszerű! Ami viszont azt az eseményt illeti, amely itt, bent a kastély falai között, három éjszakával ezelőtt történt, ez a dolog eleinte, vagyis teljes huszonnégy órán keresztül minden emberi képzeletet felülmúló lehetetlenségnek látszott számomra... Most pedig, mikor már erre vonatkozólag is derengeni kezd lelkem mélyén az igazság, ezt olyan képtelennek és megdöbbentőnek érzem, hogy bizony mondom, jobban szeretném helyette ismét a megmagyarázhatatlanság vaksötétjét...

Ezek után a szavak után a fiatal riporter felkért, hogy menjünk a szabadba, s járjuk körül a kastélyt. Lábunk alatt a holt avar recsegett, ez volt az egyetlen zaj, amelyet hallottam. Azt hihette volna az ember, hogy a kastély teljesen elhagyatott. Az ócska kövek, a bástyát környező árkok poshadt vize, az elmúlt nyár korhadó-rothadó maradványaival borított szomorú föld, a fák fekete vázai, mind csak még gyászosabbá tették ezt a helyet, ahol oly kegyetlen titok lappangott. Amint a bástya körül jártunk, az erdőkerülő, a „zöld ember” jött velünk szembe, s nem köszönt, mintha a világon sem volnánk.

Olyan volt, mint amilyennek első ízben láttam, a Mathieu gazda kocsmájának az ablakán keresztül, most is a hátán keresztbe vetve csüggött a puskája, szájában pipa volt, orrán csíptető.

- Furcsa egy alak! - szólt halk hangon Rouletabille.

- Beszél vele? - kérdeztem.

- Igen, de egy szót sem lehetett belőle kihúzni. Morogva válaszol, vonogatja a vállát, s azzal már megy is. Rendszerint a bástya első emeletén van a tanyája, az egykori házi kápolna terjedelmes helyiségében, ott él, medve módjára, s mindig fegyverrel jár ki. Csak a lányokkal kedves. Azzal az ürüggyel, hogy orvvadászok után jár, gyakran éj idején is felkel, de én azt hiszem, hogy ilyenkor inkább szerelmi találkái vannak. Sylvia, Stangerson kisasszonynak a szobalánya a kedvese. Ez idő szerint nagyon szerelmes Mathieu gazdának, a kocsmárosnak, fiatal feleségébe is. Mathieu gazda azonban nagyon a szoknyáján ül a menyecskének, s véleményem szerint éppen Mathieu-nének ez a csaknem reménytelen megközelíthetősége okozza, hogy a zöld ember a szokottnál is mogorvább és hallgatagabb. Csinos fickó, s nagyon sokat ad magára, valósággal elegáns, az asszonyok a hetedik határban is bolondulnak utána!

Megkerültük a bástyát, mely az épület balszárnyának legszélén emelkedik, s a kastély mögé jutottunk. Rouletabille felmutatva az egyik első emeleti ablakra, mely a Stangerson kisasszony lakosztályához tartozott, így szólt:

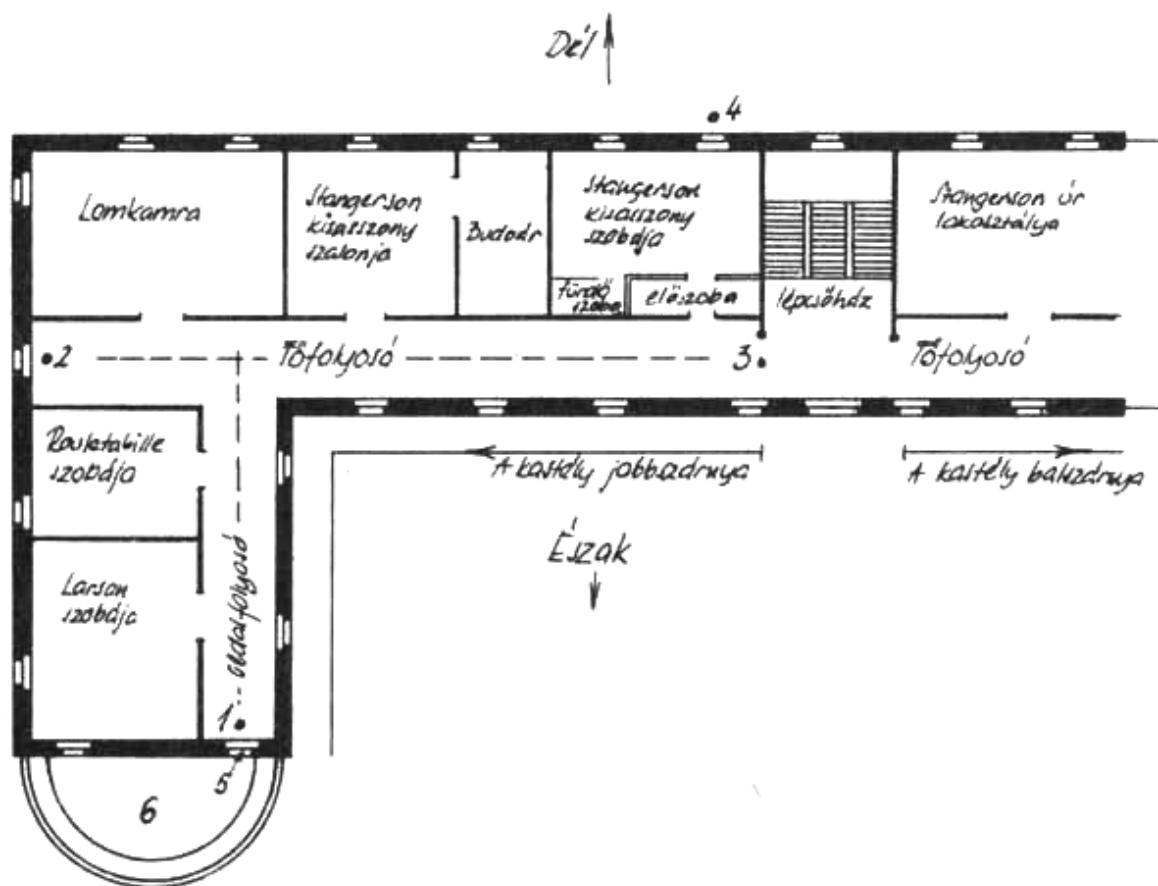
- Ha három nappal ezelőtt hajnali egy órakor erre járt volna, csekélységemet egy létra tetején pillantotta volna meg, amint éppen ezen az ablakon keresztül befelé igyekszik a kastélyba.

Mikor csodálkozásomnak adtam kifejezést e fölött a szokatlan éjszakai tornászmutatvány fölött, azt felelte, hogy nézzem meg jól a kastély külső tagozódását. Aztán visszatértünk az épület belsejébe.

- Mindenekelőtt - mondta barátom - megmutatom az első emeletet, mégpedig a jobbszárnyat, ahol én is lakom.

Hogy az elmondandókat az olvasó jól megértse, közlöm itt vele a kastély jobbszárnyának első emeleti tervrajzát, amelyet maga Rouletabille vázolt így fel arra a rendkívüli eseményre következő napon, amelyről teljes részletességgel mindjárt szó lesz:

1. Larsan Frigyes őrhelye.
2. Jacques apó őrhelye.
3. Stangerson őrhelye.
4. Ablak, melyen át Rouletabille behatolt.
5. Ablak, melyet Rouletabille nyitva talált, mikor szobáját elhagyta. Ekkor becsukta. Az összes többi ajtók és ablakok be voltak zárva.
6. Első emeleti terasz, egy kiugró kiképzésű szoba fölött.

Rouletabille előresietett, s intett, hogy kövessem. Felhaladtunk az előcsarnok hatalmas kettős feljáratú lépcsőin, melyek az első emeleten széles pihenőhöz vezettek. Innen jobbra vagy balra fordulva, közvetlenül a kastély jobb- vagy balszárnyába jutott az ember, egy hosszú, magas, egyenes folyosón, mely az épületet teljes kiterjedésében átfogta, s a kastély északi főhomlokzatára nyíló ablakoktól nyert világosságot. A szobáknak erre a folyosóra nyíltak az

ajtajai, ablakai viszont a kastély mögé, a déli oldalra néztek. Stangerson professzor a bal-szárnyat lakta, a kisasszony lakosztálya pedig a jobbszárny egy részét foglalta el. Mi most a folyosón ebbe a jobbszárnyi részbe fordultunk. A jégsimára fényezett parketton keskeny szőnyeg húzódott végig, mely eltompította lépéseink zaját. Rouletabille halk hangon még külön is figyelmeztetett, hogy óvatosan járjak, mert éppen Stangerson kisasszony szobái előtt vagyunk. Elmagyarázta, hogy a kisasszony lakosztálya a következő helyiségekből áll: előszoba, lakószoba, egy kis fürdőszoba, budoár és szalon.

Ezek a helyiségek természetesen úgy következnek egymás után, hogy egyikből a másikba át lehet jutni, anélkül, hogy a folyosóra is ki kellene menni. Csak az előszobának és a szalonnak van ajtaja a folyosóra. Maga a folyosó továbbhalad a lakosztály előtt a kastély keleti végéig, s egy magas ablakkal végződik. (A tervrajz 2. jelzésű helye.) Ezenkívül ebbe a folyosóba hosszúságának második harmadánál egy oldalfolyosó torkollik, mely a jobbszárny derékszögben folytatódó részének a végéhez vezet.

Elbeszélésünk világossága kedvéért nevezzük a lépcsőháztól a kerti ablakig húzódó fő-homlokzati folyosót a *jobbszárny főfolyosójának*, az erre merőlegesen torkolló oldalfolyosót pedig a *jobbszárny oldalfolyosójának*. A két folyosó találkozási pont mellett nyílt a Rouletabille szobája, míg Larsan szobája közvetlen az övé után következett. Rouletabille szobájának ajtaja is, és Larsan szobájának az ajtaja is az oldalfolyosóra nyíltak, Stangerson kisasszony lakosztályának ajtóit pedig a főfolyosóra vezettek. (Lásd a rajzot.)

Rouletabille kinyitotta szobájának az ajtaját, s betessékelt, majd a tolózárrel elrekesztelte az ajtót. Még jóformán szemügyre sem vehettem a szoba berendezését, mikor barátom meglepett felkiáltást hallatott, és egy kis kerek asztalkáról *egy csíptetőt emelt fel*.

- Mi az ördögöt keres ez a csíptető az én asztalkámon? - morfondírozott Rouletabille.

Persze, én bajosan tudtam volna neki erre feleletet adni.

- Vagy talán *az a csíptető volna ez, amit keresek?* Az volna? *Az a távollátó szemre való csíptető?*... Nézzük csak... nézzük csak...

Valósággal rávetette magát a csíptetőre, ujjai lázasan tapogatták az üveg domborodásait... majd ijesztő tekintettel meredt rám:

- Ó... ó... ó!...

És egyre ezt a felkiáltást ismételte, mintha az a gondolat, melyet elméjében forgat, hirtelen megőrijtette volna...

Felemelkedett, kezét a vállamra tette, s furcsa, eszelős nevetéssel mondta:

- Ez a csíptető utóbb még háborodottá tesz... Mert lássa, lássa... *matematikailag véve* lehetséges dolog... de *emberileg véve* lehetetlen... vagy pedig... vagy pedig...

Az ajtón két halk koppanás zaja hallatszott. Rouletabille félig kinyitotta az ajtót, egy női arc jelent meg. Felismertem; a portásné volt, akit annak idején már láttam egyszer, amikor a kerti lakba vezették kihallgatásra.

Elcsodálkoztam, mert hiszen tudtommal ez az asszony még le volt tartóztatva... Roppant halk hangon szólalt meg:

- A parkett hasadékában...

Rouletabille máris válaszolt:

- Köszönöm...

Az arc eltűnt. Barátom most felém fordult, miután ismét gondosan elrekeszelte az ajtót. Számomra érthetetlen szavakat morzsolt fogai közt, elrévedő, iszonyodó tekintettel...

- Minthogy *matematikailag* lehetséges a dolog, miért ne volna lehetséges *emberileg* is?... De ha emberileg lehetséges, akkor iszonyú... iszonyú!...

Félbeszakítottam Rouletabille monológiáját:

- Hát a portások már szabadlábban vannak? - kérdeztem.

- Igen - felelte -, én eszközöltem ki szabadlábba helyezésüket! Mert szükségem van megbízható emberekre... Az asszony most már mindenben pontosan követi rendelkezéseimet, az ember pedig kész volna akár halálba is menni értem...

- Ó, ó, barátocskám - szóltam közbe -, úgy látszik, ön nem tréfál... De hát mikor kell akár halálba is menni?...

- Ma este... Mert meg kell önnek mondanom, hogy *ma estére várom a gyilkost!*

- Ó, ó, ó... ma estére várja?... Csakugyan?... ma estére?... De hát ismeri már a gyilkost?...

- Ó, ó, ó... *Most már nagyon könnyen meglehet, hogy ismerem!* Persze örült volnék, ha egyelőre kereken állítanám, hogy ismerem, mert az a matematikai eredmény, melyet a gyilkosra nézve megállapítottam, olyan borzalmas, olyan szörnyűséges, hogy *inkább görcsösen remélem és kívánom, bárcsak tévednék.* Igen, görcsösen remélem és kívánom!...

- Hogyan? Hát ha ön csak most, alig öt perce veszi csaknem bizonyosra, hogy ismeri a gyilkost, akkor hogy mondhat olyat, hogy ma estére ide várja őt?

- *Mert tudom, hogy ide kell jönnie...*

Rouletabille csendesen, nagyon csendesen megtömté a pipáját, s rágyújtott.

Ez számomra egy rendkívül érdekfeszítő elbeszélés bevezetését jelentette.

E pillanatban valaki végigment a folyosón, léptei ajtónk előtt hangzottak. Rouletabille hallgatva figyelt. A léptek eltávolodtak.

- Larsan Frigyes itthon van? - kérdeztem, a két szobát elválasztó falra mutatva.

- Nem - felelte barátom -, nincs itt. Ma reggel Párizsba kellett utaznia. Folyvást Darzac nyomában van... s ma reggel Darzac is Párizsba ment. Rossz vége lesz ennek... Darzacot előreláthatólag egy héten belül letartóztatják... A legrosszabb az ügyben az, hogy úgy látszik, minden összeesküdött a szerencsétlen ellen: az események, a dolgok, az emberek... Nincs óra, amely ne hozna valamely újabb terhelő adatot Darzac ellen... A vizsgálóbíró mindezek valósággal elárasztják és elvakítják... Különben teljesen érthetőnek találom, ha az ember itt végül is nem lát tisztán... Ez a legkevesebb...

- De hát Larsan Frigyes már nem kezdő!

Rouletabille ajka körül enyhe, megvető vonás rajzolódott:

- Úgy hittem - mondta -, hogy a híres Fred alaposan el tud majd bánni ezzel a dologgal is... Hiszen tényleg nem újonc már a mesterségében! Sőt határozott csodálattal viseltettem iránta, mikor még nem ismertem a módszerét, amellyel dolgozik... De most látom: siralmas egy módszer... Larsan egész hírnevét kizárólag csak az ügyességének köszönheti... Semmi filozófia sincs benne!... Az a kis matematika, ami az ötleteiben van, nagyon szegényes!...

Rouletabille-ra néztem, s nem fojthattam el egy mosolyt, amint hallgattam, hogyan beszél ez a tizennyolc éves kamasz egy ötven év körül járó férfiról, aki Európa legkipróbáltabb és legkөрmönfontabb detektívfelügyelője. Úgy lenézte, akár egy apró tacsót...

- Nevethet - szólt rám Rouletabille -, nevethet... De nincs igaza!... Meglássa, legyűröm a felügyelő urat, hogy csak úgy nyekken!... De sietnem kell, mert máris óriási előnyben van! S ezt az előnyt éppen Darzac Róbert révén szerezte, s Darzac ma este ezt az előnyt még inkább megnöveli!... Mert képzelje csak, *valahányszor a gyilkos a kastélyba jön*, Darzac Róbert, valamely különös végzetszerűség parancsából, mindig távol van, és visszatérve, megtagadja alibije igazolását!...

- Valahányszor a gyilkos a kastélyba jön? - kiáltottam... - Hát a gyilkos visszajött ide?...

- Igen, mégpedig azon a nevezetes éjszakán, mikor az a rettenetes esemény történt.

Végre tehát eljutottunk odáig, hogy Rouletabille rátért arra a rejtelmes dologra, amelyre félórája célozgatott, anélkül, hogy közelebbről megmagyarázta volna. De hát ismertem már a szokását, és ennél fogva sohasem sűrgettem Rouletabille-t elbeszéléseiben... Akkor beszélt, ha képzelőereje elragadta, vagy ha hasznosnak találta, hogy szóljon. Sokkal kevésbé törődött kíváncsiságommal, mint inkább azzal, hogy a saját számára rövid és teljes összefoglalást szűrjön le abból a fontos eseményből, amely foglalkoztatta.

Rövid, szaggatott mondatokban végre mégiscsak elmondta, hogy miről van szó, s amiket mondott, a legelképesztőbb hatást tették rám, ostobán és elhűlve hallgattam... Mert a hipnotizmusnak s a még fel nem tárt okkult tudományoknak eddigelé megmagyarázhatatlan jelenségei sem lehetnek érthetlenebbek annál, ami itt történt, amikor ugyanis a *gyilkos testi, anyagi valósága hirtelen szétfoszlott abban a pillanatban, amikor négyen is megragadták egyszerre...* Úgy említem itt a hipnotizmust, mint ahogy például az elektromosságot is említhetném, melynek igazi lényegét s törvényeit oly kevésbé ismerjük, mert abban a pillanatban, mikor Rouletabille közléseit meghallgattam, csak valamely titokzatos erő feltételezésével magyarázhattam meg a hallottakat, olyannal, mely kívül esik a természet minden eddig ismert törvényein. Pedig, ha olyan agyvelőm lett volna, mint a Rouletabille-é, megsejthettem volna, mint ő, *a természetes magyarázat lehetőségét!* Mert az egész Glandier-rejtélyben éppen az a legcsodálatosabb és legérdekesebb, hogy Rouletabille mily *természetes egyszerűséggel tudta megmagyarázni!* De vajon ki dicsekedhetett volna, s ki dicsekedhetnék azzal, hogy olyan agyveleje van, mint Rouletabille-nak? Olyan meglepő eredetiségű, furcsa dudorodásokat nem láttam soha, senki másnak a homlokán, legfeljebb a Larsan Frigyesén, de a Larsan homlok-dudorai sokkal jelentéktelenebbek voltak, s alaposan meg kellett nézni a híres detektív-felügyelőt, hogy az ember jól kivehesse őket, míg a Rouletabille-féle dudorok - ha szabad ily erős kifejezéssel élnem - valósággal szemébe ugrottak a szemlélőnek.

Azok közt az írások közt, amelyeket az ügy befejeződése után a fiatal riporter nekem átengedett, van egy noteszkönyvecske is, ahol teljes leírását találtam annak a hihetetlen jelenségnek, mely abban állt, hogy a *gyilkos teste valósággal eltűnt az üldözők kezei közül.* Ezt a leírást barátomnak az eseményekhez fűződő észrevételei is gazdagítják. Azt hiszem, sokkal helyesebben cselekszem, ha itt egész szövegében nyilvánosságra hozom ezt a feljegyzést, ahelyett, hogy Rouletabille-lal való beszélgetéseim közlését folytatnám, melyek visszaadásában - tekintve, hogy nagyon különös történetről van szó - itt-ott talán egy-egy olyan kitétel is közbeecsúszna, amely nem volna az igazságnak legpontosabb, leghívebb kifejezése.

15 KELEPCE

(Rouletabille József feljegyzéseiből)

A múlt éjjel, vagyis október 29-ének 30-ára virradó éjjelén - írja Rouletabille József - hajnali egy óra tájban egyszerre csak felébredtem. Mi ez? Álmatlanság? Vagy valami kívülről jövő zaj riasztott fel? A park mélyén a Jóisten Jóságának baljóslatú hangja nyivákol... Felugrom, ablakot nyitok... Hideg szél és eső, áthatolhatatlan sötétség... Csend... Becsukom az ablakot. Az éjszakába megint belehasít a fantasztikus üvöltés. Gyorsan magamra szedem a nadrágom meg a kabátom. Ilyen időben az ember még egy macskát se enged ki a szabadba, ki lehet tehát az, aki ma éjszaka a kastély közvetlen közelében a *Térdeplő néni* macskájának a panaszos nyávogását utánozza? Kezembe kapom kurta fütykösömet, az egyetlen fegyvert, mely a rendelkezésemre áll, s zajtalanul ajtót nyitok...

Kint vagyok az oldalfolyosón, melyet egy üvegernyős lámpa teljesen bevilágít. A lámpa lángja lobog, mintha légvonat érné... Érzem is a légvonatot... Hátrafordulok... Mögöttem egy nyitott ablakot fedezek föl. Ez az ablak a legvégén van az oldalfolyosónak, amelyre a Larsan Frigyes szobája, meg az én szobám nyílik. A mi folyosónk derékszögben fut rá a főfolyosóra, melyre Stangerson kisasszony szobái nyílnak. Ki hagyta nyitva az oldalfolyosó végén azt az ablakot? Vagy éppen most nyitotta ki valaki? Az ablakhoz megyek, kihajolok rajta. Alatta körülbelül egyméternyire egy terasz lapul, amely a földszint kiugrás kiképzésének a teteje. Ha szükség volna rá, az ember az ablakból könnyen leugorhatna erre a teraszra, onnan pedig lecsúszhatna a földszintre, a kastély díszudvarára. Aki ezt az utat megjárna, annak bizony semmi szüksége se lenne az előcsarnok kapujának a kulcsára! De miért gondolkodok erre az éjszakai tornászmutatványra? Azért, mert egy ablak nyitva van? Talán csak egy cseléd hanyagsága az egész... Becsukom az ablakot, és közben mulatok magamon, hogy milyen könnyedén szövök egész rémdrámákat a nyitott ablakkal kapcsolatban. A Jóisten Jósága újra megszólal. Aztán újra csend. Már az eső sem veri az ablaktáblákat. Az egész kastély alszik. Végtelen óvatossággal végiglopózom a folyosó szőnyegén. Amint a főfolyosóhoz érek, csak a fejem dugom előre, s vigyázva végigfuttatom rajta a szemem. Ezen a folyosón is van egy lámpa, mely tökéletesen megvilágítja az itt található tárgyakat, a három karosszéket s a falon függő néhány képet. Mit keresek itt? A kastély sohasem volt csendesebb. Mindenki nyugszik. Miféle ösztönszerű erő hajt a Stangerson kisasszony szobája felé? Miféle hang szól a lelkem mélyén: „Előre a Stangerson kisasszony szobájához!” Szemem a szőnyegre szegeződik, amelyen járok, s íme, mit látok? Stangerson kisasszony szobája felé már meglevő nyomok vezetnek lépteimet! Igen, a szőnyegen sáros lábnyomok sora látszik, valaki behozta ide a park sarát, s az a valaki egyenesen a Stangerson kisasszony szobája felé ment! Borzasztó... borzasztó... *Hiszen ezek az elegáns lábnyomok* - rájuk ismerek - *a gyilkos lábnyomai!* Eljött ebben a szörnyű éjszakában, s behatolt a kastélyba! Ha az ember ki tud mászni az oldalfolyosó ablakán, a terasz segítségével, ugyanúgy fel is kapaszkodhatik!

Igen, a gyilkos itt van, a kastélyban van, *még most is itt kell lennie, mert visszafelé menő nyomokat nem látok!* Igen, az oldalfolyosó végén levő nyitott ablakon mászott be, elhaladt a Larsan Frigyes szobája meg az én szobám előtt, aztán befordult, jobbra, a főfolyosóra, s *bement a Stangerson kisasszony szobájába!* Itt vagyok a Stangerson kisasszony lakosztálya előtt, az előszoba ajtajánál... s az ajtó félig nyitva van! Óvatosan, zaj nélkül beljebb nyitom... Bent vagyok az előszobában, s íme, a kisasszony szobájának az ajtaja alatt keskeny fénysáv szűrődik ki... Hallgatózom... Semmi!... Semmi nesz, még egy lélegzetvétel sem hallatszik... Hogyan tudhatnám meg, mi történik ott az ajtó mögött, a nagy csendben? Szemem a kulcs-

lyukat keresi... Észreveszem, hogy a kulcs belülről maradt a zárban, s az ajtó nyilván zárva van. Őrület! S a gyilkosnak még bent kell lennie! Bent kell lennie! Hagyhatom-e, hogy újra kerekelt oldjon? Minden tölem függ! Csak hidegvér... S főleg, az istenért, csak semmi elhamarkodott hibás lépés!... *Látnom kell, mi történik odabent a szobában!* De hogyan jutok be? A szalonon keresztül kerüljek? Akkor még a kis budoáron is át kell mennem, s a gyilkos addig kényelmesen kiszökhet az előszobán keresztül, ahol most állok, kifut a főfolyosóra, s illa berek!

Nézzük csak! Ma még nem követhetett el a gyilkos semmi borzalmas cselekményt, hiszen a budoárban mély csönd uralkodik... Pedig ott két ápolónő van résen minden éjszaka, míg a kisasszony teljesen föl nem gyógyul...

Ha bizonyos vagyok benne, hogy a gyilkos most itt van, miért nem csapok azonnal lármát? A gyilkos talán megint elillanna, de hátha így megmenthetem Stangerson kisasszonyt... Igen ám, de hátha ezúttal véletlenül úgy áll a dolog, *hogy a gyilkos ma este nem mint gyilkos jelent meg?* Hiszen az ajtónak nyitva kellett rá várnia, hogy bemehessen!... Ki nyitotta ki?... S az ajtó most ismét be van zárva belülről!... Ki zárta be?... Lássuk csak!... A gyilkos tehát ma éjjel simán bejutott a kisasszony szobájába, holott annak előzőleg okvetlenül zárva kellett lennie, kulccsal és belülről - mert Stangerson kisasszony minden éjjel elzárkózik a két ápolónővel lakosztályába...

... Ki fordította hát el a kulcsot a zárban, hogy a gyilkos bejöhessen? Az ápolónők? Azok régi, hű cselédek, az öreg takarítónő, s a leánya, Sylvia... Ezek nemigen lehettek... Különben is ők a budoárban fekszenek, s Darzac Róberttől azt is tudom, hogy a kisasszony, mióta lábadozóban van, s szobájában már tehet pár lépést, maga szokott utánanézni, hogy teljesen biztonságban van-e, mert a bűntény óta fokozatosan nyugtalan és óvatos lett... Szobájából még egyáltalán nem mozdult ki... Újabb nyugtalansága és óvatossága nagyon meglepte Darzac Róbertet, s magam is eltűnődtem a dolgon... A „Sárga szoba”-ban történt támadás napján - ez kétségtelen - a szegény kisasszony *várta a gyilkost!* Talán ma este is várta?... Mert hiszen ki fordíthatta el a zárban a kulcsot, hogy a gyilkos, *aki itt van*, bejöhessen? *Maga Stangerson kisasszony!*... Talán félt - okvetlenül félnie kellett - a gyilkos látogatásától, de *kényszerítő okai lehettek, hogy az ajtót mégis kinyissa!* Micsoda borzasztó találkozásról van hát itt szó? Valóságos gyilkossági találka! De semmi esetre sem szerelmi találka - ez bizonyos! Hiszen Stangerson kisasszony imádja Darzacot - ezt jól tudom!... Mindez a sok száguldó ötlet úgy cikázik át az agyamon, mint a villám, mely csak vak sötétségbe hasít bele... Ó, tudni, tudni, tudni!...

Ha e mögött az ajtó mögött olyan nagy csönd van, az kétségkívül annak a jele, hogy a szobában most nagy szükség van a csöndre!... Most üssek lármát? Azzal tán inkább ártanék most, mint használnék... Igen, hiszen lehetséges, hogy ha most zajt csapok, abban a pillanatban megtörténik a bűntény! Ó, látni és tudni!... de minden nesz nélkül!

Kimegyek az előszobából. A folyosón végighaladva, a központi lépcsőházba jutok. Leérek az előcsarnokba. A lehető legnagyobb csöndben a földszinti kis szobához sietek, amely a kerti lakban történt merénylet óta a Jacques apó lakásául szolgál.

Mi ez? *Az öreg teljesen fel van öltözve!* Szemei tágra nyíltak, a rémülettel... Nem is csodálkozik, hogy maga előtt lát. Elmondja, hogy felkelt, mert ő is hallotta a Jóisten Jóságának az üvöltését, és lépéseket is hallott, melyek éppen az ablaka alatt surrantak tova... Kinézett az ablakon, s az imént *egy fekete árnyalakat látott előtte elosonni!*... „Van-e valamiféle fegyvere, öreg?” - kérdelem tőle. Nincs, hiszen a vizsgálóbíró elvette egyetlen revolverét! Akkor gyerünk revolver nélkül! Egy kis hátulsó ajtón ki a parkba! A kastély fala mellett lábujjhegyen egészen a Stangerson kisasszony ablakai alá érünk. Itt Jacques apóra ráparancsolok, hogy lapuljon a falhoz, s moccanni se merjen. Közben kisütött a hold, de egy felhő e pillanatban ismét el-

takarja... Kihasználom a kedvező pillanatot, s a fal mellől elindulok, hogy szemközt lehessek az ablakkal. Közben gondosan kikerülöm a hosszúkás fénynégyszöget, mely az egyik, világos és félig nyitott ablakból a földre vetődik... Miért van ez az ablak félig kinyitva?... Elővigyázatosságból?... Hogy meglepetés esetén, ha valaki az ajtón belépne, szabad legyen a menekülés útja? De hiszen, ha ebből az ablakból leugranék valaki, a nyakát is könnyen kitörhetné! De hátha kötele van a gyilkosnak? Minden eshetőségre fel lehet készülve... Csak tudnám, hogy mi történik odafent a szobában!... Miért van olyan nagy csönd... Visszalopózom Jacques apóhoz, s ezt a szót súgom a fülébe: „Létrát!” Először persze arra a fára gondoltam, ahonnan egy héttel ezelőtt már szemlélődtem egyszer, de rögtön konstatálnom kellett, hogy ezúttal az ablaktáblák úgy vannak nyitva, hogy a fa tetejéről nem látnék be a szoba mélyébe... És most nemcsak látni akarok, hanem hallani is... és cselekedni... cselekedni!....

Jacques apó, aki nagyon izgatott, és csaknem vacog izgalmában, eltűnik egy pillanatra. Mikor újra megpillantom, nincs nála a létra, de már messziről integet, hogy siessek azonnal hozzá... Amint melléje érkezem, ezt lihegi: „Tessék velem jönni!”...

A kastély elejére kerülünk, a bástya oldalánál. Mikor ideérünk, Jacques apó ezeket mondja:

- A bástya alsó termében kerestem a létrát, mert itt van a kertésszel a közös lomtárunk... A bástyaajtó nyitva volt, s a létrát sehol sem találtam! Amint kijövök, egyszerre csak kisüt a hold, s meglátom a létrát... ott ni! - És Jacques apó a kastély másik vége felé mutatott, a jobbszárny bástyás kiképzésű, terasz tetejű kiugrására! Oda volt támasztva a létra, pont az alá az ablak alá, amelyet fönt az oldalfolyosón nyitva találtam! Persze odafönről, mikor lenéztem, a terasz külső széle elfedte előlem a létrát... Most már világos volt számomra, hogy az ismeretlen így jutott fel kényelmesen és könnyen, az első emelet oldalfolyosójára...

Nosza, én is, Jacques apó is ott termünk a létra mellett! Abban a pillanatban, amint éppen fel akarom kapni, Jacques apó a kiugrós kiképzésű, kis földszinti helyiségféle nyitott ajtajára mutat... Ennek a szobácskának éppen a mennyezete fölött van a terasz, melyről több ízben szóltam. Jacques apó most jobban kinyitja az ajtót, benéz a szobácskába, és lelkendezve hebegi:

- Nincs itt!

- Ki?

- Az erdőkerülő!

S szájával egészen a fülemhez hajolva, suttogja:

- Tetszik tudni, mióta a bástya épületében, ahol eddig lakott - fent a régi imateremben - javításokat végeznek, azóta itt alszik a kerülő!...

S miközben ezt suttogja, Jacques apó jelentős mozdulatokkal mutogat a félig nyitott ajtóra, a létrára, meg a teraszra és az ablakra odafent, amely az oldalfolyosó végén van, és amelyet lejövetelemtől becsuktam...

Mit gondolhattam?... De hát volt-e időm egyáltalán a gondolkodásra? *Éreztem* inkább, semmint végiggondoltam, mi a teendő...

Ezeket *éreztem*: *ha* a kerülő van odafent a szobában (azért: *ha*, mert e pillanatban, eltekintve a létrától s az elhagyott szobácskától, semmi jel sem tette még csak gyanússá sem az erdészt), *ha* a kerülő van odafent, akkor másként nem juthatott be a kastély belsejébe, csak ezen a létrán és az ablakon át, mivel azok a helyiségek, melyeken keresztül az ő új szobácskájából az előcsarnokig és a lépcsőházig lehetne lopózni, mind el vannak foglalva: ugyanis az inas meg a szakácsné laknak ott, részint pedig ott vannak a konyhahelyiségek... Ha tehát csakugyan az erdőkerülő jutott így be, neki könnyen lehetett már előre úgy elrendezni a dolgot, még tegnap

este, hogy felmenjen valami ürüggyel az oldalfolyosóra, és annak ablakát úgy állítsa be, hogy a két ablakszárny egyszerűen összehajtva maradjon, úgy hogy kívülről csak egy gyenge nyomásra legyen szükség, s az ablak máris kinyílják a bemászni akaró előtt... Ez a szükség-szerűség, hogy tudniillik fel kell tételeznünk az ablakszárny eleve nyitvatartását, rendkívül leszűkíti azt a területet, amelyen a gyilkos után kutathatunk! Feltétlenül bizonyos ebből, hogy a gyilkos *a házhoz tartozik* - feltéve persze, hogy nincsenek bűntársai, akikben én nem is hiszek. De hátha *magának Stangerson kisasszonynak* volt gondja rá, hogy ez az ablak nyitva maradjon?... Ó, micsoda szörnyű titok lehet az, amely arra kényszeríthette Stangerson kisasszonyt, hogy *ő maga hárítsa el az akadályokat*, amelyek gyilkosát tőle *elválasztják*?...

... Fogom a létrát, s egykettőre ismét a kastély háta mögött vagyunk... A szoba ablaka odafönt még mindig úgy van, félig nyitva... A függöny két szárnyát összeeresztették, de mégsem érnek teljesen egymáshoz... A közülük átsuhanó világosság hosszú fénycsíkot vet a pázsitra, lábaim elé... Most az ablak alá támasztottam a létrát... Csaknem teljesen bizonyos vagyok benne, hogy ez egészen nesztelenül sikerült... Jacques apó lent őrködik a létra lábánál, én pedig, kezemben a füttykössel, lassan, végtelenül lassan és csöndesen, felfelé indulok... Lélegzetem is visszafojtom, kimondhatatlan óvatossággal rakom fokról fokra a lábamat. Hirtelen egy vastag felhő sötétít el mindent, s az eső újra zuhogni kezd... Szerencse!... A létra közepén járok, mikor egyszerre meg kell állanom, mert a Jóisten Jóságának baljóslatú üvöltése szólalt meg a hátam mögött!... Mintha csak egy-két méternyire tőlem szólana... Talán titkos jeladás volna?...

Talán annak az embernek valami cinkosa látott meg a létrán?... S most figyelmezteti azt az embert odafönt a szobában?... Talán... *Jaj, most az az ember az ablakhoz jött. Érzem fejem fölött a fejét, amint kihajol... Érzem a lélegzését...* S én... én meg csak fel se nézhetek rá... ha csak moccan is a fejem, el vagyok veszve!... Vajon ő lát-e engem?... Vajon lehajol-e még mélyebbre az éjszaka sötétjébe?... Nem!... Elmegy az ablaktól!... Semmit se látott!... Érzem, érzem inkább, mint hallom, lábujjhegyen lépeget fenn a szobában... Most... még egy-két létrafok!... Fejem már egy magasságban van az ablak könyöklőjével... Homlokom lassan a könyöklő párkánya fölé emelkedik... szemeim belátnak a függöny résén...

Az ember ott van!... Stangerson kisasszonynak az íróasztalánál ül - *és ír!* Csak a hátát látom... Előtte gyertya ég, s amint a láng fölé hajol, a szétvetődő árnyékok eltorzítják alakját. Csak egy roppant nagy, görnyedő hátat látok.

Csodálatos, Stangerson kisasszony nincs itt! Ágya meg sincs vetve. Hát hol alszik ma éjszaka? Kétséggkívül a szomszéd szobában, a budoárban, az ápolónőkkal. Ez persze feltevés... Mindenesetre örülök, hogy az az ember egyedül van a szobában... És most hidegvér!... Állítsuk fel a kelepçét!...

De ki lehet hát ez az ember? Mily nyugodtan ír, s miközben nézem, úgy ül az íróasztalnál, mintha otthon volna... Ha nem volnának ott künn, a szoba előtt, a folyosó szőnyegén a gyilkos nyomai, ha az a folyosóablak nem lett volna nyitva, s ha az ablak alatt nem találtuk volna ott a létrát - most azt hihetném, hogy ez az ember teljesen jogosan ül itt, s teljesen egyszerű és rendes okai lehetnek, amiért idejött, közönséges, mindennapi okok, melyeket csak én nem ismerek... De semmi kétség: ez a titokzatos idegen nem lehet más, csak ugyanaz, aki a „Sárga szoba”-ban járt, s akinek gyilkos ütéseit Stangerson kisasszonynak be kellett várnia, anélkül, hogy szólhatna ellene, s leleplezhetné... Ó, ha most megláthatnám az arcát!... Ha rajta-üthetnék!... Ha elfoghatnám!...

Ha most mindjárt beugrom a szobába, az az ember könnyen elillanhat előlem... Akár az előszobán keresztül, akár a jobb oldali ajtón át, ahol a budoárba szaladhat, s onnan a szalonba, és tovább, ki a folyosóra! Várjunk csak!... Öt perc, és hatalmamban lesz, biztosabban, mintha egy kalitkába volna bezárva!... De mit csinálhat ott a szobában, egyedül? ír... Mit ír?... Kinek

ír?... Lemászom, és a létrát a földre fektetem. Gyerünk, Jacques apó!... Visszamegyünk a kastélyba! Jacques apót elküldöm, menjen, költse föl Stangersont. Várjon rám Stangerson szobájában, s míg oda nem érkezem, ne szóljon semmiről! Én meg megyek és Larsan Frigyet költöm fel... Elég kellemetlen feladat... Szívesebben ütném nyélbe a dolgot egymagam... Milyen kitűnő volna learatni a sikert a Larsan orra elől, miközben ő nyugodtan horkol... De hát Jacques apó, meg Stangerson professzor már öregemberek, jómagam meg talán nem vagyok elég fejlett izomzatú... Esetleg nem volna elegendő erőm... Larsan ellenben szakember abban, hogy hogyan kell mellbevágni, földre gyűrni, birkózás közben bilincsbe verni valakit... Kopogtatok. Larsan ajtót nyit, riadt, szemei bedagadtak az álmoságtól, dohog: mi az ördögöt akarok? Nem hiszi el, amiket mondok - képzelődés az egész, egy kis riporter agyréme!... Esküdözöm kell, hogy igenis, „a gyilkos itt van...”.

- Fura ügy - mondja -, *tudtommal ma délután még Párizsban kerülgettem őkelmét!*...

Gyorsan magára kapkodja a ruháit, s hozza a revolverét is. A folyosóra lopózunk.

Larsan kérdez:

- Hol van?...

- Stangerson kisasszony szobájában...

- És Stangerson kisasszony?

- Ő nincs a szobában...

- Hát gyerünk oda!...

- Ne menjünk! Az az ember a legkisebb mozgolódásra kereket oldhat!... Háromfelé is menekülhet: az ajtón, az ablakon át, meg a budoáron keresztül, ahol az ápolónők alszanak.

- Rálövök...

- És ha elhibázza? Hacsak megsebesíti? Az még úgyis el tud menekülni... Meg aztán nála is lehet revolver!... Nem, hagyja csak rám az egész vállalkozást, és én mindenről felelek!...

- Ahogy tetszik - feleli meglepő engedékenységgel.

Ekkor tehát, miután meggyőződtem róla, hogy mindkét folyosó összes ablakai tökéletesen be vannak zárva, Larsan Frigyet az oldalfolyosó végére állítom, ahhoz az ablakhoz, amelyet nyitva találtam, és becsuktam. Frednek ezeket mondom:

- Kérem, a világért se hagyja el ezt a helyet, amíg a kiáltásomat nem hallja... Százat egy ellen, hogy a gyilkos egyenesen errefelé fog menekülni, hogy ezen az ablakon illanjon el üldözésünk elől, mivel erre jött be, s távozását is erre készítette elő...

- És ön hol lesz? - kérdezte Fred.

- Én az ablakon keresztül beugrom a szobába, és felhajtom önnek a gyilkost.

- Vigye magával a revolveremet - mondta Fred -, én meg az ön botját veszem magamhoz.

- Köszönöm - feleltem -, ön igazán derék ember!

Elfogadtam a Fred revolverét. Hiszen egyedül leszek majd azzal az emberrel, aki odabent a szobában ír, ez a revolver tehát csak hasznomra lehet.

Ott hagytam Fredet az ablaknál (melyet a tervrajzon az 5-ös számmal jelöltem), s a legnagyobb óvatossággal a kastély balszárnyára mentem át, ahol Stangerson professzor lakosztálya van. Stangersont Jacques apó társaságában találtam, aki utasításomhoz híven nem szólt semmiről a gazdájának, csupán arra szólította fel, hogy a lehető leggyorsabban öltse magára a ruháit. Néhány szóval elmondtam a professzornak, hogyan állnak a dolgok. Ő is egy revolvert

vett magához, s követett, Jacques apóval együtt. Mind a hárman kisiettünk a főfolyosóra. Attól kezdve, hogy a gyilkost az íróasztalnál megpillantottam, mindezek az előkészületek alig tartottak tovább tíz percnél. Stangerson professzor azonnal be akart rohanni leánya szobájába, hogy a gyilkost megölje: ilyen egyszerűnek képzelte a dolgot! Megértettem vele, hogy az első és fődolog ez: nem szabad kockáztatnunk semmit! Esetleg azzal, hogy meg akarjuk ölni, éppen élve szalaszthatjuk el!...

Miután égre-földre esküdöztem, hogy Stangerson kisasszony nincs a szobában, s hogy egyáltalán nem fenyegeti semmiféle veszély, a professzor nagy nehezen leküzdötte türelmetlenségét, s hagyta, hogy én irányítsam a teendőket. Most Jacques apónak és Stangersonnak is a lelkére kötöttem, hogy csak akkor jöhetnek hozzám, mikor vagy a kiáltásomat, vagy a revolverem dörrenését hallják, s őket is őrhelyükre állítottam. Jacques apót a főfolyosó keleti végén levő ablak elé küldtem (lásd a tervrajz 2. számú helyét). Azért választottam az ő számára ezt a helyet, mert úgy gondoltam, hogy a gyilkos, mikor a szobából a főfolyosóra fut, s az általa nyitva hagyott oldalfolyosó-ablak felé igyekezve a két folyosó kereszteződésénél éppen befordulna az oldalfolyosóra, ott majd hirtelen meglátja Larsant, s ezért esetleg tovább nyargal a főfolyosón... Ott aztán Jacques apó tartóztatja majd föl, s akadályozza meg, hogy a keleti oldalon levő ablakot kinyithassa, s a parkba ugorhasson. A gyilkosnak, ha ismeri a helyszíni viszonyokat (s ebben egy pillanatra sem kételkedtem), nagy sietségében okvetlenül ezt a megoldást kell választania! Ez alatt a keleti ablak alatt ugyanis tényleg volt egy pázsitos földhányásféle, ellenben a többi ablakok mind olyan magasan nyíltak az árkok fölött, hogy azokból bajos lett volna leugrani nyaktörés kockázata nélkül. Egyébként minden ablak és ajtó gondosan be volt zárva, ideértve a lomkamra ajtaját is, mely a főfolyosónak ezen a végén volt - s minderről még gyorsan meg is győződtem.

Miután kijelöltem a Jacques apó helyét, s láttam, hogy tényleg már ott is van az öreg, Stangerson professzort helyeztem el, mégpedig a lépcsőház emeleti pihenőjén, nem messzire leánya előszobájának ajtajától. Minden valószínűség mellett szót, hogy mihelyt a gyilkost meglepem, ez egyenesen az előszobán keresztül fut majd a folyosóra, nem pedig a budoáron keresztül, melyben az ápolónők tartózkodnak, s melynek ajtaját esetleg maga Stangerson kisasszony reteszelhette el, ha - mint gondoltam - ő is a budoárba menekült, hogy *ne találkozzék a gyilkossal; akinek jövetelét előre tudta*. De akárhogyan is, a folyosóra fog ki-menekülni, ahol embereim *minden lehető útírányt elzárnak előre*... Amint kiér a folyosóra, balra, közvetlenül a közelben, Stangerson professzort pillantja meg - erre jobbra nyargal, az oldalfolyosó felé -, a két folyosó metszésénél azonban - mint azt előbb már kifejtettem - balra Larsan Frigyet fogja észrevenni, aki az oldalfolyosó végén vár rá; szemközt pedig Jacques apó alakja tűnik föl, a főfolyosó végén! Stangerson és én majd a gyilkos után rohanunk, a másik kettő várja... A kezünk közt lesz!... Nem menekülhet többé!... Ezt a tervet találtam legokosabbnak, legbiztosabbnak - és a legegyszerűbbnek is! Ha közülünk valakit a budoár ajtaja mögé állíthattunk volna fel, amely közvetlenül a Stangerson kisasszony szobájába nyílik - némelyek számára, akik nemigen gondolják végig a dolgokat, talán ez tetszett volna a legcélrányosabb haditervnek -, mert így egyenesen, két ajtaján keresztül támadhattunk volna a szobára, melyben a gyilkos tartózkodott; vagyis a budoár és az előszoba ajtaján keresztül. De a budoárba csak a szalonon keresztül lehetett volna bejutni, márpedig ennek az ajtaját a nyugtalankodó Stangerson kisasszony eleve gondosan elzárta. Ilyenformán aztán ez a megoldás, mely bármely városi rendőrtizedesnek eszébe juthatott volna, számunkra keresztülvihetetlen volt. Én azonban, aki kénytelen vagyok alaposan végig is gondolni a dolgokat, azt mondom, hogy még abban az esetben is, ha szabadon rendelkezhettem volna a budoárral, eredeti tervem mellett maradtam volna, mert minden egyéb támadási kombináció, a szoba ajtajain keresztül - *elválasztott volna bennünket egymástól a döntő összeütközés pillanatában*, míg az én megoldásom *mindannyiunk erejét egyesítette a közös harcra!* S ez a harc oly terepen volt meg-

vívandó, melyet csaknem matematikai pontossággal állapítottam meg!... Ez a hely két folyosó metszési pontja volt.

Miután embereimet így elhelyeztem, kisiettem a kastélyból, s a létrához futottam, melyet ismét a falhoz támasztottam. Ezután - a revolverrel kezemben - megindultam fölfelé.

Ha valaki talán mosolyogna ezen a sok előzetes óvatossági rendszabályon, egyszerűen a „Sárga szoba” rejtélyét ajánlom figyelmébe, valamint mindazt a többi bizonyítékot, melyek a gyilkos hallatlan agyafúrtságára vallanak. S különben is, ha valaki túlságosan aprólékosnak találja ezeket az okoskodásokat egy oly pillanatban, mikor az ember minden idegének a mozdulat, az elhatározás és a cselekvés gyorsaságától kell megfeszülnie, tessék meggondolni, hogy egy oly terv részleteit közöltem itt, mely éppen annyi gyorsasággal fogant meg és került kivitelre, amennyi lassúságot és körülményességet igényel az, hogy itt érthetően vázoljam a tollammal. Szükségem volt erre a pontosságra és lassúságra, mert csak így lehetek biztos afelől, hogy nem hanyagolok el semmit annak a csodálatos eseménynek az előzményeiből, mely számomra - míg csak valami új és természetes magyarázatot nem találok - Stangerson professzor minden elméleténél fényesebben igazolja *az anyag megsemmisülését*, sőt az anyagnak *egy pillanat alatt való megsemmisülését!*...

AZ ANYAG MEGSEMMISÜLÉSÉNEK KÜLÖNÖS TÜNEMÉNYE

(Rouletabille József feljegyzéseinek folytatása)

Újra itt vagyok az ablakpárkánynál - folytatja Rouletabille -, homlokom ismét a párkány fölé emelkedik, s a függönyök résén keresztül, mely ugyanolyan nagyságú, mint volt, készülök bepillantani a szobába, s égek a kíváncsiságtól, vajon milyen helyzetben látom újra a gyilkost... Talán még mindig hátat fordít az ablaknak?... Az asztalnál ül?... Ír?... Vagy hátha már nincs is itt?... De akkor hogyan menekült volna el?... Hiszen a létrája nálam van!... „Hidegvér! hidegvér!” - ismételve magamban... Fejem följebb emelkedik, már belátok... A gyilkos bent van, újra magam előtt látom hatalmas hátát, melyet a gyertyafényben szétvetődő árnyékok fantasztikus formájúvá tesznek. Már nem ír, és a gyertya már nincs a kis íróasztalon. A gyertya a parketton van, s az ember előtte áll, és föléje hajol. Furcsa pozitúra, de nekem éppen előnyös. Kezdem visszanyerni a nyugodtságot. Feljebb megyek. Az utolsó létrafokon állok, bal kezem megragadja az ablak könyöklőjének a párkányát. Amint a siker pillanatát átérzem, szívem ismét hevesen dobog. Revolveremet a fogaim közé szorítom. Most már jobb kezem is megfogja a párkányt. No most!... Még egy szükségszerűen erős mozdulat, s csuklóm és karom lendülete az ablakba emel... Jaj, de a létra!... No, ezen már nem segíthetek... Kénytelen vagyok lábammal erősen nekifeszülni a létrának, s amint föllendülök róla, érzem, hogy meginog... Aztán végighorzsolódik a falon, s a földre csúszik!... De térdem már fönt van a párkányon... Oly gyorsasággal, amelynél gyorsabban már nem lehetséges, fönn termek a könyöklőn... S a gyilkos mégis gyorsabb volt nálam! Meghallotta a létra súrlódását a falon, s látom, amint a roppant hát hirtelen fölemelkedik... az ember föláll és megfordul!... S látom az arcát!... Jól láttam-e?... A gyertya lenn volt a parketton, s csak a lábszárát világította meg teljesen. Az asztal magasságától fölfelé már csak árnyak imbolyogtak a szobában, az éjszaka sötétje... Egy nagy hajú, szakállas fejet láttam... Örült tűzű szemeket s egy sápadt arcot, melyet kétoldalt vastag pofaszakáll keretezett... A színe, amennyire ebben a kétes homályban láthattam, vörös volt... legalábbis úgy rémlett... Teljesen ismeretlen vonások... Egészében véve ez volt a benyomásom erről a ködös, reszkető sötétben rám meredő emberi arcról... Nem ismertem ezt az arcot, *vagy legalábbis nem ismertem föl!*

Most! Most!... Fő a gyorsaság!... Gyorsan, mint a szél, mint a vihar, mint a villám!... De sajnos, vannak bizonyos mellőzhetetlen mozdulatok, amelyeket meg kell előbb tenni... Mialatt ezeket a mozdulatokat megtettem, vagyis míg a párkányra lendítettem magam, míg térdemet fölhúztam, s a lábamat is sikerült a párkányon megvetni, az alatt a gyilkosnak, aki észrevette, hogy az ablakban megjelentem, elég ideje volt egy ugrással az előszobaajtónál teremni, s amint előre láttam, azon keresztül kifelé menekülni... Revolveremet megmarkolva, utánavettem magam, s ordítottam: „Ide hozzám, emberek!”

Nyílsebességgel nyargaltam át a szobán, de közben mégis észrevettem, hogy *az asztalon egy levél hever!* Az előszobában majdnem megragadtam a gyilkost, mert az alatt, míg a folyosóra nyíló ajtó kilincsét kereste, körülbelül egymásodpercnyi időt vesztett. Az ujjaim már-már elérték, de ebben a pillanatban rám csapta az ajtót, mely az előszobából a főfolyosóra nyílik... Mégis valósággal szárnyakon röptem utána, s a folyosóra érve, alig három méternyi távolságban nyargaltam a nyomában... Velem egy vonalban Stangerson professzor is a sarkában volt... A gyilkos, megint csak úgy, amint előre kiszámítottam, az előszobából jobbra fordult, vagyis előre előkészített menekülési útján próbált elillanni... Kiáltottam: „Jacques apó! ide! Larsan, hozzám!”... Nem menekülhetett meg többé... Vad örömmordításban törtem ki... A gyilkos most a két folyosó keresztezési pontjára ért, alig két másodperccel előzve meg

bennünket, s e pillanatban bekövetkezett az a sorsdöntő összetalálkozás, az az elkerülhetetlen összeütközés, amelyet előre kiterveztem! Mindannyian egymásnak rohantunk a keresztezési ponton: én és a professzor a főfolyosónak az egyik, Jacques apó a másik vége felől. Larsan Frigyes pedig az oldalfolyosóról... Oly erővel rohantunk össze, hogy majdnem földöntöttük egymást...

De a gyilkos nem volt sehol!...

Elképedt, megrettent tekintettel meredtünk egymásra az előtt a képtelen, irreális eredmény előtt: *a gyilkos eltűnt!...*

Hol lehet?... Hol lehet?... Hol lehet?... Egész lényünk ezt a kérdést lihegte: *Hol lehet a gyilkos?*

Felkiáltottam, s ebben a kiáltásban több volt a düh, mint a rémület:

- Képtelenség, hogy el tudott volna menekülni!...
- Már elértem az ujjaimmal! - lihegte Larsan Frigyes.
- Itt volt, éreztem az arcomon a leheletét! - dűnnyögte Jacques apó.
- Mi is megérintettük már! - bizonykodtam, Stangerson professzorral együtt...

Hol lehet?... Hol lehet?... Hol lehet?...

Mint a bolondok futkároztunk ide-oda a két folyosón, az ajtókat és ablakokat vizsgálgatva... Valamennyi zárva volt, tökéletesen zárva... Senki sem nyithatta ki egyiket sem, mert mindet érintetlen állapotban találtuk... S különben is, ha valamelyik ajtón vagy ablakon menekült volna ki ez az ember, vajon ez a menekülés nem volna-e még csodálatosabb magánál az eltűnésnél is, mikor oly alaposan körülfogtuk, hogy egyetlen mozdulatot sem tehetett, amit ne ellenőrizhettünk volna?...

Hol lehet?... Hol lehet?... Nem menekülhetett el se ajtón, se ablakon keresztül... S a testünkön sem hatolhatott keresztül!...

(Itt közbevetem, hogy mikor ez a rejtély később megoldódott, mégpedig Rouletabille csodálatos logikájú magyarázata nyomán, kiderült, hogy a gyilkos csakugyan nem használt semmiféle ajtót, ablakot vagy lépcsőt - amit „a bíróság egész egyszerűen nem akart tudomásul venni”.)

Megvallom, e pillanatban tönkre voltam silányítva. Elvégre is a folyosót lámpa világította be, és sehol sem volt rajta se süllyesztő, se titkos ajtó, se más olyan valami, aminek a segítségével el lehetett volna rejtőzni. Eltoltuk helyükből a karosszékeket, s fölemeltük a képeket... Sehol semmi!... Még egy nagy porcelánvázába is bebújtunk volna, ha lett volna egy ilyen váza a folyosón!

17 AZ ÉRTHETETLEN FOLYOSÓ

(Rouletabille József feljegyzéseinek folytatása)

Stangerson kisasszony váratlanul megjelent előszobája küszöbén - olvassuk tovább Rouletabille noteszkönyvében. - Mi csaknem ajtaja előtt álltunk a folyosón, ahol az imént ez a lehetetlen esemény történt. Vannak pillanatok, amelyekben úgy érzi az ember, hogy agyveleje ezerfelé reped... Mikor golyó fűrődik a fejbe, s a koponya szétpattan, a logika gócpontja szerteloccsan, s az értelem darabokra szakad - kétségkívül ez az érzés hasonlítható csak ahhoz, amely e pillanatban feldöntött és elpusztított bennem minden egyensúlyt, gondolkozó énemet végsőkig megingatva... Ó, egy logikus gondolatépítmény szellemi csődje, súlyosbítva a fiziológiai látás tényleges csődjével, mikor pedig a szemek még világosan tudnak látni... Hát nem szörnyű csapás ez az agyvelőre?...

Szerencsére, Stangerson Matild megjelent előszobájának a küszöbén. Láttam őt, s ez a látvány elterelte gyötrődő és zilált gondolataimat... Éreztem illatát... a fekete ruhás hölgy parfümjét... Ó, édes, drága fekete ruhás hölgy, akit sohasem látok többé!... Istenem, tíz évet, az életem felét adnám oda, ha ismét láthatnám őt!... De jaj, nem találkozom vele soha, csak a parfümje száll felém néha, ez az ismerős illat, zsenge ifjúságom éveiből...

(Mikor ezeket a sorokat írta Rouletabille József, tizennyolc éves volt... s máris ifjúsága emlékeit siratta!... Híven közlöm az olvasóval barátom feljegyzéseinek szövegét, noha ismételnem kell, hogy a fekete ruhás hölgy epizódja nincs szoros összefüggésben a „Sárga szoba” titkával. Nem tehetek azonban róla, ha az általam nyilvánosságra hozott följegyzések során Rouletabille néha ifjúságáról elmereng!)

Ó, fekete ruhás hölgy, a te édes illatodnak szívemet szorongató emléke az, amely most e felé a másik hölgy felé fordítja érzelmeimet, aki talpig fehérben, s ugyan roppant sápadtan, de oly tökéletes szépségben áll előttem az „érthetetlen folyosó” küszöbén. Feltűzött szép aranyhaja látni engedi halántékán azt a vörös csillagot - a sebhelyet -, amely csaknem halálát okozta... Akkoriban, mikor először próbáltam a jobbik végén megragadni a józan észnek a problémának kibogozására, úgy képzeltem, hogy a „Sárga szoba” éjszakáján Stangerson kisasszony kétoldalt simán lefésült haját viselt... De hát, mielőtt beléptem a „Sárga szobá”-ba, nem is gondolhattam ezt másképpen...

Most pedig... ó, most már egyáltalán nem is gondolkodom... mióta ez a dolog történt itt ezen az érthetetlen folyosón... Csak állok, bután, a csodálatos szépségű és sápadt arcú Stangerson kisasszony előtt... Finom, álmatag fehérségű pongyola van rajta... Amint így szemközt áll velünk, túlvilági jelenségnek tűnik, egy szelíd fantomnak... Atyja odasiet hozzá, karjai közé szorítja, s fájdalmas szenvedéllyel csókolgatja... Íme, ismét az a veszély fenyegette, hogy elveszíti gyermekét, s most újra, még egyszer, visszahódította őt a pusztulás karmaiból... Szólni sem mer hozzá!... Nem kérdez semmit... Csak viszi be magával a szobába, ahová mi is követjük őket. A budoár ajtaja nyitva van, a két ápolónő rémült arca hajlik be rajta... Stangerson kisasszony ekkor megkérdi, hogy mindez a zaj mit jelent? „Hiszen olyan egyszerű a dolog” - mondogatja... Egyszerű? Egyszerű?... S elbeszéli, hogy az az ötlete támadt, hogy ma éjszaka nem a saját szobájában alszik, hanem az ápolónőknél. Tehát bement hozzájuk, s hármójukra zárta a budoár ajtaját... Ez ugyebár érthető, hiszen a bűntény éjszakája óta gyakran vannak hirtelen támadó félelmei és rettegései...

Ki érti meg mindezt? Ki érti meg ezt a szerencsés véletlent, hogy Stangerson Matild éppen ma éjszaka zárkózott be ápolónőivel, mikor *a gyilkosnak vissza kellett jönnie*? Ki érti meg, hogy a kisasszony oly kereken visszautasítja atyja akaratát, aki leánya szalonjában kíván aludni, mivel leánya annyira fél... Ki magyarázza meg, hogy az a levél, amely az előbb még a szoba asztalán volt, most már nincs ott?

Csak egy magyarázat lehetséges: a kisasszony tudta, hogy a gyilkos vissza fog jönni, megakadályozni azonban nem volt módjában, s nem is szólt a dologról senkinek, mert valami kényszerűség úgy parancsolta, hogy a gyilkos ismeretlen maradjon... ismeretlen a professzor és minden más számára... kivéve Darzac Róbertet! Mert Darzac most már okvetlenül tudja, hogy ki a gyilkos! Talán azelőtt is ismerte? Hiszen emlékezhetem rá, hogy mit mondott az Élysée kertjében: „*Hát gyilkolnom kell, hogy ön az enyém lehessen?*” Mire volna való az a gyilkosság, ha nem valamely akadály elhárítására, a gyilkos megsemmisítésére? És eszembe jut az is, amit Darzac erre a kérdésemre felelt:

- „Talán ellenére van önnek, ha leleplezem a gyilkost?”

- „Ó, a saját kezemmel tudnám megölni!” - S én megjegyeztem:

- „A kérdésemre azonban nem felelt!” - S ez így is volt! Igen, igen, Darzac annyira jól ismeri a gyilkost, hogy valósággal előre retteg a leleplezésétől, pedig saját kezével tudná megölni a gazembert! Csak két okból jár a kezemre kutatásaim során: egyrészt azért, mert kényszerítettem rá, másrészt pedig, mert így nagyobb biztonságban hitte menyasszonyát...

Bent vagyok a szobában... a Stangerson kisasszony szobájában... Nézem őt, s nézem az asztalon azt a helyet, ahol az előbb még az a levél hevert... Stangerson Matild elvette onnan a levelet... amely nyilván neki szólt... Szegényke! Mennyire remeg... Annak a rémhistóriának a hallatára remeg, amelyet a professzor most a gyilkosról elmond, hogy hogyan találtuk meg az ő szobájában, s hogyan üldöztük... De látni rajta, világosan láthatni, hogy csak akkor nyugszik meg, mikor megerősítjük, hogy a gyilkos képtelenül boszorkányos módon, mégiscsak el tudott menekülni előlünk...

S most csönd következik... Micsoda csönd!... Mindannyian együtt vagyunk, s őt nézzük: atyja, Larsan, Jacques apó és én... Mily gondolatok keringenek itt körülötte ebben a csöndben? A ma esti esemény után, az érthetetlen folyosó rejtélye után, s az után a fantasztikus tény után, hogy a gyilkos megfoghatatlan módon ismét megjelenhetett a Stangerson Matild szobájában, mindannyian csak egy dologra gondolhattunk...

Kezdve azoktól a gondolatoktól, amelyek a Jacques apó koponyájában pislogtak, azokig, amelyek a Stangerson professzor lángelméjében ragyogtak, mindannyiánk gondolatát ezek a szavak fejezhették volna ki: „Ó, te, aki ismered ezt a rejtélyt, magyarázd meg nekünk, tárd föl előttünk s akkor talán megmenthetünk!” Ó, mennyire szeretném megmenteni őt - saját magától és attól a *másiktól*!... Sírás kerülget... Igen, érzem, szememet előnti a könny ez előtt a rettenetesen eltitkolt szenvedés előtt.

És ő itt van előttem, ő, akinek olyan az illata, mint a fekete ruhás hölgy illata volt! Végre látom őt otthonában, szobájában, ahol nem akart engem fogadni, ebben a szobában, amelyben *hallgat*, egyre hallgat... A „Sárga szoba” végzetes órája óta mindannyian e körül a láthatatlan és néma nő körül forgunk, s gyötrődünk: vajon mit *tudhat* ő? S ez a mohó vágy, amellyel mi is tudni akarunk, az ő számára bizonyára csak eggyel több gyötrelmet jelent! Ki mondja meg, vajon, ha majd csakugyan tudni fogunk, nem jelent-e az ő titkának ismerete egy még szörnyűbb tragédiát, mint amelynek a jelenetei itt eddig lejátszódtak? Ki tudja, hogy nem halna-e bele a megfejtésbe? S mégis, már csaknem belehalt ezekbe a szörnyűségekbe, s mi még semmit sem tudunk... Hagyján, hogy a többiek nem tudják... de én... de én sem!... Ó, csak rájöhetnék egyszer, *ki* az az ember? Megoldanám az egész rejtélyt! Ki lehet? Ki lehet?...

Míg annak az embernek a kilétét meg nem tudom, hallgatnom kell Stangerson Matildra való tekintettel... Mert bizonyos, hogy Matild tudja, mily módon távozott az ismeretlen a „Sárga szoba”-ból, s mégis hallgat... Így én sem beszélhetek... De ha egyszer megtudom, *ki* volt az, majd *ő*vele magával beszélek!...

Stangerson kisasszony most ránk néz, de oly furcsán, mintha messzire nézne valahová, mintha nem is volnánk a szobájában... A professzor töri meg a csendet. Kijelenti, hogy ezután nem fogja elhagyni leánya lakosztályát... A leány hiába igyekszik ellenszegülni atyja akaratának, Stangerson most el van tökélve. Még ma éjszaka idehurcolkodik, mondja... A következő pillanatban pedig már csak a leánya egészségéért aggódik, megdorgálja, amiért felkelt, s aztán gügyögve dédelgeti, mint egy kisgyermeket... Mosolyog reá, s nem is tudja már, mit beszél, és mit csinál... A híres professzor elveszti a fejét... s értelmetlen szavakat ismételget... most tör ki rajta a belső, elfojtott, nagy nyugtalanság és tanácstalanság... És mi, többiek, mi sem vagyunk másként... Stangerson kisasszony ezt az egyszerű szót ejti ki: „Apa, apa!” - de hangja oly fájdalmas, hogy a professzor zokogni kezd tőle. Jacques apó elérzékenyülten szipákol, s magának Larsan Frigyesnek is el kell fordulnia, hogy megindultságát leplezze... Én sem bírom tovább, nem gondolkodom, nem érzek többé, az öntudat legalsó fokán vergődöm... Az ájulás kerülget...

Éppen, mint én, Larsan Frigyes is első ízben áll szemtől szembe Stangerson kisasszonnyal, a „Sárga szoba” esete óta. Éppen, mint én, ő is mindent elkövetett, hogy beszélhessen a szerencsétlen úrnővel, de őt is épp oly kevésbé fogadta, mint jómagamat. Neki is, nekem is mindig ugyanazt a feleletet adták: a kisasszony nagyon gyöngének érzi magát, senkit sem fogadhat, a vizsgálóbíró kérdései is rendkívül kimerítették... Nyilvánvalóan sehogyan sem akart segíteni nekünk a nyomozás munkájában, ami engem nem is lepett meg, de amin Larsan Frigyes annál jobban csodálkozott... Persze nekem is, Larsannak is más-más ötletünk van a büntény kibogozására...

Mindenki sír... S én azon kapom magam, hogy bensőmben egyre ezt ismételgetem: „Meg kell mentened őt!... Meg kell mentened saját akarata ellenére is!... Meg kell mentened, mégpedig úgy, hogy *az az ember egy szót se szóljon!*” Az az ember! Ki? A gyilkos!... Elő kell kerítened, s el kell némitanod!... De hiszen Darzac elég érthetően kifejezte, hogy azt az embert csak úgy lehet elnémitani, ha megöli valaki! Ez a Darzac ajkáról kicsúszott mondat végső, logikus következménye!... Hát volna jogom megölni a Stangerson kisasszony merénylőjét?... Bizonyára nem... Ó, de csak odáig juthatnék már!... Csak egyszer igazán szembe nézhetnék vele, valódi, hús- és vér-lényével... Vagy csak a hulláját láthatnám, ha már élve nem kerülhet a szemem elé!...

Ó, hogyan adjam tudtára ennek a drága nőnek, aki reánk se néz, annyira csak a saját rémülete és atyja kétségbeesése foglalkoztatja e percben, hogyan adjam tudtára, hogy mindenre képes volnék, csak hogy megmenthessem őt... Igen, igen... újra meg kell ragadnom a józan észnek a jobbik végét... s csodákat fogok művelni!...

Egy lépést teszek felé... beszélni akarok vele... könyörögni akarok hozzá, bízzék bennem... Pár szóval tudtára akarom adni, pár olyan szóval, amit csak ketten értünk, hogy én már tudom, a gyilkos hogyan menekült ki a „Sárga szoba”-ból... Hogy én már félig kitaláltam fájdalmas titkát, s szívem teljes részvéte az övé... De kezének egy bágyadt intése máris arra kér bennünket, hogy hagyjuk el, fáradt, azonnal nyugalomra van szüksége... Stangerson professzor felkér, hogy menjünk vissza, ki-ki a saját szobájába... Köszönetet mond és kiküld... Larsan Frigyesel együtt köszönünk, s Jacques apótól követve, a folyosóra megyünk. Hallom, amint Larsan a fogai közt mormogja: „Furcsa, furcsa!...” Int, hogy kövessem a szobájába. A küszöbön még visszafordul, s odaszól Jacques apóhoz:

- Látta? Jól látta?

- Kit?
- A gyilkost?
- Hogy láttam-e?... Nagy, vörös szakálla volt és vörös haja...
- Én is így emlékszem rá - szóltam.
- Én is - mondta Larsan Frigyes.

Egyedül maradtunk a nagy Freddel, hogy szobájában meghányjuk-vessük a dolgot. Egy teljes óra hosszáig tartott megbeszélésünk. Világos, hogy Fred - hozzám intézett kérdéseiből, előttem kifejtett magyarázataiból ez tűnik ki - meg van győződve - dacára saját szeme, valamint az én és mindannyiunk szeme tanúbizonyságának -, hogy a gyilkos valamilyen titkos kijáratban tűnt el a kastélyból, melyet bizonyára jól ismer.

- Mert ismernie kell a kastélyt - mondta -, jól kell ismernie...
- De hiszen annak az embernek meglehetősen magas, karcsú alakja volt...
- Éppen a kellő alakja volt... - mormogta Fred.
- Értem önt - feleltem -, de hogyan magyarázza meg a vörös szakállt és a vörös haját?
- Sok szakáll és sok haj... sok a jóból! Álszakáll, paróka! - mondta gúnyosan Larsan.
- Ön nagyon is siet a véleményével... Mert már előre Darzac Róbertre gondol mindig... Hát nem tud erről letenni végre?... Én, a magam részéről, bizonyos vagyok benne, hogy ő ártatlan!
- Annál jobb! Magam is így szeretném... De hát igazán minden ellene szól... Láttam a szőnyegen levő lábnyomokat? Jöjjön, nézzük meg!...
- Már láttam... Ugyanazok az elegáns nyomok, mint a tó partján...
- És ezek a Darzac Róbert nyomai... Tagadhatja ezt?
- Ami igaz, az igaz... azok a nyomok csakugyan megtéveszthetik az embert!...
- És észrevette, hogy a nyomok *nem térnek vissza*? Mikor az az ember kijött a szobából, s mi üldözőbe vettük, nem hagyott nyomokat maga után...
- Az az ember talán már órák óta bent lehetett a szobában, s így a cipőjéről felszáradhatott a sár... Azután meg valósággal lábujjhegyen menekült előlünk... A futását csak látni lehetett, hallani nem!

Hirtelen félbeszakítottam ezt a céltalan, logikátlan szószaporítást, amely nem is volt méltó hozzánk. Intettem Larsannak, hogy figyeljen...

- Odalenn... hallja?... most csuktak be valami ajtót...

Felpattantam, Larsan követett. Lementünk a földszintre, s kiléptünk a kastély elé. Larsant a kiugró kiképzésű rész felé vezettem, amely fölött a terasz és az oldalfolyosó ablaka van. Ujjam az ajtóra mutatott, amelyet nemrégiben még nyitva találtam, s amely most zárva fogadott. Alsó részén világosság szivárgott ki...

- Az erdőkerülő? - mondta Fred.
- Menjünk be! - súgtam.

S elszántan - de vajon *mire*?... arra-e, hogy az erdészt fogom bűnösnek tartani? Igazán nem tudnám megmondani, de elszántan az ajtóhoz léptem, s keményen megkopogtattam.

Itt most megjegyezhetné valaki, hogy az erdőkerülő ajtajához való visszatérésem talán üres késlekedés volt, hogy első kötelességünk inkább a parknak, a kastély környékének a felkutatása lett volna, ha már a gyilkost a folyosón elszalasztottuk...

Erre az ellenvetésre csak ezt válaszolhatom: a gyilkos oly módon tűnt el a folyosóról, hogy véleményünk szerint a történetek után már *sehol sem lehetett*. Elvégre a kezünk közül párolgott el, amikor már szinte a markunkban tartottuk, tehát hogyan gondolhattuk volna, hogy most majd kézrekeríthetjük odakint, a park éjszakai titokzatossága közepette?... Hiszen jeleztem már, hogy az eltűnés milyen megrendítő és felforgató hatással volt az agyamra!...

... Mihelyt kopogtattam, kinyílt az ajtó, s az erdőkerülő csöndes hangon kérdezte, mit akarunk? Ingeben volt, és éppen lefeküdni készült; az ágy még meg se volt vetve...

Beléptünk, s csodálkozva kérdeztem:

- Nini, hát maga még le sem feküdt?

- Nem - felelte nyers hangon -, körüljártam a parkot meg az erdőt... Most jöttem vissza... és nagyon álmos vagyok... Jó éjszakát!...

- Figyeljen ide - szóltam rá -, a maga ablaka mellett az előbb egy létrát találtunk...

- Miféle létrát?... Én semmiféle létrát se láttam... Jó éjszakát!

S egyszerűen kinézett bennünket.

Odakint vizsla szemmel figyeltem Larsant. Arcán egy vonás se rezzent.

- Nos? - kérdeztem...

- Nos? - kérdezte vissza Larsan...

- Ez a dolog nem nyit ön előtt új perspektívát?...

Rosszkedve nyilvánvaló volt. Miközben visszatértünk a kastélyba, hallottam, amint mormogja:

- Nagyon különös... igazán nagyon különös volna, ha ebben a tekintetben csalódnám!...

S úgy rémlett, hogy ezt a mondatot inkább nekem szánta, semmint önmagának mondta.

Még hozzátette:

- Mindenesetre, most már egykettőre rendbe jövünk... A mai napon minden kiderül!

ROULETABILLE EGY KÖRT VON A HOMLOKDUDORAI MÖGÖTT...

(Rouletabille József feljegyzéseinek folytatása)

Szobáink küszöbén elváltunk egymástól, egy mélabús kézzsorítással... Én örültem, hogy végre felkelhettem ebben az eredeti, rendkívül intelligens, de roppant rendszertelen agyvelőben a saját tévedésének némi, halvány sejtelmét... Egyáltalán nem feküdtem le. Bevártam a virradatot, s lementem a kastély elé. Körüljártam az épületet, s gondosan megvizsgáltam minden nyomot, amely közeledett felé vagy távolodott tőle. De annyira össze voltak keveredve és zavarva, hogy nem tudtam belőlük kiokosodni. Különben is meg kell itt jegyezmem, hogy egyáltalán nem szoktam túlzott fontosságot tulajdonítani azoknak a külső jeleknek, amelyek egy-egy büntett lefolyása után hátramaradnak. Az a módszer, amely a bűnösre a lábnyom után következtet, teljesen kezdetleges. Nagyon sok lábnyom egyezik egymással, tehát az a helyes eljárás, ha az ember legfeljebb kezdetben szerez általuk némi eligazítást, amelyet azonban semmi esetre sem szabad bizonyítéknak tekinteni!

Akárhogyan is áll a dolog, nagy zavarodottságomban a díszudvarra vetődtem, s az ott látható mindenféle nyom fölé görnyedve, kerestem azt az első útbaigazítást, amelybe megkapaszkodva, némi következtetési alapra tehessek szert, aztán végre-valahára logikus gondolatsort fűzhessek az érthetetlen folyosó eseményeiről... Hogyan gondolkodjam?...

Ó, jobbik végén fogni meg a józan ész! Itt ülök kétségbeesve, az elhagyott díszudvar egyik kövén... Istenem, mit csinálok itt, már több, mint egy órája?... Azt, amit a legostobább rendőr csinálna csak... Úgy futok a tévedés után, mint egy legutolsó detektívecske, aki nyomokat szaglász, amelyek elvégre azt mondják, amit éppen akarnak - amelyek arra terelik az ember gondolatát, amerre nekik tetszik!...

Valóban, most úgy érzem, hogy az értelmesség ranglétráján, még azoknál a nyomozófiguráknál is alábbra való vagyok, akiket a modern detektív regények írói találtak ki, s akik Edgar Poe vagy Conan Doyle módszerei után sántikálnak... Ó, ti regénybeli detektív hősök, akik az ostobaság egész hegyormait építitek fel egyetlen lábnyomra, amely a homokos talajon hátramaradt, vagy egy kéz lenyomatára egy falon! Te is ilyen vagy, Larsan Frigyes koma, ilyen regénybeli nyomozó lángész... Öregem, te is túlságos buzgósággal olvastad Conan Doyle-t!... Sherlock Holmes után indulsz, s olyan ostobaságokat fogsz elkövetni, a detektívmorfondírozásnak olyan képtelenségeit, amilyenek még a könyvekben sincsenek!... Egy ártatlant fogsz lecsukadni!... A te Conan Doyle-os módszeredd már meg tudtad nyergelni a vizsgálóbíró, meg a rendőrség főnökét... és mindenkit!... Most még egy utolsó, döntő bizonyítékra vársz... egy utolsó!... Ó, te szerencsétlen, inkább mondd, hogy az elsőre, a legelsőre! Amit az érzékek nyújtanak, az mind nem lehet elegendő bizonyíték! Hiszen én is görnyedeztem a látható nyomok fölött, de csak azért, hogy megnézzem, *beillenek-e abba a körbe, amelyet értelmem rajzolt!* Ó, hányszor volt ez a kör kicsiny és szűk, de mégis, mindannyiszor végtelenül nagy és hatalmas is volt, mert nem zárt körül egyebet, csak az igazságot! Igen, igen, esküszöm, a látható nyomok mindig csak szolgálaim voltak, és sohasem lettek úrrá fölöttem! Sohasem változtattak oly szörnyeteggé, aki még a teljesen vak embernél is borzasztóbb, azaz: azaz tévesen látó emberré! S azért fogok diadalt aratni tévedéseden és állati kezdetlegességű elmefuttatásaidon, Larsan Frigyes!...

Hát mi ez? Hát mi történt velem? Hát csak azért, mert ma éjszaka először fordult elő, hogy az érthetetlen folyosón valami olyasmi történt, ami úgy *látszik*, nem akar beilleni a józan eszem által rajzolt körbe, azért most már itt kell kóborolnom, orromat a sárba nyomkodva, csak úgy,

találomra, akár a sertés, amely pocsolyában holmi tápláló szemét után turkál? Hej, barátom, Rouletabille, fel a fejjel!... Lehetetlen, hogy az, ami az „érthetetlen” folyosón történt, ne illeszkedjék bele az értelmű által rajzolt körbe!... Hiszen ezt te tudod!... Tudod!... Nohát akkor fel a fejjel!... Gyúrd a két kezedd a homlokod dudorait, és jusson eszedbe, hogy mikor azt a kört elmédben megrajzoltad, mint ahogy a papírlapra cirkalmaz ki az ember valamely pontos geometriai ábrát, *a jobbik végén fogtad meg a józan eszedet!*

Nohát akkor, gyerünk!... eredj föl újra az „érthetetlen” folyosóra s támaszkodj rá a józan eszed jobbik végére, akárcsak Larsan Frigyes a sétatotjára - s hamarosan bebizonyíthatod, hogy a nagy Fred közönséges, nagy számár!

Október 30., délben.

ROULETABILLE JÓZSEF

Így gondolkodtam... így cselekedtem... Égő, lüktető fejjel felmentem a folyosóra, s íme, anélkül, hogy valami olyan újabb dolgot találtam volna, amit az éjszaka még nem vettem észre, józan eszemnek a jobbik vége oly szörnyű dologra mutatott rá, hogy valósággal meg kell most már kapaszkodnom bele, hogy el ne essem.

Ó, de most még sok erőre lesz szükségem, hogy rátaláljak azokra az érzékelhető nyomokra is, melyek beleilleszkedjenek abba a kibővült, szélesebb körbe, amit most rajzoltam meg homlokdudoraim mögött!

Október 30., éjfél.

ROULETABILLE JÓZSEF

ROULETABILLE VENDÉGÜL LÁT A BÁSTYA KOCSMÁBAN

Rouletabille csak utóbb adta át nekem azt a noteszt, amelybe az „érthetetlen” folyosó eseményeit írta le részletesen, mindjárt a rejtélyes éjszaka után következő reggelen.

Aznap, mikor kimentem hozzá Glandier-ba, természetesen a lehető legaprólékosabban elbeszélte nekem ezeket a dolgokat, amelyeket most már az olvasó is jól ismer. Elmondta még Rouletabille azt is, hogy a héten pár órára Párizsban is bent járt, de szavaiból úgy vettem ki, hogy nemigen tudott meg semmi olyasmit, aminek hasznát vehette volna.

Az „érthetetlen” folyosó eseménye az október 29-éről 30-ára virradó éjszakán következett be, vagyis három nappal a kastélyba való visszaérkezésem előtt, mivelhogy november 2-án kaptam barátom hívó sürgönyét, hogy jöjjenek, mégpedig revolverekkel.

S most itt ülök Rouletabille szobájában; barátom éppen most fejezte be elbeszélését...

Mialatt beszélt, szüntelenül tapogatta és simogatta annak a csíptetőnek a domború üvegeit, amelyet szobája kis asztalán talált, s abból a nyilvánvaló örömből, melyet neki ez a csíptetővel való babrálgatás okozott, észrevehettem, hogy ez a szemüveg azok közé az érzékelhető nyomok közé tartozik, melyek beleillenek abba a körbe, amit Rouletabille „a józan ész jobbik végé”-vel vont... Az a bizarr, páratlan mód, ahogyan gondolatait pompásan találó kifejezésekkel érzékelteti, nem is lepett már meg; viszont igaz, hogy az ember gyakran csak úgy érthette meg ezeket a nagyszerű mondatokat, ha a gondolatokkal már eleve tisztában volt... Rouletabille József gondolataiba pedig nem egykönnyen lehetett behatolni... Ennek a gyerekeembernek a gondolkodásához hasonló különös valamit még nem tapasztaltam életemben. Rouletabille úgy járt közöttünk az ő furcsán működő agyvelejével, hogy, hogy nem is sejtette, mennyire meglepi, sőt valósággal mellbe vágja vele embertársait. Az emberek utánafordultak ennek a sajátos logikájú léleknek, valósággal utánabámészkodtak, mint ahogy az utcán feltűnő, bizarr alakok után forgatja a nyakát a kíváncsiság. S mint ahogy ilyenkor szokás kérdezősködni: „Honnan jön ez az ember? Hova megy?” - úgy tűnődtek azon is: „Mi fán termett ez a Rouletabille-logika, honnan indul ki, és hová igyekszik?” Meggyőződtem róla, hogy neki magának sejtelve sem volt eredeti gondolkodásáról, s a lehető legnyugodtabban és legtermészetesebben járt-kelt vele a világban, minden feszélyezettség nélkül. Akárcsak azok az excentrikus emberek, akik nem tudva, hogy öltözködési módjuk mennyire eltér a rendes szokásoktól, teljesen jól érzik magukat, bármely környezetbe kerüljenek is. Ez a gyermek tehát, aki nem tehetett természetfölötti agyvelejéről, a legközvetlenebb egyszerűséggel bökött ki szörnyű állításokat „tömörített és rövidített” logikával, melyeknek furcsa formáját mi többiek csak akkor kezdtük átérteni, ha Rouletabille végre kegyes volt, és ezt a logikát normális, jobban kifejtett alakjában is feltárta bámuló szemeink előtt...

Rouletabille megkérdezte tőlem, mit szólok mindahhoz, amit elbeszélt. Nem felelhettem egyebet, mint hogy ez a kérdés alaposan zavarba hoz - mire barátom felszólított, hogy próbáljam én is a jobbik végéről megfogni a józan eszemet...

- No jó - mondtam -, én a magam részéről úgy gondolom, hogy ebből kell kiindulni: kétségtelennek kell tekintenünk, hogy a gyilkos üldözés közben egy pillanatra legalább a folyosón tartózkodott...

Itt megakadtam...

- Pompásan indult! - kiáltotta barátom. - Hát akkor miért reked ilyen hamar kátyúba? Tovább! Erőlködjék egy kicsit!

- Megpróbálom... Tekintve tehát, hogy a gyilkos a folyosón volt, és eltűnt, mégpedig olyan módon, hogy sem ajtón, sem ablakon nem távozott, fel kell tennünk, hogy valamilyen más-fajta nyílást talált...

Rouletabille szánakozva nézett rám, hanyagul mosolygott s habozás nélkül adta tudtomra, hogy úgy gondolkodom, „mint egy vén papucs”!

- Mit mondok? Mint egy vén papucs?... Barátom, maga úgy gondolkozik, mint Larsan Frigyes...

... Mert Rouletabille most lépten-nyomon hol csodálkozó, hol megvető kifejezéseket használt Larsannal kapcsolatban... Majd azt kiáltotta: „Igazán jól érti a dolgát!” - majd meg így sziszegett: „Micsoda állat!”... S megfigyeltem, hogy ezeket a kijelentéseket aszerint váltogatja, amint a Larsan megállapításai megerősítik az ő saját okfejtéseit vagy ellene szólnak azoknak... Ez már egyik jellemző, apró tulajdonsága volt ennek a furcsa, gyerekes léleknek...

Felkeltünk, s barátom a parkba cipelt. Amint a díszudvarba jutottunk, s éppen a park kijárata felé indultunk, hirtelen falhoz csapódó ablaktáblák zaját hallottuk. Hátrafordultunk, s a kastély balszárnyának első emeletén az egyik ablakban egy bíborvörös, teljesen borotvált arcot pillantottunk meg, melyet én nem ismertem.

- Nini! - mormogta Rouletabille - Rance Arthur!...

Lehajtott fejjel, meggyorsított léptekkel haladt tovább s hallottam, amint fogai közt ezeket a szavakat morzsolja:

- Ez is itt volt az éjszaka a kastélyban?... Mit keres ez itt?...

Mikor már meglehetősen távolságban voltunk a kastélytól, megkérdeztem, ki ez a Rance Arthur, és honnan ismeri? Ekkor emlékeztetett reggeli elbeszélésére, s eszembe juttatta, hogy ez a Rance W. Arthur az az amerikai, philadelphiai tudós, akivel az Élysée estélyén oly sűrűn koccingatott.

- De hát úgy volt, hogy Rance haladéktalanul hazautazik Franciaországból! - vettem közbe.

- Persze, hogy úgy! Éppen ezért csodálkozom annyira, hogy még mindig Franciaországban látom, mégpedig pont a Glandier-kastélyban! Most reggel nem érkezhettek, de még az éjszaka sem! Tehát tegnap estebéd előtt kellett megjönnie, s én mégsem láttam! Hogy lehet, hogy a kapusék nem szóltak nekem?

Most eszébe juttattam barátomnak, hogy még egyáltalában nem mondta el nekem, mily módon tudta szabadlára helyeztetni a kapusékat?

Éppen a kapusék kis épületéhez közeledtünk, Bernier és felesége látták érkezésünket. Boldog arcukon meglegedett mosoly jelent meg. Úgy látszott, már teljesen elfelejtették átmeneti letartóztatásuk rossz emlékét. Fiatal barátom megkérdezte tőlük, hány órákor jött a kastélyba Rance Arthur? Azt felelték, hogy nem is tudnak Rance-nak a kastélyba való érkezéséről. Valószínűleg tegnap este kellett megjelenie, de nem a rácskapun jött be, mert arról nekik, a kapuséknak, tudniuk kellene. Rance, aki alkalmasint szenvedélyes turista, rendszerint így szokott érkezni. Nem akarja, hogy kocsit küldjenek eléje, hanem a Saint-Michel nevű kis falu állomásánál száll le, és onnan gyalog be, az erdőn keresztül, a kastélyig. A parkba a Szent Genovéva barlangján keresztül jut, ahol csak egy kis rácson kell átlépnie, s már bent van a telek területén...

Míg a kapusék beszéltek, láttam, hogy Rouletabille arca elkomorul, s elégedetlenséget árul el, mégpedig kétségkívül önmagával való elégedetlenséget. Nyilván idegesítette az a körülmény, hogy miután végigkutatta a helyszíni állapotokat s aprólékos gonddal járt utána mindennek és

mindenkinek Glandier-ban, most még azt is meg kell tudnia, hogy Rance Arthur „szokott” a kastélyban látogatásokat tenni!

Roszkedvűen kért magyarázatokat.

- Maguk azt mondják, hogy Rance Arthur szokott a kastélyba jönni... Nos, hát mikoriban járt itt legutoljára?

- Nem tudjuk pontosan megmondani - felelte Bernier, a kapus -, mert hiszen azalatt, míg be voltunk zárva, nem tudhattunk semmiről, és különben is az az úr nem szokott a rácskapun keresztül járni, se mikor jön, se mikor elmegy...

- No, de azt legalább tudják, hogy mikor jött ide *legelőször*?

- Ó, igen, uram... most kilenc éve!...

- Jó, tehát Franciaországba kilenc évvel ezelőtt jött először - szólt Rouletabille -, de mostanában, a maguk tudtával, ide, Glandier-ba hány ízben látogatott?

- Három ízben!...

- S a mai érkezését nem számítva, mikor jött ide legutolszor, a maguk tudomása szerint?

- Egy héttel a „Sárga szoba”-dolog előtt.

Rouletabille most az asszonyhoz fordult egy különös kérdéssel:

- *A parkett hasadékában?*

- Igen - felelt a kapusné -, a parkett hasadékában...

- Jól van - szólt Rouletabille -, estére mindenesetre legyenek készenlétben!

Ennél az utolsó mondatnál barátom a szájára illesztette az ujját, jelezve, hogy hallgatásra és titoktartásra van szükség.

Kimentünk a parkból, s a Bástyához címzett kocsmá felé indultunk.

- Szokott még a kocsmában étkezni? - kérdeztem.

- Néha.

- De persze a kastélyban is kap ellátást?

- Igen. Larsannal együtt kosztolunk, hol az ő szobájában, hol az enyémben.

- Stangerson úr nem hívta meg néha önöket?

- Egyetlenegyszer sem.

- Az önök jelenléte a kastélyban nincs terhére neki?

- Nem tudom. Ő mindenesetre úgy mutatja, mintha egyáltalán nem volnánk kényelmetlenek.

- Sohasem kérdez önöktől semmit?

- Soha! Ő az maradt, aki a büntény pillanatában volt, mikor a „Sárga szoba” ajtaja mögül kellett végigszenvednie leánya gyötrelmeit, s mikor az ajtót betörve a gyilkosnak hűlt helyét találta... Meg van győződve arról, hogy mivel a tett elkövetése idején és helyén ő maga nem volt képes a gyilkos nyomára jutni, mi sem érünk el semmi eredményt, akárhogy is törjük utólag a fejünket. De tekintettel a Larsan hipotézisére, kötelességének tartja, hogy semmiben se zavarja illúzióinkat...

Rouletabille most újra tűnődéseibe merült. Mikor ismét megszólalt, elmondta nekem, hogyan szabadította ki a kapusékat.

- Nemrégiben beállítottam Stangersonhoz, egy papírlappal a kezemben. Megkértem, hogy írja rá a következő szavakat: „Kötelezem magam, hogy két hű cselédemet: Bernier-t és feleségét mindenestre megtartom szolgálatomban, akármit vallanak is.” A nyilatkozatot alá is írtam a professzorral. Megmagyaráztam neki, hogy e sorok birtokában meg fogom szólaltatni a kapusékat, akikről biztos vagyok, hogy ártatlanok a bűntényben. Különben is a professzor eleitől fogva hitt a kapusék büntelenségében. A vizsgálóbíró megmutatta az aláírt nyilatkozatot Bernier-éknek, akik erre csakugyan vallottak. Elmondták mindazt, amiről én különben előre tudtam, hogy el fogják mondani, mielőtt megszűnik esetleges elbocsáttatásuknak a veszélye. Bevallották, hogy vadorzással foglalkoztak Stangerson birtokain, s akkor éjjel is éppen az erdőbe indultak, mikor a dráma perceiben a pavilon közelében találták őket. Azt a néhány nyulat, mellyel ily módon a professzort megkárosították, a Bástyá gazdájának adták el, aki vendégeinek ezeket sütötte meg, vagy pedig Párizsba továbbította őket. Így állt a kapusékkal a dolog, s ezt én mindjárt az első nap kitaláltam. Emlékszik még arra a mondatra, amellyel a Bástyába léptem: „Ezután csak vágott jószágot fogunk enni!” - Ezeket a szavakat éppen aznap reggel hallottam, mikor a kastély rácskapuja felé közeledtünk, s ön is hallotta, csak hogy nem vetett ügyet rájuk. Emlékezhetik rá, hogy a rácskapuhoz menet megálltunk egy pillanatra, mert a park fala előtt egy ember járt le és fel, minden pillanatban a zsebórájára nézgetve. Larsan Frigyes volt az, aki már javában dolgozott. Ekkor történt, hogy hátunk mögött megszólalt a kocsmáros, aki a küszöbről bekiáltott valakinek a kocsmá belsejébe: „Ezután csak vágott jószágot eszünk majd!”

- Mit jelentett ez az *ezután*? Mikor az embernek - mint most nekem - a legtitokzatosabb igazság felderítésén kell fáradozni, nem szabad elszalasztania semmit, sem abból, amit lát, sem abból, amit hall. Minden dolognak meg kell ilyenkor találnunk az értelmét! Úgy kellett felfognom a dolgot, hogy egy kis zárt birodalomba jutottam, melyet egy bűntény fenekestül felkavart. A logika azt diktálta tehát, hogy minden kiejtett mondatban összefüggéseket kutassak a nap nagy eseményével! Ezután: ez a szó nem jelenthetett egyebet számomra, mint: „a bűntény után”. Nyomozásom kezdetétől fogva kapcsolatot kerestem a kocsmáros mondása és a dráma között. Elmentünk ebédelni a Bástyába. A világ legtermészetesebb hangján ismételttem Mathieu gazda előtt a mondatot, s megrökönyödéséről és bosszankodásáról nyomban észrevehettem, hogy - ami legalább őt illeti - nem túloztam a mondas fontosságát. Rögtön azután megtudtam a portásék bezárását. Mathieu gazda úgy beszélt ezekről az emberekről, mint jó barátokról szokás, akiket valamiért nagyon sajnálunk. Elmémben azonnal kérlelhetetlen biztossággal kapcsolódtak össze a fogalmak... „Ezután”, vagyis miután a portásék dutyiban ülnek, „vágott jószágot kell majd ennünk”! - Fuccs a portáséknak, fuccs a vadpecsenyének is!... És hogy jutottam a „vadpecsenye” gondolatára? Az a nagy gyűlölet, melyet Mathieu gazda a professzor erdőkerülője iránt állandóan mutatott, s amelyben, mint a kocsmáros állította, a kapusék is osztoznak vele, szép csendesen a vadorzás gondolatára vezetett... Nos, mivel minden bizonnyal úgy állt a dolog, hogy a kapusék nem lehettek ágyban a dráma pillanatában, mi lehetett az oka a kint-tartózkodásuknak?

A bűntény? Ezt nem hihettem, mivel akkor már - oly okok alapján, melyeket csak később mondhatok el önnek - biztosra vettem, hogy a gyilkosnak nincs bűntársa, s hogy az egész dráma a Stangerson kisasszony és a gyilkos közös titka, melyhez a kapuséknak semmi közük. A vadorzás feltételezése mindent megmagyarázott, ami a kapusék dolgában homályosnak tetszett. Elvileg eldöntöttem tehát a kérdést, mert már csak bizonyíték kellett, melyet a kapusék lakásában kerestem. Mint tudja, bemásztam a házikójukba, s az ágy alatt vadfogó hálókát és sodronyokat találtam. „Teringettét - mondogattam magamban -, teringettét!” - hát csakugyan ezért voltak kint éjnek idején a parkban! Csöppet sem csodálkoztam, hogy a kapusék hallgattak a vizsgálóbíró előtt, s inkább túrték, hogy a bűntársi szerep gyanúja nehezédjék rájuk. Nem vallottak azonnal, s nem rukkoltak elő a vadorzással. A vadorzás bevallása

megmentette volna őket az esküdszéktől, de útilaput is kötött volna a talpuk alá, mert nem maradhattak volna tovább a kastélyban. Minthogy tehát a gyilkos merényletben ártatlanoknak tudták magukat, remélték, hogy ez hamarosan ki fog derülni, a vadorzás pedig szépecskén titokban maradhat továbbra is. Szóval ők mindenképpen ráértek a vallomással. Én azonban siettettem ezt azzal a kötelezvényvel, melyet Stangerson aláírásával hoztam nekik. Erre megadták a szükséges felvilágosítást, s szabadlábra jutottak, amiért aztán nagyon hálásak irántam. Hogy miért nem eszközöltem ki már korábban a szabadulásukat? Mert nem voltam biztos benne, hogy *csak* a vadorzásban ludasok. Azt akartam, hogy valami elhatározásra jussanak, és addig tanulmányoztam a terepet. Meggyőződésem azonban egyre szilárdabbá lett, amint a napok teltek. Az „érthetetlen” folyosó esete után, mikor szükségem lett teljesen megbízható emberekre, azonnal elhatároztam, hogy a kapusékat fűzöm magamhoz, s ekkor szüntettem meg letartóztatásukat. Hát így állunk!

Ezeket mondta Rouletabille, s én nem győztem csodálkozni az okoskodás egyszerűségén, amely őt a kapusék büntársi ügyében ily szépen az igazságra vezette. Bizonyára, ez csak egy apró-cseprő ügyecske volt, de én magamban szilárdul meg voltam győződve, hogy fiatal barátom egy napon ugyanezzel az egyszerűséggel oldja meg majd a „Sárga szoba” rettenetes éjszakájának s az érthetetlen folyosónak a titkát is!...

Megérkeztünk a Bástya kocsmába, s beléptünk.

Ezúttal nem láttuk a gazdát, hanem a kocsmárosné fogadott boldog, kedves mosollyal. Már leírtam a kocsmá belsejét, s a szőke, szelíd szemű asszonyról is ejtettem egy-két szót, aki most azonnal hozzálátott, hogy a reggelinket elkészítse.

- Hát Mathieu gazda hogy van? - kérdezte Rouletabille.

- Nem jól, uram, nem jól; még mindig az ágyat nyomja.

- Nem akar szünni a csúza?

- Nem bizony... A múlt éjjel is fel kellett kelnem, hogy morfiumbefecskendezést adjak neki. Csak ettől csitul egy kicsit a fájdalma.

Az asszony szelíd hangon beszélt, s egész lényéből szelídség áradt. Szép, kissé lusta nő volt, nagy, karikás, szerelmes szemekkel. Mathieu gazda, ha a csúz békén hagyta, nemigen hagyta békén ezt a szép asszonyt. De vajon a nő boldog volt-e dohogó, csúzos ura mellett? Az a jelenet, amelynek a minap voltunk itt tanúi, aligha mutatott ilyesmire, s mégis, a nő egész viselkedése olyan volt, hogy egyáltalán nem látszott szerencsétlennek. Eltűnt a konyhában, hogy elkészítse a lakománkat, az asztalon pedig egy üveg kitűnő almabort hagyott előttünk. Rouletabille teletöltötte a poharainkat, és pipára gyújtott, majd szép csendesen elmondta, hogy miért is hívott engem revolverrel Glandier-ba.

- Igen - kezdte s eltűnődve bámult a pipájából bodrosodó füstfelhők közé -, igen, kedves barátom uram, *ma estére várom a gyilkost!*

Itt egy kis szünetet tartott, melyet nem mertem félbeszakítani, majd így folytatta:

- Tegnap este, éppen mikor le akartam feküdni, Darzac Róbert kopogtatott a szobám ajtaján. Beeresztettem, s ő elmondta, hogy holnap reggel - vagyis ma - okvetlenül Párizsba kell mennie. Ez az utazás elkerülhetetlen sürgősségű és egyben titokzatos okokból történik. „Elkerülhetetlen sürgősségű”, mert feltétlenül mennie kell, „titokzatos” pedig, mivel lehetetlen felőle közelebbit mondania. „Elmegyek - mondta Darzac -, pedig *fél* életemet odaadnám, ha most nem kellene itt hagynom Stangerson kisasszonyt!” Nem titkolta, hogy véleménye szerint új veszély fenyegeti menyasszonyát. „Egyáltalán nem lepne meg - folytatta -, ha az éj folyamán

ismét történne valami s nekem mégis mennem kell! Csak holnapután térhetek vissza Glandier-ba!”

- Magyarázatot kértem tőle, s mindössze a következő magyarázatot kaptam. A veszély fenyegető gondolatát egyedül az a sajátságos körülmény keltette benne, hogy a kisasszonyt mindig akkor éri támadás, amikor ő távol van. Az érthetetlen folyosó éjszakáján, valamint a „Sárga szoba” éjjelén egyaránt távol kellett lennie Glandier-ból, s amennyire tudjuk, valóban nem is volt ott. Legalábbis hivatalosan, az ő kijelentései alapján, így áll a dolog. Már most, ha annak ellenére, hogy ily gondolatok gyötrik, mégis újra el akar ma távozni - így gondoltam - *akkor okvetlenül egy nálánál erősebb akarat kényszeríti erre!* Közöltem vele gondolatomat. - Csak ennyit válaszolt: „Meglehet!” Megkérdeztem, hogy az az erősebb akarat talán a Stangerson kisasszonyé? Megesküdött rá, hogy nem, s hogy elutazását teljesen önállóan, Stangerson kisasszony nélkül határozta el! Röviden, újra csak azt erősítette, hogy egy újabb merénylet lehetőségére csak annál a sajátságos összeesésnél fogva gondol, mely az ő távolléte és a gyilkos eddigi megjelenései közt fennáll, *s melyre különben már a vizsgálóbíró is figyelmeztette!* „Ha most megint történnék valami - mondta -, az egyáltalán szörnyű lenne a kisasszonyra nézve és reám nézve is! Őreá nézve azért, mert újra élet és halál között lebegne, reám nézve pedig, mert nem védhetném őt a veszedelem idején, s később ismét kénytelen volnék megtagadni a feleletet arra a kérdésre, hogy *hol töltöttem az éjszakát!* Kérem, én igen jól tudom, mivel súllyal nehezedik már reám a gyanú! A vizsgálóbíró és Larsan Frigyes már-már megvannak győződve bűnösségemről! Larsan legutóbb is, mikor Párizsban jártam, állandóan a nyomomban járt, s alig tudtam megszabadulni tőle...”

- Rákiáltottam Darzacra - folytatta Rouletabille -, hogyha tudja, ki a gyilkos, miért nem mondja meg hát a nevét? Kifakadásom nagy zavarba hozta. Réveteg hangon felelte: „Én? Én tudnám a gyilkos nevét? Kitől tudnám?” - „*Stangerson kisasszonytól!*” - vágtam közbe hirtelen... Rettenetesen elsápadt, s azt hittem, mindjárt elájul! Tehát vágásom kitűnően talált: ők ketten, Stangerson kisasszonnyal, *tudják a gyilkos nevét!*... Mikor kissé magához tért, így szólt: „Én most elmegyek, uram... Mióta ön itt tartózkodik, megtanultam nagyrabecsülni kivételes éleselméjűségét és páratlan találékonyságát... Engedje meg, hogy egy nagy szolgálatot kérjek öntől! Lehet, hogy tévedek, mikor ma éjszakára újabb merénylet bekövetkezésétől tartok... De mivel mindenre el kell készülnünk, számítok önre, hogy lehetetlenné teszi ezt a merényletet... Kérem, kövessen el mindent, hogy elkülönítse, jól őrizze Stangerson kisasszonyt. Örökdjék szobája körül, mint egy hűséges házörző eb... Ne engedje, hogy bárki is belépjen abba a szobába! Ne aludjon! Egy pillanatnyi pihenést se engedjen magának! Az az ember, akitől rettegünk, csodálatosan ravasz, amilyen talán még nem is volt a világon! S talán éppen ez a ravaszság menti meg a Matild életét, ha ön örökdni fog az éjjel. Mert lehetetlen, hogy az az ember ne szerezzen tudomást arról, hogy ön örökdik, annyira ravasz! S ha tudni fog az ön virrasztásáról, nem merészel majd megkísérelni semmit!” - „Beszélt ezekről a dolgokról Stangerson professzornak?” - „Nem!” - „Miért nem?” - „Mert nem akarom, uram, hogy a professzor ugyanazt mondja nekem, amit az előbb öntől hallottam, hogy én ismerem a gyilkos nevét! Ha ön annyira csodálkozott azon az iménti kijelentésemén, hogy a gyilkos holnap valószínűleg megint el fog ide jönni, mennyivel jobban csodálkoznék Stangerson, ha neki is ugyanezt mondanám!

... És ő talán senkinek sem hinné el, hogy az én végzetes jóslatom csupán a körülményeknek azon a titokzatos összetalálkozásán alapszik, melyben elvégre az én ártatlanságom meglehetősen gyanús színt kap... Mindezt azért mondom el önnek, Rouletabille úr, mert igazán végtelenül... nagyon... bízom önben... és tudom, hogy ön... hogy ön nem tart bűnösnek engem!...”

- A boldogtalan ember - folytatta Rouletabille -, akadozva, zavaros feleleteket adott. Nagy gyötrelmei voltak. Megesett rajta a szívem, annyival is inkább, mert jól tudtam, hogy inkább

meghal, de nem árulja el a gyilkos nevét, amint Stangerson kisasszony is inkább kínhalált szenvedne, semhogy leleplezze a „Sárga szoba” és az érthetetlen folyosó emberét! Ez az ember hatalmában tartja a kisasszonyt, vagy talán mindkettőjüket is, borzalmas és titokzatos módon... S ők semmitől sem rettegnek jobban, mint hogy Stangerson professzor megtudja, mily végzetes kiszolgáltatottságban áll leánya a gyilkossal szemben! Kijelentettem Darzacnak, hogy magyarázatai kielégítenek, s nem kívánok tőle egyéb adatot, mivel nincs módjában azokat velem közölni. Megígértem neki, hogy őrködni fogok, s egyáltalán nem alszom az éjszaka. Újra és szinte makacsul kért, hogy valóságos áttörhetetlen gátat emeljek a Stangerson kisasszony szobája, valamint az ápolónők szállásául szolgáló budoár és a szalon körül, ahol az érthetetlen folyosó éjszakája óta Stangerson professzor aludni szokott. Szóval arra kért, hogy az egész lakosztályt vegyem körül őrizettel. Ezen a makacs könyörgésen meglátszott, hogy Darzac nemcsak a kisasszony szobájába való behatolást akarta megghiúsítani, hanem már eleve *láthatóvá* is akarta tenni a gyilkos számára, mily lehetetlen a szobába jutnia, hogy az az ember ilyenformán rögtön abbahagyja a kísérletezést, és végleg eltűnjön a láthatárról! Csakis így magyarázhattam meg magamnak Darzac utolsó mondatát, mellyel elbúcsúzott tőlem: „Ha már eltávoztam, akkor talán tessék szólni Stangerson úrnak, Jacques apónak, Larsan Frigyesnek s a kastélybelieknek általában, hogy *ön támadást vár ma éjszaka!* Ilyenformán aztán egy egész őrség alakulhat ki visszatérésemig, s mindenki azt fogja hinni, hogy ez az őrsegalakítás *az ön ötlete volt!*”

- Végre elment a boldogtalan Darzac, aki azt sem tudta már szegény, mit mond, s aki hallgatásomon s annál ékebben szóló pillantásaimon láthatta, hogy én már kitaláltam az ő fájdalmas titkának legalább a háromnegyed részét! Igen, teljesen felbillent a lelki egyensúlya, hiszen kétségbeesésében hozzám jött, s ezekben a rettenetes pillanatokban elhagyta Stangerson kisasszonyt, holott a körülmények összetelálokozásának félelmes gondolata ott élt az agyában...

- Mikor eltávozott, végiggondoltam a dolgokat. Megfontoltam, hogy most ravaszabbnak kell lennem magánál a megtestesült ravaszságnál is, úgy hogyha az az ember megint eljön ma éjszaka a Stangerson kisasszony szobájába, ne is sejtse egy pillanatra sem, hogy valaki sejtje az ő érkezését! Igen!... meg kell akadályoznom, hogy bejusson, ha kell, akár vérontás árán is, de annyira mégis közelednie kell, hogy *élve vagy halva, de tisztán látható legyen az arca!* Mert végeznünk kell, meg kell szabadítanom Stangerson kisasszonyt ettől az állandóan fenyegető, lappangó veszélytől!...

- Igen, barátom - folytatta határozott hangon Rouletabille a pipáját az asztalra téve, fölhajtotta a poharát -, igen, végre látnom kell, tisztán és határozottan, annak az embernek az arcát! Csak így győződhetem meg róla, hogy ez az arc helyet foglalhat-e abban a körben, amelyet a józan eszem jobbik végével már megrajzoltam!...

E pillanatban, a hagyományos szalonnás omlettet hozva, újra megjelent a kocsmárosné. Rouletabille évődött egy kicsit a fiatalasszonnyal, aki kedvesen feleselgetett vissza.

- A menyecske határozottan jobb kedvű, mikor férje urát a csúz ágyba kényszeríti - mondta barátom. - Ha Mathieu gazda talpon van, korántsem ilyen víg!...

De én nem törődtem most sem a Rouletabille tréfáival, sem a kocsmárosné jókedvével, az én eszemben egyre csak barátom utolsó szavai jártak, s a Darzac Róbert furcsa viselkedése...

Mikor Rouletabille elkészült az omlettel, s újra egyedül maradtunk, tovább folytatta közléseit:

- Ma reggel, mikor önnek feladtam a sürgönyömet, eleinte csak úgy gondoltam a dolgot, ahogy Darzac mondta: „A gyilkos *talán* megint el fog jönni az éjjel”... Most azonban már egészen „biztosra” várom!...

- S honnan szerezte ezt a nagy bizonyosságot? Talán véletlenül...

Rouletabille mosolyogva szakított félbe:

- Hallgasson, mert különben most valami csacsiságot mondana... Biztos vagyok benne, hogy a gyilkos ma éjjel eljön! Mégpedig *ma délelőtt fél tizenegy óta vagyok benne biztos!* Vagyis már az ön megérkezése előtt is biztosra vettem, s így még azelőtt is, mielőtt Rance Arthurt megpillantottuk volna a díszudvari ablakban...

- Ó, ...igazán? - szóltam most én -, de hát miért éppen fél tizenegy óta?

- Mert fél tizenegy órakor bizonyosodtam meg arról, hogy Stangerson kisasszony ma éjjel minden módon meg akarja könnyíteni a gyilkos számára a szobájába való bejutást, éppúgy, ahogy Darzac viszont hozzám fordulván segítségért mindenáron meg akarja akadályozni a merényletet.

- Ó, ó! - kiáltottam -, lehetséges ez?...

Majd halkán tettem hozzá:

- Hiszen ön azt mondta, hogy Stangerson kisasszony imádja Darzac Róbertet...

- Úgy van... mert tényleg ez az igazság!

- Nos hát akkor nem találja különösnek, hogy...

- Ebben az egész ügyben minden egyformán különös, kedves barátom! Higgye el ezt nekem, s nem fog tévedni... Elmondtam, hogy Stangerson kisasszony asztalán a gyilkos az érthetetlen folyosó éjszakáján egy levelet hagyott hátra, amely nyomban eltűnt... mégpedig a Stangerson kisasszony zsebében... Ki tudná megmondani, vajon a gyilkos ebben a levélben nem egy találkozóra kényszerítette-e a kisasszonyt, s vajon nem éppen ma éjszakára tűzte-e ki ezt a találkozót, tudva, *hogy Darzac okvetlenül el fog távozni?*

S barátom kuncogva nevetett. Valóban, ez is olyan pillanat volt, amikor nem tudtam, hogy vajon nem üz-e valami rossz tréfát velem?

Nyílt a kocsmaajtó... Rouletabille úgy pattant fel székéből, mintha elektromos kisülés érte volna...

- Rance Arthur! - kiáltotta.

Rance Arthur ott állott előttünk, s közönyösen üdvözölt bennünket.

STANGERSON KISASSZONY MOZDULATA

- Emlékszik még az arcomra? - kérdezte Rouletabille az amerikaiától.

- Hogyne - felelte Rance Arthur -, ön az a kisfiú, akivel együtt voltunk a büfénél... (Rouletabille arca bíborszínű lett a dühtől a „kisfiú” címezésre.) Azért is jöttem most le a szobámból, hogy kezet szorítsak önnel... Maga igazán olyan derék, kedves fiúcska...

S az amerikai kezet nyújtott. Rouletabille felderülve csapott bele, majd hozzám fordulva bemutatta Rance Arthur-William urat, s mindjárt meg is hívta, hogy tartson velünk az étkezésnél.

- Nem, nem, köszönöm... Stangerson professzorral ebédelek.

Feltűnt nekem, hogy Rance tökéletesen beszéli nyelvünket, csaknem minden idegenszerű hangsúlyozás nélkül.

- Azt hittem, uram - mondta Rouletabille -, hogy már aligha lesz szerencsém még egyszer önhöz. Hiszen, ha jól tudom, úgy volt, hogy mindjárt másnap vagy harmadnap az Élysée-estély után, elhagyja a mi országunkat...

Rouletabille-lal együtt lestük az amerikai minden szavát miközben látszólag teljes közönyösséggel folytattuk ezt az udvariassági beszélgetést.

Rance violaszínbe játszó arca, petyhüdt szemhéjai, ideges rángatózásai, mind a megrögzött alkoholistára vallottak. Hogy volt tehát lehetséges, hogy ez a gyászos figura asztali vendége Stangerson professzornak? Hogyan lehetett meghitt barátja a híres tudósnek?

Pár nappal később megtudtam - mégpedig Larsan Frigyesről, akit szintén igen meglepett és megzavart az amerikai megjelenése, s rögtön tudakozódott felőle -, megtudtam, hogy Rance éppen az óta a tizenöt év óta lett megrögzött alkoholistává, amióta Stangerson és leánya eljöttek Philadelphiából. Abban az időben, amikor még Amerikában éltek, jó ismeretségben voltak, és gyakran érintkeztek Rance Arthurral, aki az Újvilág egyik legjelesebb frenológusa volt. Új és ötletes kísérleteket végzett, melyek hatalmas lépéssel segítették előbbre Gall és Lavater tudományát. S végül azt is javára kellett írunk Rance Arthurnak, hogy miért is fogadták olyan szívesen Glandier-ban: az amerikai tudós ugyanis egy ízben igen nagy szolgálatot tett Stangerson kisasszonynak, mert saját élete kockáztatásával fékezte meg a Matild kocsijának megvadult lovait. Sőt az is valószínű volt, hogy ennek az eseménynek a következtében pillanatnyilag bizonyos barátság is keletkezett Rance Arthur és a professzor leánya között, noha a legkisebb jel sem vallott arra, hogy a dologból szerelmi közeledés is fejlődött volna.

Hogy hogyan tudta meg ezeket az adatokat Larsan Frigyes, nem mondta meg, azonban úgy látszott, csaknem bizonyos mindabban, amit velem közölt.

Ha akkor, mikor Rance Arthur a Bástyában hozzánk csatlakozott, már ismertük volna ezeket a részleteket, valószínű, hogy a kastélyban való megjelenése kevésbé zavart volna meg bennünket. Viszont az is bizonyos, hogy ezeknek az adatoknak az ismeretében csak növekedett volna érdeklődésünk az új szereplő iránt. Az amerikai körülbelül negyvenöt éves lehetett. Rouletabille kérdésére természetes közvetlenséggel felelte:

- Mikor értesültem a gyilkos merényletről, elhalasztottam Amerikába való visszatérésemet. Utazásom előtt meg akartam nyugodni afelől, hogy Stangerson kisasszony sérülése nem halálos, és most már nem is megyek el, míg teljesen jól nem lesz.

Rance Arthur ezután magához ragadta a társalgás irányítását. Rouletabille egy-két kérdésére kitérő feleletet adott s közölte velünk - anélkül, hogy erre felkértük volna - a drámára vonatkozó észrevételeit, melyek egyébként meglehetősen közel jártak a Larsan Frigyes nézeteihez, mert az amerikai is azon a véleményen volt, hogy Darzac Róbertnek *okvetlenül van valami része a dologban!* Nem említett ugyan nevet, de nem kellett hozzá nagy ördögösség, hogy kitaláljuk, kire céloznak az elmefuttatásai! Elmondta, hogy tudomása van arról, mily buzgalommal próbálja a fiatal Rouletabille kibogozni a „Sárga szoba” összekuszált bonyodalmát. Elárulta továbbá, hogy Stangerson professzor beavatta őt az érthetetlen folyosón történetek ismeretébe is. S míg Rance Arthur beszélt, észrevehettük, hogy mindent Darzac Róbert bűnösségével tart megoldhatónak. Egyre sajnálkozó hangon emlegette, hogy Darzac éppen akkor volt távol a kastélyból, amikor ott oly titokzatos események mentek végbe, s nem lehetett félreérteni a sajnálkozás mögött meglapuló gyanút. Végül azt a megjegyzést bökte ki, hogy Darzactól nagyon „ihletett és ügyes” ötlet volt éppen Rouletabille József urat hívni ki a helyszínre, aki előbb vagy utóbb, minden bizonnyal fel fogja majd fedezni, ki a gyilkos?

Az amerikai látható gúnnyal mondta ezt az utolsó mondatot, majd felállt és elkészönt tőlünk.

Rouletabille az ablakon át még szemmel kísérte a távozót, s így szólt:

- Fura pofa ez az öreg!

Megkérdeztem:

- Mit gondol, éjszakára Glandier-ban marad az amerikai?

A fiatalember legnagyobb elképedésemre azt válaszolta, hogy *ez az ő számára teljesen közömbös...*

Nem fogom részletesen elmondani, hogy a délutánt hogyan töltöttük el. Csak röviden említem meg, hogy az erdőben sétáltunk, hogy Rouletabille elvitt a Szent Genovéa barlangjába, s az egész idő alatt mindenről inkább beszélgetett, mint arról, ami most főleg foglalkoztatta. Így következett el az este. Én nem győztem eleget csodálkozni, hogy a riporter semmiféle olyan előkészületet nem tesz, aminőket vártam volna. Szóltam is neki erről, mikor az alkony beállta után együtt ültünk a szobájában. Azt válaszolta, hogy már megtett minden szükséges intézkedést, hogy a gyilkos ezúttal nem menekülhet ki a hálójából. Mikor kételyemet fejeztem ki, s emlékezetébe idéztem a gyilkosnak a folyosón történt eltűnését, amely esetleg ma ismét megtörténhetik, azt felelte, hogy *reméli, hogy a dolog tényleg megismétlődik, és éppen ezt szeretné ma éjjel előidézni!* - Nem makacskodtam tovább, mert már tapasztalásból tudtam, mennyire hiú és céltalan minden kérdezősködés. Rouletabille közölte velem, hogy a kastély már reggel óta gondos őrizet alatt áll - ő és a kapusék az örök -, úgyhogy az ő tudta nélkül senki se jöhet be. Ha pedig kívülről senki se hatol be, a *bent tartózkodók*-at illetőleg teljesen nyugodt...

Zsebéből előhúzott órája fél hetet mutatott. Felemelkedett, és intett, hogy kövessem. Minden óvatosság mellőzésével vitt végig a folyosón: még csak léptei zaját sem tompította el, s engem sem szólított föl, hogy csöndben maradjak. Elértük a főfolyosót, s eljutottunk a lépcsőház pihenőjéig. Itt tovább folytattuk utunkat a főfolyosón, átmenve a kastély balszárnyába s elhaladva Stangerson professzor lakosztálya előtt. A főfolyosó itteni végén, közvetlenül a bástya előtt, egy szoba volt, amelyben Rance Arthur lakott. Ezt onnan tudtuk, mert délben ennek a szobának a díszudvarba nyíló ablakában pillantottuk meg az amerikaiat. A szoba ajtaja éppen szembe nézett a főfolyosó hosszával, mivel ez a szoba a főfolyosónak ezt a balszárnyai részét mintegy lezárta és befejezte. Vagyis ennek a szobának az ajtaja éppen szemben volt azzal a „keleti” ablakkal, amely a főfolyosó túlsó, jobbszárnyai végén nyílt, s ahová a minap Rouletabille Jacques apót állította fel. Ha az ember hátat fordít a Rance szobája ajtajának, vagyis ha az ember kilépett ebből a szobából, *végigpillanthatott az egész főfolyosón, hosszá-*

ban, a jobbszárny végétől a balszárny végéig. A jobbszárnyból nyíló oldalfolyosót innen természetesen nem lehetett látni.

- Az oldalfolyosóra nekem lesz gondom - mondta Rouletabille. - Önt viszont arra fogom kérni, hogy itt üsse föl a sátorfáját.

S egy kis háromszögletű sötét kamrácskába tuszolt be, mely szintén a főfolyosóra nyílt, balra - és egy kissé ferdén - Rance Arthur szobájának az ajtajától. Erről a rejtekhelyről kényelmesen megfigyelhettem mindazt, ami a főfolyosón történik, éppen úgy, mintha csak a Rance Arthur ajtaja előtt ülnék, sőt innen egyidejűleg az amerikai szobájának ajtaját is szemmel tarthattam. A kamra ajtaja, mely mögött meghúzódottam, üvegezve volt, mégpedig átlátszó, közönséges üveggel. A főfolyosó teljes fényben úszott, az összes lámpák égtek; a kis kamrában viszont vastag homály feketéllett. Válogatottan elsőrangú kémlelőhely volt!

Mert mit is csináltam én itt egyebet közönséges kémkedésnél, dicstelen rendőrspiclikedésnél? Határozottan visszariadtam a dologtól, nem is szólva arról, hogy természetes ösztöneimen kívül hivatásom méltósága is erősen berzenkedett az efféle szerepléstől. Istenem, mi is lenne, ha az ügyvédi kamara elnöke látna most? Mit szólna az Igazságügyi Palotában a nagy tekintetű ítélőtanács?

Rouletabille-nak azonban esze ágában sem volt, hogy én esetleg még meg is tagadhatom azt, amit tőlem kér. S csakugyan, nem is tagadtam meg... Először is azért nem, mert féltem, hogy gyávaságnak fogja tulajdonítani; másodszor azért nem, mert arra gondoltam, hogy mindenkor csak dicséretre válhat majd az igazságnak még ily módon való amatőrszolgálat is; végül pedig már nagyon késő volt, hogy visszalépjek! Miért nem éreztem már korábban is ezeket az aggodalmakat? Miért nem álltam velük elő hamarabb? Mert kíváncsiságom mindennél erősebb volt! S végre is joggal mondhattam, hogy egy gyöngé nő életének a megmentéséhez nyújtok segédkezet; márpedig egy ilyen fennkölt, nemes tettel szemben nem jöhet számításba holmi hivatás diktálta szemérmeskedés.

Visszaindultunk a főfolyosón végighaladva, Rouletabille szobája felé. Mikor Stangerson kisasszony lakosztálya elé érkeztünk, a szalon ajtaja nyitva volt, mert az inas, aki a vacsora felszolgálatát intézte, éppen kijött a szobából. (Stangerson professzor három nap óta itt étkezett leányával, az első emeleti szalonban.) A félig nyitott ajtón át jól megfigyelhettük, amint Stangerson kisasszony, felhasználva az inas távozását és azt a pillanatot, hogy édesatyja éppen lehajlik valamely elejtett tárgy után - *gyors mozdulattal egy kis üveg tartalmát öntötte a Stangerson poharába!*

21 LESBEN

Ez a mozdulat, mely rám szinte megsemmisítő hatással volt, Rouletabille-t teljesen nyugodtan hagyta. Mikor szobájába érkeztünk, nem is beszélt az általunk megfigyelt különös jelenetről, hanem az utolsó utasításokat közölte velem az éj folyamára... Először is vacsorázni fogunk. Vacsora után pedig nekem a sötét kamrácskába kell mennem, s ott kell tartózkodnom mindaddig, amíg *látnivalóm* akad.

- Ha előbb látna valamit nálam - mondta barátom -, jelt kell nekem adnia. Ha a gyilkos nem az oldalfolyosóról jön a főfolyosóra, akkor önnek előbb kell őt megpillantania, mivel ön végigtekintheti az egész főfolyosót, míg én csak az oldalfolyosót tarthatom megfigyelés alatt. A jeladás az lesz, hogy a főfolyosónak az ön kamrájához legközelebb eső ablakán megrántja a függőnyzsínort. Erre a függöny azonnal leereszkedik, s eltakarja az ablaknyílást, vagyis a világos ablak egyszerre elsötétül a kivilágított folyosón. Hogy a függőnyzsínort elérje, elég, ha csak a kezét nyújtja ki a kamrából. Én az oldalfolyosóról fogok figyelni, s mivel ez az oldalfolyosó derékszöget képez a főfolyosóval, az oldalfolyosó ablakain át végigtekinthetem a főfolyosónak összes kivilágított ablakait. Ha tehát az ön közelében levő ablak fény-négyszöge elsötétül, azonnal tudni fogom, hogy az mit jelent.

- S akkor?

- Akkor ön látni fogja, hogy én az oldalfolyosóról a főfolyosóra rohanok...

- És nekem mi lesz a teendőm?

- Ön *kergetni* fogja azt az embert, én meg *szembe szaladok vele, és látni fogom, hogy vajon az arca beleilleszkedik-e abba a körbe...*

- Amelyet ön a józan eszével rajzolt - egészítettem ki Rouletabille mondatát s mosolyogni próbáltam.

- Min mulat? - feddett meg barátom. - Az ilyesmi most nincs helyén... Különben nem bánom, nevesse ki magát, még van rá néhány perce... Mert esküszöm, nemsokára már aligha lesz alkalma...

- És ha az az ember megint elillan?

- *Annál jobb lesz!* - felelte Rouletabille flegmatikusan. - Nem fontos, hogy meg is fogjam! Felőlem leugrállhat a lépcsőkön, s a földszinti előcsarnokon át elmenekülhet, még mielőtt ön a lépcsőház pihenőjéig érhetne, hiszen a főfolyosó igen hosszú, s ön annak a végéről rohan majd elő... A fő dolog az, hogy *látni fogom a gyilkos arcát*, mielőtt kereket old! Nekem csak erre van szükségem... Aztán már el is tudom intézni a dolgot úgy, hogy *a gyilkos meghaljon* Stangerson kisasszonyra nézve, még ha *egyébként életben maradna is!* Ha elevenen kézrekeríteném, Stangerson kisasszony és Darzac Róbert talán sohasem bocsátaná ezt meg nekem... Márpedig én sokra tartom ezeknek a derék embereknek a megbecsülését... Mivel láttuk, hogy Stangerson kisasszony altatószert önt édesatyja poharába, csak azért, hogy a professzor ma éjszaka ne ébredjen fel, mikor leánya *a saját gyilkosával beszélget*, akkor elképzelhető, hogy a kisasszony nem köszönné meg nekem, ha a „Sárga szoba” és az érthetetlen folyosó emberét Stangerson elé vezetném s annak az embernek *a keze meg volna kötözve, de a nyelve szabadon beszélhetne!* Talán valóságos áldás, hogy az érthetetlen folyosó éjszakáján az az ember oly boszorkányos módon el tudott tűnni! Ezt én azonnal észrevettem, már akkor éjszaka, mikor láttam, hogyan ragyog fel Stangerson kisasszony arca a gyilkos megmenekülésének a hallatára! S megértettem, hogy a boldogtalan kisasszony megmentésére

sokkal üdvösebb annak az embernek az elfogatása helyett az elnémítása, bármily módon történjék is ez. De megölni egy embert - megölni! - Hajh, az nem is olyan egyszerű dolog ám! S különben is, ez nem is volna ínyemre... Hacsak nem kerülnék kényszerítő körülmények közé... Azonban elnémítani a gyilkost, valamilyen más, kényszerítő módon, s anélkül, hogy a kisasszony beleavatna engem a titkába... Ez annyit jelent, mint mindent kitalálni, mindent - a semmiből!... Barátom! én ki is találtam mindent! Vagyis helyesebben mondva: *gondolkoztam*, s ma éjjel nem kívánok attól az embertől semmi egyebet, csak hogy világosan megmutassa az arcát, amelynek bele kell illenie...

- A körbe...

- Igen... és az az arc nem lesz számomra meglepetés!...

- De hiszen ön már látta egyszer a gyilkos arcát, akkor éjjel, mikor bemászott az ablakon...

- Nem jól láttam... a gyertya a földön volt... s aztán az a nagy szakáll...

- Hát ma este nem lesz szakáll?

- Azt hiszem, bizonyára szakállas lesz megint... De a folyosó ki van világítva, s azonkívül... most már tudom... vagyis az eszem már tudja, amit tudnia kell... s így szemeim is látni fognak...

- És ha csak arról van szó, hogy meglássuk, s aztán futni engedjük az emberünket... akkor mire való az egész felfegyverkezés?...

- Azért, kedves barátom, mert ha a „Sárga szoba” meg az érthetetlen folyosó embere *esetleg tudja, amit én tudok*, akkor mindenre képes... Akkor aztán védenünk kell magunkat!...

- És bizonyos ön abban, hogy a gyilkos ma éjjel eljön?

- Olyan bizonyos, mint ahogy önt itt látom!... Stangerson kisasszony ma délelőtt fél tizenegy órakor a lehető legügyesebben elintézte, hogy a két ápolónő az éj folyamán ne legyen körülötte. Huszonnégy órai kimenőt adott nekik, teljesen természetesnek tetsző megokolással, s távollétük idejére édesatyját kérte meg, hogy a budoárban aludjon, amit persze a professzor hálás örömmel fogadott... Darzac eltávozása, mégpedig a hozzám intézett felkérés után!... valamint Stangerson kisasszony kivételes intézkedései, amelyekkel a teljes egyedüllétet kívánta elérni, egytől egyig oly körülmények, amelyeknek az összefüggése teljesen kétségtelen... A gyilkos látogatását, melytől Darzac úgy retteg, *a kisasszony egyenesen előkészíti!*

- Ez rettenetes!

- Bizony az...

- S az a mozdulat, melyet meglestünk, arra való volt, hogy atyját elaltassa?

- Bizony arra...

- Ilyenformán ma éjszakára tulajdonképpen csak mi ketten leszünk talpon?

- Négyen... A kapus meg a felesége minden eshetőségre kéznél lesznek... Az ő virrasztásuk a dolog *előtt* nem fontos... De a kapusra szükség lehet, *azután, mikor ölni kell*...

- Azt hiszi, hogy vér is fog folyni?...

- Vér is fog folyni, *ha a gyilkos úgy akarja!*

- Miért nem értesítette ön Jacques apót is? Ma nem fogja igénybe venni az ő szolgálatát?

- Nem - felelte Rouletabille nyers rövidséggel.

Pár pillanatig hallgattam. Aztán, mivel nagyon fúrta az oldalam a kíváncsiság, hogy mi lappanghat Rouletabille elhatározásai mögött, megint rátámadtam egy kérdéssel:

- És miért nem szól Rance Arthurnak? Ő is derekasan segítségünkre lehetne...

- Ugyan! - tört ki Rouletabille rosszkedvűen -, hát még mit nem?... Azt akarná tán, hogy az egész világot beleavassuk a Stangerson kisasszony titkaiba?... Gyerünk vacsorázni!... itt az ideje!... Ma este Larsan Frigyesnél vacsorázunk, ha ugyan még nem kóborol valamerre Darzac nyomában... Egy tapodtat se tágít... No de nem baj, ha most még nem is volna idehaza, az éjszaka bizonyosan itthon lesz!... Meglátja, hogy lehengerelem Fred mestert!

Ebben a pillanatban a szomszéd szobából zaj hallatszott.

- Ez biztosan ő! - mondta Rouletabille.

- Elfelejtettem megkérdezni - fordultam most Rouletabille-hoz -, de ugye, a detektívfelügyelő úrnak egy szót sem szólunk éjszakai vállalkozásunkról?

- Persze, hogy nem! Egyedül mi ketten fogunk dolgozni, teljesen a magunk szakállára!

- S az egész osztatlan dicsőség a miénk lesz?

Rouletabille kegyes mosollyal felelte:

- Te mondád, ó, fényes orcájú barátom!

Larsan Frigyes szobájában vacsoráztunk. A detektívfelügyelőt már otthon találtuk. Elmondta, hogy éppen most érkezett meg, s az asztalhoz tessékelt bennünket. A vacsorát a lehető legjobb hangulatban költöttük el, s könnyen észrevehettem, hogy ez a jókedv azért oly hangos, mivel Rouletabille is, meg Larsan Frigyes is külön-külön csaknem teljesen meg vannak győződve, hogy végre a kezükben tartják az igazságot! Rouletabille azt mondta a nagy Frednek, hogy én magamtól jöttem ki hozzá, minden külön hívás nélkül, s hogy az éj folyamán együtt dolgozunk egy nagyobb cikken, melyet az *Époque*-nak szántunk. Én majd a tizenegy órai vonattal visszamegyek Párizsba, s magammal viszem Rouletabille cikkét, amelyben a Glandier-beli rejtelmek fontosabb mozzanatait írja le a fiatal riporter. Rouletabille kijelentéseit Larsan udvarias mosollyal hallgatta végig, mint egy oly úriemberhez illik, aki nem esett a feje lágyára, de jólneveltségénél fogva nem akar beleszólni oly dolgokba, amelyekhez semmi köze. Roppant óvatosan, megválogatva a szavaknak még a hangsúlyozását is, Larsan és Rouletabille meglehetősen hosszadalmasan csevegtek Rance W. Arthurnak a kastélyban való jelenlétéről, továbbá az amerikai múltjáról, melyet pontosabban szerettek volna ismerni, már legalább arra a viszonyra vonatkozólag, amelyben Rance Stangersonéknál állott. Egyszerre csak úgy láttam, mintha Larsan rosszul érezné magát.

Erőlködve mondta:

- Azt hiszem, Rouletabille úr, most már alig lesz komolyabb teendőnk itt Glandier-ban... Nem gondolom, hogy még sok éjszaka alszunk itt...

- Én sem, kedves Fred mester...

- Azt hiszi tehát, fiatal barátom, hogy az ügy be van fejezve?

- Valóban azt hiszem, hogy be van fejezve, s már semmi újat sem tudhatunk meg róla - felelte Rouletabille.

- Van önnek tettese? - kérdezte Larsan.

- És önnek?

- Nekem van!

- Nekem is! - mondta Rouletabille.

- Vajon ugyanazt gondoljuk-e mind a ketten?

- Aligha, *ha csak ön meg nem változtatta a véleményét* - jelentette ki a fiatal riporter.

S emelt hangon tette hozzá:

- Darzac Róbert ártatlan, becsületes ember!

- Biztos ön ebben? - kérdezte Larsan. - No jó, én meg az ellenkezőről vagyok biztos... Szóval: harc és háború!

- Igen, harc és háború! És én diadalt fogok aratni ön fölött, Larsan Frigyes úr!

- A fiatalság nem kételkedik semmiben sem - fejezte be a szóváltást a nagy Fred, s mosolyogva fogott kezét velem.

- Semmiben! - visszhangzott Rouletabille hetyke kiáltása.

E pillanatban azonban Larsan, aki felemelkedett, hogy elbúcsúzzék tőlünk, hirtelen melléhez kapta a két kezét, és megtántorodott. Rá kellett támaszkodnia Rouletabille-ra, hogy el ne essék. Arca színe roppant sápadttá változott...

- Ejnye, ejnye... - mormogta. - Mi ez? Talán csak nem mérgezett meg valaki?

S merev, üres tekintettel nézett ránk... Hiába kérdeztük, nem adott több feleletet. Hátrahanyatlott az egyik karosszékből, s többé egy szót sem tudtunk kihúzni belőle... Rendkívül nyugtalanok lettünk, miatta is, de magunk miatt is, mert mi is ettünk mindabból, amiből Larsan... Sürgölődtünk körülötte, segítségére akartunk lenni. Úgy látszott, már nincsenek fájdalmai, de nehéz feje lomhán billent földre s lecsukódó szempillái eltakarták tekintetét... Rouletabille a mellére hajolt, s szívverését figyelte...

Mikor újra felemelkedett, barátom arcát oly nyugodtnak láttam, amily nyugtalan volt még az előző percben is... Megszólalt:

- Alszik!

S magával cipelt a szobájába, miután Larsan szobájának az ajtaját becsukta.

- Az altatószer? - kérdeztem. - Stangerson kisasszony mindenkit el akar altatni ma éjszakára?...

- Lehetséges... - felelte Rouletabille, s láttam rajta, hogy elméje egészen másfelé kalandozik.

- De hát mi!... Hát mi az?... - kiáltottam. - Ki tudja, vajon mi nem vettünk-e be szintén az álmoporból?

- Rosszul érzi magát? - kérdezte Rouletabille fagyos nyugalommal.

- Én? Egy cseppet sem!...

- Álmos?

- Dehogy! A legkevésbé sem!...

- Nos akkor, barátom, szívja el ezt a kitűnő szivart!

S egy elsőrangú havannát nyújtott át, melyet Darzactól kapott, ő pedig rövid pipájára gyújtott, örökös rövid pipájára.

Így maradtunk szobájában tíz óra tájig. Egy szót sem ejtettünk. Karosszékébe süppedve, Rouletabille szakadatlanul füstölt, eltűnődő arccal s elkalandozó tekintettel... Tíz órakor lehúzta a cipőjét, s jelet adott, hogy én is hasonló módon cselekedjem. Mikor harisnyában voltunk, Rouletabille oly halkán, hogy inkább sejtettem, mint hallottam a szavát, ezt mondta:

- A revolvert!

Kivettem a revolvert a kabátom zsebéből.

- Lövéshez igazítani! - vezényelte tovább barátom...

Ujjam a ravaszhoz simult...

Rouletabille most a szoba ajtajához közeledett s végtelenül vigyázva kinyitotta; az ajtó nem adott hangot... Kinn voltunk az oldalfolyosón. Rouletabille újra jelet adott. Megértettem, hogy most el kell foglalnom őrhelyemet a kis kamrában. Amint elindultam, Rouletabille utánam jött, és *megcsókolt*, majd nagyon óvatosan visszalopózott a szobájába. Elcsodálkozva a tőle kapott csókon, s kissé meg is zavarodva léptem ki a főfolyosóra, melyen akadálytalanul suhantam végig. Elértem a lépcső pihenőjét, s utam tovább folytatva, a főfolyosó balszárnny felén, a sötét kis kamrához jutottam. Mielőtt beléptem volna, még jó közélről megnéztem a szélső ablak függönyének zsinórját... Valóban úgy volt előkészítve, hogy egyetlen ujjmozdulatra az egész súlyos függöny leszaladjon, mire a kivilágított ablak négyszöge azonnal elsötétül, s Rouletabille észreveszi a megállapított jeladást. Rance Arthur ajtaja mögül még lépések zaja hallatszott. *Tehát még nem feküdt le...* De hogy is lehet, hogy az amerikai még a kastélyban van, holott ma már nem vacsorázott együtt Stangersonnal és leányával?... Legálábbis én nem láttam őt az asztalnál, mikor az ajtón keresztül Stangerson kisasszony különös mozdulatát meglestük...

Behúzódtam a sötét kamrácskába. Egészen jól éreztem itt magam. Végigtekinthettem a főfolyosó teljes hosszát, mely valóságos nappali fényben úszott. Bizonyos volt, hogy bármi fog történni ezen a folyosón, nem kerülheti el a figyelmemet! De mi fog hát itt történni? Talán valamely nagyon súlyos lefolyású esemény... Rouletabille csókjának emléke ismét nyugtalanná tett. Az ember csak fontos alkalmakkor csókolózik a barátaival, vagy ha valamely veszély fenyegeti őket! Hát engem is veszély fenyegetne?...

Kezem görcsösen szorította revolverem agyát. Vártam. Nem vagyok hős... de gyáva sem vagyok...

Körülbelül egy óra hosszat vártam így. Ezalatt nem vettem észre semmi különöset. Odakint az eső, mely este kilenc órakor zuhogni kezdett, hirtelen elállt.

Barátom úgy jelezte, hogy éjfélig vagy hajnali egy óráig valószínűleg nem fog történni semmi. De nem lehetett több fél tizenkettőnél, mikor Rance Arthur ajtaja egyszer csak kinyílt. Hallottam az ajtósarkok gyöngye nyikorgását. Azt mondhatta volna az ember, hogy a legnagyobb óvatossággal taszítják belülről kifelé ezt az ajtót... Egy pillanatig, mely számomra igen hosszúnak tűnt, az ajtó nyitva maradt, mégpedig úgy, hogy a folyosóra tárt ajtószárny eltakarta előlem a szoba belsejét, de maga az ajtó előtt történő dolgokat is... E percben furcsa hang ütötte meg a fületem, amely már harmadszor ismétlődött, s melynek eddig nem tulajdonítottam több fontosságot, mint amennyit a csatornákon kóborló macskák nyávogása érdemel... De most, harmadízben, ez a nyávogó hang oly egyéni volt, hogy eszembe kellett jutnia róla mindannak, amit a Jóisten Jóságának az üvöltéséről hallottam. Minthogy ez az üvöltés eddig még mindig felhangzott Glandier-ban, valahányszor drámai események történtek - nem tudtam leküzdeni borzongásomat. S rögtön ezután egy emberi alakot pillantottam meg, az ajtószárny mögött, amint éppen ismét behajtja az ajtót. Nem ismertem föl azonnal, mert háttal volt fordulva felém, s egy meglehetősen terjedelmes batyu fölé görnyedt. Az alak becsukta az ajtót s fölemelte a batyut - ekkor a sötét kis kamra felé fordult, s felismertem, kicsoda... Ebben a késő éjszakai órában Rance Arthur szobájából *az erdőkerülő távozott!* A zöld ember! Ugyanazt a ruhát viselte, amelyet az országúton pillantottunk meg rajta, a Bástyá kocsma előtt, Glandier-ba való érkezésem első napján, s amelyet ma reggel is hordott, mikor Rouletabille és én a kastélyból távozva, találkoztunk vele. Semmi kétség: az erdőkerülő volt!

Világosan láttam. Arcán mintha valami nyugtalanságfélét vettem volna észre... Amint a Jóisten Jóságának a kiáltása odakint negyedszer is fölhangzott, a kerülő letette batyuját a folyosóra, s a kis kamrától számított második ablakhoz lépett. Moccanni sem mertem, féltem, hogy elárulom magam.

Az ablak mellett állva, arcát a kerülő az ablaküveghez szorította, s kibámult a park éjszakájába. Fél percig állt így. Odakint most világosság volt, mert a hold, mely elő-előbújt, éles fényt szórt a kertre, hogy aztán megint vastag felhőkbe burkolózzék. A zöld ember kétszer is megemelte az ablak előtt a karját, ami nyilván jeladás volt, melyet én nem érthettem. Aztán újra felvéve a batyuját, továbbment a főfolyosón a lépcsőház pihenője felé.

Rouletabille nekem azt az utasítást adta, hogy mikor látok valamit, húzzam meg az ablakfüggöny zsinórját. Most láttam valamit! De hát erre várt-e Rouletabille? Ez elvégre nem tartozott rám, az én dolgom csak az volt, hogy végrehajtsam a rám bízott parancsot. Meghúztam a függöny zsinórját. Szívem hevesen vert, csaknem a megpattanásig. A kerülő ezalatt a lépcsőházig ért, de itt, a legnagyobb elképedésemre, ahelyett, hogy továbbment volna a főfolyosón a jobbszárny részbe, befordult a lépcsőházba, s leindult a földszinti előcsarnokba!

Mit tegyek most? Ostobán bámultam a nehéz függönyre, mely már elfedte az ablakot. A jel meg volt adva, s Rouletabille mégsem jelent meg az oldalfolyosó sarkánál! Semmi sem történt, senki sem jelentkezett... Meg voltam zavarodva... Félóra telt el így, mely egész örökkévalóságnak tűnt... És mit csináljak most, még az esetre is, *ha valami újabb dolgot látnék?* A jelet megadtam, s még egy jelet nem tudnék adni!... De viszont, ha most kimerészkedem a folyosóra, ezzel a Rouletabille összes terveit megzavarhatom... Eh, elvégre is, engem nem illethetett szemrehányás, és ha valami olyan dolog történt, amire a barátom nem számított, azért csak önmagára vessen!... Miután már semmi újabb, tényleges jeladással nem lehettem segítségére, mindent kockáztattam mindenért: kijöttem a sötét kamrácskából, s még mindig harisnyás lábbal, óvatosan lopózva s fülelve a csendet az oldalfolyosó felé lépkedtem...

Az oldalfolyosón senki sem volt. Rouletabille szobájának ajtajához léptem. Hallgatóztam... Semmi... Halkan bekopogtattam... Semmi... Megnyomtam a kilincset, az ajtó kinyílt. Bent voltam a szobában. Rouletabille teljes hosszában elnyúlva, a parketton feküdt...

22 A CSODÁLATOS HULLA

Leírhatatlan izgalommal hajoltam a riporter teste fölé, s végtelen örömmel konstatáltam, hogy csak alszik... Ugyanabba a mély, beteges álomba volt merülve, mely Larsan Frigyst szemem láttára verte le a lábáról... Ő is a vacsora közé kevert kábítószer áldozata volt... De hogyan történhetett, hogy én magam nem jártam ugyanígy? Némi tünődés után rájöttem, hogy az álompor bizonyára vagy a borba vagy a vízbe lehetett hintve, mert így aztán érthető lett a dolog. *Én ugyanis sohasem iszom evés közben!* A természet fiatalon kövérséggel vert meg, s így száraz diétára fogtam magam, mint mondani szokás. Erősen megráztam Rouletabille-t, de nem tudtam életet verni bele. Ez a mély álom nyilván Stangerson kisasszony műve volt.

A kisasszony bizonyára jól tudta, hogy ezen az éjszakán még atyja virrasztásánál is inkább tartania kell ennek a fiatalembernek az éberségétől, aki kitalál, előre lát, előre tud mindent. Emlékeztem rá, hogy az inas, miközben feltálalta a vacsoránkat, különösen egy üveg finom chablis-i bort ajánlott, amely kétségkívül a professzor és leánya asztaláról került hozzánk...

Több mint egy negyedóra telt el így... Elhatároztam, hogy tekintve a rendkívüli körülményeket, melyek feltétlenül megkívánják ébrenlétünket, durvább eszközökhöz fogok nyúlni... Egy kancsó vizet zúdítottam Rouletabille fejére. Erre végre felnyitotta szemét, mely még tompán, élettelenül meredt a világba... Azonban ez már a diadal kezdete volt. Teljessé akartam tenni; néhányszor arcul ütöttem Rouletabille-t, s fölemeltem a földről. Nagyszerű! Éreztem, hogy nyújtózni kezd karjaim közt, s hallottam, amint mormogja: „Folytassa! csak kevesebb lármával!” No de hogyan folytassam a pofozást zaj nélkül? Ezt képtelenségnek találtam. Inkább csíptem és ráztam tehát, míg végre meg tudott állni a lábán... Nyert ügyünk volt!...

- Elaltattak! - szólt barátom. - Ah, rémes negyedóra volt az, míg engedtem az álomosságnak... Csakhogy túl vagyok rajta... Maradjon mellettem...

Be sem fejezte ezeket a szavakat, mikor egy szörnyű sikoltás hasított a fülünkbe, mely a kastélyban hangzott... egy igazi, félelmetes halálsikoly...

- Hű! - ordította Rouletabille. - Elkéstünk!...

S az ajtónak akart rohanni, de olyan kábult volt, hogy a falhoz tántorodott... Én kinn termettem a folyosón, revolveremmel a kezemben, s örült módjára nyargaltam Stangerson kisasszony szobája felé... Abban a pillanatban, amint az oldalfolyosó és főfolyosó keresztezéséhez értem, láttam, amint a Stangerson kisasszony lakosztályából egy alak szalad ki, s pár ugrással eléri a lépcsőlejáratot...

Azt sem tudtam, mit csináljak: elsütöttem a revolvért... A lövés siketítő zajjal visszhangzott a folyosón, de az alak örült futása közben már a lépcsőfokokon ugrált lefelé... Utánvetettem magam, ordítózva: „Megállj! Megállj!... agyonlőlek!” Ahogy én is a lépcsőtérig érkeztem, szemközt velem, a főfolyosó végéről Rance Arthur loholt elő, s kiabált: „Mi az? Mi történt?” - Csaknem egyszerre értünk le a lépcsőkön... Az előcsarnok ablaka nyitva volt, s azon keresztül világosan láttuk a menekülő alakját... Ösztönszerűen utanasütöttük revolvereinket, az ember alig lehetett tizlépésnyi előnyben... Fölbukott, s azt hittük, már végeztünk vele... Kiugrottunk az ablakon, a menekülő alak azonban ismét talpon termett, s eszeveszetten folytatta futását... Én harisnyában voltam, az amerikai mezítláb - nem érhattük többé utol, ha csak revolvereink golyói utol nem érik! Utolsó töltényeinket is kilőttük, az alak tovább nyargalt... De a díszudvar jobb oldalán futott végig, a kastély jobbszárnya felé, ahol az udvar szöglete árkokkal és magas ráccsal volt körülvéve, amerre tehát a menekülés képtelenségnek látszott! Ebben az

udvarszögletben nem volt, a mi tudtunkkal, semmi egyéb ki- vagy bejárat, csak a kiugrás földszinti szoba ajtaja, amely az erdőkerülő jelenlegi lakhelye volt!...

Az ember, aki kétségkívül sebet kapott golyóinktól, e pillanatban húszméternyi előnyben lehetett. Hirtelen, mögöttünk, a fejünk fölött, egy folyosóablak pattant föl, s Rouletabille hangja süvített le:

- Bernier! Tüzelj!... Tüzelj!...

S a világos holdfényes éjszakán egy villámlás cikázott végig...

Ennek a villámnak a fényénél Bernier-t, a kapust pillantottuk meg, amint puskáját lövésre emelve, az innenső, régi bástya alatt áll...

Jól célzott. *A menekülő árny elzuhant.* De mivel a menekülő éppen a kastély jobbszárnyának a végére ért már, úgy bukott fel, hogy az épület túlsó hajlása felé esett. Vagyis, mi láttuk, hogy elesik, de teste már a kastély sarkon túli falánál nyúlt el, ahová mi már nem láthattunk... Bernier, Rance Arthur és én, húsz másodperc alatt, ehhez a sarokhoz értünk... *Az árny holtan feküdt lábaink előtt!*

E pillanatban fejünk felett egy ablak nyílt meg, Larsan szobájának az ablaka. A detektívet valószínűleg a revolverdurranások verték fel letargikus álmából. Kiabálva kérdezte, akárcsak az imént Rance Arthur:

- Mi az?... Mi történt?...

Mi pedig ott álltunk az árny, a gyilkos titokzatos, halott árnya fölé hajolva. Rouletabille, aki közben teljesen magához tért, pár pillanat alatt szintén mellettünk termett. Odakiáltottam neki:

- Meghalt! Meghalt!...

- Annál jobb! - felelte. - Hozzák be az előcsarnokba!...

Aztán meggondolta a dolgot:

- Nem, nem!... Inkább vigyük be ide a kerülő szobájába!...

Rouletabille kopogtatott a kerülő ajtaján. Senki se jelentkezett. Ezen persze nem csodálkoztam...

- Nyilván nincs itthon - szólt Rouletabille -, különben már kijött volna... Vigyük csak az előcsarnokba a hullát!

Mióta a halott árnyhoz értünk, koromsötétség vett bennünket körül, mert a holdat ismét vastag felhők burkolták be. Csak tapinthatuk a holttestet, látnunk nem lehetett... Pedig szemünk már égett a türelmetlenségtől! Közben Jacques apó is hozzánk érkezett, s az ő segítségével becipeltük a hullát az előcsarnokba. Ott letettük a lépcsőfeljárat első lépcsőfokára. Miközben vittük, éreztem a kezeimre csurgó vér melegét...

Jacques apó a konyhába szaladt egy lámpásért. Mikor visszatért, bevilágított a halott arcába... *A kerülőt ismertük fel*, akit a Bástya kocsmá gazdája zöld embernek csúfolt s akit egy órával azelőtt a Rance Arthur szobájából láttam kilépni egy csomaggal. Erről azonban csak pár perccel utóbb szólhattam, mikor Rouletabille-lal egyedül maradtunk...

Nem hallgathatom itt el, mily nagy volt az a megrökönyödés, az a szörnyű csalódás, mely Rouletabille-nak s a közben szintén elősiető Larsannak arcán tükröződött, amint végigtapogatták a hullát, s rámeredtek az erdőkerülő halott arcára és zöld ruhájára... Egyre ezt a szót ismételtgették:

- Lehetetlen... Lehetetlen...

Rouletabille keserűségében fel is kiáltott:

- Az ember a pokolba küldheti minden tudományát!...

Jacques apóról szinte elképedő fájdalom tükröződött, nevetséges óbégatásokkal kísérve... Esküdözött, hogy csalódtunk, mert az erdőkerülő nem lehetett az ő kisasszonyának a gyilkosa... Alig tudtuk elhallgattatni. Ha a saját édesgyermekét ölték volna meg, sem nyöghetett volna keservesebben, s ezt a túlzott részvétet úgy magyaráztam, hogy az öreg nem akarja kimutatni, voltaképpen mennyire meg van elégedve ezzel a drámai halálesettel. Hiszen mindenki tudta, hogy Jacques apó szívből utálta a kerülőt. Megállapítottam, hogy mindannyiunk közül, akik rendetlenül kaptuk magunkra ruháinkat, s mezítláb vagy harisnyában futottunk ide, *egyedül Jacques apó volt teljesen felöltözve!*

Rouletabille nem tudott megválni a hullától. Letérdelt az előcsarnok kőkockáira, s Jacques apó lámpájának a fénye mellett vetkőztetni kezdte a kerülő holttestét... Szabaddá tette a mellet, amely erősen vérzett.

S hirtelen kikapva Jacques apó kezéből a lámpát, egész közélről világította meg a tátongó sebet. Ekkor felpattant s valami különös hangon, amelyben mintha vad gúny csengett volna, ezt kiáltotta:

- Ez az ember, akiről maguk azt hiszik, hogy revolvergolyókkal, meg vadászpuskával puffantották le, egy *késszúrást kapott a szívébe, s attól halt meg!*

Megint azt kellett hinnem, hogy Rouletabille hirtelen megőrült, s én is a holttest fölé hajoltam. S ekkor meg kellett állapítanom, hogy a kerülő testén egyetlen lött seb sem volt, s csak a szív táját járta át egy hegyes penge...

23
A KETTŐS NYOM

Jóformán magamhoz sem tértem még elképedésemből, melyet a hihetetlen felfedezés okozott, mikor fiatal barátom vállamra ütött, s így szólt:

- Jöjjön velem.
- Hová? - kérdeztem.
- A szobámba...
- Minek?
- Gondolkozni!

Közöltem Rouletabille-lal, hogy nemcsak hogy a rendszeres gondolkodásra vagyok képtelen, de még két akármilyen fogalmat se tudnék tisztességesen összekapcsolni. S ezen a tragikus éjszakán, melynek borzalmas eseményeihez csak ezeknek az eseményeknek összevisszasága volt fogható, nehezen ment a fejembe, hogy a kerülő holttestének s a tán haldokló Stangerson kisasszonynak a szomszédságában Rouletabille hogyan érezhet még hajlandóságot a gondolkodásra? S ő mégis vitézül gondolkodott, oly hidegvérrel, mint a nagy hadvezérek a csaták tüzeiben. Bezárta mögöttünk a szobája ajtaját, intett, hogy üljek az egyik karosszékre, s maga is leült, szemközt velem, s természetesen első dolga volt a pipájára rágyújtani. Láttam, mint merül el gondolataiba, és én pedig elaludtam. Mikor újra felébredtem, már sütött a nap. Órák nyolc órát mutatott. Rouletabille nem volt benn, karosszéke, velem szemközt, üres volt. Felkeltem, s nyújtózkodni kezdtem, mikor egyszerre csak nyílt az ajtó, s barátom lépett be. Arcán rögtön láttam, hogy azalatt, míg aludtam, nem vesztegette el hiába az idejét.

- Hogy van Stangerson kisasszony? - kérdeztem.
- Állapota, bár nagyon veszélyes, nem reménytelen.
- Ön régen ment ki a szobából?
- Mihelyt pitymallott...
- Dolgozott?
- Sokat!
- Felfedezett valamit?
- Egy nagyon furcsa kettős lábnyomot, *amely könnyen zavarba hozhatott volna.*
- És nem hozta zavarba?
- Nem!
- Ebből a nyomból meg lehet magyarázni valamit?
- Igen.
- A kerülő csodálatos hullájával kapcsolatosan?

- Igen. Ez a hulla most már egyáltalán nem csodálatos. Ma reggel, mikor körüljártam a kastélyt, kétfajta nyomra is bukkantam, melyek a múlt éjjelről maradtak, mégpedig egy és ugyanazon időből, egymás mellett haladva! Igen, ezek a nyomok egy és ugyanazon időpontban keletkeztek, mert hiszen, ha az egyik fajta lábnyomok később képződtek volna a másiknál, akkor, minthogy ugyanazon úton haladtak, az egyiknek többször is rá kellett volna lépnie

a másikra, ami egyetlenegyszer sem történt meg. Az egyik éjszakai gyaloglónak a lépései sehol sem tiporták el a másik nyomait. Sőt, annyira egymás mellett haladnak, hogy a kétféle nyom tulajdonosai nyilván *csevegtek egymással!* A díszudvar közepétől kezdve, mind a két nyom eltér az összes többi, ott látható nyomok irányától, s az udvarból a tölgyes felé haladt. Magam is kimentem a díszudvarból, szemeimmel folyton a nyomokra tapadva, s egyszerre csak Larsan Frigyes csatlakozott hozzám. Rögtön nagyon érdeklődni kezdett munkám iránt, mivel a kettős nyom csakugyan figyelmet érdemelt. A „Sárga szoba”-ügyből ismert kétféle nyom volt ez: a durva, meg az elegáns láblenyomatok, de míg a „Sárga szoba”-ügy elején a durva nyomok csak a tó partjánál találkoztak az elegánsakkal, hogy ott mindjárt el is tűnjenek, - amiből Larsannal együtt azt következtettük, hogy a kétféle nyom egy és ugyanazon személyé, aki közben egyszerűen lábbelit cserélt - addig most a durva és az elegáns nyomok egymás mellett haladtak! Ez a megállapítás nagyon alkalmas volt arra, hogy előbbi bizonyosságaimban megingasson. Larsan is ezen a véleményen volt, s mindketten a nyomok fölé görnyedtünk, akárcsak két szaglászó vadászkutya.

Én elővettem tárcámból papírtalpaimat. Az első, melyet Jacques apónak Larsan által megtalált bakancsairól nyírtam ki, vagyis a „Sárga szoba”-ban talált talp-körrajzok nyomán - ez az első papírtalp kitűnően illett az előttünk levő kétféle nyom egyikére! A másik pedig, mely az elegáns nyomok körrajzát adta, ugyanily pontossággal fedte a mostani elegáns nyomokat, csak a talp hegye körül volt némi eltérés. Egyszerre ezek az új elegáns nyomok csak a cipő hegyének a formájával tértek el a régiektől. Ebből persze nem tudtuk megállapítani, hogy az új nyomok ugyanattól a személytől erednek, akitől a régiek, de nem állapíthattuk meg az ellenkezőt sem! Az ismeretlen elvégre azóta más formájú cipőt is viselhet!

Továbbhaladtunk a kettős nyom után, s Larsannal együtt kijutottunk a tölgyesből, mégpedig a tópartnak azon a részén, ahol első ízben kutattunk. Ezúttal egyik nyom sem állapodott meg a parton, hanem mind a kettő folytatta útját, a kis ösvényen át az épinay-i országútra. Ott egy új kövezésű darabnál eltűntek. Visszafordultunk, s szóltanul jöttünk a kastélyig.

A díszudvarnál szétváltunk, de mivel gondolataink mégis ugyanazt az utat járták, megint csak összetalálkoztunk - a Jacques apó szobájának az ajtaja előtt. Az öreg cselédet ágyban találtuk, s rögtön megállapítottuk, hogy ruhája, mely a székre volt dobva, siralmas állapotban van, míg cipői - tökéletes másai az általunk már ismert bakancsoknak - csak úgy csöpögtek a sártól! Jacques apó ruhái és lábbelije bizonyára nem akkor kerültek ilyen csuromvíz állapotba, mikor a kerülő holttestét az udvarból az előcsarnokba segítette cipelni, sem pedig akkor, mikor lámpáért ment a konyhába, mert abban az időben nem esett az eső. De a közvetlen megelőző órákban sem esett, csak később, *azután!*

Az öreg fickónak az arca is ugyancsak gyűrött volt. Végtelen fáradtság rítt le vonásairól, s pislogó szeme - alighogy megpillantott bennünket - rémülettel szegeződött ránk.

Alaposan kikérdeztük! Először azt dadogta, hogy lefeküdt, mihelyt az orvos, akit az inas kerített elő, megérkezett. De aztán annyira szorongattuk, s oly világosan hazugságban marasztaltuk, hogy végre mégiscsak kinyögte, hogy csakugyan künn járt a kastélyból. Persze, meg akartuk tudni, mily okból járt künn? Azt felelte, hogy fájt a feje, levegőt akart szívni, s nem is ment messzebbre a tölgyesnél. Erre részletesen leírtuk előtte az általa megtett utat, *mintha csak láttuk volna*, merre járt. Az öreg felült az ágyban, s reszketni kezdett.

- Maga nem volt egyedül! - kiáltotta Larsan.

Jacques apó felelt:

- Hát látták?

- Kit? - kérdeztem most én.

- *A fekete árnyat!*

S Jacques apó elbeszélte, hogy néhány éjszaka óta mindennap látta a fekete árnyat. Éjféltizenkettőkor szokott megjelenni a parkban, s hihetetlen könnyűséggel suhan a fák között... Mintha *keresztül tudna illanni* a fatörzseken... Jacques apó két ízben vette észre az ablakon keresztül, amint künn libbent a holdfényben, s nagy elszántsággal felkelt, hogy a különös jelenség üldözésére menjen... Tegnapelőtt éjjel sikerült is csaknem utolérnie, de az árny abban a pillanatban eltűnt, éppen a bástya szögleténél. A múlt éjszaka pedig, amint csakugyan egy kicsit levegőzni ment ki a kastélyból, s az újabb gyilkos merényleten tűnődött, egyszerre csak megpillantotta a fekete árnyat, mely a díszudvar közepén jelent meg. Eleinte óvatosan követte, aztán közelebbről... így mentek át a tölgyesen, a tó mellett, s így jutottak ki az Épinay-i országút szélére... *Ott az árny hirtelen eltűnt!*...

- Nem látta az arcát? - kérdezte Larsan.

- Nem - felelte -, fátyolba volt burkolva!...

- S azok után, amik a folyosón történtek, nem mert a nyaka közé ugrani?...

- Nem tudtam... Odavoltam a rettegéstől... Alig volt annyi erőm, hogy utánavánszorogjak...

- Maga nem vánszorgott az árny után, Jacques apó! - mondtam most én, fenyegető hangon. - Maga az Épinay-i országútig *karonfogva ment az árnnyal!*

- Nem, nem! - kiáltotta az öreg. - Egyszerre csak zuhogni kezdett az eső, és én hazajöttem... Én nem tudom, hova lett a fekete árny...

De Jacques apó lesütötte szemét a tekintetem elől...

Magára hagytuk.

Mikor künn voltunk, fürkészőn néztem szembe Larsannal, hogy kipuhatoljam a gondolatát, s így kérdeztem:

- Bűntárs?

Larsan felemelte a két karját:

- Ki tudja... Lehet ezt tudni egy ilyen bűnügyben?... Huszonnégy órával ezelőtt még esküt tettem volna rá, hogy bűntársról nem lehet szó!...

S otthagytam, kijelentve, hogy most rögtön Épinay-be kell mennie...

Rouletabille befejezte elbeszélését. Megkérdeztem tőle:

- Nos, mindezekből mit következtet?... Ami engem illet, én teljes vakságban leledzem... Semmit sem értek!... Nos!... Hát ön?... *Ön mit tud?*...

- *Mindent!* - kiáltotta barátom. - *Mindent!*...

Még sohasem láttam az arcát ilyen ragyogónak. Felkelt, s erősen megszorította a kezem.

- De hát... talán megmagyarázná... - kérleltem hebegve.

- Gyerünk, nézzük meg, hogy van Stangerson kisasszony! - felelte, egyszerűen kettévágva a szavam.

ROULETABILLE ISMERI A GYILKOS KÉT KÜLÖNBÖZŐ FELÉT

Stangerson kisasszonyra már másodízben tört rá a gyilkos merénylet. S a második támadás sokkal súlyosabb kimenetelű volt, mint az első. Az a három késszúrás, melyet a gyilkos az újabb tragikus éjszakán ejtett a kisasszony mellén, hosszú időre életveszélyes állapotban tartotta: élet és halál között lebegett sokáig. S ha az élet diadalmaskodik is a halálon, ha remélhető volt is, hogy a szerencsétlen nő ezúttal ismét kikerüli a véres végzetét - a testi szervek használatának megújulása és megerősödése mellett napról napra nyilvánvalóbb lett, hogy a lélek egyensúlya megbomlott, s talán nem is áll helyre többé... A legkisebb célzás, melyet a rettentő tragédiára tettek, önkívületi állapotba sodorta a kisasszonyt, s azt hiszem, nem túlzok, ha azt állítom, hogy Darzac Róbert letartóztatása, mely a kerülő holttestének megtalálását követő napon a kastélyban bekövetkezett, még mélyebbre ásta azt a láthatatlan örvényt, melybe a szép női lélek elmerült...

Darzac Róbert fél tíz óra tájban érkezett vissza a kastélyba. Láttam, hogyan szalad keresztül a parkon, zilált hajjal és gyűrött ruhában, sárosan, csapzottan, iszonyú állapotban. Arca halálosan sápadt volt. Én és Rouletabille éppen az egyik folyosó ablakában könyököltünk. Darzac észrevett bennünket, s kétségbeesetten kiáltott föl hozzánk:

- Ugye, későn érkeztem?...

Rouletabille visszakiáltott:

- A kisasszony él!...

Egy perccel később Darzac Róbert belépett Stangerson kisasszony szobájába, s az ajtón keresztül hallottuk felcsukló zokogását.

- Iszonyú! - sóhajtotta mellettem Rouletabille. - Micsoda alvilági hatalmak kormányozzák ennek a boldogtalan családnak a balsorsát. Ha nem adtak volna be nekem altatót, megmenthettem volna Stangerson kisasszonyt üldözőjétől, s örökre elnémítottam volna. *És a kerülőnek sem kellett volna meghalnia...*

Darzac ismét megjelent mellettünk. Szeme csupa könny volt... Rouletabille mindent elbeszélte neki, hogy hogyan készítette elő tervét a kisasszony és a Darzac megmentésére, hogy hogyan távolította el azt az embert örökre, *miután egyszer az arcába nézett volna*, s hogy hogyan fült ez az egész terv vérbe, az altatópor miatt...

- Ah, ha önnek elég bizalma lett volna irántam - mondta halkán a fiatalember -, s ha ön Stangerson kisasszonyt is rábeszélte volna, hogy bízzék bennem... De itt senki se bízik senkiben!... A leány bizalmatlan az édesatyja iránt... a menyasszony bizalmatlan a vőlegénye iránt... Miközben ön fölszólított engem, hogy minden lehető kövessek el a gyilkos megjeleneése ellen, addig az ön menyasszonya mindent arra készített elő, hogy sikerüljön az ellene tervezett gyilkosság!... És én későn érkeztem... félig még alva... alig vánszorogva... míg aztán a szobában megpillantottam a szerencsétlen, vérben vergődő kisasszonyt, s ez a látvány egészen kijózanított az álom részegségéből!...

Darzac kérésére Rouletabille elbeszélte ezt a jelenetet... A falhoz támaszkodva botladozott előre, s mialatt mi odalent a díszudvarban a gyilkost kergettük, ő az alatt az áldozat szobájába igyekezett eljutni... Az előszoba két ajtaját tárva találja... belép... s ott fekszik előtte Stangerson kisasszony, élettelenül, félig az íróasztalra borulva, behunyt szemmel... Pongyolája vörös a

vértől, mely patakokban ömlik keblére... Rouletabille még az álompor hatása alatt tántorog, s úgy rémlik neki, mintha valamely szörnyű álom képeit látná... Kimegy a folyosóra, ablakot nyit - mindezt álomszerű gépiességgel... Lekialtja hozzánk, hogy új merénylet történt, s tüzet vezényel... Visszatér a szobába, majd az üres budoáron át a szalonba megy, melynek ajtaja félig nyitva maradt. A díványon fekvő Stangerson professzort rázni, költögetni kezdi, mint én az imént őt. A professzor üres, réveteg tekintettel mered rá, s hagyja, hogy Rouletabille magával cipelje... A szobában megpillantja leányát, torkából éles kiáltás hasad föl... végre felébredt... felébredt!... Most mindketten megfeszítik még mindig roskadozó tagjaikat, hogy az áldozatot átvigyék lefektetni...

Rouletabille most hozzánk akar sietni, hogy *megtudja* végre a titkot! Mielőtt azonban elhagyja a szobát, meg kell állnia az íróasztal előtt... Ott, a földön, egy hatalmas csomag van... egy nagy batyu... Mit keres ez itt, az íróasztal mellett? A selyemvászon csomagolás egy helyen fellazult... Rouletabille odahajlik - csupa papír, írások, fényképek...

Olvassa: „Új kondenzáló-differenciáló elektroszkóp... Az anyag döntő tulajdonságainak átalakulása a kézzelfogható anyag és az imponderábilis éter közti átmeneteken.” Csakugyan... csakugyan... De hát micsoda titokzatossága, s mily szörnyű iróniája ez a sorsnak, hogy abban az órában, mikor a professzor leányát az „ismeretlen” meg akarja gyilkolni, egyúttal visszahozza neki ezt a sok jegyzetet, hogy másnap a professzor tűzbe dobhassa, mint értéktelen limlomot!...

A rettenetes éjszakára következő reggelen ismét megjelenni láttuk Marquet urat, írnokával és a csendőrökkel. Mindannyiunkat kihallgattak, természetesen kivéve Stangerson kisasszonyt, aki halálos önkívületben feküdt. Én és Rouletabille - előzetes megbeszélés alapján - csak annyit vallottunk, amennyit üdvösnek találtunk. Én a világért sem szóltam a sötét kamrácskában való szereplésemről, sem az álomporról. Egyszóval minden olyan mozzanatot elhallgatunk, amelyből gyanítani lehetett volna, hogy mi *vártunk* valamire, vagy amiből az a hit keletkezhett volna, hogy Stangerson kisasszony *várta a gyilkost*... A szerencsétlen nő életét is kész volt feláldozni, hogy a titkot, mellyel gyilkosát övezte, megőrizze... Nem tehetjük haszontalanná ezt az áldozatot! Rance Arthur viszont a legtermészetesebb nyíltsággal beszélt el mindenkinek - s ez a fesztelenség valósággal elképesztett -, hogy ő éjjel tizenegy órakor látta utoljára az erdőkerülőt. A kerülő állítólag azért jött fel az amerikai szobájába, hogy ennek úti málháját levigye s másnap korán reggel a saint-michel-i pályaudvarra vigye. Azonban még sokáig bent maradt Rance-nál, és „vadászatról meg vadorzásról beszélgettek...”. Tény, hogy Rance Arthur-William másnap reggel csakugyan útra készült, s szokás szerint gyalog akart bemenni Saint-Michelbe. Kihasználta azt a lehetőséget, hogy reggel a kerülő is éppen ebbe a kis faluba szándékozott menni, s rábízta a poggyászát. Ez lehetett az a batyu, amelyet a zöld ember cipelt, mikor a Rance Arthur szobájából távozni láttam.

Legalábbis így kellett gondolnom a dolgokat, mert Stangerson professzor mindenben megerősítette az amerikai szavait. Még azt is megjegyezte, hogy este a vacsoránál már nem volt szerencséje együtt étkezni barátjával, Rance Arthurral, mivel ez még délután öt órakor végleges búcsút vett tőle és leányától. Rance csak egy csésze teát kéretett a szobájába, mert mint mondta, kissé rosszul érezte magát.

Bernier, a kapus, Rouletabille utasításai szerint vallott. Elmondta, hogy ők a kerülővel vadorzók meglesésére készültek (szegény kerülő ezt már nem cáfolhatta meg), s hogy a tölgyes közelében kellett volna találkozniuk. Mivel a kerülő nem jött, Bernier eléje ment... Éppen a bástyáig ért, s a díszudvarra nyíló kisajtó előtt haladt el, mikor egy emberi alakot vett észre, aki inaszakadtából nyargalt a kastély túlsó jobbszárnya felé! A menekülő mögött revolverlövések durrantak el, s fent a folyosó ablakában Rouletabille jelent meg, aki felismerte

Bernier-t, és rákiáltott, hogy tüzeljen! Erre ő a készen tartott puskával lőtt is... és meg volt győződve, hogy alaposan eltalálta a menekültöt. Sőt azt hitte, hogy golyója halálos volt, míg Rouletabille le nem vetköztette a puskalövés pillanatában összeesett testet, s meg nem mondta, hogy a kerülőt késszúrás ölte meg! Egyébként a kapus kijelentette, hogy az egész zavaros és képtelen dolgot nem érti, tekintettel arra, hogy ha a talált holttest nem a menekülő alaké volt, akire mindannyian lövöldöztünk, akkor mindenesetre kell, hogy a menekülő viszont valahol *lett légyen!* Igen ám, de a díszudvarnak annak a kis zugában, ahol mindannyian összetalálkoztunk a holttest mellett, úgy nem férhetett el egy másik holt vagy élő, hogy *észre ne vettük volna.*

Így beszélt Bernier. A vizsgálóbíró azt az ellenvetést tette, hogy azalatt, míg abban az udvarzugban voltunk, az éjszaka igen sötét volt, mert hiszen a kerülő arcát se láttuk, és hogy felismerhessük, előbb az előcsarnokba kellett vinnünk... Mire viszont Bernier azzal válaszolt, hogy ha *látni* nem is lehetett volna a másik halottat, vagy élő, de mindenesetre *fel kellett volna benne botlanunk*, olyan szűk az udvarzug!... Elvégre is a hulla leszámításával, *öten* voltunk az udvarzugban, s valóban különös lett volna, ha az az idegen test el tudott volna közülünk illanni... Egyetlenegy ajtó volt itt csupán, a kerülő szobájának az ajtaja, s az is be volt zárva! És a kulcsát a kerülő zsebében találtuk meg!...

Bár a Bernier okoskodása első pillantásra igen logikusnak látszott, mégsem foglalkozott vele komolyan a vizsgálóbíró, mert ennek az okfejtésnek az a furcsaság lett volna a végső eredménye, hogy puskával lelőtt ember késszúrástól hal meg! Délre nyilvánvaló lett, hogy a hatóság meggyőződése szerint megint elszalasztottuk a menekültöt, s hogy az általunk talált hullának semmi köze a mi ügyünkhöz! A vizsgálóbíró szerint a kerülő esete egy másik „ügy” volt. Ezt haladéktalanul bizonyítani is akarta, s valószínű, hogy az új ügy kitűnően megfelelt azoknak a feltevéseknek, melyeket Marquet úr a minap a kerülő magatartásával, kalandjaival s a Bástyá kocsmáros feleségét kerülgető legújabb szerelmével kapcsolatban szövögetett... Az eset nyilván megerősítette azoknak az elbeszéléseknek a hatását, amelyekből a bíró megtudta, hogy Mathieu agyonütni szándékozott a kerülőt - mert délután egy órakor egyszerre csak azt láttuk, hogy Mathieu gazdát, noha csak úgy nyögött a csúztól, s noha felesége jajveszékelve próbált ellenszegülni - szigorú őrizet alatt Corbeil-be szállították. A kocsmában nem találtak semmi gyanús dolgot, de azok a dühös kifakadások, melyeket a gazda még csak tegnap is bőviben ontott az iddogáló fuvarosok fülébe, s amiket ezek aztán a bíró előtt elismételtek, elegendők voltak rá, hogy Mathieu-t jobban befeketítsék, mintha a kést, mely a zöld ember halálát okozta, az ő szalmazsákjában találták volna meg!

Így álltak a dolgok, s a sok borzalmas és érthetetlen eseménytől teljesen meg voltunk zavarodva, mikor aztán elképedésünkre még az a furcsa dolog tette föl a koronát, hogy Larsan Frigyes, aki a vizsgálóbíró megérkezése után nyomban elhagyta a kastélyt, most újra megjelent, mégpedig egy vasúti hivatalnok kíséretében!...

Mi hárman az amerikaival, és Rouletabille-lal az előcsarnokban vitatkoztunk Mathieu gazda ártatlansága vagy bűnössége felől, azaz hogy csak én és az amerikai, mert Rouletabille gondolatai nyilván messze kalandoztak, s egyáltalán nem ügyelt arra, amit beszéltünk. A vizsgálóbíró meg az írnoka a kis zöld szalonban tartózkodtak, ahová annak idején Darzac legelőször vezetett be bennünket a kastély szobái közül. Jacques apót szólította be éppen a vizsgálóbíró a kis szalonba. Darzac Róbert fent volt Stangerson kisasszony szobájában, Stangerson professzorral s az orvosokkal együtt. Larsan Frigyes a vasúti hivatalnokkal az előcsarnokba lépett. Azonnal felismertük a minapi szőke szakállas fiatalembert: - Nini! - kiáltottam -, az épinay-sur-orge-i vasutas! - és Larsan Frigyesre bámultam, aki mosolyogva felelt: - Igen, igen, önnek igaza van, ez az épinay-i vasutas! - Larsan bejelentette magát az ajtónálló csendőr által a vizsgálóbírónál. Jacques apó rögtön távozott, s Larsan és a vasutas

beléptek. Néhány perc telt el, talán tíz perc is... Rouletabille rendkívül türelmetlen volt. A szalon ajtaja újra megnyílt: a bíró beszólította a csendőrt, aki belépett, majd azonnal visszajött, s felsietett a lépcsőkön. Kisvártatva ismét lejött. Bement a vizsgálóbíróhoz, s a szalon ajtaját nyitva hagyta maga mögött, úgy hogy hallottuk, amint jelenti:

- Bíró úr kérem, Darzac úr nem akar lejönni!

- Hogyan? Nem akar? - kiáltotta Marquet.

- Nem! Azt mondja, hogy Stangerson kisasszony rosszul van, s ő nem hagyhatja el...

- Jól van - szolt Marquet úr -, ha ő nem jön le mihozzánk, majd mi megyünk fel őhozzá!...

A vizsgálóbíró és a csendőr felmentek a lépcsőn. A bíró intett Larsannak és a vasutasnak, hogy kövessék. Mi is csatlakoztunk Rouletabille-lal.

Felérkeztünk a folyosóra, Stangerson kisasszony szobája elé. Marquet úr kopogtatott. Egy szobaleány jelent meg. A kis Sylvia volt, ijedt arccal s rendetlen fakószőke hajjal.

- Itt van Stangerson úr? - kérdezte a vizsgálóbíró.

- Igen, uraim.

- Mondja meg neki, hogy beszélni óhajtok vele.

Sylvia bement Stangerson professzorért.

A tudós kijött elénk. Sírt. Szánsalom volt rá is nézni.

- Mit kívánnak még tőlem? - kérdezte a bírótól. - Uram, nem hagyhatnának békén ily szomorú pillanatokban?

- Uram - felelte a vizsgálóbíró -, feltétlenül szükséges, hogy azonnal beszélhessek Darzac Róbert úrral. Nem tudná ön rávenni arra, hogy elhagyja a Stangerson kisasszony szobáját? Mert ha nem, akkor kénytelen volnék behatolni oda, teljes bírói hatalommal.

A professzor nem felelt. Végignézett a bírón, a csendőrön s a többi kísérlőn, mint ahogy az elítélt néz végig hóhérral, s bement a szobába.

Egy pillanat múlva Darzac Róbert lépett ki. Sápadt volt és nagyon levert, amint pedig Larsan Frigyes háta mögött a vasutast is észrevette, arca valósággal eltorzult. Szemei üres, merev tekintettel szegeződtek előre, s nem tudott visszafojtani egy nehéz, nyögő sóhajást.

Mindannyiunkat megindított ennek a fájdalmas arcnak tragikus vonaglása. A szánsalom szavai keresték ajkunkon az utat. Éreztük, hogy itt valami borzasztó történik, ami végleg vesztébe sodorja Darzac Róbertet. Csak Larsan Frigyes arca ragyogott az örömtől, s olyan volt, mint a vadászkutya, amely végre hatalmába ejtette a prédát.

Marquet úr megszólalt, s Darzac felé fordulva, a szőke szakállú fiatal vasutasra mutatott:

- Megismeri ezt az urat?

- Igen - felelte Darzac remegő hangon, mely hasztalan igyekezett határozottan csengeni. - Ez az úr az Épinay-sur-orge-i állomás egyik vasúti hivatalnok.

- Ez a fiatalember azt állítja - folytatta Marquet úr -, hogy látta önt Épinay-ben leszállni a vonatról...

- Ma éjszaka - vette át a szót Darzac -, *ma éjszaka fél tizenegy órakor... Ez igaz...*

Nagy csönd támadt...

- Darzac úr! - kezdte újra a vizsgálóbíró, s hangja megcsuklott az izgatottságtól. - Darzac úr, mit keresett ön ma éjszaka Épinay-sur-Orge-ban, néhány kilométerre attól a helytől, ahol Stangerson kisasszony ellen gyilkos merénylet történt?

Darzac hallgatott. Nem hajtotta le a fejét, de szemeit lesütötte, talán hogy fájdalmát leplezze, vagy talán mert attól félt, hogy tekintetéből kiolvashatnák titkát.

- Darzac úr - makacskodott a vizsgálóbíró -, számot adhat ön arról, hogy hol töltötte az éjszakát?

Darzac újra felemelte tekintetét. Úgy látszott, sikerült visszanyernie önuralmát. Felelt:

- Nem, uram...

- Gondolja meg a dolgot, Darzac úr! Mert ha ön megmaradna különös, visszautasító válaszá-nál, kénytelen volnék erősebb rendszabályokhoz nyúlni...

- Nem válaszolhatok...

- Darzac úr! A törvény nevében letartóztatom önt!

Alig mondta ki ezeket a szavakat a vizsgálóbíró, Rouletabille máris hevesen fordult Darzac felé. Szemmel láthatóan beszélni akart, de Darzac egyetlen intéssel hallgatásra bírta... Különben is a csendőr már a fogoly melle lépett. E pillanatban egy kétségbeesett kiáltás hangzott fel:

- Róbert!... Róbert!...

Stangerson kisasszony hangjára ismertünk! A fájdalmas szavaktól mindannyian összeborzad-tunk. Ezúttal még maga Larsan is elsápadt. Darzac pedig, engedelmeskedve a hívó kiáltásnak, berohant a szobába.

A vizsgálóbíró, a csendőr és Larsan követték, én és Rouletabille a küszöbön maradtunk. Megrázó látvány volt: Stangerson kisasszony, aki halálosan sápadt volt, felemelkedett az ágyban, atyja és a két orvos nem tudták visszatartani. Reszkető karjait kitárta Darzac Róbert felé, akit ekkor már Larsan és a csendőr közrefogtak... A beteg szemei kitágultak... Láttuk, hogy egy pillanatra látja és érti, ami körülötte történik. Szája egy szót suttogott, amely elhalt a vértelen ajak szélén, egy szót, amelyet senki sem értett... Aztán alélta hanyatlott vissza...

Darzacot gyorsan kivezették a szobából. Larsan kocsáért ment, s mi azalatt az előcsarnokban várakoztunk. Mindannyian mélyen meg voltunk illetődve. Marquet úr szemében könny csillo-gott. Rouletabille felhasználta az általános elérékenyülés pillanatát, s Darzachoz fordult:

- Nem fog védekezni?

- Nem! - felelte a letartóztatott.

- Akkor én fogom önt megmenteni, uram!

- Képtelenségre vállalkozik - felelte szomorú mosollyal a szegény Darzac. - Amit Stangerson kisasszony és én megtehetnénk, azt ön nem teheti meg!

- De megteszem!

Rouletabille hangja különösen nyugodt és bizakodó volt. Így folytatta:

- Meg fogom tenni, Darzac úr, mert *én többet tudok, mint ön!*

- Ugyan kérem! - mormogta Darzac csaknem haragosan.

- Ó, legyen nyugodt, uram, csak annyit használok föl az általam tudottakból, amennyi az ön megmentésére éppen elég lesz...

- *Semmit sem szabad tudnia*, fiatalember, ha azt akarja, hogy jogosan számíthasson a hálámra...

Rouletabille megrázta a fejét, és egészen közel lépve Darzachoz, ezeket a szavakat suttogta:

- Figyeljen arra, amit mondok, és bizzon benne!... Ön csak a *nevét* tudja a gyilkosnak, Stangerson kisasszony pedig csak a gyilkos *egyik felét* ismeri! Én azonban ismerem mind a *két felét*! Én ismerem az *egész gyilkost*!

Darzac bámuló tekintetén látszott, hogy egy szót sem ért mindabból, amit Rouletabille-től hallott. Közben megérkezett a kocsí, amelyet Larsan hozott. A csendőr és Darzac a kocsi belsejébe ültek, Larsan a bakon maradt. A foglyot Corbeil-be szállították...

25
ROULETABILLE ELUTAZIK...

Aznap este mi is távoztunk Rouletabille-lal Glandier-ból. Örültünk, hogy most már semmi sem tart vissza bennünket ezen a helyen. Én kijelentettem, hogy részemről feladom a reményt, s nem igyekszem megfejthetetlen titkokat megoldani. Rouletabille viszont barátságosan megveregette a vállam, s közölte velem, hogy Glandier-ban már nem fog megtudni semmi nevezetesebb adatot, minthogy Glandier-ban már *mindent megtudott*... Nyolc óra tájban érkezünk Párizsba. Gyorsan megvacsoráztunk, majd pedig, minthogy mindketten fáradtak voltunk, elváltunk, és megállapodtunk abban, hogy másnap reggel az én lakásomon találkozunk.

A mondott időben Rouletabille betoppant hozzám. Kockás, angolos ruha volt rajta, karján felöltőt tartott, fejét utazósapka fődte. Egy kis bőröndöt is hozott. Közölte velem, hogy elutazik.

- Mennyi időre lesz távol? - kérdeztem.

- Egy vagy két hónapra - felelte -, aszerint amint...

Nem mertem kérdésekkel ingerelni...

- Tudja ön - kérdezte tőlem -, mi volt az a szó, amelyet Stangerson kisasszony tegnap közvetlenül elájulása előtt mondott, mikor Darzac Róbertre nézett?...

- Nem... Senki sem értette...

- De igen! - kiáltotta Rouletabille. - Én megértettem! Azt mondta: „Beszélj!”

- És Darzac beszélni fog?

- Soha!...

Szerettem volna még folytatni a társalgást, de barátom erősen kezet szorított velem, s minden jót kívánt... Még csak ennyit kérdezhettem:

- Nem fél attól, hogy a távolléte alatt újabb merényletek történhetnek?

- Nem félek semmi ilyesmitől - felelte -, *mióta Darzac le van tartóztatva*...

Ezek után a bizarr szavak után ott hagyott... Nem is láttam viszont, csak az esküdszéki tárgyaláson, a Darzac-féle pör alkalmával, amikor megjelent a bírói korlátnál, hogy *a megmagyarázhatatlant megmagyarázza*...

ROULETABILLE-T TÜRELMETLENÜL VÁRJÁK

A következő év januárjának 15-én, vagyis két és fél hónappal az elbeszélt tragikus események után, az *Époque* első oldalának első hasábján az alábbi szenzációs cikk jelent meg:

A Seine-et-Oise megye esküdszékét mára oly titokzatos ügyben való bíraskodásra hívták össze, amely a bűnügyi évkönyvekben csaknem példátlanul áll. Alig volt még pör, amelyben ennyi sötét, érthetetlen és megmagyarázhatatlan mozzanat zsúfolódott volna össze! S hozzá még a vád képviselői nem haboztak egy oly férfiút ültetni a vádlottak padjára, akit mindenki szeret, tisztel és becsül, aki csak ismeri őt. Ez a vádlott egy fiatal tudós, a francia tudomány reménysége, akinek egész eddigi pályafutása munkában és becsületben telt el. Mikoriban Párizs értesült Darzac Róbert letartóztatásáról, minden oldalról egyértelműen tiltakozás zúdult fel. A Sorbonne, melyet a vizsgálóbíró hallatlan eljárása mélyen megsértett, testületileg jelentette ki, hogy rendíthetetlenül hisz Stangerson kisasszony vőlegényének ártatlanságában. Maga Stangerson professzor is állhatatosan hangoztatta, hogy az igazságszolgáltatás tévúton jár, és senki előtt sem kétséges, hogy abban az esetben, ha az áldozat beszélni tudna, ő is a felmentését kérné az esküdtektől annak a férfiúnak, akit ő férjül választott, s akit a vád képviselői most bitóra akarnak juttatni! Reméljük is, hogy nincs messze az a nap, amikor Stangerson kisasszony ismét birtokában lesz öntudatának, mely pillanatnyilag elborult a Glandier-kastély szörnyű titkának a borzalmaitól. Vagy tán azt akarnák, hogy ismét homály boruljon erre a lélekre, midőn majd megtudja, hogy a férfiú, akit szeretett, hóhér kezétől pusztult el? Ezt a kérdést vetjük fel az esküdszéknek, amelyhez a mai napon nekünk is van egypár szavunk...

Mert valóban elhatároztuk, hogy semmiképp sem fogjuk megengedni, hogy tizenkét derék polgár egy förtelmes bírói tévedést kövessen el! Bizonyos, hogy a körülmények szörnyű összetalálkozása, vádló nyomok, bizonyos időpontok talányos tisztázatlansága, az alibiigazolás teljes hiánya a vádhatóságot arra az elhatározásra bírhatták, hogy mivel *másfelé* hasztalanul kutatott az igazság után, itt próbálja megtalálni. A terhelő körülmények látszólag nagyon súlyosak Darzac Róbertre nézve, úgyhogy még azt is megértjük, ha egy oly jártas, okos és általában szerencsés szimatú detektívfelügyelő, mint amilyen Larsan Frigyes, meg hagyja magát téveszteni általuk. Eddig minden vizsgálatnak csak elmarasztaló eredménye volt Darzac Róbertre nézve, ma azonban mi védelmére sietünk az esküdszék elé, s oly világosságot gyújtunk a bírói pulpituson, hogy egyszerre fény fog vetődni Glandier minden titokzatosságára. *Mert mi birtokában vagyunk az igazságnak!*

Ha korábban nem beszéltünk, annak az az oka, hogy az általunk védett ügy eddig a hallgatást kívánta. Olvasóink bizonyára emlékeznek még azokra a név nélkül folytatott nyomozásokra, amelyeknek az eredményét az Oberkampf utcai gyilkosságnak, valamint az Általános Hitelbank kirablásának és az Állami Pénzverde aranyrudainak az ügye alkalmából lapunk hasábjain közöltünk. Ezek a nyomozások már eleve világosságot derítettek az igazságra, még mielőtt Larsan Frigyes éles elméje teljesen kibontakoztatta volna. E nyomozásunkat legifjabb munkatársunk, az alig tizennyolc éves Rouletabille József végezte, aki a közeli órákban híres ember lesz. Mikor a Glandier-beli rejtély tudomásunkra jutott, a mi kis riporterünk azonnal megjelent a színhelyen, minden ajtó megnyílt előtte, s egy darabig a kastélyban lakott, ahonnan pedig a sajtó minden más képviselőjét kiutasították! Larsan Frigyes oldalán ő is részt vett az igazság kutatásában, s borzadva látta, mily tévedés ejti hatalmába a híres detektívfelügyelőt. Hasztalan igyeke-

zett őt elterelni a hibás nyomról, a „nagy” Fred nem akart tanácsot elfogadni a kis újságírótól. Tudjuk, hogy mi lett ennek a következménye szegény Darzac Róbertre nézve...

Nos, most mi tudtára adjuk a francia közönségnek és az egész világnak, hogy mindjárt Darzac Robert letartóztatása után a fiatal Rouletabille József belépett főszerkesztőnk szobájába s így szólt:

- Elutazom! Hogy mennyi időre, nem tudom... Talán egy, talán két, esetleg három hónapra... Talán nem is térek vissza többé! Itt van egy levél... Ha nem érkezem meg arra a napra, mikor Darzac az esküdszék elé kerül, tessék ezt a levelet fölbontani a törvényszéken, a tanúk fölvonulása után. Erre nézve méltóztassék megállapodni Darzac védőjével! Darzac Róbert ártatlan! Ebben a levélben benne van a gyilkos neve, s bár bizonyítékok még nincsenek e személyre nézve, mivel bizonyítékokat csak most indulok fölkeresni, de megvan az illető bűnösségének megdönthetetlen kikövetkeztetése.

... Munkatársunk elutazott. Sokáig nem hallottunk róla semmit, de egy héttel ezelőtt egy ismeretlen jelent meg főszerkesztőnkénél, aki felszólította, hogy *szükség esetén* okvetlenül cselekedjék Rouletabille József meghagyása szerint, mert az igazságot a levél tárja fel! Az ismeretlen nem akarta nevét megmondani.

Ma, január 15-én, beköszöntött az esküdszék nagy napja... Rouletabille József még nem tért vissza, s talán nem látjuk őt viszont többé... A sajtónak is vannak hősei: ők a kötelesség mártírjai, s ez a kötelesség magasztosabb, mint a többi, mert ez a hivatásnak a kötelessége! Úgy lehet, hogy munkatársunk immár elesett ennek a kötelességnek a mezején... De mi majd bosszút állunk érte! Főszerkesztőnk ma délután meg fog jelenni az esküdszéki tárgyaláson Versailles-ban, s nála lesz a levél, amely a gyilkos nevét tartalmazza!

Ennek a cikknek az élén Rouletabille arcképe ékeskedett...

Azok a párizsiak, akik ezen a napon elmentek Versailles-ba, hogy ott legyenek a „Sárga szoba” titkának a tárgyalásán, bizonyára nem felejtették el azt a hihetetlen tolongást, amely a Saint-Lazare indóház körül hullámozott. A rendes vasúti járatokban nem volt elég hely és pótvonatokot kellett indítani. Az *Époque* cikke mindenkit lázba hozott, felszította a mohó érdeklődést, s elkeseredett vitákat váltott ki. Rouletabille hívei s Larsan pártfelei csaknem egymásnak estek, mert - különös dolog - az embereket nem az hozta lázba, hogy esetleg egy ártatlant fog elítélni a bíróság, hanem az a meggyőződésük, amellyel mindenki a saját megoldásának a helyességét hangoztatta a „Sárga szoba” titkáról. Mindenki a saját elképzelését tartotta helyesnek. Akik a bűntényt Larsan szerint magyarázták, kerek-perec visszautasították még a lehetőségét is a kételynek a népszerű detektívfelügyelő éleselméjűségével szemben. Viszont mindazok, akik valamely más megoldást tartogattak a begyükben, a Rouletabille pártján voltak, mert azt hitték, hogy ő is azt a megfajtást fogja hangoztatni. A larsanisták és a rouletabille-isták, kezükben az *Époque*-kal, vég nélkül vitakoztak és kiabáltak, még a versailles-i törvényszéki palota lépcsőin, sőt, a tárgyalóteremben is. Különleges rendőri készség tartotta fenn a rendet. A beláthatatlan tömeg, mely nem juthatott be a palotába, estig az épület körül táborozott, s a katonaság és rendőrség csak nehezen tudta kordában tartani. Lesték az új híreket, s a legfantasztikusabb mendemondák is gyorsan harapóztak végig soraik között. Egyszerre az a kósza hír kapott szárnyra, hogy nyílt tárgyalás közben éppen most tartóztatták le Stangerson professzort, aki bevallotta, hogy ő akarta meggyilkolni leányát. Ez már maga volt az örület... Az izgalom tetőpontra hágott. S egyre Rouletabille-t várták. Voltak, akik azt állították, hogy ismerik s hogy felismerték. Ha egy szabadjegyes fiatalember ment át a szabadon hagyott téren, mely a tömeget a palotától elválasztotta, örült tolongás támadt. Az emberek letaposták egymást. Kiabáltak: „Rouletabille! Itt van Rouletabille!” Egy-egy tanút,

aki csak valamennyire is hasonlított az *Époque*-ban közölt arcképhez, hasonló zsivaj fogadott. Az *Époque* főszerkesztőjének a megérkezése újabb forrongást keltett. A tömeg egy része tapsolt, a másik füttyült. A sokaság közt igen sok volt a nő...

Az esküdszéki tárgyaláson Rocoux úr elnökölt, akit teljesen áthatott a taláros emberek sokféle hivatali elfoglaltsága, de alapjában derék, jó ember volt. Megkezdték a tanúk előszólítását.

Persze én is ezek közt voltam, mint mindenki, akinek akár távolról, akár közelről valami köze lehetett a Glandier-beli rejtélyhez. Ott voltak: Stangerson professzor, aki tíz évvel öregebbnek látszott, s akire alig lehetett ráismerni; Larsan, Rance W. Arthur, szesztől vörös arccal, mint mindig; Jacques apó, Mathieu gazda, aki megbilincselve, két csendőr közt jelent meg; Mathieu-né asszony, aki most is zokogott; Bernier és felesége; a két betegápolónő, az inas, a kastély egész cselédsége, a 40. számú posta hivatalnoka, az épinay-i vasutas, Stangersonék egy-két barátja, valamint Darzac Róbert mentőtanú. Szerencsémre engem a legelső tanúk között hallgattak ki, s így a tárgyalás további menetét végigkísérhettem.

Nem szükséges külön megjegyezmem, hogy a tárgyalóteremben valósággal agyonnyomták egymást az emberek. A bírói emelvénynek még a lépcsőin is ügyvédek ültek, s a vörös talárú bírák mögött az összes környékbeli bíróságok képviselői figyelték a tárgyalást. Darzac Róbert megjelent a vádlottak padján, két csendőr között, s oly nyugodt, fönséges és szép jelenség volt, hogy a moraj, mely fogadta, inkább csodálatot jelentett, mint részvétet. Rögtön ügyvédje, Henri-Robert felé fordult, aki első jelöltjének, Hesse Andrének segédletével - a jelöltnek ez volt első nyilvános szereplése - máris lapozgatni kezdett aktái között.

Sokan várták, hogy Stangerson professzor kezét szorít majd a vádlottal. Azonban megkezdődött a tárgyalás, és így a tanúknak mind el kellett hagyniuk a termet, még mielőtt a szenzációs jelenet lejátszódott volna. Abban a pillanatban, amikor az esküdtek elfoglalták helyüket, észrevehető volt, hogy figyelmüket igen leköti egy röpké beszélgetés, amelyet Henri-Robert folytatott az *Époque* főszerkesztőjével. A főszerkesztő ezután az ülő közönség első sorában foglalt helyet. Némelyek igen csodálkoztak azon, hogy nem vonult vissza a tanúk részére fenntartott terembe.

A vádirat felolvasása, mint csaknem mindig, ezúttal is zavartalanul történt meg. Nem beszélek részletesen Darzac kihallgatásáról sem. A mód, ahogyan a hozzá intézett kérdésekre felelt, a legtermészetesebb s egyszersmind a legtitokzatosabb is volt. Mindaz, amit „elmondhatott”, természetesnek, mindaz, amit elhallgatott, szörnyűnek látszott rá nézve még azoknak a szemében is, akik valahogyan megérezték, hogy ártatlan. Merev elzárkózása bizonyos - általunk már ismert - időpontokra nézve, egyenesen ellene fordult, noha látszott, hogy ez a hallgatás valósággal lesújtja. Ellenszegült az elnök és az ügyész minden unszolásának. Figyelmeztették, hogy a hallgatás, hasonló körülmények között, egyértelmű a halállal.

- Jól van - felelte -, akkor meghalok; de mégis ártatlan vagyok!

Henri-Robert, a védőügyvéd, latba vetette minden ismert és elismert ügyességét, s még védence hallgatását is előnyére igyekezett beállítani, magasztalván Darzac nagy jellemét, s emlegetve az erkölcsi köteleességeket, melyeknek csak a hősi lelkek tudnak így engedelmeskedni. A kitűnő ügyvéd csak annyit ért el, hogy azokat, akik ismerték Darzac Róbertet, teljesen meggyőzte, ellenben a hallgatóság többi része ingadozó maradt. A tárgyalást fölfüggesztették, majd a tanúk kihallgatása kezdődött, s Rouletabille még mindig nem jelentkezett. Valahányszor ajtó nyílt, minden szem arra felé fordult, majd az *Époque* főszerkesztőjét kereste, aki merev nyugalommal ült a helyén. Végre észrevették, hogy zsebéből egy levelet vesz elő! Mozdulatát nagy moraj követte.

Nem szándékozom felidézni itt a tárgyalás minden aprólékos mozzanatát. Elég bőven beszéltem már az ügy minden fázisáról, s így nem kell ismét felsorolnom a különböző rejtelmes eseményeket. Leírásomban minél előbb ennek a feledhetetlen napnak valóban drámai pillanatahoz igyekszem jutni. Ez akkor következett be, miután Henri-Robert Mathieu gazdához intézett néhány kérdést, aki a tanúk korlátjánál, két csendőr között hevesen védekezett az ellen, hogy ő ölte meg a zöld embert. Feleségét is beszólították, s szembesítették vele. Az asszony zokogva vallotta be, hogy „jóban volt” a kerülővel, s hogy férje jól sejtette. De határozottan erősítette, hogy barátja meggyilkolásában nem volt része Mathieu-nek. Henri-Robert most azt a kérelmét fejezte ki az esküdtbíróság előtt, hogy erre a pontra nézve azonnal hallgassák meg Larsan Frigyes véleményét.

Az ügyvéd ezeket mondta:

- A tárgyalás felfüggesztése közben alkalmam volt pár szót váltani Larsan Frigyessel, aki tudomásomra hozta, hogy a kerülő halálát másképpen is meg lehet magyarázni, mint a Mathieu gazda tettességével. Érdekes volna megismerni Larsan úr hipotézisét.

Larsan Frigyes beszólították. Igen értelmes, tiszta magyarázatot adott.

- Nem látom be annak szükségességét - mondotta -, hogy Mathieu gazdát belekeverjük a dologba. Kifejeztem ezt a véleményemet már Marquet úr előtt is, de a kocsmáros véres fenyegetőzései - úgy látszik - nagyon kedvezőtlen irányba fordították a vizsgálóbíró véleményét. Az én nézetem szerint a Stangerson kisasszony megtámadása és a kerülő legyilkolása *ugyanaz az ügy!* Mikor Stangerson kisasszony merénylője a díszudvaron át menekült, utána-lőttek, s azt hitték, hogy eltalálták, hogy megölték őt. A valóságban az történt, hogy a gyilkos abban a pillanatban, amint a kastély jobbszárnya mögött befordult, és eltűnt, megbotlott. A gyilkos itt a kerülővel találkozott szembe, aki kétségkívül fel akarta őt tartóztatni menekülésében. A gyilkosnak ekkor még a kezében volt a kés, amellyel a kisasszonyt megsebezte, s most szíven szúrta vele a kerülőt, aki rögtön meghalt.

Ez a rendkívül egyszerű magyarázat annyiival is inkább helyesnek látszott, mert már sokan, akik a Glandier-kastélyban történt rejtelmeken a fejüket törték, ugyanezre az eredményre jutottak. Helyeslő moraj kísérte Larsan szavait.

- S mindezek után hova lett a gyilkos? - kérdezte az elnök.

- Nyilván elrejtőzött az udvarzug valamely sötét szögletében, s miután a holttestet cipelő kastélybeliek távoztak, nyugodtan kerekelt oldhatott.

Ebben a pillanatban az álló közönség soraiból egy fiatal csengésű hang szólalt meg. Az általános megrökönyödés közepette ezt kiáltotta:

- A szívszúrás tekintetében Larsan Frigyes véleményén vagyok. De nem vagyok az ő véleményén arra nézve, *ahogyan a gyilkos az udvarzugból elmenekült!*

Mindenki hátrafordult. Az ajtóörök előrohantak, hogy csendet teremtsenek. Az elnök felháborodva kérdezte, hogy ki mert szót emelni, s elrendelte a rendzavaró azonnali kivezetését. De az üde, csengő hang ismét megszólalt:

- Én vagyok, elnök úr! Én vagyok... Rouletabille József!

ROULETABILLE TELJES DICSŐSÉGÉBEN JELENIK MEG

Rettenetes kavarodás támadt. Nők kiáltását lehetett hallani, akik rosszul lettek. Senki sem törődött „az igazságszolgáltatás méltóságá”-val. Esztelen tolongás támadt. Mindenki Rouletabille Józsefet akarta látni. Az elnök kiáltozva fenyegetőzött, hogy azonnal kiürítetteti a termet, de senki sem hallgatott rá. Rouletabille ezalatt átugrott a fakorláton, mely az ülő közönségtől elválasztotta, erős könyökharc közben tört utat a főszerkesztőhöz, aki áradozva ölelkezett össze vele, kivette a főszerkesztő kezéből a levelet, zsebébe csúsztatta, befurakodott a terem fenntartott részébe, s a tanúk korlátjáig jutott, lökdösve és lökdöstetve, mosolygó, boldog arccal, amely olyan volt, mint egy bíbor labda, és amely két kerek, nagy, okos szeme fényében ragyogott. Az a kockás angol ruha volt rajta, amelyet elutazása reggelén láttam - de istenem, milyen állapotban volt most ez a ruha! Karján felöltőjét lógatta, s útisapkáját a kezében tartotta. Így szólt:

- Bocsánatot kérek, elnök úr, de az óceánjáró gőzös késett! Most jövök Amerikából! Rouletabille József vagyok!...

Mindenki nevetett. Mindenki boldog volt, hogy ez a fickó megérkezett. Minden lélek úgy érezte, hogy roppant tehertől szabadul meg. Fellélegzettünk. Bizonyosak voltunk benne, hogy ez a fiú csakugyan az igazságot hozza... s hogy azonnal megismerteti velünk ezt az igazságot...

De az elnök dühöngött.

- Ah! Tehát ön Rouletabille József! - szólalt meg újra az elnök. - No jó, fiatalember, majd megtanítom önt, hogy máskor hogyan üzzön gúnyt az igazságszolgáltatásból. Addig is, míg a bíróság döntené fog arról, hogy mi történjék önnel, kivételes hatalmamnál fogva itt tartom önt és...

- De hiszen, elnök úr, én is éppen ezt kérem: én a bíróság rendelkezésére akarok állani, egyenesen azért jöttem ide, tessék itt tartani! Ha érkezésem egy kis zajjal járt, készséggel bocsánatot kérek a bíróságtól. Tessék elhinni, elnök úr, nálam senki sem tiszteli jobban az igazságszolgáltatást! De hát úgy kellett bejőnnöm, ahogy éppen lehetett...

S Rouletabille elnevette magát. A közönség vele nevetett.

- Vezessék el! - parancsolta az elnök.

Ekkor azonban Henri-Robert közbevetette magát. Mentegetni kezdte a fiatal embert, aki a legjobb szándékkal van eltelve, s megmagyarázta az elnöknek, hogy egy ily fontos tanú kihallgatásától nehezen lehetne eltekinteni, hiszen Rouletabille az egész titokzatos hetet Glandier-ban töltötte, s ami a legfontosabb, azt állítja, hogy be tudja bizonyítani a vádlott ártatlanságát s meg tudja mondani az igazi gyilkos nevét...

- Ön meg tudja mondani nekünk a gyilkos nevét? - kérdezte az elnök, meginogva, de kételkedve is.

- Sőt, kedves, jó elnök úr, éppen csak azért jöttem ide! - felelte Rouletabille.

A hallgatóság tapsviharba akart kezdeni, de a teremőrök erélyes pisszegése lecsendesítette őket.

- Rouletabille József - mondta Henri-Robert -, nincs ugyan annak rendje és módja szerint tanúnak idézve, de remélem, hogy az elnök úr, kivételes hatalmánál fogva, lesz kegyes őt mégis kihallgatásra bocsátani.

- Jó! - jelentette ki az elnök... - Ki fogjuk hallgatni. De előbb végezzünk a...

A közvádoló emelt szót:

- Talán helyesebb - jegyezte meg az ügyészség képviselője -, ha ez a fiatalember azonnal megmondaná annak a nevét, akit a gyilkosság elkövetőjének tart.

Az elnök némi gúnyos fenntartással engedett:

- Ha a közvádoló úr talán fontosságot tulajdonít Rouletabille József kihallgatásának, nem látom akadályát annak, hogy a tanú azonnal közölje velünk az ő „külön” gyilkosának a nevét!

Egy légy zümmögését is meg lehetett volna hallani.

Rouletabille hallgatott, részvétellel nézve Darzac Róbert felé, aki a tárgyalás kezdete óta először mutatott izgatott és aggódó arcot.

- Nos - ismételte az elnök -, hallgatjuk önt, Rouletabille József úr! Várjuk a gyilkos nevét.

Rouletabille nyugodtan kotorászott mellénye zsebében, s egy roppant zsebórát húzott elő, megnézte, és így szólt:

- Elnök úr kérem, a gyilkos nevét *csak fél hétkor mondhatom meg!* Még négy jó óra hossza van odáig!

A teremben a csodálkozás és a csalódás moraja futott végig. Néhány ügyvéd hangosan mondta:

- Gúnyolódik velünk!

Az elnök arca ragyogott a meglepedettségtől. Henri-Robert és Hesse André bosszankodtak.

Az elnök megszólalt:

- No, most már éppen elég a tréfából! Uram, ön visszavonulhat a tanúk szobájába. Azonban az épületet nem hagyhatja el, várja be rendelkezéseimet!

Rouletabille tiltakozott:

- Esküszöm önnek, elnök úr - mondta éles és vékony hangján -, esküszöm önnek, hogy mikor majd megmondom a gyilkos nevét, *ön is be fogja látni, hogy csak fél hétkor közölhettem!* Becsületszavamra! Rouletabille-i hitemre!... De addig is módomban van némi magyarázatot nyújtani a kerülő meggyilkolásáról... Larsan Frigyes úr, aki látott engem „dolgozni” Glandier-ban, megmondhatja, mily gonddal tanulmányoztam az egész ügyet! Jóllehet, én ellenkező véleményen vagyok vele, mert állítom, hogy Darzac Róbert letartóztatásával ártatlant juttatott a törvény kezére, de Larsan úr mégsem vonja kétségbe az én jóhiszeműségemet, sem fölfedezéseimnek a fontosságát, amelyek gyakran erősítették meg az övéit.

Larsan Frigyes így válaszolt:

- Elnök úr, érdekesnek tartom Rouletabille József meghallgatását; annyival is inkább érdekesnek, mert ő nincs egy véleményen velem.

Helyeslő moraj kísérte a nagy Fred szavait. Méltányos játékosként fogadta a párviadalt. Érdekfeszítőnek ígérkezett a mérkőzés a két kiváló elme között, akik ugyanarra a tragikus problémára vetették rá magukat s két különböző megoldásra jutottak.

Mivel az elnök hallgatott, Larsan Frigyes folytatta:

- A dolog tehát úgy áll, hogy mi egy véleményen vagyunk a késszúrásról, amelyet Stangerson kisasszony merénylője ejtett a kerülő szívére, de mivel nem vagyunk egy véleményen a gyilkosnak az udvarzugból való elmeneküléséről, érdekes volna megtudni, hogy Rouletabille úr hogyan magyarázza meg ezt a menekülést?

- Bizony - felelte barátom -, ez érdekes volna!...

Az egész terem kacagásban tört ki. Az elnök nyomban kijelentette, hogy hasonló jelenet ismétlődése esetén nem fog habozni, s beváltja fenyegetését: kiürített a termet.

- Igazán - fejezte be az elnök -, egyáltalán nem látom be, hogy egy ilyen ügyben micsoda nevetnivalót találnak?...

- Én sem! - szólt Rouletabille.

A körülöttem ülők zsebkendőjüket gyömöszölték a szájukba, hogy ki ne pukkanjanak.

- Rajta! fiatalember! - mondta az elnök. - Hallotta, mit mondott Larsan Frigyes úr... Az ön véleménye szerint a gyilkos hogyan menekült el az udvarzugból?

Rouletabille Mathieu-né asszonyra nézett, aki szomorú mosollyal pillantott vissza rá.

- Mivel Mathieu-né asszony bevallotta - kezdte barátom -, hogy gyöngéd szálak fűzték a kerülőhöz...

- Rongy asszony! - kiáltotta Mathieu gazda.

- Vezessék ki Mathieu-t! - rendelte el az elnök.

Mathieu-t eltávolították.

Rouletabille újra elkezdte:

- Mivel ez a vallomás megtörtént, közölhetem önökkel, hogy a kocsmárosné gyakran találkozott éjszaka a kerülővel, a bástya első emeletén, abban a szobában, amely valaha házi kápolna volt. Ezek a találkák főleg az utóbbi időkben ismétlődtek igen gyakran, mikor Mathieu gazdát a csúz ágyhoz szögezte.

- Egy-egy morfiumbefecskendezés, idejében alkalmazva, visszaadta Mathieu gazda nyugalomát, s ilyenkor aztán felesége is biztonsággal tudhatta magát arra a pár órára, míg szükségét érezte a hazulról való távozásnak. Mathieu-né éjszaka járt a kastélyba, egy nagy fekete kendőbe burkolózva, amellyel lehetőleg felismerhetetlenné tette magát s melyben valamely sötét kísértetárnynak tűnhetett, megzavarva Jacques apó éjszakáit. Hogy jelet adjon jelenlétéről kedvesének, Mathieu-né a *Térdeplő néni* macskájának baljóslatú, üvöltő nyávogását utánozta, mire a kerülő azonnal lejött a bástyáról, s kinyitotta a kisajtót az érkező előtt. Noha a bástya épületében újabban javítások történtek, a találkozásokat mégis ott, a kerülő régi szobájában tartották, mivel az új szobát, melyet a szerencsétlen erdőkerülő a kastély másik, jobbszárnyai végén kapott, csak egy vékony fal választotta el az inas és a szakácsnő szobájától.

- Mathieu-né asszony éppen távozott a kerülőtől, akinek természetesen még semmi baja sem volt, mikor az udvarzug drámája bekövetkezett. Mathieu-né és a kerülő békésen lépegettek egymás mellett, miután a bástya épületét elhagyták... Ezeket a részleteket, elnök úr, én magam állapítottam meg, mindjárt másnap reggel, a díszudvaron talált nyomok vizsgálatából... Bernier, a kapus, akit puskájával a bástya mögött állítottam lesbe - amit engedelmemmel ön maga is elmondhat most már önöknek -, nem láthatta azt, ami a díszudvarban történik. Ő csak valamivel később jött át ide, mikor a revolverlövéseket hallotta, s ekkor ő is elsütötte a puskáját...

- A kerülő és Mathieu-né tehát az éjszaka csendjében a díszudvaron át haladnak... Jó éjt kívánnak egymásnak, s Mathieu-né a díszudvar nyitott rácskapuja felé indul, míg a kerülő a jobbszárnynon levő terasz alatti kiugrós kiképzésű kis szobája felé fordul, hogy ott nyugalomra térjen.

- El is éri az ajtót, mikor egyszerre revolverlövések durranása hangzik fel. A kerülő visszafordul, nyugtalan lesz, s néhány lépést tesz visszafelé. Eléri a kastély jobbszárnynak a szögletét, mikor egy árny ugrik rá, és leszúrja. Meghal. Hulláját rögtön megtalálják, és elviszik, mert úgy vélik, hogy a gyilkost ragadták meg, holott csak egy újabb áldozat van a kezeik között. S mit tesz ezalatt Mathieu-né? Megriadva a durranásoktól, s az udvaron történt üldözéstől, az éj sötétjében meghúzódik a díszudvaron. Az udvar igen nagy, s mivel az asszony éppen a rácskapu közelében van, könnyen ki tudott volna lopózni... De nem lopózott ki. Ott maradt, s látta, mint viszik el a holttestet. Szívét érthető aggodalom szorongatta, s baljóslatú sejtelmektől űzve, egészen az előcsarnokig bátkodott, ahol egy pillantást vetett a Jacques apó lámpásától megvilágított lépcsőházba... A lépcsőn ott feküdt a kedvese holtteste... Megpillantotta s elrohant. Eközben talán magára vonta Jacques apó figyelmét. Tény az, hogy az öreg utánament a fekete árnyak, amely már néhány álmatlan éjszakát okozott neki.

- Ezen az éjszakán is, még a bűntény előtt, felébresztette Jacques apót a Jóisten Jóságának az üvöltése, s ablakából észrevette a fekete árnyat... Gyorsan felvette a ruháit, s így magyarázható meg, hogy ő teljesen felöltözve jött az előcsarnokba, mikor behoztuk a kerülő holttestét. Igen, ezen az éjszakán, a díszudvaron, kétségkívül egyszer és mindenkorra szeme közé akart nézni a fekete kísértetnek... S felismerte!... Jacques apó régi barátságban élt Mathieu-nével. Az asszony most bevallotta neki éjszakai kirándulásait, s nyilván nagyon kérlelte, hogy legyen segítségére ebben a nehéz pillanatban. Mathieu-né állapota, amint kedvese holttestétől jött, siralmas lehetett... Jacques apó megszánta s elkísérte Mathieu-nét, a tölgyesen át, túl a parkon, túl a tóparton is, egészen az épíny-i útig. Itt már csak néhány méternyire kellett mennie az asszonynak, hogy hazajusson. Jacques apó visszatért a kastélyba, s miután meghányta-vetette magában, mily fontos a kerülő kedvesére nézve, ha a nyomozás nem szerez tudomást éjszakai jelenlétéről a kastélyban, tőle telhetőleg eltitkolta előttünk ezt az újabb drámai mozzanatot, hiszen ez az éjszaka már anélkül is tele volt ilyenekkel.

- Nincs szükségem rá - mondta végül Rouletabille -, hogy Mathieu-nét vagy Jacques apót felhívjam, hogy erősítsék meg, amiket itt elmondtam. *Tudom*, hogy minden így történt! Egyszerűen csak Larsan úr emlékezetébe idézem a dolgokat, s ő most már bizonyára megérti, hogy miként tudhattam meg mindezeket, mert látta, hogyan görnyedek a bűntényt követő reggelen azok fölé a kettős lábnyomok fölé, amelyek Jacques apó és Mathieu-né asszony együttes útjának az irányát mutatták...

Rouletabille most Mathieu-né felé fordult, aki a korlátnál maradt, s gáláns mozdulattal intett az asszony felé:

- Önagysága lábnyomai - mondta Rouletabille - *rendkívül hasonlítanak a gyilkos „elegáns” lábnyomaihoz!...*

Mathieu-né összeborzadt, s rémült kíváncsisággal meredt a fiatal riporterre. Mit merészel állítani ez az úr? Mit akar mondani?

- Önagyságának hosszú, elegáns lába van, amely kissé nagy is egy női lábnak. Ez a láb, leszámítva a cipő orrának a hegyességét, *teljesen a gyilkos lába!...*

A hallgatóság sorain hullámváz futott végig. Rouletabille egy mozdulattal nyugalomra intette őket. Azt lehetett volna mondani, hogy most ő szabja meg a tárgyalás rendjét.

- Sietnem kell annak a kijelentésével - mondta -, hogy ez nem fontos dolog, s hogy az a nyomozó, aki hasonló külső jelekre építené rendszerét, anélkül, hogy *egy általános döntő eszméje volna*, fejje rohanna bele a bűnügyi tévedésbe! Darzac Róbertnek például szintén olyan lábnymai vannak, mint a gyilkosnak, és mégsem ő a gyilkos!

Újabb mozgolódás...

Az elnök megkérdezte Mathieu-nét:

- Asszonyom, az önre vonatkozó részletekre nézve akkor este csakugyan így történtek a dolgok?

- Igen, elnök úr - felelte a tanú. - Azt lehetne hinni, hogy Rouletabille úr mindenütt a sarkunkban járt.

- Ön tehát látta, asszonyom, amint a gyilkos a kastély jobbszárnyának a végéig futott?

- Igen, éppen úgy, ahogy láttam, hogy egy perccel utóbb elvitték előttem a kerülő holttestét...

- És hová lett a gyilkos? Csupán ön maradt ott az udvarban, s ilyenformán igen természetes lett volna, hogy megfigyelje a gyilkost, aki nem tudott az ön jelenlétéről, s elérkezettnek vélhette a pillanatot a menekülésre.

- Én nem láttam semmit, elnök úr - nyögte Mathieu-né. - Az éjszaka akkor megint nagyon sötét lett...

- Ilyenformán - szólt az elnök -, majd Rouletabille úr fogja megmagyarázni nekünk, hogyan menekült el a gyilkos?

- Persze, hogy én! - felelte azonnal a fiatalember, oly biztossággal, hogy maga az elnök sem nyomhatott el egy mosolyt.

Rouletabille újra kezdte:

- Lehetetlen volt a gyilkosnak normális módon elmenekülni az udvar zugából, ahová jutott anélkül, hogy ne lássuk a távozását! És ha szemünkkel esetleg nem is vehettük volna észre, okvetlenül észre kellett volna vennünk a tapintásunkkal! Az az udvarzug egészen kicsiny, jelentéktelen terület, egy kis négyszög, melyet csupa árok és magas rácskerítés köryez. Vagy a gyilkosnak kellett volna ránk lépnie, vagy minékünk őrá. Ez a kis négyszög éppen oly fizikai tökéletességgel volt elzárva az árkok, rácsok és a mi magunk testi jelenléte által, mint maga a „Sárga szoba”!...

- Nos, mondja el tehát nekünk, hogy mivel az az ember tényleg belépett abba az udvarzugba, hogyan tehette meg azt, hogy önök mégse találtak rá?... Félóra óta egyebet se kérdezünk öntől, csak ezt!...

Rouletabille újra elővette a nagy zsebórát mellénye zsebéből, nyugodtan megnézte s így szólt:

- Elnök úr, három és fél órán át még újra meg újra hasztalanul kérdezné tőlem ezt! Erre a kérdésre nem felelhetek fél hét előtt!

Ezúttal a tömeg moraja már nem volt sem ellenséges, sem csalódott. Az emberek kezdtek bízni Rouletabille-ban. Előlegezték neki a bizalmat. S mulattak azon, hogy oly nyugodtan szabja ki az elnöknek a vallomása óráját, mintha egy barátját hívná találkozóra.

Ami viszont az elnököt illeti, miután meghányta-vetette magában, hogy való-e megharagudnia, úgy döntött, hogy ő is mulatni fog ezen a kedves fickón, mint a többiek. Rouletabille-ból valósággal áradt a szeretetreméltóság, s már az elnököt is teljesen elbájolta. Elvégre is, oly tiszta pontossággal állapította meg Mathieu-né egész szerepét az ügyben, oly találóan ma-

gyarázta meg minden egyes mozdulatát azon az éjszakán, hogy Rocoux úr kénytelen volt teljesen komolyan venni Rouletabille-t.

- Nos, Rouletabille úr - mondotta -, legyen úgy, ahogy kívánja! De aztán ne lássam fél hét előtt!

Rouletabille köszönt az elnöknek, majd hatalmas fejét himbálva, a tanúk szobája felé indult.

Tekintete engem keresett. Nem látott meg. Ekkor szép csendesen kikászolódtam a körülöttem szorongó tömegből, s elhagytam a tárgyalótermet, csaknem egy pillanatban Rouletabille-lal. Kiváló barátom áradó örömmel fogadott. Boldog volt és fecsegő. Ujjongva rázogatta a kezemet. Ezt mondtam neki:

- Nem fogok kérdezősködni, kedves barátom, hogy mit csinált Amerikában. Nekem is nyilván azt felelné, amit az elnöknek, hogy csak fél hétkor válaszolhat...

- Nem, kedves Sainclair, dehogyis, kedves Sainclair! Azonnal elmondom, hogy mit kerestem Amerikában, mivel ön barátom nekem! Nos, *én a gyilkos másik felének a nevét kerestem!*

- Úgy, úgy, tehát a másik felének a nevét...

- Úgy bizony! Mikor legutóbb elhagytuk Glandier-t, én már ismertem a gyilkosnak mind a két felét, de csak az egyik felének a nevét tudtam... A másik felének a nevét Amerikában szereztem meg...

E pillanatban beléptünk a tanúk termébe. Mindannyian Rouletabille köré sereglettek, s elhalmozták szerencsekívánataikkal. A riporter nagyon szeretetreméltó volt, csak Rance Arthurral szemben mutatott feltűnő hidegséget. Mikor Larsan Frigyes a terembe lépett, Rouletabille hozzá sietett, s azzal a kemény kézrázással üdvözölte, amely az ő külön fogása volt, és amelybe csaknem beletörtek az ember uja percei. Hogy ilyen túlzott melegséggel fogadta a nagy detektívet, annak nyilván egy oka lehetett: bizonyos volt benne, hogy most végleg legyűri híres ellenfelét. Larsan mosolygott, mint aki teljesen biztos a maga dolgában s ő is megkérdezte, hogy mit keresett Rouletabille Amerikában. Rouletabille ekkor igen kedvesen karongta a detektívfelügyelőt, s néhány anekdotát mesélt el neki az útjáról. Egy pillanatra félre is vonultak, hogy komolyabb dolgokról beszélgessenek, és én diszkréten magukra hagytam őket. Különben is, a kíváncsiság visszavitt a tárgyalóterembe, ahol folytatták a tanúk kihallgatását. Visszatértem a helyemre, s azonnal megállapíthattam, hogy a közönség csak mérsékelt érdeklődéssel kíséri az eseményeket, mert mindenki csak a fél hét óra bekövetkezését várja türelmetlenül...

Az óra elütötte a fél hetet, s Rouletabille Józsefet ismét bebocsátották. Képtelenség volna megkísérelni annak leírását, mily izgalommal követte a hallgatóság szeme barátomat a tanúk korlátjáiig. Még a lélegzetük is elállt. Darzac Róbert felemelkedett padjáról. Sápadt volt, mint a halál.

Az elnök méltóságos komolysággal mondta:

- Nem fogom megesküdni önt, uram! Önt nem a szokásos idézés szólította ide. De remélem, nem szükséges figyelmeztetnem önt a szavak fontosságára, amelyeket most itt mondani fog...

S szinte fenyegetően tette hozzá:

- Ha másra nem is, önre nézve mindenesetre nagyon fontosak lesznek ezek a szavak...

Rouletabille egyáltalán nem illetődött meg. Szembenézett az elnökkel s így mondta:

- Tudom, uram...

- Lássuk tehát - szólt az elnök. - Legutóbb arról a kis udvarzugról beszéltünk, mely menedé-
kül szolgált a gyilkos számára, s ön azt ígérte nekünk, hogy fél hét órákor meg fogja mondani
nekünk, a gyilkos hogyan menekült el az udvar zugából. Azt is ígérte, hogy megmondja
nekünk a gyilkos nevét is! Már öt perccel múlt fél hét, Rouletabille úr, s mi még nem tudunk
semmit!

- Már kezdem, uram - felelte Rouletabille, oly ünnepélyes csend közepette, aminőt még soha-
sem láttam eddig. - Már közöltem önökkel, hogy az a kis udvarzug el volt zárva, s lehetetlen
volt a gyilkosnak erről a négyszögű területről úgy elillannia, hogy üldözői észre ne vegyék.
Ez a legteljesebb igazság. Mikor mi ott voltunk, az udvarzug kis négyzetében, *a gyilkos is ott
volt velünk!*

- S önök nem látták!... De hiszen a vád éppen azt vitatja...

- Mi mindannyian jól láttuk a gyilkost, elnök úr! - kiáltotta Rouletabille...

- S nem fogták el?

- Egyedül csak én tudtam, hogy az illető a gyilkos! És nekem szükségem volt rá, hogy a
gyilkost ne fogják el azonnal! Különben is, abban a pillanatban nem volt egyéb bizonyítékom,
csak a magam józan esze! Igen, egyedül a magam esze bizonyította be számomra, hogy a
gyilkos jelen van, s mi látjuk őt. Azóta utánajártam, hogy itt, a mai esküdszéki tárgyaláson
oly bizonyítékot szolgáltatthassak, amely teljesen kétségtelen és cáfolhatatlan, s mely - foga-
dok rá - mindenkit ki fog elégíteni!

- De hát beszéljen, uram, beszéljen! - szólt az elnök. - Közlje velünk végre a gyilkos nevét!

- Meg fogják találni azoknak a nevei között, akik akkor az udvarzugban jelen voltak - felelte
Rouletabille, akinek, mint látszott, nem volt sürgős a dolog...

A teremben kezdtek türelmetlenkedni.

- A nevét! A gyilkos nevét! - mormogták a sürgető hangok.

Rouletabille pofozni való szemtelenséggel jelentette ki:

- Halogatom még egy kicsit a leleplezésemet, elnök úr, mert... mert megvan rá a magam oka...

- Mondja meg a gyilkos nevét! - ismételte makacsul a tömeg...

- Csönd! - süvítette egy teremőr.

Az elnök kifakadt:

- Azonnal közlje velünk azt a nevet, uram!... A következők voltak az udvarzugban: először is
a kerülő, aki halott volt. Ő a gyilkos?

- Nem, uram...

- Jacques apó?

- Nem, uram...

- Bernier, a kapus?

- Nem, uram...

- Sainclair úr?

- Nem, uram...

- Hát akkor Rance Arthur-William? Mert még csak Rance úr van hátra, és... és ó! Remélem, nem ön a gyilkos?

- Nem, uram...

- Tehát ön Rance Arthurt vádolja a gyilkossággal?

- Nem, uram...

- Akkor nem értem a dolgot! Hová akar kilyukadni? Az udvarzugban nem volt senki más!...

- De igen, uram! Az udvarzugban, lent, nem volt senki, de *igenis volt valaki fent, valaki, aki kihajolt a szobája ablakából az udvarzug fölé!*...

- Larsan Frigyes! - kiáltotta az elnök.

- Larsan Frigyes! - ismételte csengő hangon Rouletabille.

S a közönség felé fordulva, amely már tiltakozásokban és méltatlankodásokban tört ki, oly hatalmas erővel harsogta ezeket a szavakat, amilyenre alig hittem volna képesnek:

- *Larsan Frigyes a gyilkos!*

A termet lárma töltötte be, amelyben meghökkenés, megbotránkozás, méltatlankodás és hitetlenség keveredett néhány ember lelkesedésével, akiknek roppant tetszett, hogy ez a fiatal ember ily vakmerő vádat bátorodik emelni. Az elnök meg sem kísérelte, hogy rendet csináljon. Mikor a zaj magától elült azoknak az erélyes pisszegésétől, akik rögtön többet akartak tudni, világosan hallani lehetett Darzac Róbertet, aki padjába visszaroskadva mondta:

- Lehetetlenség! Csak egy örült mondhat ilyet!...

Az elnök újra szóhoz jutott:

- Uram, ön Larsan Frigyest vádolja! Láthatja ennek a vakmerőségnek a hatását! Darzac Róbert maga is örültnek mondja önt... S ha nem az, kell, hogy bizonyítékai legyenek...

- Bizonyítékok? Elnök úr, ön bizonyítékokat kíván? Ó, mindjárt szolgáltatok egy bizonyítékot, ami igazán az lesz!

Rouletabille hangja élesen csengett:

- Tessék elővezettetni Larsan Frigyest!

Az elnök:

- Teremőr, szólítsa be Larsan Frigyest.

A szolga a kis ajtóhoz futott, kinyitotta, eltűnt... A kis ajtó nyitva maradt utána... Minden szem ezen az ajtónyíláson csüggött. A teremőr visszatért. A terem közepéig jött, s jelentette:

- Elnök úr, Larsan Frigyes nincs itt. Négy óra tájban eltávozott, s azóta nem látták visszatérni.

Rouletabille diadalmasan kiáltotta:

- *Íme, ez a bizonyítékom!*

- Magyarázza meg!... Miféle bizonyíték? - kérdezte az elnök.

- Az én cáfolhatatlan bizonyítékom - szólt a fiatal riporter -, nem méltóztatik látni, hogy Larsan Frigyes *elmenekült?* Esküszöm, hogy nem fog többé visszatérni, higgyék el nekem!... Önök nem látják többé viszont Larsan Frigyest!

A terem mélyén moraj zúgott végig.

- Ha ön nem űz gúnyt az igazságszolgáltatásból, uram, akkor miért nem élt az alkalommal, míg Larsan itt volt önnel együtt a tanúk korlátjánál? Miért nem vádolta őt szemtől szembe? Akkor legalább felelhetett volna az ön vádjára!...

- Miféle felelet lehetne döntőbb, elnök úr, a mostaninál? Larsan nem felel, s nem is fog felelni soha! Gyilkossággal vádoló, s ő *elmenekült!* Önöknek ez nem kielégítő felelet?...

- De mi nem hihetjük, nem hisszük, hogy Larsan - amint ön mondja... *elmenekült!* Hogyan menekülhetett volna el? Hiszen ő nem is tudta, hogy ön *őt* fogja vádolni!

- De igen, uram, tudta, mert *én magam mondtam meg neki az imént!*

- Ezt tette ön?... Abban a tudatban, hogy Larsan a gyilkos, ön módot nyújtott neki a menekülésre?

- Igen, elnök úr, ezt cselekedtem - felelte Rouletabille gögösen. - Én nem vagyok tagja az igazságszolgáltatásnak, nem vagyok tagja a rendőrségnek; én egy egyszerű újságíró vagyok, s nem kenyerem az emberek letartóztatása... Én a magam tetszése szerint szolgálom az igazságot! Az önök dolga megvédeni a társadalmat, ahogy éppen tudják... De én nem fogok hóhérkézre juttatni senkit! Ha ön igazságos ember, elnök úr, s ön az, akkor igazat fog adni nekem. Nemde, pár órával ezelőtt azt mondtam önnek, hogy utóbb majd meg fogják önök érteni, *miért nem mondhattam ki a gyilkos nevét fél hét előtt?* Úgy számítottam ki, hogy ennyi időre lesz szükségem, míg értesíthetem Larsant, s míg ő elérheti a négy óra tizenhetes párizsi vonatot, amellyel biztonságba helyezheti magát... Egy óráig tart az út Párizsig, egy és egy negyedóra elég arra, hogy végleg eltüntethessen maga után minden nyomot... Így kapjuk meg a fél hetes határidőt!

- Larsan Frigyes nem találják meg többé - folytatta emelt hangon Rouletabille, s Darzac Róbertre nézett -, Larsan nagyon agyafűrt ember! *Eddig is mindig elmenekült az igazságszolgáltatás elől!* Eddig is sokszor és hiába üldözték! Ha ügyetlenebb is *nálam* - tette hozzá Rouletabille jóízűen, de egyedül, nevetve, mert most már mindenkinek elment a kedve a nevetéstől -, még mindig ügyesebb a világ összes detektívjénél és rendőreinél! Ez az ember, aki négy évvel ezelőtt beférközött a mi rendőrségünkbe, s ott Larsan Frigyes néven olyan nagy hírnevet szerzett, egy másik név alatt egy másfajta hírhedséget aratott. Önök azt a másik nevet is jól ismerik! Larsan Frigyes, elnök úr, nem más, mint *Ballmeyer!*

- Ballmeyer! - kiáltotta az elnök.

- Ballmeyer! - mondta Darzac Róbert, helyéről felemelkedve. - Ballmeyer!... Tehát igaz volt!...

- Ó, ó, Darzac úr!... hát nem hiszi már, hogy bolond vagyok?...

Ballmeyer! Ballmeyer! Ballmeyer! A teremben csak ezt a nevet lehetett hallani. Az elnök felfüggesztette a tárgyalást.

Képzeltetik, hogy ez a tárgyalási szünet igen mozgalmas volt. A közönségnek volt mivel foglalkoznia. Ballmeyer!... Határozottan megdöbbenően ügyes fickó!... Ballmeyer!... De hiszen éppen pár héttel ezelőtt terjedt el halálának a híre! Ballmeyer tehát a halál elől is elmenekült, ahogy egész életében el tudott menekülni a rendőrség elől. Szükséges-e itt felemlenem a Ballmeyer hírhedt tetteit? Húsz éven keresztül ezek töltötték meg a bűnügyi krónikákat és a törvényszéki hírek rovatát, s ha némely olvasóm tán el is felejtette a „Sárga szoba”-ügyet, a Ballmeyer-név valószínűleg nem esett ki az emlékezetéből. Ballmeyer igazi típusa volt a nagyvilági gonosztevőnek. Gentlemanebb volt minden gentlemannél. Egyetlen bűvésznak sem voltak ügyesebbek az ujjai az övéinél. Nem volt nála vakmerőbb és rettentesebb „apacs”. A legjobb társaságokba beférközött, a legzárkózottabb körökben bennfentes

lett, s így rabolta el a családok becsületét s a kártyások pénzét, büszke fölényvel, amelyet azóta se múlt fölül senki. Súlyosabb esetekben nem riadt vissza a kés vagy a „velős-csont” használatától sem. És egyébként sem riadt vissza semmitől, nem volt habozó természet, s nem ismert vállalkozást, amely erejét túlhaladhatná. Egy ízben rendőrkézre került, de megmenekült, mert éppen, mikor ügye végtárgyalására az esküdtek elé vitték, borsot szórt őrei szemébe. Később azt is megtudták, hogy megmenekülése napján, miközben a legagyafűrtabb detektívek kutatták a nyomait, ő teljes nyugalommal, semmitől sem zavartatva, nézte végig a Théâtre-Français egy premierjét. Később elhagyta Franciaországot, s Amerikában „dolgozott”. Egy szép napon Ohio-állam rendőrségének sikerült lefűlelni a hírhedt banditát, de másnap megint csak kereket oldott... Ballmeyer! Ó, egész kötetet lehetne megtölteni Ballmeyer viselt dolgaival, s ez az ember változott át Larsan Frigyesé!... S a kis Rouletabille jött rá erre!... S ez a fránya fickó cselekedte azt is, hogy noha jól ismerte a Ballmeyer múltját, mégis alkalmat adott neki rá, hogy újra fügét mutasson a társadalomnak s odábbállhasson!... De én még ebben a dologban is csak csodálhatom Rouletabille-t, mert tudtam, mi a szándéka: úgy akart segíteni mindvégig Darzac Róberten és Stangerson kisasszonyon, úgy akarta megszabadítani őket a banditától, *hogy az ne szólhasson egy szót se!*...

Az emberek még magukhoz se tértek a meglepetésből, s már hallottam, hogyan hangoztatják a legkíváncsiabbak: „Abban az esetben is, ha Larsan Frigyes a gyilkos, még mindig nem tudjuk, hogy miként jött ki a »Sárga szoba«-ból!”... Ekkor újra megkezdődött a tárgyalás.

Rouletabille-t azonnal a tanúk korlátjához szólították s kikérdezése - mert inkább kikérdezés volt ez, mint hivatalos tanúvallomás - folytatódott:

Az elnök:

- Ön legutóbb azt mondta, uram, hogy az udvarzugból lehetetlen volt elmenekülni. Én elhiszem önnek, készséggel, elhiszem, hogy mivel Larsan Frigyes kihajolt az ablakból, önök fölött, ő is az udvarzugban volt. Azonban, hogy az ablakból kihajolhasson, előbb mégiscsak el kellett hagynia az udvarzugot. Tehát elmenekült! Hogyan?

Rouletabille:

- Mondottam, hogy normális úton nem menekülhetett el... Tehát *nem normális* módon menekült! Az udvarzug ugyanis, mint szintén mondottam, *csaknem* oly teljesen körül volt zárva, mint a „Sárga szoba”. De az udvarzugban mégis fel lehetett kapaszkodni a kiugró kastélyrész falán - ilyesmi a „Sárga szoba”-ban képtelenség lett volna -, s Larsan, miután felkapaszkodott, a teraszra jutott, ahonnan, míg mi a kerülő holtteste fölé hajoltunk, bemászhatott az oldalfolyosóra, a terasz fölött nyíló ablakon. Onnan pedig csak egy lépés Larsan szobájának az ajtaja, bement, kinyitotta az ablakot s leszólt hozzánk. Mindez gyerekjáték volt egy oly erejű akrobatának, mint Ballmeyer... Íme, elnök úr, be is mutatom a bizonyítékot.

Rouletabille most kabátja zsebéből egy kis csomagot húzott elő, felbontotta, s egy fadarabot vett ki belőle.

- Íme, elnök úr, ez a fadarab pontosan beleillik abba a lyukba, amelyet a kiugrós kiképzésű terasz falának jobb oldali rovátkáiban találunk. Larsan, aki mindent előrelátott, s végiggon-
dolta mindazokat az eszközöket, melyek szobája felé előmozdíthatják menekülését - elvégre az ilyesmi szükséges, ha az ember vakmerő játékba fog - előzetesen beerősítette ezt a fadarabot a fal rovátkába. Egyik lábát a kastély szögletkövére, másikat a beillesztett fadarabra támasztva, egyik kezével a kerülő ajtajának oromdíszébe, másikkal a terasz szélébe kapaszkodva, Larsan Frigyes el tudott tűnni a magasságban - annyival is inkább, mivel igen ügyes ember, s egyáltalán nem állt semmiféle altatószernak a hatása alatt, mint ahogy velünk elhitetni szeretne volna. Együtt vacsoráztunk vele, elnök úr kérem, s a csemegénél úgy viselkedett,

mintha mély álom kerülgetné, mivel szüksége volt rá, hogy őt is elaltatottnak higgyék, nehogy másnap akárki is csodálkozzék az én elalvásomon, mely a Larsannal való közös vacsora után következett be. Mihelyt látják, hogy *mindketten* álomital áldozatai lettünk, Larsant nem érheti gyanú, s az emberek más kombinációkba kezdenek... Mert én, elnök úr, én bizony annak rendje és módja szerint el voltam altatva, ugyancsak alaposan, és pedig a Larsan cselszövése révén... Ha én akkor nem kerülök ebbe a szomorú állapotba, Larsan semmiképp sem jutott volna be Stangerson kisasszony szobájába, s a szerencsétlenség nem következett volna be!...

Nyögő sóhaj hallatszott... Darzac Róbert volt, aki nem tudta visszafojtani a fájdalom hangját...

- Érthető - folytatta Rouletabille -, hogy mivel én a szomszédos szobában feküdtem, nagyon kényelmetlen voltam azon az éjszakán Larsannak, aki tudta, vagy legalábbis sejthette, hogy éjjel örködni fogok! Természetesen azt egy pillanatra sem hihette, hogy én őt magát merem gyanúba fogni! De könnyen rajtakaphattam volna, mikor szobájából kilopózik, hogy a Stangerson kisasszony szobájába menjen. Hogy tehát bejuthasson a kisasszonyhoz, akkor éjszaka előbb megvárta, míg én álomba merülök, s míg Sainclair barátom azzal lesz elfoglalva, hogy szobámban engem költögtessen. Tíz perccel utóbb felhangzott Stangerson kisasszony halálkiáltása!

- Hogyan jutott ön arra a gondolatra, hogy Larsan Frigyest gyanúsítsa? - kérdezte az elnök.

- A józan eszem jobbik vége mutatta meg ezt nekem, elnök úr! Alaposan szemmel tartottam Larsant! Rettentően agyafúrt ember ám az, kifogott rajtam azzal az altatószerrel! A józan eszem jobbik vége mégis megmutatta a helyes irányt! Előbb persze kézzelfogható bizonyítékra volt szükségem, hogy nemcsak a józan eszemnek, hanem a szememnek is csalhatatlan bizonyossága legyen!

- Mit ért ön a józan ész jobbik végén?

- Kérem szépen, elnök úr, a józan észnek két vége van: egy jó, meg egy rossz! És az ember csak akkor támaszkodhatik meg biztosan, ha a jobbikat veszi elő! Ezt pedig arról lehet megismerni, hogy semmi sem ingathatja meg, akármit is tegyenek és akármit is mondjanak! Az *érthetetlen* folyosó másnapján, mikor a legnyomorultabb és legtehetetlenebb embernek éreztem magamat, aki nem tudja többé használni a józan eszt, mivel nem tudja, hogyan kellene megkapaszkodnia benne, azon a napon, mikor kétségbeesve görnyedtem a földön *látható*, csalóka nyomok fölé, egyszerre csak felemelkedtem, rátámaszkodtam a józan eszem jobbik végére, s így mentem fel ismét a folyosóra!

- Ott erősen végiggondoltam, hogy a gyilkos, akit üldözünk, ez alkalommal *semmiképpen sem* mehetett el a folyosóról, se normális módon, se máshogyan! Ekkor tehát a józan eszem jobbik végével egy kört rajzoltam a probléma körül, s lángoló betűkkel írtam magam számára a kör mellé: mivel a gyilkos nem lehet *kívül* ezen a körön, tehát *benne* kell lennie! És mit láttam a körön belül? A józan ész jobbik vége a körben még a következő személyekre mutatott rá: Jacques apóra, Stangerson professzorra, Larsan Frigyesre és jómagamra! Ez tehát a gyilkossal együtt öt személyt tenne ki! Igen ám, de ha jól körülnézek a körben, vagy ha jobban tetszik: a folyosón - hogy *reálisan* beszéljünk -, *csak négy* személyt találok! Kétségtelenül bebizonyult, hogy egy *ötödik* nem mehetett, nem menekülhetett ki a körből! Tehát kell valakinek lenni közöttünk, aki *kettős* személy, vagyis aki azonkívül, hogy külön egyén, egyszersmind a gyilkost is magában rejt! Miért nem vettem ezt már előbb is észre? Egyszerűen azért nem, mert ez a kettősség eddig nem nyilvánult meg *a szemem láttára*! Ki lehetett tehát az, aki a négy jelenlevő közül kettős szerepet játszhatott anélkül, hogy észrevehettem volna? Kétségkívül egyik sem azok közül, akiket *a gyilkossal egy időben láttam*! Márpedig így, *egy időben* láttam a folyosón Stangersont és a gyilkost, Jacques apót és a gyilkost, magamat és a gyilkost! A gyilkos ilyenformán nem lehetett sem Stangerson, sem Jacques apó, se saját magam! Hiszen

ha én magam lettem volna a gyilkos, azt jól kellett volna tudnom, nemde, elnök úr? Azonban láttam-e egy és ugyanazon időben a gyilkost és... Larsan Frigyet? *Nem!...* Egyáltalán *nem! Két másodperc* telt el az alatt, míg a gyilkos nem volt a szemem előtt, mert - mint ahogy ezt különben fel is jegyeztem a noteszomban - a gyilkos *két másodperccel előbb* ért a folyosók metszési pontjára, mint Stangerson, Jacques apó és én! Ez a kis idő éppen elég volt Larsan számára, hogy beforduljon az oldalfolyosóra, ahol egy kézmozdulattal le tudta rántani álszakállát, s megfordulva, szemberohant velünk, mintha ő is a gyilkost üldöznél!... Ballmeyer már sok ilyen ügyes trükköt csinált életében, s elképzelhetik, hogy számára gyerekjáték volt, hol úgy alakítani át az arcát, hogy Stangerson kisasszony vörös szakállú réme legyen, hol meg úgy, hogy egy gesztenyeszínű álszakállal felszerelve, a postahivatalnok előtt Darzac gyanánt jelentkezzen, akinek vesztére esküdött! Igen, józan eszemnek a jobbik végével össze tudtam rakni egyetlen személyiséggé ezt a külön alakot, helyesebben ezt a két különböző felét egyetlen személyiségnek, akiket *egy és ugyanazon pillanatban* nem láttam: tudniillik Larsan Frigyet és az ismeretlent, akit üldöztem!... Így kaptam meg azt a titokzatos és félelmes valakit, akit kerestem: a *gyilkost!*...

- Felfedezésem alaposan felkavart! Igyekeztem még egyszer jól végiggondolni a dolgot, s szemlét tartottam a *látható* nyomok, a külső jelek fölött, melyek eddig tévútra vezettek, s melyeket most már érthető és természetes módon kellett beillesztenem abba a körbe, melyet értelmem jobbik végével vontam.

- Melyek voltak tehát elsősorban azok a főbb külső jelek, melyek akkor éjszaka eltereltek, a Larsan Frigyes gyilkosi mivoltának a lehetőségétől? Ezek a következők:

1. Láttam az ismeretlent a Stangerson kisasszony szobájában, s mikor onnan Larsan Frigyes szobájába futottam, láttam Larsant, amint álmából felriadva fogad.

2. A létra.

3. Larsan Frigyet örül állítottam az oldalfolyosó végére, azt mondván neki, hogy most be fogok hatolni a Stangerson kisasszony szobájába, s megpróbálom elfogni a gyilkost. Akkor visszatértem a kisasszony szobájába, s az ismeretlent újra ott találtam.

- Az első külső jel egyáltalán nem zavart. Valószínű, hogy miután az ismeretlent a Stangerson kisasszony szobájában megpillantottam, s lefelé igyekeztem a létrán, a gyilkos már túl volt azon, amit odabent el akart intézni. Tehát mialatt én visszamentem a kastélyba, a gyilkos is visszatérhetett a Larsan Frigyes szobájába, ahol egykettőre levetkőzött, s mire én kopogtat-tam, már mint Larsan dugta elő álmosságtól duzzadó arcát...

- A második jel: a létra, még kevésbé zavart. Nyilvánvaló volt, hogy abban az esetben, ha Larsan a tettes, nem volt szüksége létrára, hogy bejuthasson a kastélyba, mivel Larsan a mellettem levő szobában aludt. De szüksége volt erre a létrára azért, hogy úgy tüntesse fel a dolgot, mintha a gyilkos *kívülről* hatolt volna be. Larsan tervrendszere azért kívánta ezt, mert Darzac Róbert akkor éjszaka nem volt a kastélyban! S végül, ez a létra mindenesetre jó volt a Larsan esetleges menekülésének a megkönnyítésére is.

- A harmadik jel azonban teljesen kihozott a sodromból. Nem tudtam megmagyarázni, hogy azt a kis időt, mely alatt a kastély balszárnyába távoztam Stangerson professzorért és Jacques apóért, Larsan - akit az oldalfolyosón állítottam fel - miért használta fel arra, hogy *visszatérjen Stangerson kisasszony szobájába*? Ez nagyon is veszélyes vállalkozás volt. Kockáztatta, hogy elfogják!... Ő jól tudta ezt!... És csakugyan kis híja volt, hogy el nem fogtuk, mert már nem maradt annyi ideje, hogy zavartalanul lopózhasson vissza őrhelyére, mint ahogy bizonyára remélte! Kellott tehát, hogy a szobába való visszatérésének valami fontos oka legyen, amely hirtelen juthatott eszébe, mégpedig az én távozásom után, mert különben nem adta volna ide nekem a revolverét! Ami engem illet, én persze, mikor Jacques apót a

főfolyosó jobbszárnyának a végére küldtem, azt hittem, hogy Larsan még mindig ott van az oldalfolyosó végén kijelölt őrhelyén, s maga Jacques apó, akinek különben sem adtam részletes magyarázatot, szintén nem nézett be az oldalfolyosóba, mikor őrhelyéhez sietve áthaladt a két folyosó metszési pontján. Nem nézte meg, vajon Larsan ott van-e a maga őrhelyén, hiszen Jacques apónak csak arra volt gondja, hogy a rábízottakat sürgősen teljesítse. Mi lehetett tehát az az előre nem látott ok, amely Larsant másodszor is visszavitte a szobába?... Úgy gondoltam, hogy csakis valami *látható* okról lehet szó, valami olyan *tárgyról*, mely elárulhatná, hogy Larsan járt a szobában! Valamely fontos nyomnak kellett utána maradnia... De mi lehet ez a tárgy, ez a nyom? És vajon megtalálta-e?... Eszembe jutott, hogy a gyertya a parkettra volt téve, s az ismeretlen görnyedve nézett maga elé... Megkértem Bernier-nét, aki a szobát takarítani szokta, hogy nézzen utána, nem talál-e valamit?... S ő talált is egy *csíptetőt*...

És Rouletabille elővette a nála levő kis csomagból a csíptetőt, amelyet már ismerünk...

- Mikor megpillantottam ezt a csíptetőt, megrettentem... Én sohasem láttam Larsant csíptetővel... Ha nem tette föl, akkor nyilván nem is volt rá szüksége... Még kevésbé lehetett tehát szüksége rá egy oly pillanatban, mikor mozgási szabadsága mindennél fontosabb lehetett reá nézve... Mit jelentett tehát ez a csíptető?... Sehogy sem akart beleilleni az általam vont körbe!... „*Hacsak nem távollátó szemre való!*” - kiáltottam föl hirtelen... Valóban még sohasem láttam addig Larsant, se írni, se olvasni!... Tehát *lehetséges* volt, hogy távollátó legyen! A rendőrségen bizonyára tudják, hogy távollátó volt, s ha ezt tudták, *bizonyára jól ismerték a szemüvegét is!*... Nos, ha a távollátó Larsan ismert csíptetőjét megtalálták volna a Stangerson kisasszony szobájában, az érthetetlen folyosó rejtelve után ez nyilván borzasztó lett volna Larsanra nézve!... Igen, Larsan-Ballmeyer csakugyan távollátó, s ez a csíptető, amelyet a rendőrségen alighanem meg fognak ismerni, tényleg az övé!...

- Láthatja, elnök úr, milyen rendszer szerint dolgoztam - folytatta Rouletabille -, én nem azért fordulok a külső jelekhez, hogy meg tudjam belőlük az igazságot, hanem egyszerűen csak arra ügyelek, hogy ne mondjanak ellent annak az igazságnak, amelyet a józan eszem jobbik vége mutatott meg nekem!

- Hogy teljesen megbizonyosodjam a Larsanra vonatkozó igazságról - mert elvégre Larsan gyilkosi minősége oly kivételes megoldás volt, amely megérdemelte, hogy az ember ugyan-csak utánajárjon a bizonyosságnak - elkövettem azt a hibát, hogy mindenáron *látni* akartam a gyilkos arcát! Meg is jártam vele. Azt hiszem, hogy a józan eszem állott bosszút rajtam, amiért az érthetetlen folyosó után nem támaszkodtam mindjárt teljes bizalommal és kizárólag őrája... Miért is kerestem egyéb bizonyítékot a józan eszemnél a Larsan bűnösségére nézve?... Stangerson kisasszony ezért kapott újabb sebeket!...

Rouletabille szünetet tartott, s mélyen megindulva az orrát törülgette...

- De Larsan mit akart hát voltaképpen abban a szobában? - kérdezte az elnök. - Miért kísérelte meg kétszer is a Stangerson kisasszony meggyilkolását?

- Mert imádta Stangerson Matildot...

- Magyarázatnak ez mindenestre megfelelne, ha...

- Igen, elnök úr, nagyon is megfelel! Larsan örülten szerelmes volt, és emiatt, meg egy sereg más dolog miatt is, minden bűnre hajlandó volt...

- Stangerson kisasszony tudta ezt?

- Igen, uram, de természetesen azt már nem tudta, hogy az a valaki, aki ily módon üldözi őt, azonos Larsan Friggyessel! Ha tudta volna, akkor Larsan nem lakhatott volna bent a kastély-

ban, s az érthetetlen folyosó éjszakáján nem mehetett volna be velünk együtt Stangerson kisasszonyhoz az eltűnés után... Én különben megfigyeltem, hogy akkor is lehetőleg árnyékba húzódott, s lehajtotta a fejét. Szeme nyilván az elveszett csíptetőt kereste. Stangerson kisasszonynál üldözője és támadója oly név alatt és olyan külsővel jelenhetett meg, amelyet mi nem ismertünk, de amelyet a kisasszony már régebből ismerhetett.

- És önt, Darzac úr? - kérdezte az elnök. - Nem avatta bele ebbe a bizalmas dologba Stangerson kisasszony?... Hogyan lehetséges, hogy Stangerson kisasszony sohasem beszélt erről senkinek?... Pedig ha beszél, nyomra vezethette volna az igazságszolgáltatást... És ha ön ártatlan, elkerülhette volna a vád alá helyezés fájdalmas megpróbáltatását?

- Stangerson kisasszony nekem semmit sem mondott - felelte Darzac Róbert.

- Mindazt, amit ez a fiatalember előttünk elbeszél, lehetségesnek tartja ön? - kérdezte ismét az elnök.

Darzac rendületlenül megmaradt válaszában:

- Stangerson kisasszony nekem semmit sem mondott...

Az elnök most megint Rouletabille felé fordult:

- Hogyan magyarázza meg ön azt, hogy az erdőkerülő meggyilkoltatásának éjszakáján a gyilkos visszavitte a kastélyba Stangerson professzor elrabolt iratait?... Hogyan magyarázza meg továbbá, hogy a gyilkos be tudott hatolni a kisasszony bezárt szobájába?

- Ó, ami az utóbbi kérdést illeti, erre azt hiszem könnyen felelhetek. Olyan ember, mint Larsan-Ballmeyer könnyen szerezhetett vagy csináltathatott magának mindenféle kulcsokat, amilyenekre éppen szüksége volt! Ami viszont az iratok elrablását illeti, azt hiszem, Larsan előzetesen nem is gondolt ilyesmire! Mindenfelé kémkedett Stangerson kisasszony után, mert el volt szánva, hogy Darzackal való házasságát mindenáron megakadályozza. Így azon a napon is, mikor a kisasszony Darzac kíséretében a Louvre nagyáruházba ment, Larsan a sarkukban járt, s megkaparintotta a kisasszony retiküljét, amely vagy egyszerűen elveszett, vagy készakarva zsebelte el a kisasszonytól az üldöző. A retikülben egy rézfejű kulcsot talált, amelynek fontosságáról nem tudott, azonban értesült róla, mikor az újságokban Stangerson kisasszony apróhirdetését olvasta! Az apróhirdetés értelmében írt Stangerson kisasszonynak egy poste-restante levelet. Ebben kétségkívül találkat kért tőle, s tudomására hozta, hogy a retikül és a kulcs megtalálója azonos azzal, aki már előbb szerelmével üldözte. Választ nem kapott... Elmegy a 40. számú postahivatalba, és meggyőződik róla, hogy levele már nincs ott... És már úgy megy oda, hogy lehető legtokéletesebben utánozza Darzac külsejét és járását... Ekkor ugyanis, miután elhatározta, hogy a kisasszony mindenáron az övé lesz, minden előkészületet megtett arra nézve is, hogy *akármint üssenek is ki a dolgok, a kisasszony által szeretett Darzacot, akit ő éppen ezért végtelenül gyűlöl, és akinek veszét akarja, okvetlenül bűnösként tüntesse fel!*

- Így mondtam: „akármint üssenek is ki a dolgok!”, mert azt hiszem, Larsan akkor még nem gondolt rá, hogy gyilkosságra is vetemedik. Mindenesetre úgy intézte azonban előkészületeit, hogy Darzac képében törjön Stangerson kisasszony ellen. Itt jegyzem meg, hogy Larsannak csaknem egyforma termete és majdnem egyazon nagyságú lába van Darzac Róberttel! Nem lehetett tehát nehéz dolog rá nézve, hogy miután lerajzolta Darzac láblenyomatát, ezen rajz alapján megfelelő cipőket csináltasson, amelyeket alkalomadtán viselt is. Larsan-Ballmeyer számára csak gyerekjáték az ilyesmi!

- Nos, Larsan nem kapott sem levelet, sem találkat, a becses kis kulcs pedig még mindig a zsebében volt! Jól van, ha Stangerson kisasszony nem jött el őhozá, hát majd ő megy el a kisasszonyhoz! Azt már régen kitervezte, hogyan juthat be. Alaposan tájékozódott Glandier és

a kerti lak felől. Egy délután, mikor Stangersonék éppen sétára mentek, s maga Jacques apó is eltávozott, Larsan bemászott a kerti lakba, az előszoba nyitott ablakán keresztül. Itt egyelőre egyedül volt, kedve szerint tehetett és vehetett... Végignézi a bútorokat... Az egyik nagyon furcsának tetszett, könyvszekrényféle, de páncélszekrényhez is hasonló, s egy egészen kis zár van rajta!... Nézzük csak!... Ez érdekes!... A gondolattársítás eszébe juttatja a nála levő kulcsot... Belepróbálja a zárba, s íme a szekrény ajtaja kinyílik!... Papírok!... Ezek az írások nyilván nagyon érdekesek, ha ilyen különös formájú bútordarabba zárták őket, s ha olyan nagyon ragaszkodnak a kulcshoz! Ejnye, ejnye, az ilyesminek mindig hasznát lehet venni! Jó az ilyesmi egy kis zsarolásra is, de meg az ember szerelmi szándékainak is javára szolgálhat... Ezeket gondolhatta Larsan, s gyorsan batyuba rakta a papírholmit, aztán betette az előszoba mosdófülkéjébe. Attól kezdve, hogy a kerti lakból kivitte a csomagot, egészen a kerülő meggyilkolásának éjszakájáig, Larsannak bőven volt ideje a papírok átnézésére... Mit kezdhetne velük?... Csak bajba sodorhatnák... Akkor éjszaka tehát visszavitte az egész batyut a kastélyba... Talán remélte, hogy ezzel a tényével, amellyel húszévi tudós munka eredményeit juttatja ismét vissza, némi hálát ébreszthet Stangerson kisasszonyban... Egy oly agyvelőben, mint a Larsané, minden lehetséges. Akárhogy volt is, visszahozta az írásokat, s így sikerült *megszabadulni tőlük*.

Rouletabille köhintett, s én jól tudtam, mit jelent ez a köhintés. Nyilván zavarban volt, mert magyarázataiban idáig jutván, semmiképpen sem akarta elárulni *az igazi okot*, amely Larsan szörnyű viselkedését Stangerson kisasszonnyal szemben érthetőbbé tette volna. Fejtegetései igen tökéletesnek voltak arra nézve, hogy mindenkit kielégítsenek, s az elnök ezt valószínűleg meg is jegyezte volna, ha Rouletabille róka-ravasztsággal el nem kiáltotta volna magát:

- Most pedig elérkeztünk a „Sárga szoba” titkának a megfejtéséhez!

A teremben székeket tologattak, a tömeg hullámzott, erélyes püsszegések hangzottak. A kíváncsiság elérte tetőpontját.

- De hiszen - szólalt meg az elnök -, úgy hiszem, hogy az ön hipotézise után indulva, Rouletabille úr, a „Sárga szoba” titkát máris megfejtettnek tekinthetjük. Maga Larsan Frigyes tárta fel, csak éppen a tettes személyét változtatta meg, amennyiben saját maga helyett Darzac Róbertet szerepeltette. Nyilvánvaló, hogy a „Sárga szoba” ajtaja akkor nyílt meg, mikor Stangerson professzor egyedül volt előtte, s a professzor futni engedte a gyilkost, *talán éppen leánya kérésére*, hogy elkerüljék a botrányt!...

- Nem, elnök úr! - tiltakozott hevesen a fiatal riporter. - Ön elfelejti, hogy az ütéstől elalélt Stangerson kisasszony nem kérhetett már semmit, és a tolózárrel, valamint a kulccsal sem zárhatta már be az ajtót... Azt is el méltóztatik feledni, hogy a professzor megesküdtött haldokló leánya fejére, *hogy az ajtó nem nyílt meg!*

- Még sincs más megoldás, Rouletabille úr! A „Sárga szoba” úgy be volt zárva, mint egy páncélszekrény! Hogy az ön saját kifejezésével éljek, a gyilkos „sem természetes, sem másféle módon” nem jöhetett ki onnan. Mikor behatoltak, senkit sem találtak! Tehát a gyilkosnak mégiscsak el kellett menekülnie!...

- *Erre semmi szükség sem volt*, elnök úr!

- Hogyan értsük ezt?

- Úgy, hogy a gyilkosnak azért nem volt szüksége semmiféle menekülésre, *mert nem volt bent a szobában!*

A teremben moraj zúdult fel.

- Hogyan? Nem volt bent a szobában?...

- Persze, hogy nem! *Mivel nem lehetett bent, tehát nem is volt bent!*... Elnök úr kérem, az embernek mindig csak a józan ész jobbik végére kell támaszkodnia!

- De hiszen nyomok maradtak utána! - tiltakozott az elnök.

- Elnök úr kérem, ezt csak a józan ész rosszabbik vége mutatja így! A jobbik vége más megoldáshoz vezet! Ide: attól a pillanattól kezdve, mikor Stangerson kisasszony bezárkózott a szobájába, addig a pillanatig, mikor rátörték az ajtót, lehetetlenség volt a gyilkos számára a menekülés! Márpedig a szobában nem találtak gyilkost, és ilyenformán az ajtó bezárása és betörése közötti időben Larsan nem lehetett bent a „Sárga szoba”-ban.

- És a nyomok?

- Ugyan, elnök úr kérem!... Ezek is csak olyan „kézzelfogható” jelek, amelyek számtalanszor vezetnek tévútra a vizsgálatot, mivel az ilyen nyomok azt mondják az embernek, amit akarnak! Ismétlem, hogy a józan okfejtésben nem szabad rájuk támaszkodnunk! A józan okfejtést már előzőleg meg kell csinálni! Utóbb aztán utána lehet nézni, hogy a kézzelfogható jelek beleillenek-e az értelmünk által vont körbe!... Íme, a kis kör, amely a cáfolhatatlan igazságot foglalja magában: a gyilkos nem volt bent a „Sárga szoba”-ban!... Miért hitték mégis, hogy ott volt? Az utánamaradt nyomok alapján! De hiszen ezek a nyomok *előbbről* is maradhattak! Azaz dehogyis *maradhattak! Maradtak!* A józan értelem azt diktálja, hogy a gyilkos *előzőleg járt odabenn!* Nézzük csak ezeket a nyomokat, s vizsgáljuk meg, hogy összevetve mindazzal, amit tudunk, tényleg *előbbről maradtak ott*, mielőtt a kisasszony, a professzor és Jacques apó jelenlétében bezárkózott a „Sárga szoba”-ba?

- A *Matin* emlékezetes cikkének megjelenése után, valamint azt a társalgást követően, melyet a vizsgálóbíróval a vasúti kocsiban folytattam, teljesen meg voltam győződve róla, hogy a „Sárga szoba” matematikai tökéletességgel el volt zárva, s hogy ilyenformán a gyilkos már a kisasszony éjféli nyugalomratérése előtt okvetlenül eltávozott onnan.

- A külső jelek persze borzasztó módon ellenem szóltak! A kisasszony nem lehetett egyedül, ha gyilkos merénylet érte; a jelek viszont azt is igazolták, hogy öngyilkosságról sem lehet szó! A gyilkos szerintem *előzőleg* járt bent. De akkor hogy lehetséges, hogy a kisasszonyt *utólag* érte gyilkos támadás? Mert nem úgy *látszott-e*, hogy *utólag* támadt rá a merénylet?... Természetesen két jelenetet kellett rekonstruálnom: az egyik akkor zajlott le, mikor tényleg megtörtént a támadás, melyet azonban a kisasszony eltitkolt; a másik jelenet pedig akkor következett be, mikor a kisasszonyt rettenetes élnétségű rémképek gyötörték, s így azok, akik a laboratóriumban voltak, azt hitték, hogy most támadt rá a gyilkos!

- Akkor még nem jártam a „Sárga szoba”-ban. Milyenek voltak a kisasszony sérülései? Egyrészt fojtogatásból eredtek, másrészt egy rettentő halántékütésből... A fojtogatási nyomok nem zavartak munkámban. Ezek *előzőleg* is keletkezhettek, s a kisasszony egy gallérfodorral, egy tollboával, vagy más ilyesmivel könnyen eltakarhatta! Mert abban a pillanatban, mikor megformáltam, mikor kényszerültem megformálni a két jelenetet, azt is feltétlenül meg kellett állapítanom, hogy Stangerson kisasszony az első jelenet minden részletét *gondosan eltitkolta!* Erre megvoltak az okai, melyek igen nyomósak lehettek, mert atyjának sem szólt a dologról. Utóbb persze, a vizsgálóbíró előtt, be kellett vallania, hogy gyilkos támadás érte, mert akkor már nem tagadhatta le a merénylet nyomait! Elbeszélésében azonban úgy adta elő a dolgot, mintha a támadás éjszaka történt volna, a második jelenet alatt! Kénytelen volt így cselekedni, mert különben atyja megkérdeshette volna tőle, hogy mit titkol, s hogy mit jelent hallgatása a szörnyű merénylet után?

- Eltitkolhatta tehát a fojtogató kezek nyomait, amelyek a nyakán voltak. De nem titkolhatta el a halántékát ért rettenetes ütést! És ez az, amit sehogy sem értettem! Főleg, mikor értesültem arról, hogy a szobában egy velőscsontot is találtak, egy szörnyű, gyilkos eszközt!... A kisasszony nem titkolhatta el, hogy ily rémes ütés érte, és mégis úgy látszott, hogy ez a halántéksebesülés már az első jelenet alkalmával megtörtént, mivel az ütést csak a gyilkos jelenlétével lehetett megmagyaráznom! Úgy képzeltem, hogy a halántékseb talán kevésbé veszélyes volt, mint amilyennek mondták, de utóbb kiderült, hogy éppen tévedtem, és azt hittem, hogy a kisasszony a halántéksebet is elrejtette, mégpedig oly módon, hogy *halántékára fésülte a haját!*

- Ami a gyilkos kezének a falon való lenyomatát illeti, erre nézve meg voltam győződve, hogy *előzőleg* került oda, s így a gyilkosnak a kisasszony revolverlövésétől való megsebesülése is előzőleg történt, vagyis azalatt, *míg a gyilkos valóban jelen volt!* A gyilkosra vonatkozó egyéb jelek is mind ennek az első jelenetnek az idejéből maradtak hátra: a velőscsont, a kormos szélű lábnyomok, a zsebkendő, valamint a falon, az ajtón és a földön látható vérfoltok... Természetes, hogy ezek a nyomok csak úgy maradhattak meg, hogy a kisasszonynak, aki mindenképpen titokban akarta tartani a történeteket, nem volt ideje a jelek eltüntetésére! Ebből arra kellett következtetnem, hogy az első jelenet *csak rövid idővel előzhette meg a másodikat!* Ha az első jelenet lezajlása, vagyis a gyilkos távozása után, mikor a kisasszony maga is visszasietett a laboratóriumba, ahol édesatyja már munkába merülve találta, ha, mondom, ezek után csak egy pillanatra is visszatérhetett volna a szobába, okvetlenül elrejtette volna - ha egyebet nem is - a velőscsontot, a sapkát, a zsebkendőt, melyek a földön heverték. De ennyit sem tehetett meg, mivel atyja mindig vele volt. Az első jelenet után tehát csak éjfélkor tért vissza ismét szobájába. Ezt megelőzőleg, tíz óraker, csak Jacques apó járt bent, aki rendes esti teendőit végezte, azaz becsukta az ablaktáblákat, és meggyújtotta a mécsest.

Stangerson kisasszony, aki a laboratórium íróasztalánál ült, munkát színlelve, nyilván elfeledkezett róla, hogy Jacques apó be fog menni a „Sárga szoba”-ba! Felrezzent tehát, s kérte az öreget, hogy ne fáradjon! Hogy ne menjen be a szobába! Ez teljesen így olvasható a *Matin* cikkében. Jacques apó mégis bement, de nem vett észre semmit, mert a „Sárga szoba” nagyon sötét volt... Az a pár pillanat azonban szörnyű lehetett Stangerson kisasszonynak!... Bár talán ő maga sem tudta világosan, hogy a gyilkos után olyan sok nyom maradt! Hiszen az első jelenet után alig lehetett arra is ideje, hogy a nyakán levő fojtogatási nyomokat eltakarja, máris ki kellett sietnie szobájából!... Ha pontosan tudta volna, hogy a velőscsont, meg a sapka és a zsebkendő ott vannak a parkettán, összeszedte volna ezeket, mikor éjfélkor visszavonult... De nem is látta őket, úgy vetkőzött le a mécs gyöngye világosságánál... A sok izgalomtól összetörve dőlt az ágyba, s a rettegés is kínozhatta, a rettegés, mely miatt a lehető legkésőbbre halogatta a szobájába való visszatérést is...

- ... Így *kényszerültem* eljutni okoskodásaimban a dráma második jelenetéig, mikor Stangerson kisasszony *egyedül* volt a szobában, s nem találtak közelében semmiféle gyilkost!... Így kellett a külső jeleket szép természetességgel beleillesztenem az értelmem által vont körbe!...

- De más külső jelek is voltak, amelyek magyarázatra vártak! A második jelenet alatt revolverlövések dörrentek és segélykiáltások: „Gyilkos! Segítség!” - hangzottak! Ilyen körülmények között mit állapíthatott meg a józan ész? A kiáltásokra nézve már eleve leszögezhettem, hogy mivel a gyilkos nem volt bent a szobában, csakis egy erős lázalom kiáltásairól lehetett szó!

- A szobából feldöntött bútorok zaja hallatszott... Ezt a dolgot így képelem, így kell képelnem: Stangerson kisasszony elaludt, és elméjében még mindig a délutáni rettenetes jelenet emléke kavargott. Álmában véres rémképek vonultak fel, újra maga előtt látta a gyilkost, amint reá akar rohanni, s kétségbeesetten segítségért kezdett kiáltozni. Keze ösztönszerűen a revolvért kereste, amelyet lefekvés előtt az éjjeliszekrényre helyezett. A rémületen kapkodó

kéz azonban oly erővel csapódott a kis szekrényhez, hogy az fölborult... A revolver most a földre esik, elsül, s golyója a mennyezetbe fúródik... Ez a mennyezetbe fúródott golyó keltette először azt a gondolatot bennem, hogy itt csak szerencsétlen véletlenről lehet szó... S mihelyt rájöttem erre a lehetőségre, az egész oly pontosan összeillett a lázálomról felállított hipotézissel, hogy ettől kezdve már nem kételkedtem benne, hogy a tényleges támadás csak *előzőleg* történhetett, bár a rendkívüli lelkierejű kisasszony eltitkolta. Tehát míg a lázálom tartott, közben véletlenül elsült a revolver. A kisasszony erre felriadt, s ki akart kelni az ágyból... Gyöngé, remegő teste elvesztette az egyensúlyt, lebukott a földre, s zuhanásában és lázas vergődésében feldöntötte a bútorokat... Elhaló hangon kiáltozta: „Gyilkos! Segítség!”, és elájult!...

- Azt állítják azonban, hogy ennél az éjféli, második jelenetnél *két* revolverlövés hallatszott! Az én megoldásom - mert akkor már nem tekinthettem többé *csak* hipotézisnek! - szintén két revolverlövést vett kombinációba! Igen ám, de szerintem délután is volt egy *revolverlövés*, éjszaka is *egy* - külön-külön, mindegyik jelenet alkalmával, de nem mindkettő egyszerre, a második jelenet alkalmával!... Szerintem egy lövés, *előzőleg*, megsebezte a gyilkost, egy pedig, *utólag*, a lázálom közben dörrent el!... Nos, bizonyos volt-e hát, hogy az éjféli jelenet alkalmával *két* revolverlövés történt? A durranást a feldöntött bútorok zajából hallották ki. Stangerson professzor úgy adta elő a dolgot, hogy előbb egy *tompá csattanást* hallott, később pedig egy éles durranást! Hátha azt a tompa csattanást a márványtetejű éjjeliszekrény felborulása okozta? Éreztem, hogy *feltétlenül* ez a magyarázat a helyes! Bizonyos voltam benne, annyiival is inkább, mert tudtam, hogy Bernier és a felesége, akik kint voltak, a pavilonhoz egész közel, *csak egy revolverlövést hallottak*. Így vallották ezt a vizsgálóbíró előtt!

- Így rekonstruáltam már előre a dráma két jelenetét, mikor aztán, első ízben, beléptem a „Sárga szobá”-ba... Akkor még volt egy dolog, amely sehogy sem illett bele az okoskodásom által vont körbe, és ez a kisasszony halántéksebének a súlyossága volt. Ezt a sebet semmi esetre sem ejthette a gyilkos a velőscsonttal, az első jelenet közben, mert ily súlyos sérülést a kisasszony nem tudott volna eltitkolni, és különben sem fésülte rá a halántékára a frizuráját! Ilyenformán ugyebár ennek a sebesülésnek *okvetlenül* a második jelenet alatt kellett történnie, a lázálom közben?... Ezt a kérdést tettem fel magamban, mikor a „Sárga szobá”-ba léptem, s a „Sárga szoba” felelt nekem!...

Rouletabille most újra elővette a nála levő kis csomagot, melyből egy összehajtogatott papírlapot keresett elő. A papírból valami láthatatlan tárgyat emelt ki, melyet hüvelyk- és mutatóujja között tartva, az elnökhöz vitt. Aztán így folytatta:

- Ez, elnök úr, egy hajszál, egy véres, szőke hajszál, a Stangerson kisasszony hajából!... A feldöntött éjjeliszekrény márványlapjának egyik sarkához tapadva találtam... A márványlapnak az a sarka egészen véres volt... Ez a jelentéktelen kis márványszöglet rendkívül fontos volt számomra, mert ez mondotta meg, hogy mikor a lázas önkívületben fölriadt Stangerson kisasszony lebukott az ágyról, teljes hosszában elvágódva ennek a szögletnek esett, s az erős ütődés okozta a halántéksebet!... Egy hajszál ott maradt, a márványszöglethez tapadva, mert noha a kisasszony nem viselte lefésülve a haját, ez a hajszál mégis a halántékára szabadulhatott! Az orvosok megállapították, hogy a seb ütőszerszámtól ered, s mivel a szobában egy velőscsontot találtak, a vizsgálóbíró ezt tekintette a bűntény eszközének. A márványlap szöglete azonban szintén *űthet*, amire persze sem az orvosok, sem a vizsgálóbíró nem gondolt, s amire én sem jöttem volna rá, ha józan eszem jobbik vége után nem igazodtam volna.

A tárgyalóterem közönsége már-már tapsviharban tört ki, de Rouletabille rögtön újra beszélni kezdett, mire egyszeriben áhítatos csönd támadt.

- A gyilkos nevén kívül, amelyet különben csak pár nap múlva állapítottam meg, még csak azt kellett kiokoskodnom, hogy a dráma első jelenete mikor játszódott le pontosan. Stangerson

kisasszony vallomása alapján, mely pedig a vizsgálóbíró megtévesztésére törekedett, valamint a professzor kijelentéseiből, ezt is meg lehetett tudnom. A kisasszony körülményesen elmondta, hogyan töltötte el a merénylet napját. Megállapítottuk, hogy a gyilkos délután öt és hat óra közt hatolt be a kerti lakba. Ha feltesszük, hogy körülbelül csak egynegyed hétkor kezdett újra munkába a professzor és leánya, a jelenet időpontja okvetlen öt és egynegyed hét közt keresendő... De öt órakor még nem játszódhatott le a szörnyű találkozás, mert akkor a professzor még együtt volt leányával, márpedig a dráma csakis a professzor távollétében következhetett be! Az említett rövid időtartamban tehát egy oly pillanatot kellett keresnem, melyben a professzor és leánya külön-külön voltak!... Nos, ezt az időpontot ki lehetett hámoznom a Stangerson kisasszony szobájában s a professzor jelenlétében lefolyt kihallgatásból. Eszerint, mikor Stangerson és leánya hat óra tájban visszatérőben voltak a laboratóriumba, a professzor az erdőkerülővel találkozott, aki egy pillanatra feltartóztatta útjában. Beszélgettek. A kerülő valami erdőirtásról vagy vadorzásról tett jelentést. A kisasszony ekkor már nem volt velük; visszatért a laboratóriumba. E mozzanatot a professzor vallomása ezekkel a szavakkal jelzi: „Elváltam a kerülőtől, s leányom után siettem, akit már munkában találtam.”

A dráma tehát e néhány rövid perc alatt folyt le! Ez feltétlenül bizonyos! Szinte látom magam előtt, hogyan lépett be a kisasszony a kerti lakba, hogyan sietett szobájába, hogy letegye a kalapját - s egyszerre csak szembetalálja magát az ostromló banditával!

A gonosztevő már jóideje ott volt, s azzal foglalatoskodott, hogy mindent előkészítsen egy éjszakai támadásra! Ekkor vetette le a Jacques apó bakancsát, mely kényelmetlen volt neki - úgy, amint ezt a vizsgálóbíró előtt elmondtam -, ekkor rabolja el az iratokat - amint az imént részletesen kifejtettem -, aztán az ágy alá bújt, éppen mikor Jacques apó visszaérkezett, aki hozzákezdett az előszoba és a laboratórium felmosásához. A gyilkos igen unhatta magát, s mikor Jacques apó eltávozott, ismét előbújt az ágy alól, s le-fel ödöngött a laboratóriumban, majd az előszobába is kiment, s az ablakból kinézett a kertbe. Ekkor azt látta - mert bár esteledett, az alkony igen világos volt, hogy Stangerson kisasszony közeledik a kerti lak felé, mégpedig *teljesen egyedül!* Larsan ugyanis a világért sem merte volna ebben az időpontban megtámadni a kisasszonyt, ha nem vette volna bizonyosra, hogy egyedül van! Abból, hogy ezt mégis így hitte, azt kellett következtetnem, hogy Stangersonnak a kerülővel való beszélgetése a kerti ösvénynek azon a részén történt, amelyet az ablakból nézve az *ítelhajlásnál emelkedő három tölgyfa teljesen eltakart a gazember szeme elől!*... A gonosz terv most azonnal átvillant az agyán! Most nyugodtabban végezhet áldozatával a teljesen elhagyott pavilonban, míg ha éjszakáig vár, akkor esetleg a padláson alvó Jacques apóval is meggyűlhet a baja!... *Ezért kellett becsuknia az előszoba ablakát!* - s ezért történt, hogy sem a professzor, sem a kerülő - akik egyébként is elég messze álltak a kerti laktól - nem hallották meg a revolver dörrenését.

- Az ablaktól a „Sárga szoba”-ba vonult vissza a merénylet. A kisasszony is nyomban megérkezett. Ami most történt, mindaz villámgyorsan pergett le... A kisasszony kiáltott... vagy inkább csak kiáltani akart rémületében... a merénylet ekkor torkon ragadta... Talán meg is fojtotta volna, de a kisasszony remegő ujjai az éjjeliszekrény fiókjában a revolverhez érnek, melyet a kapott fenyegetésektől való félelmében már előzőleg oda rejtett el. A gyilkos már-már lesújt áldozatára a velőscsonttal, amely rettenetes fegyver lehet egy Larsan-Ballmeyer kezében... De most a kisasszony elsüti a revolvért s a golyó megsebesíti a gyilkos kezét, amely erre lehanyatlik, s elejti a velőscsontot. A borzalmas szerszám a földre gurul, *a gyilkos véréből beszennyezve*... A gyilkos megtántorodik, nekitámaszkodik a falnak, véres tenyerét odanyomva... majd elmenekül, nehogy egy újabb golyó találja...

- Stangerson kisasszony látja, mint fut keresztül a gonosztevő a laboratóriumon... Hallgatózik, s hallja, hogy támadója még motoz künn valamit az előszobában... Mit csinálhat? Miért nem

ugrik ki az ablakon? Végre kiugrott!... A kisasszony most az ablakhoz fut, és bezárja... Vajon édesatyja hallotta-e vagy látott-e valamit a történekekből?... Most, hogy a veszély elmúlt, Stangerson kisasszony minden gondja a professzor felé fordul... Emberfölötti energiával határozza el, hogy... ha még van rá idő!... mindent el fog titkolni előtte!... S csakugyan, mire a professzor visszatér, a „Sárga szoba” ajtaja be van zárva, s leánya a laboratóriumban már figyelmesen hajlik az íróasztal fölé, munkába mélyedve!

Rouletabille most Darzac Róbert felé fordult:

- Ön tudja az igazságot! - kiáltotta. - Ön megmondhatja, hogy így történtek-e a dolgok?

- Nem tudok semmit... - felelte Darzac.

- Ön igazi hős! - mondta Rouletabille, s keresztbe fonta a karjait. - De ha Stangerson kisasszony tudná azt a tényt, hogy ön vád alatt áll, nyilván feloldozná önt az adott szó alól... Ő maga kérné, hogy mondjon el mindent, amit bizalmasan közölt önnel... Sőt, ő maga jönne ide, hogy védőbeszédet mondjon vőlegénye mellett!

Darzac meg se moccan s egy szót se ejtett ki, csak szomorúan nézett szembe Rouletabille-lal.

- Végre is - jelentette most ki barátom -, Stangerson kisasszony nem lehet itt, tehát nekem kell helyette kiállanom a gátra! De higgye el nekem, Darzac úr, a legjobb, az egyetlen eszköz a kisasszony megmentésére mégiscsak az, és legjobban mégiscsak akkor járunk el az ő tetszése szerint, ha önt felmentetjük a vád alól!

Dörgő taps fogadta az utolsó mondatot. Az elnök meg sem kísérelte, hogy gátat vessen a terem lelkesedésének. Darzac Róbert meg volt mentve. Csak az esküdtekre kellett pillantani, hogy bizonyos legyen ebben az ember! Egész magatartásukról élénken lerítt a meggyőződésük...

Ekkor az elnök szólalt meg:

- De végre is miféle titokzatos oka lehetett Stangerson kisasszonynak arra nézve, hogy noha gyilkos támadás érte, mégsem szolt egy ily súlyos bűntényről az édesatyjának!

- Ezt nem tudom! - felelte Rouletabille. - És ez nem is tartozik rám!...

Az elnök ismét Darzac Róbertből akart felvilágosítást kiereszokolni:

- Még mindig nem hajlandó megmondani nekünk, uram, hogy hol tartózkodott ön, mialatt Stangerson kisasszony ellen a gyilkos merénylet történt?

- Elnök úr, nem mondhatok semmit...

Az elnök kérő tekintete most Rouletabille felé fordult, tőle várva magyarázatot. Barátom megszólalt:

- Jogosan hihetjük, elnök úr, hogy Darzac Róbert titokzatos távollétei szoros összefüggésben lehettek a Stangerson kisasszony titkával... Darzac Róbert ezért érzi magát annyira némaságra kötelezve... Tessék csak elgondolni, hogy Larsan merényletei alkalmával, mindent lehetőleg úgy igazított el, hogy a gyanú Darzac felé terelődjek! Így történhetett, hogy három ízben is találkat tűzött ki Darzacnak, mindannyiszor egy-egy kompromittáló helyre... Ezekben a találkákban bizonyára arról a bizonyos titokról volt szó... És Darzac Róbert inkább halálra ítéltetné magát, semhogy bármit is eláruljon abból, ami a kisasszony titkára vonatkozik!... Larsan elég körmönfont fickó volt ahhoz, hogy még ezt a kombinációt is előre kigondolja!...

Az elnök zavartan, de annál mohóbb kíváncsisággal kérdezte újra:

- De hát miféle titok lehetett az?

- Ó, uram, ezt igazán nem tudnám megmondani! - felelte Rouletabille meghajolva az elnök előtt. - De úgy hiszem, hogy ahhoz most már éppen eleget tud a tekintetes esküdtszék, hogy Darzac Róbertet felmentse!... Ha ugyan Larsan vissza nem talál jönni, amit alig hiszek! - tette hozzá boldog, teliszájú nevetéssel.

Mindenki vele nevetett.

- Még egy kérdést, uram! - szólt az elnök. - Most már értjük, elfogadva az ön megállapításait, hogy Larsan a gyanút Darzac Róbertre akarta terelni, de mi érdeke lehetett abban, hogy Jacques apót is gyanúba próbálta keverni?...

- Ez az ő külön *detektívérdeke* volt! Így akarta megmutatni, milyen ügyesen tudja kibogozni a problémát, saját maga döntvén meg azokat a bizonyítékokat, melyeket szépen egymásra halmozott! Pompás fogás volt ez, kérem! Gyakran élt ő már ezzel a trükkel, így terelve el a gyanút, mely esetleg reá nehezedett volna! Egyik embernek bebizonyította az ártatlanságát, csak hogy a másikat annál jobban befeketíthesse! Tessék csak elgondolni, elnök úr, mennyit főzhetette ezt a tervet előzetesen Larsan! Mindent alaposan tanulmányozott, ismerte az összes szereplőket és minden körülményt. Ha érdekli önöket, milyen módon szerezte meg a tudnivalókat, azt is megmondhatom. Larsan, mint a rendőrségi laboratórium küldönce jelent meg Stangerson professzornál, bizonyos kísérletek végrehajtása céljából. Így két ízben is járhatott bent a kerti lakban a bűntény előtt, s oly ügyesen változtatta meg az arcát, hogy utóbb Jacques apó nem ismerte meg. Ő viszont módját tudta ejteni, hogy magához kaparintsa az öregnek egy régi pár bakancsát s egy sutba dobott sapkáját, amiket Jacques apó egy zsebkendőbe kötött össze, nyilván azért, hogy egyik cimborájának vigye el, aki szénégető az Épinay-be vezető út mellett! Persze a bűntény után Jacques apó felismerte a holmiját, de bölcsen hallgatott a felfedezéséről. Ezek a tárgyak még bajba is keverhették volna, s ez a magyarázata annak, hogy az öreg ebben az időben olyan zavarba került, ha szóba hoztuk a dolgot!

- Mindez a napnál világosabb, s Larsan kénytelen volt beadni a derekát, mikor ezekkel sarokba szorítottam. De volt azért a beismerésében némi büszke öröm is, mert Larsan nemcsak bandita - amelyhez, remélem, most már nem fér semmi kétség - hanem egyszersmind *művésze* is a mesterségének!... Ez az ő külön alkotási módja, hogy úgy mondjam... Éppen így járt el annak idején az Általános Hitelbank, meg a Pénzverde aranyrudainak a dolgában is!... Bizony, elnök úr, újra elő kell majd venni ezeket az ügyeket, mert nem egy ártatlan ember került hűvösre azóta, mióta Ballmeyer-Larsan a rendőrség dísze volt!...

Nagy zúgás, lelkesedés, éljenzés!... Henri-Robert előterjesztést tett, hogy a hallottak után az ügy tárgyalását halasszák el egy másik ülőszakra, míg a pótnyomozás befejeződik. A közvádlo csatlakozott az előterjesztéshez, a tárgyalást elnapolták. Másnap Darzac Róbertet ideiglenesen szabadlábra helyezték. Mathieu gazdát pedig azonnal véglegesen hazabocsátották. Larsan Frigyes után pedig a nyomozás teljesen eredménytelen volt, Darzac ártatlanságát mi sem igazolhatta tökéletesebben. Darzac tehát megmenekült a szörnyű szerencsétlenségtől, amely egy pillanatig oly súlyosan fenyegette, sőt azt is remélhette, hogy Stangerson kisasszony, akit meglátogatott, lassanként ismét visszanyeri szellemi képességeit, hála a kitartó és gondos ápolásnak...

Rouletabille persze a nap hőse lett. Mikor elhagyta a versailles-i palotát, a tömeg diadalmenetben vitte magával. Az egész világ újságjai közölték hőstettét és arcképét. Ő, aki annyi híres embert interjúvolt végig, maga is híres ember lett, s őt is végiginterjúvolták. De jó lélekkel mondhatom, nem szállt a fejébe ez a nagy dicsőség!...

Versailles-ból együtt jöttünk vissza, miután kedélyesen megebédeltünk a Pipázó komondornál. A vonaton egész csomó kérdéssel rohantam meg, amelyek már a vacsora alatt is a nyelvemem nyüzsögtek, akkor azonban mégis lenyeltem őket, mivel tudtam, hogy Rouletabille evés közben nem szeret dolgozni.

- Barátom - szólaltam meg -, ez a Larsan-dolog igazán nagyszerű és az ön nagyszerű agyvelejéhez méltó volt!

Félbeszakított, figyelmeztetve, hogy lehetőleg egyszerűbben beszéljek, mert vigasztalan volna, ha egy olyan jó eszű bácsi, mint én vagyok, egyszerre csak a butaság csúnya örvényeibe sodródna, még pedig direkt a Rouletabille-imádatnak a forgószeletől...

- Akkor térjünk a tárgyra! - szóltam kissé idegesen. - A tárgyaláson történtek egyáltalán nem világosítanak fel arról, hogy ön voltaképpen mit is keresett Amerikában. Ha jól értettem önt, mikor legutóbb elutazott Glandier-ből, már mindent tudott Larsan Frigyesre vonatkozólag... Tudta, hogy Larsan a gyilkos, és pontosan tudta minden részletét a gyilkossági tervnek...

- Pontosan, ez igaz! No és ön? - kérdezte Rouletabille, hogy fordítson egyet a társalgáson. - Ön nem sejtett semmit?

- Semmit!

- Ez igazán hihetetlen!

- De, édes barátom, hiszen ön ugyancsak titkolta a gondolatait, hát hogyan hatolhattam volna beléjük?... Mikor megérkeztem Glandier-ba a *revolverekkel*, akkor ön már Larsanra gyanakodott?

- Igen! Akkor már megoldottam az érthetetlen folyosó rejtélyét, de egyelőre még nem voltam tisztában azzal, hogy miért tért vissza Larsan Stangerson kisasszony szobájába, mert még nem volt kezemben a távollátó szemüveg!... Gyanúm mindenesetre csak matematikailag levezetett gyanú volt, s Larsan gyilkos szerepe oly rettentőnek látszott számomra, hogy előbb okvetlenül látható nyomokat is akartam gyűjteni, mielőtt feltevésemben megállapodnék. A gondolat azonban állandóan gyötört s több ízben beszéltem ön előtt a rendőrfelügyelőről oly módon, amely felkölthette volna az ön gyanúját! Először is: nem emlegettem többé a Larsan jóhiszemű-

ségét, s nem mondtam, hogy csalódik. Becsméreltem ön előtt a Larsan rendszerét, és ez a megvetés, amelyet ön a nyomozó munkájára értett, voltaképpen már a bandita ügyetlenségeit illette!

- Emlékezzék csak vissza! Mikor elsoroltam önnek mindazokat a bizonyítékokat, amelyek Darzac ellen felhalmozódtak, így szóltam: „Mindez némi alapot ad a »nagy Fred« hipotézisének, de mégis azt hiszem, hogy ez a hipotézis rossz és megtéveszti őt”... És hozzátettem: „De vajon csakugyan megtéveszti a hipotézise Larsan Frigyesét? Ez a nagy kérdés! Ez a nagy kérdés!”...

- Nos, mikor megmondtam, akkor már önnek is észbe kellett volna kapnia! Minden gyanúm kiérződött abból a megismételt felkiáltásból, hogy: „Ez a nagy kérdés!”... S mit jelentett az a szavam, hogy: *megtéveszti-e?*, ha nem azt, hogy igenis Larsant nem téveszti meg a saját hipotézise, *hanem inkább minket akar vele megtéveszteni!*... Önre néztem, vajon nem rezzen-e meg, vajon nem ért-e meg egyszerre mindent?... Nem vett észre semmit... Örültem ennek, mert a csíptető megtalálásáig az egész Larsan-kombinációt képtelenségnek tartottam. De bezzeg, mihelyt az a szemüveg a kezembe került, és megmagyarázta, hogy mért tért vissza Larsan a kisasszony szobájába!... Emlékszik, hogy örültem, hogy ujjongtam?... Ó, én nagyon jól emlékszem!... Mint egy örült nyargaltam le s fel a szobámban, és kiabáltam: „Legyűröm a nagy Fredet, hogy csak úgy nyekken belé!” Ezek a szavak már a banditát illették!... És akkor este, mikor a Darzac megbízásából magamra vállalt örködés helyett gondtalanul vacsoráztam egész tíz óráig Larsannal, mivel addig, míg együtt ültünk, nyugodt lehettem, hogy nem történik semmi, ön, kedves barátom, már ebből is kitalálhatta volna, ki lehet az egyetlen ember, akitől félek!... S aztán, mikor a gyilkos bekövetkezendő látogatásáról szóltam, azt is hozzátettem: „Ó, bizonyos vagyok benne, hogy Larsan Frigyes itt lesz ma éjszaka!”

- De volt ám még egy hallatlanul egyszerű dolog, aminek azonnal nyomra kellett volna vezetnie bennünket, amellyel azonnal Larsan bűnösségére jutottunk volna, s amelyet elejtettünk, el ám, mind a ketten... *én is, meg ön is!*...

- Nem felejtette még el a *Larsan Frigyes sétabotját*?

- Bizony, a józan következtetésen kívül, amely minden *logikus* elme számára Larsan bűnösségét állapította meg, ott volt még az a sétabotstória is, mely viszont minden *megfigyelő* elme számára ugyanazt az eredményt hozta volna!

- A vizsgálat folyamán - hadd mondjam el önnek -, nagyon csodálkoztam azon, hogy Larsan nem használta fel a sétabotot Darzac ellen! Hiszen ezt a botot a gyilkos támadás estéjén egy oly férfi vásárolta, akinek a személyleírása egyezett a Darzacéval!... Nos, pár órával ezelőtt megkértem Larsant, hogy mielőtt vonatra ül és eltűnik, mondja el nekem, miért nem használta fel a botot? Azt felelte, hogy ez eszében sem volt, sohasem tervezett a bottal Darzac ellen semmit, s hogy akkor este, mikor együtt voltunk az épinay-i kocsmában, ugyancsak zavarba hoztuk, *mivel hazugságon kaptuk rajta!*...

- Emlékezhetik rá, hogy akkor ő azt mondta nekünk, hogy Londonban kapta a botot, márpedig a cégjelzés nyilván mutatta a bot párizsi eredetét!... Akkor mi azt gondoltuk: „Fred hazudik! Ő Londonban volt, tehát ott nem kaphatott párizsi botot!”... Mennyivel okosabb lett volna ehelyett így gondolkoznunk: „Fred hazudik! Ő nem lehetett Londonban, ha párizsi botot vásárolt!” S ha így hazugságon kapva, eszünkbe villant volna, hogy Fred a gyilkos merénylet idején itthon volt, ez már kiindulási pontot adhatott volna a gyanúnak!... Ön akkor elment a Cassette-céghez, és megtudta, hogy a sétabotot egy Darzac külsejű ember vásárolta; Darzac szavaiból viszont megbizonyosodtunk, hogy ő nem járt abban a boltban! Ugyanakkor azt is bizonyosan tudtuk, a 40. számú postahivatal esetéből, hogy van valaki Párizsban, aki Darzac maszkjában jár-ke!... Nos, mikor ennek az embernek a botját, melyet a büntett estéjén vásárolt, Larsan kezében pillantottuk meg, miért nem ötlött egyszerre az agyunkba, hogy: „De

hiszen, ha a sétatobot Fred hordja, akkor talán maga Fred volt az az ember?”... Persze, az ő nyomozószerepe kedvezőtlen volt kissé ennek a gyanúnak a jelentkezésére, de mikor láttuk, hogy Larsan oly elkeseredetten gyűjti a Darzac elleni bizonyítékokat, s valósággal dühösen üldözi a szerencsétlent, mindenesetre feltűnő lehetett volna ránk nézve a Fred hazudozása.

- Mert az első botszerzési hazugságból egy másik fontos valótlanosság is kiderült volna! Hiszen, ha ő vette a sétatobot, akkor londoni tartózkodása is hazugság volt! Miközben mindenki, még fölöttesei is, Londonban hitték, ő itthon járt-kelt Párizsban! De most már hogyan magyarázható meg az, hogy a sétatobot nem használta fel Darzac ellen, holott könnyen állíthatta volna, hogy nála találta?... A dolog igen egyszerű! Oly egyszerű, hogy nekünk eszünkbe se jutott!... Larsan azért vásárolta a botot, hogy segítségével elrejtse azt a sebet, amelyet a Stangerson kisasszony golyója a kezén ejtett! Azért vásárolta, hogy kezében mindig legyen valami, ami miatt csukva kelljen tartania, nehogy a tenyerén levő seb *láthatóvá* legyen!

- ... Érti már? Ezt a magyarázatot kaptam Larsantól s akkor eszembe jutott, hányszor mondtam önnek, mily különösnek találom, hogy Larsan egy pillanatra sem válik meg a sétatobotjától! S étkezés közben, ha mégis le kell tennie a botot, azonnal kést vett a kezébe, s az egész idő alatt el nem eresztette...

- Mindezek a részletek, persze csak utólag, vagyis későn jutottak eszembe, mikor már nem vehettem semmi hasznukat... Akkor este azonban, mikor Larsan az alvást színlelte előttünk, s mikor én föléje hajoltam, ügyesen a markába tudtam nézni, anélkül, hogy észrevette volna. Csupán egy kis tafota-kötés takarta el tenyerét, melyen már nyilván hegedőben volt a könnyű seb. Jól tudtam, hogy most már nyugodtan állíthatná Larsan, hogy a sebet nem revolvergolyó okozta, hanem valamely akármiféle más tárgy. Számomra azonban ez a megfigyelés egy újabb „külső jel” volt, amely beleillett az általam vont körbe!... A tárgyalás szünetében aztán elmondta Larsan, hogy a golyó csak horzsolta tenyerét, azonban meglehetősen vérvesztést okozott.

- Ha akkor, mikor hazugságon csíptük Larsant, ravaszabbak, és veszélyesebbek vagyunk, bizonyára kénytelen lett volna valami olyanféle történetet kitalálni a botszerzésről, amelyet mi találtunk ki helyette, hogy tudniillik Darzac körül akadt rá erre a botra. De hát az események rohanva követték egymást, s mi megfélemledtünk a sétatálcáról! Bizonyos azonban, hogy így is nagyon kényelmetlenek voltunk Larsan-Ballmeyerre nézve, bár sejtelmünk sem volt róla!...

- De hát akkor - szakítottam félbe Rouletabille fejtegetéseit -, mi szükség volt arra, hogy Larsan a sétatobot vásárlásakor Darzac külsejét öltse fel, a zsemlyeszín felöltőt, a kemény kalapot stb.?...

- Larsan éppen a bűntény elkövetése után volt a boltban, s mindjárt a bűntény elkövetése után Darzac maszkját vette fel, mert, mint ön is jól tudja, attól kezdve már folyvást Darzac képében követte el minden gazságát.

- Elképzelheti, hogy megsebzett keze meglehetősen nyugtalanította Larsant, s ezért, úgy ahogy volt, betért az Opera avenue-n a legelső sétatálca kereskedésbe. Ekkor nyolc óra volt... Íme, rendelkezésemre állt tehát egy fontos adat, amely szerint egy Darzac külsejű úr este nyolckor egy botot vett, amelyet Larsan hord... Én, aki akkor már tudtam, kitaláltam, hogy a dráma *délután* történt, valamint a Darzac ártatlanságát is csaknem bizonyosra vettem, hogy-hogy nem gondoltam a Larsan bűnösségére?... Vannak pillanatok...

- Vannak pillanatok - folytattam barátom helyett -, mikor a legélesebb elmék sem...

Rouletabille a szavamba ásított... S mikor egy újabb kérdéssel fordultam hozzá, észrevettem, hogy nem figyel rám... Rouletabille aludt. Alig tudtam felébreszteni, mikor megérkeztünk Párizsba...

STANGERSON KISASSZONY TITKA

A következő napok egyikén ismét alkalmam nyílt beszélgetést kezdeni Rouletabille-lal amerikai utazásáról. Most sem mondott többet, mint a versailles-i vonaton, s ismét csak az ügy egyéb részleteire terelte a szót.

Egy másik napon ezzel vágta el a szavamat:

- De hát értse meg, hogy okvetlenül tisztába kellett jönnöm a Larsan igazi személyiségével!

- Rendben van! - feleltem. - De miért kellett ezért Amerikába utaznia?

Nagyot szítt a pipájából, és hátat fordított. Nyilvánvaló volt, hogy itt már a Stangerson kisasszony titkát bolygattam meg. Rouletabille bizonyára úgy gondolta, hogy ez a titok, mely a kisasszonyt oly borzasztó módon kapcsolta Larsanhoz, s melynek semmiféle magyarázatát nem lehetett megtalálni Stangerson Matild *franciaországi* életében, okvetlenül az *amerikai* élet ismeretével tárulhat fel. Ezért szállt barátom hajóra. Odaát aztán megtudta, ki volt Larsan s összegyűjtötte az elhallgattatására szükséges anyagot... Philadelphiában utánajárt mindennek...

Mi volt hát az a titok, mely hallgatást parancsolt Stangerson kisasszonynak és Darzac Róbertnek? Annyi év múltán, a botránysajtó annyi ostoba cikke után most már megírhatjuk végre az igazat, hiszen azóta Stangerson professzor is megtudott és megbocsátott mindent. Rövid lesz a magyarázat, s éppen idején való is, mert akadtak sajnálatos vádaskodók, akik ebben a szomorú ügyben Stangerson kisasszony szerepét is gyanúsnak merték beállítani, holott ő kezdettől fogva mindig csak szenvedő áldozat volt.

A kezdet régi időkbe visz vissza, mikor még a kisasszony serdülő leány volt, s atyjával együtt Philadelphiában élt. Egy estélyen, melyet atyjának egyik barátja adott, egy francia honfitársával ismerkedett meg, aki elbűvölte a fiatal leányt, annyi kedvességgel, szellemességgel, finomsággal és melegséggel vette körül. A francia úr gazdag ember hírében állt. Egy napon megkérte a híres Stangerson professzortól leánya kezét. A professzor tudakozódott Roussel Jean körülményei felől, s a felvilágosításokból azonnal látta, hogy szélhámossal van dolga. Nos, önök már bizonyára kitalálták, hogy ez a Roussel Jean nem volt más, mint a hírhedt Ballmeyer egyik álszemélyisége a sok közül, aki, miután Franciaországban körözték, Amerikába szökött ki. Persze Stangerson és leánya nem tudták ezt. A kisasszony azonban később tudatára jutott a szörnyű valónak, mégpedig a következő módon:

A professzor nemcsak leánya kezét tagadta meg Rousseltől, hanem házuktól is kitiltotta. A fiatal Matild, akinek szíve először nyílt szerelemre s ki a világon a legszebbnek és legjobbknak tartotta az ő Jeanját, odavolt a fájdalomtól. Nem titkolta szerelmét atyja előtt sem, aki az Ohio partjára küldte leányát feledni egy öreg nagynénihöz, Cincinnatiba. Jean utánament Matildnak, s a leány, bármennyire is imádta atyját, engedett a csábításnak. Az öreg nagynéni éberségét kijátszva, megszökött Rousselrel, hogy a nem sokat teketóriázó amerikai törvények jóvoltából mielőbb összeházasodhassanak. Így is történt. Nem messzire, Louisville-ben bújtak meg. Itt aztán egy reggel kopogtatás verte fel őket. A rendőrség emberei jelentek meg, hogy letartóztassák Roussel Jeant, a Matild minden kétségbeesése és tiltakozása ellenére. A rendőrség ugyanekkor tudtára adta Stangerson leányának azt is, hogy férje nem más, mint a hét országban hírhedt Ballmeyer.

Kétségbeesve, egy rosszul sikerült öngyilkossági kísérlet után, Matild visszatért Cincinnati-ba a nagynénijéhez, aki nem tudott hová lenni örömeiben, hogy viszontláthatja. Már egy hete mindenfelé kerestette Matildot, de atyját még nem merte értesíteni. Matild megeskette a nagynénit, hogy a professzor nem fog megtudni soha semmit. Az öreg nő szívesen belement ebbe, hiszen a súlyos történetében őt is felelősség terhelte. Stangerson kisasszony egy év elmúltával hazament atyjához, bűnbánó, kihűlt szívvel, s csak egy vágya volt: nem hallani többé hírt sem férjének, a rettenetes Ballmeyernek, s lassanként kiengesztelni vétkét önnön lelkiismerete előtt egy odaadó munkásságban töltött és atyjának áldozott élet éveit során...

Egy ideig sikerült is ez. Azonban éppen akkor, mikor Darzac Róbertnek mindent megvallott, s mikor Ballmeyert, akinek halála híre kelt, végképp eltűntnek hitte, éppen akkor, mikor a múltat levezekelve, végtelen örömmel készült életét egybekapcsolni meghitt és régi barátjával, a balsors feltámasztotta számára Roussel Jeant, leánykora szörnyű Ballmeyerét! A gonosztevő tudtára hozta neki, hogy nem fogja soha megengedni Darzackal való egybekelését, mert még mindig szereti őt, ami, sajnos, igaz is volt.

Stangerson kisasszony nem habozott, és ebbe is beleavatta Darzacot; megmutatta neki a levelet, amelyben Roussel Jean-Larsan-Ballmeyer említést tett házasságuk első, boldog óráiról abban a kis, kedves lelkésházában, melyet Louisville-ben béreltek: „A lelkésház semmit sem veszített varázsából, s a kert sem pompájából!...” A nyomorult a levélben gazdagnak hazudta magát, s kijelentette, hogy „el fogja vinni szerelmesét a tengeren túlra”. Stangerson kisasszony azt is közölte Darzackal, hogy nem tudná túlélni, ha atyjának csak sejtelme is támadna erről a gyalázatról. Darzac megesküdt, hogy elhallgattatja az amerikaiit, ha kell, erővel és kényszerrel, akár vérontás útján is. De Darzac Róbert nem bizonyult elég erősnek, s elbukott volna a küzdelemben a derék kis Rouletabille segítségével.

És Stangerson kisasszony mit tehetett volna a szörnyeteg támadásai ellen! Első ízben, mikor az előzetes fenyegetések hatása alatt felkészült ellene, a „Sárga szoba”-ban revolvert mert emelni a gyilkosra. Szerencsétlenségére a lövés rosszul talált. S attól a pillanattól fogva állandóan kiszolgáltatott áldozata lett ennek a láthatatlan lénynek, aki mindhalálig gyötörhette, s ott lakott vele egy fedél alatt, anélkül, hogy sejtette volna, és találkákat zsarolt ki tőle „szerelmük nevében”... Első ízben visszautasította a kisasszony a találkát, amelyre a 40. számú postahivatal levelében szólította fel üldözője; ennek lett következménye a „Sárga szoba” drámája. Másodízben, mikor a rendes posta útján jött levél, mely a kisasszonyt lábadozóban találta. Matild *elmenekült* a találka elől, bezárkózva ápolónőivel a budoárba. Ebben a levélben azt írta a gazember, hogy „tekintettel a Matild állapotára”, mely nem engedi meg a járás-kelest, ő maga fogja felkeresni szobájában, ezen és ezen az éjszakán, ebben és ebben az órában, legyen szíves tehát Matild intézkedni, hogy a botrány kikerülhető legyen!... Stangerson leánya, aki jól tudta, hogy az elszánt Ballmeyer mindenre képes, arra az éjszakára otthagyta a szobáját. Ekkor történt az érthetetlen folyosó esete. Harmadízben viszont Stangerson kisasszony készült, és mindent előkészített a gyilkos fogadására. Erre azért kényszerült, mert az érthetetlen folyosó éjszakáján - mint tudjuk - Larsan az üres szobában egy levelet hagyott hátra áldozata íróasztalán, melyben tényleges találkozót követelt. Előre kitűzte a napot és az órát, s azt is megírta, hogy ez alkalommal visszahozza a Stangerson professzor irrományait, amelyeket azonban el fog égetni, ha Matild nem lesz ott a szobájában. A kisasszony nem kételkedett benne, hogy a gazember csakugyan birtokában van az értékes iratoknak, hiszen régóta gyanakodott már, hogy annak idején szintén Ballmeyer rabolta el - az ő öntudatlan segítségével - a professzor fiókjából a híres philadelphiai találmányokat. Abban sem kételkedett, hogy ha nem hajlik meg üldözője akarata előtt, az képes lesz elhamvasztani annyi munka, annyi tudományos erőfeszítés és reménység drága eredményét...

Elhatározta, hogy még egyszer szemtől szembe találkozni fog ezzel az emberrel, aki egykor férje volt, hátha engedékenységre tudná bírni... Elképzelhetjük, hogyan folyt le a találkozás! Matild esedezett, Ballmeyer durva és kegyetlen volt. Követelte, hogy a kisasszony mondjon le Darzacról... Matild ragaszkodott szerelméhez... Ballmeyer kést emelt rá, azzal a rejtett gondolattal, hogy a *másikat* sikerül majd vérpadra juttatnia! Bízott ügyességében, és abban, hogy őt, mint Larsant, nem érheti baj, míg a *másik* ezúttal sem tudja majd igazolni, hol tartózkodott a büntett idején. E tekintetben Ballmeyer mindent gondosan előkészített, s a dolgokat a legnagyobb könnyűséggel sikerült úgy irányítania, amint később Rouletabille leleplezte.

Larsan ugyanúgy táncoltatta Darzacot, akárcsak Matildot... Ugyanazokat a fegyvereket, ugyanazt a titkot szegezte ellene... Parancsként hangzó levelekben írta, hogy hajlandó tárgyalni, hajlandó átadni az egykori szerelmesleveleket, s főleg hajlandó *eltűnni* - ha kellőképpen megfizetik. Darzacnak el kellett mennie a kitűzött megbeszélésekre, mert Ballmeyer azzal fenyegetőzött, hogy ellenkező esetben másnap mindent leleplez... Ugyanígy kellett Matildnak is megjelennie a kiszabott találkozón... S ugyanabban az órában, mikor Ballmeyer mint gyilkos hatolt be a kisasszonyhoz, Darzacnak Épinay-ben kellett lennie, hogy Larsan egyik cinkosával találkozzék, egy furcsa alvilági alakkal, akiről még egyszer majd írni fogok, s aki mindenféle mesterkedésekkel, erőszakos módon visszatartotta Darzacot, hogy elvesztesse az idejét, s hogy másnap ne adhasson számot arról, miért esett össze oly végzetes módon Épinay-ben való megjelenése a gyilkossággal?...

Csakhogy Ballmeyer nem vetett számot a mi kis Rouletabille Józsefünkkel!

Most, amikor a „Sárga szoba” titkát immár feltártuk, már nem szükséges, hogy lépésről lépésre kövessük Rouletabille jártát-keltét Amerikában. Ismerjük a kis riportert, azt is tudjuk, hogy a homlokdudorai mögött rejlő hatalmas képességekkel mint kutatta fel apróra a Stangerson kisasszony és Roussel Jean minden dolgát Philadelphiában, rögtön megtudott Rance Arthurról is mindent. Megtudta, hogy csakugyan életét kockáztatta a kisasszonyért, de ezért aztán nagy árat is akart fizettetni. Stangerson kisasszonnyal való leendő házasságának a híre egykor bejárta a philadelphiai salonokat. A fiatal tudós fogyatékos diszkréciója, örökös szerelmi lebzselései a kisasszony körül, még Európában is, valamint rendetlen életmódja, mellyel „borba akarta fullasztani bánatát”, mind olyan mozzanatok voltak, melyek nem nagyon tehették őt rokonszenvéssé Rouletabille szemében. Ez magyarázza meg, hogy miért fogadta a riporter oly hűvösen az amerikaiat a tanúk termében... Azt azonban azonnal megállapította, hogy a Rance ügyének semmi köze sincs a Larsan-Stangerson-ügyhöz. Aztán rájött a Roussel és a Stangerson Matild szörnyű szerelmi történetére. Puhatólózni kezdett, ki is az a Roussel Jean? Philadelphiából átment Cincinnatiba, követve Matild útvonalát. Cincinnatiban fölfedezte az öreg nagynénit, s módját ejtette, hogy vallomásra bírja. Ballmeyer letartóztatásának története villámfénnyel világított meg mindent. Louisville-ben meglátogatta a lelkészlakot is - szerény és csinos épület volt ez, az ültetvényesek ósdi stílusában - mely valóban „nem veszített semmit varázsából”. Aztán, elhagyva Stangerson Matild nyomait, Ballmeyer nyomait kezdte kutatni, börtönről börtönre, fegyházról fegyházra, büntettről büntetre. S végül, mikor Rouletabille a New York-i partokon ismét hajóra szállt, már azt is tudta, hogy öt évvel ezelőtt ugyaninnen kelt útra Európa felé Ballmeyer is, zsebében egy bizonyos Larsan irataival, aki becsületes New Orleans-i francia kereskedő volt, s akit Ballmeyer meggyilkolt...

És most... most már ismerjük a Stangerson kisasszony minden titkát?... Nem!... Stangerson Matildnak férjétől, Roussel Jeantól egy *fia született!* A fiú az öreg nagynéninél maradt, aki oly ügyesen intézte a dolgot, hogy senki sem tudott meg róla semmit Amerikában... Mi lett ebből a fiúból?... Ez már egy másik történet, melyet még lesz alkalmam egyszer elbeszélni...

Az elmondott események után körülbelül két hónappal megpillantottam Rouletabille-t, amint szomorkodva ült az Igazságügyi Palota egyik padján.

- Halló! - kiáltottam rá. - Hová mereng el szép szeme világa, kedves barátom? Ugyancsak elszontyolodottnak tetszik lenni! És a barátainkkal mi van?...

- Önön kívül - felelte - nincs barátom...

- Hát Darzac?...

- Persze, persze...

- És Stangerson kisasszony?... Hogy van Stangerson kisasszony?

- Sokkal jobban... már sokkal jobban...

- Hát akkor mit búsul, kenyeres?

- Búsulok, mert egyre a *fekete ruhás nő parfümjére* kell gondolnom...

- A fekete ruhás nő parfümjére?... Már sokszor említette nekem ezt! Elbeszélhetné, miért üldözi önt egyre ez az illat...

- Majd egyszer... talán... - mondta Rouletabille.

És egy mélyet sóhajtott.